

II. InTraders
Uluslararası Ticaret Kongresi
Kongre Kitabı

The Second InTraders
International Conference on
International Trade
Conference Book

Editör
Kürşat ÇAPRAZ

Hiperyayın

Araştırma- İnceleme (Kongre Bildiri Tam Metin Kitabı)

Editör

Kürşat Çapraz

Genel Yayın Editörü

Hatice Bahtiyar

Mizanpaj

Meral Gök

Kapak

Eylül Grafik

Yayıncı Sertifika No: 16680

e- ISBN: 978-605-281-170-2

1.Baskı: İstanbul, Aralık 2018

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Hiperlink Eğitim İletişim Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti ve Editörler'e aittir. Yayımcının ve/veya Editör'ün izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

II. InTradersUluslararası Ticaret Kongresi Kongre Kitabı

The Second InTraders International Conference on International Trade Conference Book editör:
Kürşat Çapraz

İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2018.

392s.; 24sm. -- (Hiperyayın;

e-ISBN: 978-605-281-170-2

Uluslararası ticaret -- Kongreler
Çapraz, KürşatI. Eser Adı II. Dizi

Genel Satış Pazarlama ve Yayınevi

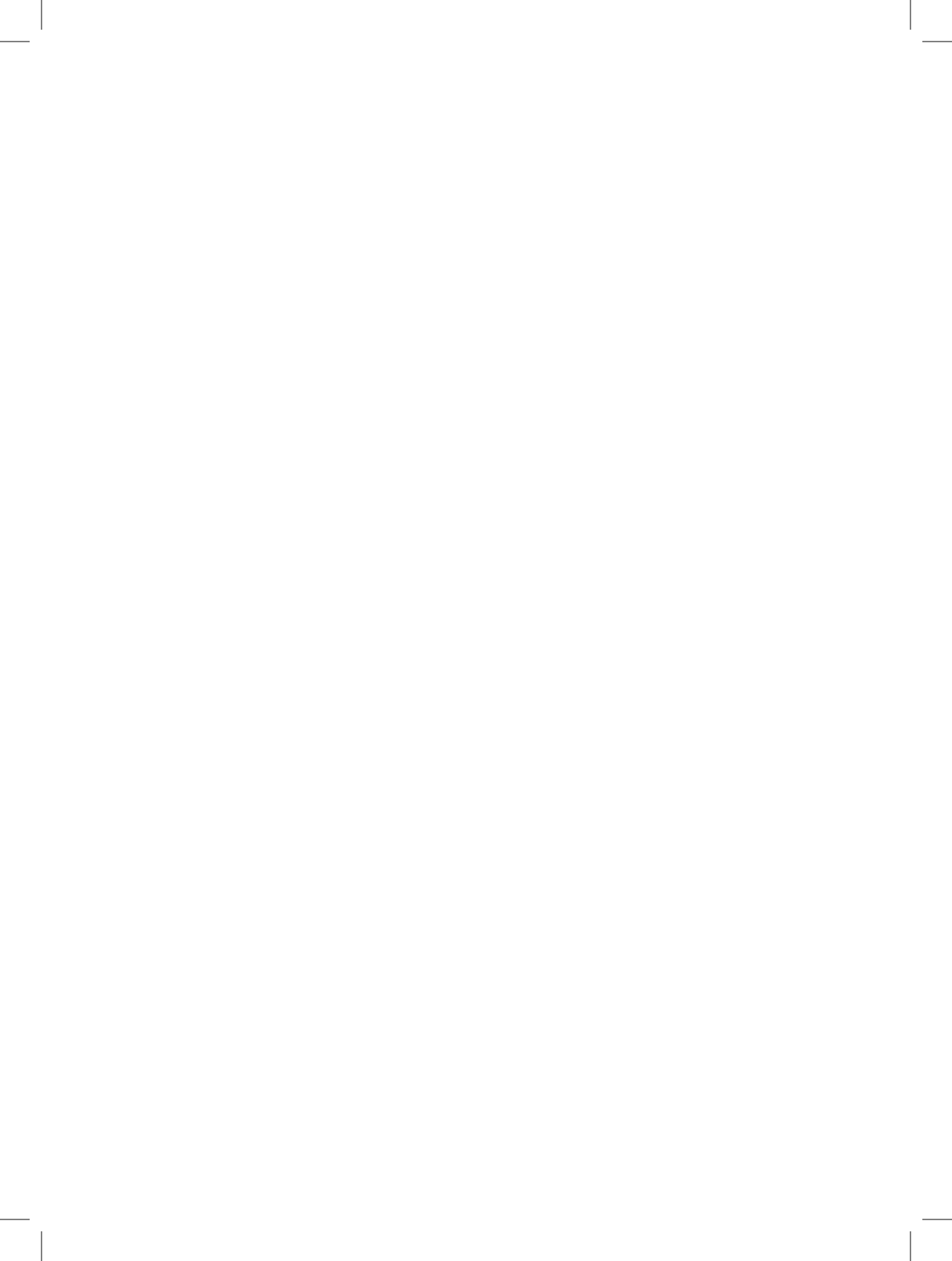
Hiperlink Eğitim İletişim Yayıncılık San. Paz. ve Tic. Ltd. Şti.
Tozkoparan Mah. Haldun Taner Sok. Alparslan İş Merkezi
No: 27 Kat: 6 D: 21 Merter- Güngören / İstanbul
Telefon: 0212 293 07 05-06 Faks: 0212 293 56 58
www.hiperlink.com.tr/ info@hiperlink.com.tr

**II. InTraders
Uluslararası Ticaret Kongresi
Kongre Kitabı**

**The Second InTraders
International Conference on International
Trade
Conference Book**

EDİTÖR

Kürşat Çapraz

Onur Kurulu / Honorary Board

Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN	Sakarya University, Rector	Turkey
Prof. Dr. Muhammad ZAFARULLAH	University of Central Punjab, V. Rector	Pakistan
Prof. Dr. Cezar Ionut SPINU	University of Craiova, Rector	Romania
Prof. Ast. Dr. Hasan SALIU	AAB College (University), Vice Rector	Kosova

Düzenleme Kurulu / Regulatory Board

Prof. Dr. Mahmut BİLEN	Sakarya University, Dean, Law Faculty	Turkey
Ass.Prof. Dr. Mustafa YILMAZ	Sakarya Applied Sciences University	Turkey
Ass.Prof. Dr. Kadir ÜÇAY	Sakarya University	Turkey
Kürşat ÇAPRAZ	Sakarya University	Turkey
Dr. Faisal MUSTAFA	University of Central Punjab	Pakistan
Dr. Hassan RAUF	University of Central Punjab	Pakistan
Dr. Salman IQBAL	University of Central Punjab	Pakistan
Asst. Prof. Dr. Jana ILIEVA	The University of Tourism and Management in Skopje	Macedonia
Assoc.Prof. Dr. Vatuiu TEODORA	Titu Maiorescu University	Romania
Asst. Prof. Dr. Dinucă Elena Claudia	Titu Maiorescu University	Romania
Asst. Prof. Dr. Natalija SHIKOVA	International Balkan University	Macedonia
Prof.Dr. Georgeta Soava	University of Craiova	Romania
Dr. Laurentiu Stelian MIHAI	University of Craiova	Romania
Asst. Prof. Dr. Catalin Aurelian Rosculete	University of Craiova	Romania
Asst. Prof. Dr. Rosculete Elena	University of Craiova	Romania
Lect. PhD. Donat Rexha	AAB College (University)	Kosova

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Phd.	ADEM UĞUR	Sakarya University, Turkey
Prof. Phd.	AHMET VECDİ CAN	Sakarya University, Turkey
Prof. Phd.	ERMAN COŞKUN	Sakarya University, Turkey
Prof. Phd.	MAHMUT BİLEN	Sakarya University, Turkey
Assoc.Prof.Ph.d.	İRFAN HAŞLAK	Sakarya University, Turkey
Assoc.Prof.Ph.d.	NEVRAN KARACA	Sakarya University, Turkey
Asst. Prof. Phd.	ADEM AKBIYIK	Sakarya University, Turkey
Asst. Prof. Phd.	KAMİL TAŞKIN	Sakarya University, Turkey
Ass.Prof.Ph.d.	MUSTAFA YILMAZ	Sakarya University, Turkey
Ass.Prof.Ph.d.	ASENA BOZTAŞ	Sakarya University, Turkey
Prof. Phd.	MAGDALENA MIHAI	University of Craiova, Romania
Prof. Phd.	ADRIANA SCHIOPOIU BURLEA	University of Craiova, Romania
Prof. Phd.	CRISTIAN OVIDIU DRAGAN	University of Craiova, Romania
Ass.Prof.Ph.d.	TAHİR BENLİ	Kastamonu University, Turkey
Assoc.Prof.Ph.d.	TEODORA VATUIU	Titu Maiorescu University Bucharest, Romania
Lect. Phd	DINUCA ELENA CLAUDIA	Titu Maiorescu University Bucharest, Romania
Asst. Prof. Phd	NATALIJA SHIKOVA	International Balkan University, Macedonia
Asst. Prof. Phd	SHENER BILALLI	International Balkan University, Macedonia
Assoc.Prof.Ph.d.	ALEKSANDRA PORJAZOSKA KUJUNDZISKI	International Balkan University, Macedonia
Asst. Prof. Phd.	ARKADIUSZ MALKOWSKI	West Pomeranian University of Technology, Poland
Asst. Prof. Phd.	DAWID DAWIDOWICZ	West Pomeranian University of Technology, Poland
Asst. Prof. Phd.	ELŻEBIETA JAWORSKA	West Pomeranian University of Technology, Poland

Asst. Prof. Phd.	JOANNA HERNIK	West Pomeranian University of Technology, Poland
Prof. Phd.	SASHO KOZUHAROV	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Prof. Phd.	DALIBORKA BLAZESKA	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Prof. Phd.	ALEKSANDRA STOILKOVSKA	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Prof. Phd.	SASKO GRAMATNIKOVSKI	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Asst. Prof. Phd.	NATASHA RISTOVSKA	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Prof. Phd.	ZORAN IVANOVSKI	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Asst. Prof. Phd.	JANA ILIEVA	The University of Tourism and Management in Skopje, Macedonia
Prof. Ast. Dr.	SHAIP BYTYÇI	AAB College (University), Kosova

Kongre Sekreteryası / Conference Secretariat

Gen. Sect. Kürşat ÇAPRAZ	Sakarya University	Turkey
Assoc.Prof.Ph.d. Vatuiu TEODORA	Universitatea Titu Maiorescu	Romania
Ass.Prof. Ph.d.Asena Boztaş	Sakarya University	Turkey
Münevver KEÇELİ	Çanakkale Onsekiz Mart University	Türkiye
Muhammed Shahzeb Khan Yousufzai	Mohammad Ali Jinnah University	Pakistan
Zuura ASHIMOVA	Manas University	Kyrgyzstan
Fani MATESKA	Ss. Cyril and Methodius University in Skopje	Macedonia
Mamoon RASHEED	University of Central Punjab Lahore	Pakistan
Lect. Taleh HALILOV	Nakhchivan State University	Azerbaijan
Irina Raluca BADEA	University of Craiova	Romania
Celal ALPDOĞAN	Sakarya University	Turkey
Romina CHERAGHALIZADEH	Eastern Mediterranean University	TRNC

Öğrenci Takımı / Student Team

Hanife BABACAN	Sakarya University
Türkan KARAKAŞ	Sakarya University
Gülizar PAT	Sakarya University
Mukhitzhan RAKHMANOV	Sakarya University
Nilgün DIVARCI	Sakarya University
Kübra SABANCI	Sakarya University

Bilim Kurulu / Scientific Board

Prof.PhD.	Abdullah Soysal	Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Prof.PhD.	Adem Uğur	Sakarya University
Prof.PhD.	Ahmet Ağca	Dumlupınar University
Prof.PhD.	Alptekin Erkollar	Sakarya University
Prof.PhD.	Burcu Demirel	Akdeniz University
Prof.PhD.	Canan Madran	Dokuz Eylül University
Prof.PhD.	Erdoğan Gavcar	Muğla Sıtkı Koçman University
Prof.PhD.	Daniel Lacalle	IE Business School, Instituto de Empresa, UK
Prof.PhD.	Ergin Uzgören	Dumlupınar University
Prof.PhD.	Fikret Çankaya	Karadeniz Teknik University
Prof.PhD.	Georgeta Soava	University Of Craiova, Romania
Prof.PhD.	Hakan Çetintaş	Kırgızistan-Türkiye Manas University
Prof.PhD.	Hakan Er	Akdeniz University
Prof.PhD.	Hasan Tutar	Sakarya University
Prof.PhD.	Hatem El-Gohary	Birmingham City University, UK
Prof.PhD.	Ionel Barbu	Aurel Vlaicu University, Romania
Prof.PhD.	İrfan Kalaycı	İnönü University
Prof.PhD.	İzzet Kılınç	Düzce University
Prof.PhD.	Levent Gökdemir	İnönü University
Prof.PhD.	Lidija Pulevska Ivanovska	University “Ss. Cyril And Methodius”, Macedonia
Prof.PhD.	Lutfiye Ödemir	İnönü University
Prof.PhD.	Mahmut Bilen	Sakarya University

Prof.PhD.	Mahmut Masca	Afyon Kocatepe University
Prof.PhD.	Mahmut Yardımcıoğlu	İğdır University
Prof.PhD.	Mehmet Emin Karaaslan	Işık University
Prof.PhD.	Mehmet Erkan	İstanbul University
Prof.PhD.	Mehmet Marangoz	Muğla Sıtkı Koçman University
Prof.PhD.	Mehmet Sadık Öncül	Cumhuriyet University
Prof.PhD.	Murat Çetin	Namık Kemal University
Prof.PhD.	Müslüme Narin	Gazi University
Prof.PhD.	Ömür Neczan T. Özmen	Dokuz Eylül University
Prof.PhD.	Pece Nedanovski	Ss. Cyril And Methodius University İn Skopje, Macedonia
Prof.PhD.	Rahmi Yamak	Karadeniz Teknik University
Prof.PhD.	Rasim Yılmaz	Namık Kemal University
Prof.PhD.	Recep Gunes	İnönü University
Prof.PhD.	Remzi Altunışık	Sakarya University
Prof.PhD.	Ruziye Cop	Abant İzzet Baysal University
Prof.PhD.	Selçuk Akçay	Afyon Kocatepe University
Prof.PhD.	Selçuk Perçin	Karadeniz Teknik University
Prof.PhD.	Seyit Köse	Abant İzzet Baysal University
Prof.PhD.	Sima Nart	Sakarya University
Prof.PhD.	Songül Kakilli Acaravcı	Mustafa Kemal University
Prof.PhD.	V. J. Byra Reddy	University of Petroleum and Energy Studies, India
Prof.PhD.	A.Varadaraj	Meası Institute Of Management, India
Prof.PhD.	Zoran Ivanovski	The University Of Tourism And Management in Skopje, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Adem Göleç	Erciyes University
Assoc.Prof.PhD.	Ali Rıza Sandalcılar	Recep Tayyip Erdoğan University
Assoc.Prof.PhD.	Ali Şahin Örnek	Çanakkale Onsekiz Mart University
Assoc.Prof.PhD.	Arsena Gjipali	University Of Tirana, Albania
Assoc.Prof.PhD.	Bayram Topal	Sakarya University
Assoc.Prof.PhD.	Bernard/Dosti	University Of Tirana, Albania
Assoc.Prof.PhD.	Birgit Oberer	Sakarya Üniversitesi

Assoc.Prof.PhD.	Burhanettin Zengin	Sakarya Universitesi
Assoc.Prof.PhD.	Cavadxan Qasimov	Azerbaycan Milli Elmler Akademisi Naxçıvan
Assoc.Prof.PhD.	Celile Özçiçek Dölekoğlu	Adana Bilim ve Teknoloji University
Assoc.Prof.PhD.	Clipa Otilia	Stefan Cel Mare From Suceava, Romania
Assoc.Prof.PhD.	Daliborka Blazeska	The University Of Tourism And Management in Skopje, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Doriana Dervishi	University Of Tirana, Albania
Assoc.Prof.PhD.	Duygu Kızıldağ	Afyon Kocatepe University
Assoc.Prof.PhD.	Erdoğan Öztürk	Karabük University
Assoc.Prof.PhD.	Fahri Erenel	İstinye University
Assoc.Prof.PhD.	Fatih Konur	Abant İzzet Baysal University
Assoc.Prof.PhD.	Gadaf Rexhepi	South East European University, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Güzin Özdağoğlu	Dokuz Eylül University
Assoc.Prof.PhD.	Hakan Çelik	Bilecik Şeyh Edebali University
Assoc.Prof.PhD.	Harun Yakışık	Çankırı Karatekin University
Assoc.Prof.PhD.	Hasan Ayyıldız	Karadeniz Teknik University
Assoc.Prof.PhD.	Ivana Dražić Lutlisky	University Of Zagreb, Croatia
Assoc.Prof.PhD.	Jeton Mazllami	South East European University, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Joanna Hernik	West Pomeranian University Of Technology İn Szczecin, Poland
Assoc.Prof.PhD.	Kahraman Kalyoncu	Aksaray University
Assoc.Prof.PhD.	Kıvanç Halil Arıç	Cumhuriyet University
Assoc.Prof.PhD.	Lidiia Pashchuk	Taras Shevchenko National University Of Kyiv, Ukrania
Assoc.Prof.PhD.	Ljubisa Stefanoski	International Balkan University, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Ljupco Eftimov	Ss. Cyril And Methodius University, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Mahmut Akbolat	Sakarya University
Assoc.Prof.PhD.	Mehmet Mustafa	İnönü University
Assoc.Prof.PhD.	Mehmet Çolak	Mugla Sıtkı Koçman University

Assoc.Prof.PhD.	Mehmet Nurullah Kurutkan	Düzce University
Assoc.Prof.PhD.	Mücahit Çelik	Adıyaman Üniversitesi
Assoc.Prof.PhD.	Naiana Tarca	University of Oradea, Romania
Assoc.Prof.PhD.	Necati Çiftçi	Bilecik Şeyh Edebali University
Assoc.Prof.PhD.	Niyazi Kurnaz	Dumlupınar University
Assoc.Prof.PhD.	Oğuz Türkay	Sakarya University
Assoc.Prof.PhD.	Öznur Bozkurt	Düzce University
Assoc.Prof.PhD.	Rifat Yılmaz	Bilecik Şeyh Edebali University
Assoc.Prof.PhD.	Savo Ashtalkoski	University Fon, Macedonia
Assoc.Prof.PhD.	Serkan Dilek	Kastamonu University
Assoc.Prof.PhD.	Seyfettin Artan	Karadeniz Teknik University
Assoc.Prof.PhD.	Sibel Mehter Aykın	Akdeniz University
Assoc.Prof.PhD.	Stefan Toma	University of Pitesti, Romania
Assoc.Prof.PhD.	Tadeja Jere Jakulin	University Of Primorska, Slovenia
Assoc.Prof.PhD.	Teodora Vatuiu	Titu Maiorescu University Bucharest, Romania
Assoc.Prof.PhD.	Tuncay Yılmaz	Sakarya University
Assoc.Prof.PhD.	Tülay İlhan Nas	Karadeniz Teknik University
Assoc.Prof.PhD.	Veli Sırım	Namık Kemal University
Assoc.Prof.PhD.	Yusuf Karaca	Afyon Kocatepe University
PhD. Faculty Member	A. Cansu Gök Kısa	Hitit University
PhD. Faculty Member	Abdul/Waheed	University Of Central Punjab, Pakistan
PhD. Faculty Member	Abdulkadir Atar	Karabük University
PhD. Faculty Member	Abdullah Naci Doğrul	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Abid Rashid	The Islamia University Of Bahawalpur, Pakistan
PhD. Faculty Member	Adem Akbıyık	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Ali Antepli	Bayburt University
PhD. Faculty Member	Alp Polat	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	Alper Bozkurt	Adana Bilim ve Teknoloji University
PhD. Faculty Member	Arif Güngör	Düzce University
PhD. Faculty Member	Asena Boztaş	Sakarya University

PhD. Faculty Member	Atıl Taşer	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	Ayhan Nuri Yılmaz	Düzce University
PhD. Faculty Member	Aytekin Fırat	Muğla Sıtkı Koçman University
PhD. Faculty Member	Ayten Yılmaz Yalçiner	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Bahar Aşcı	Karabük University
PhD. Faculty Member	Baran Arslan	Harran University
PhD. Faculty Member	Berat Çiçek	Muş Alparslan University
PhD. Faculty Member	Berfu İlter	Afyon Kocatepe University
PhD. Faculty Member	Beşir Koç	Bingöl University
PhD. Faculty Member	Beyza Sümer	Dokuz Eylül University
PhD. Faculty Member	Bilal Bağış	Bingöl Üniv. / İstanbul 29 Mayıs Üniv.
PhD. Faculty Member	Bilge Aksay	Adana Bilim ve Teknoloji University
PhD. Faculty Member	Bilgehan Tekin	Çankırı Karatekin University
PhD. Faculty Member	Burcu Oralhan	Nuh Naci Yazgan University
PhD. Faculty Member	Bülent Altay	Afyon Kocatepe University
PhD. Faculty Member	Büşra Tosunoğlu	Gümüşhane Üniversitesi
PhD. Faculty Member	Can Köse	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Cumhur Şahin	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	Çağatay Karaköy	Cumhuriyet University
PhD. Faculty Member	Darko Lazarov	University Goce Delchev, Macedonia
PhD. Faculty Member	Dawid Dawidowicz	West Pomeranian University Of Technology in Szczecin, Poland
PhD. Faculty Member	Dejan Zdraveski	University “St. Kliment Ohridski” - Bitola, Macedonia
PhD. Faculty Member	Deniz Akgül	Ahi Evran University
PhD. Faculty Member	Dilşad Türkmenoğlu Köse	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Ebru Kanyılmaz Polat	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Edgardo Sica	University Of Foggia, Italy
PhD. Faculty Member	Elif Tuba Beydilli	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Emine Şener	Ahi Evran University
PhD. Faculty Member	Emrah Tokgöz	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Ercan Yaşar	Dumlupınar University

PhD. Faculty Member	Eymen Gürel	Muğla Sıtkı Koçman University
PhD. Faculty Member	Faisal Rana	Effat University, Jeddah, Saudi Arabia
PhD. Faculty Member	Fatih Ayhan	On Yedi Eylül University
PhD. Faculty Member	Fatma Temelli	Ağrı İbrahim Çeçen University
PhD. Faculty Member	Feriyal Aslam	Pakistan Institute Of Development Economics
PhD. Faculty Member	Fikret Birdişli	Kahramanmaraş Sütçü İmam University
PhD. Faculty Member	Fikret Yaman	Afyon Kocatepe University
PhD. Faculty Member	Fusun Çelebi Boz	Bayburt University
PhD. Faculty Member	Gökhan Baral	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Gökhan Karhan	Batman University
PhD. Faculty Member	Gökmen Kılıçoğlu	Düzce University
PhD. Faculty Member	H.Özlem Yalaz	Akdeniz University
PhD. Faculty Member	Halim Tatlı	Bingöl University
PhD. Faculty Member	Hatice Sarıaltın	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Hülya Çınar	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Hülya Öcal	Afyon Kocatepe University
PhD. Faculty Member	Irena Ashtalkoska	Fon University Skopje, Macedonia
PhD. Faculty Member	İbrahim Alkara	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	İbrahim Çütcü	Hasan Kalyoncu University
PhD. Faculty Member	İbrahim Taha Dursun	Sakarya University
PhD. Faculty Member	İsmail Elagöz	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	İsmail Seki	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Jana Ilieva	The University Of Tourism And Management in Skopje, Macedonia
PhD. Faculty Member	Kenan Göçer	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Kumru Uyar	Nuh Naci Yazgan University
PhD. Faculty Member	Levent Şahin	Çankırı Karatekin University
PhD. Faculty Member	Leyla İçerli	Aksaray University
PhD. Faculty Member	Ljubisa Stefanoski	International Balkan University, Macedonia
PhD. Faculty Member	Mehmet Zeki Ak	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Mihriban Cindiloğlu	Hitit University

PhD. Faculty Member	Monika Angeloska-Dichovska	University St. Kliment Ohridski Bitola, Macedonia
PhD. Faculty Member	Mustafa Koçancı	Akdeniz University
PhD. Faculty Member	Mustafa Yılmaz	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Müslüm Polat	Bingöl University
PhD. Faculty Member	Nadeem Talib	National University Of Modern Languages Islamabad, Pakistan
PhD. Faculty Member	Natalija Shikova	International Balkan University, Macedonia
PhD. Faculty Member	Natasha Ristovska	The University Of Tourism And Management in Skopje, Macedonia
PhD. Faculty Member	Nevzat Tetik	İnönü University
PhD. Faculty Member	Niilay Köleoğlu	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Noyan Aydın	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Nurcan Süklüm	Hitit University
PhD. Faculty Member	Nürettin Akçakale	Abant İzzet Baysal University
PhD. Faculty Member	Oğuz Kara	Düzce University
PhD. Faculty Member	Oktay Kızılkaya	Ahi Evran University
PhD. Faculty Member	Omar Khalid Bhatti	Iqra University, Pakistan
PhD. Faculty Member	Onur Şaylan	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Özer Özçelik	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Özgür Topkaya	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Özlem Balaban	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Resül Yazıcı	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	Rüya Ataklı Yavuz	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Satyanarayan Kothe	University Of Mumbai, India
PhD. Faculty Member	Seçil Öztürk	Çanakkale Onsekiz Mart University
PhD. Faculty Member	Sedat Durmuşkaya	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Selim Gündüz	Adana Bilim ve Teknoloji University
PhD. Faculty Member	Serdar Orhan	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Serdar Orhan	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Sevim Akgül	Bayburt University
PhD. Faculty Member	Sonyel Oflazoğlu	Mustafa Kemal University
PhD. Faculty Member	Suhail/Ghouse	Dhofar University

PhD. Faculty Member	Süleyman Emre Özcan	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Süreyya Karsu	Abant İzzet Baysal University
PhD. Faculty Member	Şaduman Yıldız	Bayburt University
PhD. Faculty Member	Şerife Önder	Dumlupınar University
PhD. Faculty Member	Şükrü Cicioğlu	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Şükrü İnönü	İnönü University
PhD. Faculty Member	Tahir Benli	Kastamonu University
PhD. Faculty Member	Tarık Semiz	Bilecik Şeyh Edebali University
PhD. Faculty Member	Umar Hayat	University Of Swat
PhD. Faculty Member	Umut Sanem Çitçi	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Unzule Kurt	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
PhD. Faculty Member	Vesna Stanković Pejnović	Institute for Political Studies, Belgrade, Serbia
PhD. Faculty Member	Volkan Işık	Aksaray University
PhD. Faculty Member	Yıldırım Turan	Sakarya University
PhD. Faculty Member	Yıldırım Yıldırım	Düzce University
PhD. Faculty Member	Yunus Emre Birol	Cumhuriyet University
PhD. Faculty Member	Zehra Doğan Çalışkan	Abant İzzet Baysal University
Lect. Phd	Aktolkin Abubakirova	Ahmet Yesevi Üniversitesi
Lect. Phd	Ali Çağrı Buran	Dumlupınar University
Lect. Phd	Biljana Chavkoska	International Balkan University, Macedonia
Lect. Phd	Denisa Mamillo	European University Of Tirana, Albania
Lect. Phd	Dinuca Elena Claudia	Titu Maiorescu University Bucharest, Romania
Lect. Phd	Emine Balcı	Sakarya University
Lect. Phd	Ertilla Druga	European University Of Tirana, Albania
Lect. Phd	Fatma Uzunes	Bilecik Şeyh Edebali University
Lect. Phd	Gökhan Kerse	Aksaray University
Lect. Phd	Ilir Rexhepi	Kosovo Management Institute, Kosova
Lect. Phd	Ledina Hoxha	European University Of Tirana, Albania
Lect. Phd	Madalina-Teodora Andrei	Spiru Haret University, Bucharest, Romania
Lect. Phd	Mükerrem Oral	Akdeniz University

Lect. Phd	Rukiye Sönmez	Çanakkale Onsekiz Mart University
Lect. Phd	Safiye Süreyya Bengül	Dumlupınar University
Lect. Phd	Vildan Saba Aktop	Afyon Kocatepe University
Dr.Resch.Asst.	İnanç Kabasakal	Ege University

Yazıların hukuki ve bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir. / The legal and scientific responsibility of the manuscripts belongs to the authors.

Türkiye Cumhuriyeti, Yüksek Öğretim Kurulu “Uluslararası Kongre” kriterini sağlamaktadır. 2. InTraders Uluslararası Ticaret Kongresi’ne 4-5-6 Ekim 2018’de 5 farklı ülkeden katılım sağlanmıştır. Romanya, Makedonya, Pakistan, Endonezya ve Kongo Cumhuriyeti’nden katılım sağlanmıştır.

Appreciation

I am gratified to have the honor to put forward the vote of thanks to all the Congressional Coordinators, Congressional Committees, Writers and Authors who provided the intensive work performnace for the Congress under the academic presidency of Sakarya University, and SUBÜ Kaynarca School of Applied Sciences, Turkey.

First of all, i would like to convey my special thanks to the honorable

Keynote Speakers;

Dear Prof. Dr. Fatih Savaşan, Rector, Sakarya University

Dear Mr. Bilal Khan Pasha, Consul General of Pakistan in İstanbul (Turkey)

Dear Yüksel Aşar, Vice Chairman of The Management Board, Sakarya Chamber of Industry Trade

Dear Liza Alili Sulejmani, Assist., International Balkan University, Skopje, Macedonia

The Congress is scheduled for 3 days in which first two days allocated for presentations and the third day planned for Picnic and Gala. The followed day after gala night; Istanbul program is planned. Istanbul special program was managed for 3 nights; İstanbul Islands, Bosphorus Tour, Taksim, İstiklal Street, Old İstanbul, Galata Tower, Old İstanbul, topkapı Palace, Hagia Sophia. Furthermore, the same Istanbul special program is planned to follow with the same pattern for 3 nights after the Conference.

We aim to provide contribution international trade field by our International May Conferences, International October Conferences, Academic Journal , Economy Blog News and International Market Research.

There will be special issues in InTraders International Trade Academic Journal from the studies take place in our conferences.

InTraders conference is international and targets the participants from all over the world and shape the organization in this direction.

The congress aims to have papers from academicians and private sector managers. Presentation language is English, you may prepare your full text in Turkish or English.

Conference main topics; international trade, business, economics and supply chain management. Presentation language is English, you may prepare your full text in Turkish or English.

In addition, especially in the process of Congress formation, the Secretariat and the Student Team did unforgettable effort which is really hard to fade out. Thank you for your great work dear friends. Last but not the least, my little motivators Emre and Yunus ÇAPRAZ, you are great...

In upcoming May Conference, a beautiful congress which carries more than international congress criteria is waiting for all of you.

Wish to meet you all in this new international conferences...

Kürşat ÇAPRAZ

Director of Intraders Academic Platform

www.intraders.sakarya.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Appreciation	17
Impact of Training and Development on Nursing and Technical Staffs' Performance and Motivation: A case of secondary health care sector at Shamsi hospital Karachi.	21
Hina Zahoor.....	21
Ghulam Muhammad.....	21
Mohammad Ali	21
BIDIRECTIONAL CAUSAL RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN TRADE AND IMMIGRATION: EVIDENCE FROM NAFTA	41
Duygu Ekin Şimşek	41
Why not with the flow? A case of online shoppers in Pakistan toward online shopping.....	52
Muhammad Bilal Mustafa, Mishal Nafees, Shafaq Aftab.....	52
An Investigation into the Socio-Political and Legal Determinants of Non-Performing Bank Loans.....	71
Muhammad Farhan, Prof. Dr. Hassan Mobeen Alam	71
Lect. Shaista Jabeen	71
Kariyer Uyum Yeteneğinin Beyaz Yakalı Çalışanlar Açısından Değerlendirilmesi.....	103
Sıla Yirmibeşoğlu.....	103
Doç.Dr. Öznur Bozkurt	103
TÜRKİYE'DEKİ LOJİSTİK EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	121
Dr. Öğretim Üyesi Nurten POLAT DEDE	121
Elif Nur KARASOY	121
Burak ÇAM.....	121
Technical Ores and the Adventure of Huckleberry Finn of Mark Twain	134
Amer Ali DahhamWateefi.....	134
Uluslararası Ticarete Fiyatlandırma Stratejileri.....	154
Mehmet ÇAKIROĞLU	154
Dr. Öğretim Üyesi, Ertan BECEREN.....	154
Karar Verme Tarzları Çalışanların İşe Adanmışlıklarını Etkileyebilir Mi?	178
Armağan ERCAN	178
Doç. Dr. Öznur BOZKURT	178
ASSESING THE ROLE OF RURAL COMMUNITY DEVELOPMENT PROGRAMS IN WOMEN EMPOWERMENT IN PAKISTAN	191
Madiha Asad Mirza.....	191
Ambreen Khursheed (Co-author).....	191
IMPORTANCE OF CORPORATE GOVERNANCE IN BANKING SECTOR AND ITS IMPACT ON PERFORMANCE: EMPIRICAL EVIDENCE FROM PAKISTANI BANKS..	207
Prof. Dr. Hassan Mobeen Alam	207

Ammara Sattar	207
FACTORS THAT AFFECT THE COMPANY INNOVATION	230
Vera Apri Dina Safitri, Berwin Anggara.....	230
OECD Ülkelerinde Enflasyon Döviz Kuru ve Faiz Arasındaki	
Kısa Dönemli İlişkilerin Analizi	237
Dr. Öğretim Üyesi Pınar KOÇ	237
Arş. Gör. Dr. Kadriye İZGİ ŞAHPAZ.....	237
Girişimcilerin Finansal Kaynağı Olarak Melek Yatırımcılar Üzerine	
Bir İnceleme.....	248
Mehmet İŞGÖRÜCÜ.....	248
Doç. Dr. Öznur BOZKURT	248
Impact of Workplace Burnout on Work Life Balance of Teachers in	
Education Sector of Pakistan	263
Ummara Yousaf.....	263
Faizan Khan	263
Samia Tariq	263
TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN GELİR ESNEKLİĞİ'NİN TAHMİNİ:	
BÖLGESEL BİR YAKLAŞIM	287
Dr. Öğretim Üyesi Pınar KOÇ	287
Arş. Gör. Dr. Kadriye İZGİ ŞAHPAZ.....	287
Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Çevre	
Duyarlılığı Düzeylerinin Ölçülmesi: Kastamonu Üniversitesi Örneği.....	298
Zeynalı SADIGOV, Oktay AYCI, Yunus KÖMÜR.....	298
AFRİKA'DAKİ İLLEGAL BALIKÇILIĞIN BÖLGESEL GÜVENLİK	
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	320
Dr. Öğr. Üyesi Asena BOZTAŞ, Huriye YILDIRIM ÇINAR	320
UNPACKING THE CRITICAL THINKING AND PROBLEM SOLVING,	
COMMUNICATIONS, COLLABORATION, CREATIVITY AND INNOVATION	
SKILLS (4Cs) OF THE NEW LEARNING PARADIGM TO LANGUAGE	
MATERIALS.....	337
AJENG TINA MULYANA	337
ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING INVESTMENT DECISIONS ON STATE	
COMPANIES (BUMN) IN INDONESIA	354
Wayan Swarte, Eman Sulaeman, M. Iqbal Tawakal.....	354
Türkiye-Nijerya Ticari İlişkileri: Geçmiş ve Gelecek Perspektifi	363
Dr. Öğretim Üyesi Asena BOZTAŞ.....	363
ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARININ TARIMSAL İLAÇLAMA	
ÜZERİNDEKİ ROLÜ	372
Rabia BIYIKLIOĞLU	372

Impact of Training and Development on Nursing and Technical Staffs' Performance and Motivation: A case of secondary health care sector at Shamsi hospital Karachi.

Hina Zahoor

Ghulam Muhammad

Mohammad Ali

Jinnah University

Abstract

Training and development is one of the major issues in every organization. It is the only way to develop organizational intellectual property. Through the development of employee knowledge, skills, ability, competencies and performance, training provide benefits to the employees and organization. The role of training and development programs and practices empower top managements to construct healthier working environment that improves and increase the level of motivation, commitment and loyalty of employees to their performance. Our study focuses to find out the impact of training and development on nurses' and technical staffs' performance and on their work motivation in secondary health care unit as there is scarcity of data related to secondary health care unit. Two hypotheses are analyzed by using convenient sampling technique.. Hypothesis is formulated and tested with different statistical tools in the study. Quantitative research is conducted through Questionnaire which was filled by the nursing and technical staff at Shamsi Hospital. Qualitative research was done by conducting interviews. For quantitative data analysis, I applied reliability, descriptive, linear regression and correlation coefficient through IBM SPSS21.while analyzing qualitative data, I followed transcribing, coding and categorizing steps. Results demonstrate the positive relationship between Independent variable (Training and development) and Dependent Variables (Employee Performance and Work Motivation. Besides the above findings I also found that reward system also affects the motivational level of employees.

Keywords: Secondary health care unit, Training and Development, Work Motivation, Employee's performance, Expectancy theory

JEL Code: M, M53

1. Introduction

In global market Improved Skills and knowledge of work force is a major source of competitive advantage (McKinsey, 2006) and therefore encouraging organizations to train their employees is the way to prepare them to enhance their performance. (Colombo and stanca, 2008) acknowledged the purposes of training, according to them to improves skills, increase efficiency, knowledge, expands the quality of work, understanding and behaviors and attitude it conveys executives to enlighten the performance needed for the job: improves development of employees and guarantees the productivity of the organization.

Employee performance is the key building block which increases the performance of overall organization (Qaiser Abbas and Sara Yaqoob). This shows that employee performance is directly proportional to the performance of the organization and the training & development plays a major role to improve the employee's performance. Motivation also empowers the employees to be responsible for performing and achieving their task and duties. Organization is formulated by motivation more successful because motivated employees are always looking to improved practice to do a work, so it is important for any organizations to persuade employees 'motivation (Kalimullah et al, Research Journal of International Studies, 2010). According to the researches, it is prove that if organizations provide training (on and off job), it improves the employees moral towards their jobs (Porter L, 1974). Employees are motivated by managers by giving facilities and employees get benefits from their learned behaviors. (shadare et al, 2009) .

Different researches show the impact of training for the better performance of employees in different sectors such as(Imran, M., & Tanveer, A. (2015). impact of training and development on employees' performnace in banks of Pakistan .Ameeq., A. u., & Hanif, F. (2013). impact of training on employees development and performance in hotel industry of Lahore, Pakistan). The main pupose of our study is to identify the training and development impact on health care sector as health is considered as fundamental right of every individual and its effective delivery depends on efficiency of health professionals. As researcher quoted, valuable health care de livery requires pro-active management of health care professionals (Aneeqa & Aisha, 2016) And to increase the employee performance by training

is a significant activity to increase the performance of health sector organization (Iftikhar Ahmad and Siraj-u d-din, 2009)

Health care system is based on primary, secondary and tertiary health care units. Secondary care deals with necessary treatment which is given for a short period of time. It includes brief serious illness, injury or other health condition. According to final report of Secondary level minimum. Health service delivery package (Dr Inayat Thaver ,&Khalid,2016) It is the medical care that is provided upon referral from primary care by a specialist or facility and that needs more specialized skills or equipment than the primary care professional can provide. It includes Tehsil Headquarter Hospital (THQH) and District Headquarter Hospital (DHQH).

Different case studies have explained importance of training with respect to business development in Health care sectors such as, impact of training and development on organizational performance (Khan, Abul Ghafoor, R & Khan Ahmed, 2011) and Impact of training program on organizational effectiveness, it is a case study related to health care organization in Karachi (Ali Z &Hussain, M, 2014) All these researches are conducted in tertiary health care unit. There is scarcity of data related to secondary health care unit.

This research focuses the impact of T & D on performance and motivation of employees in secondary health care unit. Especially the nursing and health allied professionals needs of training as they direct deal with patients and their slight negligence may cause incidents. As researcher quoted, Staff in ability leads to incidence. (B Beech Leather 2006). Another researcher mentioned that Violence at work place is a major occupational health hazard for organization.(Chappell& Di Martino,2000) .So it is highly important to train staff (Brewer,1999) mentioned in his study that training is thought to be preventive measure to prevent violence. Another researcher quoted, In health sector patient care relies on expertise, training and experience of health care workers (A, Michael, &etl,2008).

The purpose of study is to find out if there is positive impact of Training and Development on nurses and technical staffs' performance and on their motivation or not. And also to find out other deficiencies with training and development at Shamsi hospital.

2. Literature Review

2.1 Expectancy Theory & Training

According to (Imran ,M & Tanveer,A., 2015) this theory tells employee motivation is related to the link between employee's efforts and their actual performance and outcomes associated with the performance and the value one should give to performance related outcome. Theory suggests that although employees may have different sets of goals, but they can be motivated if they believe that their favorable performance will result in rewards. Employees motivation enhance when rewards are given to those employees who efficiently transfer training (Vroom, 2012).

Many researchers relate their studies (training) with expectancy theory (JA Colquitt, J A Le Pine, R A Noe, 2002; J Gibbon, 1997; S Yamnill, G N Mclean, 2001;). Mathieu and Martineau (1997) claimed that expectancy theory affect the training out comes. People believe that their efforts is directed towards that behavior which will lead them to desired outcomes (S. McShane & S. Steen, 2012; p123)

The above all studies agreed on the assertion that training effectiveness and motivation is based on valence and instrumentality of expectancy theory.) According to him *EXPECTANCY* is the belief that learning from training fulfills training objectives, as the basic purpose of training is to develop skills that are essential to acquire for employees, *INSTREMENTALITY* is the perception that trainee learned behavior which he implements to perform job responsibilities must result in outcomes because it enables employee to perform well on job which ultimately leads to success. *HIGH VALENCE* is the trainee belief that these Outcomes are attractive as it is related to the employee's well being.

2.2 Training & Development

There are different definitions of training. **According to Jack Halloran** training is the process to solve problem by transferring information. **Mathis and Jackson quoted** People learn skills, concepts and knowledge through training to attain their goals. **According to Gary Dessler** it is the process to teach new employees the core skills they require to perform their jobs. **Ricky W. Griffin defines** training as teaching operational or technical skills to the employees to perform their jobs for which they were hired. While Development is the set of activities (training)

which enhance individual performance and enable him to play significant role in the future. (McNamara 2008). Broadly there are two different methods of training and development that organizations can choose for its employees to develop their skills. (Nassazi, Aidah, 2013)

On-the-job training:

It is given to the employees at their work place during job hours. (Job rotation, coaching &/or mentoring etc)

Off-the-job training

It is given while taking employees away from their work place so they could only focus training. (conferences, role playing etc)

Training and development are actually planned learning experiences which help employees to know how to perform job responsibilities more effectively. Sims (2002) focuses on the needs of training for present jobs while development makes ready the employees for possible future job responsibilities and the basic objective is to contribute the organizational goals.

The basic purpose of learning from the employee perspective is to acquire skills and knowledge to perform the job to gain promotion. To facilitate career changes, training and development also plays important role for the personal and professional developments of the employees. The definition of Learning is to gain knowledge through self-directed studies and experience; it is the art of gaining knowledge, skills, attitudes, and retaining and using of ideas; or behavioral changes through experience (Maycunich, 2000).

For both the organization itself and also to the individual employees training and development is beneficial and essential. Training and development benefits employees at individual level through helping them in better decisions making and by developing approaches towards effective solutions of problems. It also assists to encourage and achieve self-development and self-confidence and helps an employee to handle stress, tension, which leads to job satisfaction and recognition and encourage the person towards personal goals while improving interaction skills (Sims, 1990). In short, Training and development is a systematic process of varying the employee's behavior towards achieving organizational goals/

Training and development is a significant variable to increase organizations productivity and efficiency. (Colombo and stanca, 2008) Acknowledged the purposes of training, according to them to improves skills, increase efficiency, knowledge, expands the quality of work, understanding and behaviors and attitude: and other tools like turnover, absenteeism, accidents, eliminates obsolescence in skills, lateness, costs, technologies and etc. it conveys executives to enlighten the performance needed for the job: improves development of employees and guarantees the productivity of the organization.

Due to the changing environment it is necessary to improve the human resources and improve training activities (Amin, et al, 2013). Now a day's training and development programs are important to improve employee's quality of work in an organization (Ramya, 2016) with the objective to contribute to the organization's goals (Sims, 2002).

Training furnishes professional and personal development. In health sector, staffs deal with the precious lives on regular basis. Trained staff usually better serve the patients as compared to untrained one and they are better able to handle situations and make good recommendations which is not only improve work practices but also empower them with confidence and improve their performance by developing new skills which ultimately results in the progress and growth of hospitals. (B, Beech, and P Leather, 2006) focus on training needs of health workers to manage work place violence.

2.3 Employee Performance

Employees are the most precious resource in each organization who can build or smash a company's reputation and can badly affects profitability. The basic concept of performance is to achieve the desired affects profitability. The multidimensional concept of performance is to achieve the desired results and has a strong relation with organization's strategic goals so it enhances the efficiency and effectiveness of the organization which helps in achievement of organizations goals (Mwita, 2000) employee's performance can be determined through various factors like working conditions, training and development of employees, company's policies and the relationship between employers and employees (Aktar, Sachu, and Ali, 2012). This study shows the training and development impact on health

sector, the role of training and development programs and practices empower top managements to construct healthier working environment that improves and increase the level of motivation, commitment and loyalty of employees to their performance. On other hand (preffer, J.1994) emphasizes that employees who are sufficiently training are more towards to complete performance objectives and can efficiently gain competitive advantage in the market.

Therefore in era of latest technology the employer is now realizing that success demands the improvement of skills and abilities of employees and it requires continuous investment in it. It is the systematic accomplishment and expansion of the knowledge, skills and attitudes. It is essential for sufficient execution of a task or job and for better performance in the job environment.

Many researches highlighted the importance of training on employees' performance through speed up learning process (e.g Ulrich et al.,1993;Nonaka and Takeuchi 1995;Dibella et al.,19996)Training improved the employee skills and knowledge to full fill job responsibilities and in the result employee got more committed to attain organizational goals(Huselid,1995;Ichniowski;et al.,1997). Kamoche and Muelter (1998) stated that training leads high performance by enhancing learning culture which eventually leads to high return on investment. According to Pfeffer (1994) well trained employees achieve more competitive advantage in the market as compared to others.

It is important for the organization to make every possible efforts to provide aid to the low performers as employee performance considered as important in the organization (Dr Elnaga ,A.,& Imran,A,2013).He also stated that employees performance should be overlooked and compared as it affect their work directly or indirectly.

2.4 Work Motivation

By providing the training only to the employees is not must beneficial until or unless employees are motivated to get knowledge about their jobs .(Argyris,1991) mentioned in his study that market success depends on learning(training) and motivation. According to (McColy&Wise, 2002) Learning improves employee performance which leads to motivation.(Mullins,2007) considered motivation essential for employee performance. According to (Petri, 2004) it is employee

perception that actually tells his behavior intention. Motivation cannot be ignored because it makes employee efficient towards achievement of organizational target. Moreover it is the source through which manager encourage employee and makes them more diligent.

Managers motivate the employees (shadare et al, 2009) these motivated employees work harder towards the achievement of goals and objectives and therefore their efforts are in the right direction. The organization formulated by motivation, is more successful because motivated employees are always looking to improve practice to do a work, so it is important for any organizations to persuade employees motivation (Kalimullah et al, Research Journal of International Studies, 2010).

Motivation is the key element for health sector performance as worker willingness is related to service quality and efficiency and motivated health worker work well (L Franco et al,2002).The motivated health worker is the precious assets for the health sector as his motivation helps him to fulfill his tasks effectively and perform well which in return is the growth of health unit.

2.5 Relationship Between Training And Development And Employee Performance

Training programs improves performances of the employees .(Muhammad, 2012).Through the development of employee knowledge, skills, ability and performance, training provide benefits to the employees and organization. Organizations that are intended to generate not only the profits but also to provide quality service to their customers, these organizations must spend on the employees' training (Evans, 1990). It must be related to money, job, encouragement and appreciation; these are the things which the trainee acquired. So performance can be defines as it is the achievement of particular task measured by preset standards of accuracy, completeness, cost and speed. Not only competitiveness, productivity and learning are the ways of enhancing individual performance but also efficiency and effectiveness are ingredients of performance (Cooke F L, 2000).

Previous studies reflects positive relationship between training and employee performance (Purcell et, al,2003).The results of previous studies,(Farooq,& Aslam.M.K(2011);Sultana. A, et.al (2012) show significant variation in employee performance due to conducting training program..Swart et al,(2005) asserted that

better employee performance need good training. Wright and Geroy (2001) also highlighted the importance of training by saying that employees' skills, knowledge and their attitude need training to fulfill their present and future job responsibilities. Obisi(2001)considering training important emphasized on the prior information of training program to employees.

The above studies prove the statement that training plays major role in employee performance as it ensures organizational success. (Ohabunwa, 1999).

H1: There is a significant relationship existing between training & development and employees performance.

2.6 Training And Development And Work Motivation Relationship

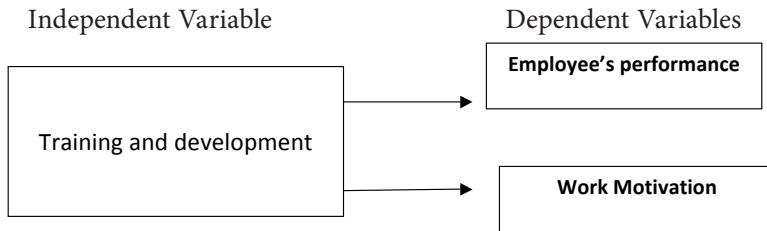
Motivation also empowers the organization to be responsible and resourceful for performing and achieving their task and duties. It supports them in using business assets appropriately. Work motivations help manager to encourage their employees and to brand them with productivity and improvement. Motivation has termed as a psychological process that produces a persistent behavior (saeed and asghar, 2012).

Training leads to motivation of employee at work (Noe&Wilk, 1993;Rowald,2007;Naquin &Holton,2002;Bales,2001).Training (mandatory) leads to higher motivation (Baldwin&Magjuka,1991).Employees are motivated to attend training sessions as they know that their learned behavior help them in performing job responsibilities (A A .Tabbassi, A .H. Abu Bakar(2009).Olomolaiye et al considered reward system a powerful motivation that results in high productivity of employee and employer .Cheng and HO asserted that trainee outcome is the result of training motivation.

The above studies depict that training is the source of motivation for the employees.

H2: There is a significant relationship existing between training & development and employees work motivation

2.7 Theoretical Frame Work

3. METHODOLOGY

3.1 Research Design

Our study is conducted with the purpose to find out the T&D impact on the performance of employees working in a secondary healthcare unit. The major objective is to highlights the importance of Training & Development, as skill enhancement leads to quality services to the patients. Besides it also gives an overview of employees' perception towards the role of T & D in their job performance. The objective of the study is to find out the impact of training and development on nurses and health allied professionals' performance and to identify the significance of training and development on their motivation. The questionnaire distributed to the nurses and technical staff and interviews were also conducted. On the basis of their response, results have been drawn which proved our study objectives and also answered the research questions.

Quantitative and Qualitative research methodologies used in this study which seemed more appropriate for given nature of the issue pursued and analyzed. The data were collected from technologist and nursing staff of morning and evening shifts of departments like ICU, NICU, OT, XRAY, ULTRASOUND, and ER. It was a cross sectional study. I.e. Observational study analyzes data from a population at specific point in time. Data was collected across a population through convenient sampling technique.

3.2 Population And Sample

Target population of this study is nurses and technical staff. It is selected for two reason. Firstly, health care professionals, particularly nurses, have been used in previous researches (Hackett,Bycio, andHausdorf,1994;Knoop,1995;-Meyer, Allen and Smith,1993).Secondly, all member of this population require mandatory training for individual performance and organizational growth. The sample size is 109 calculated from Rao software for the target population. I received response from 51 employees. Sampling technique used for this research is Convenient Sampling. In this method data is collected from the population who are convenient to participate.

3.3 Instrument

Mostly data used in studies are primary data and secondary data. Primary data is newly gathered data collected through surveys, interviews, focus group discussions to address the problem. Secondary data is collected from company records, government reports, published papers, reviews etc. My study is based on primary data.

For this study quantitative data is collected through Adapted Questionnaire. Which is consisted of 23 questions? These are close ended questions with the use of 5 points Likert scale, consisted of Strongly agree, agree, neutral, dis agree and strongly agree. All these questionnaires were distributed and collected by hand. Questionnaire has 4 sections.

Section A contains demographic questions, related to salary, age, experience, gender and education of the nurses and technical staff of NICU, ICU, OT, XRAY, Ultrasound and ER. Section B covers questions related with delivery methods of training and their needs. In Section C questions are related with the impact of training on employee performance in terms of of job knowledge, productivity, its contributions towards achieving organizational goals, this section also contains questions related to the expectations of employees after get trained in terms of their career objectives, pay scale and promotions. Section D contains questions related to the impact of training on employee motivation and also allocations of financial and nonfinancial rewards for better performance of employees after get trained.

For this study Qualitative data is collected through conducting interviews to the nursing and technical staffs at Shamsi hospital. During interview 10 questions were asked to the employees. Interviews were carried on till getting the same answers.

In the interview, 6 questions were related to employees competency, skills and morale. The reason to find out employees perception that if training make them more competent, skillful and also increases their morale along with stress reduction which leads to the better performance and motivation.

While the 4 questions related to allocation of financial and non financial rewards. As reward motivate the trained employees to perform well so it is necessary to know the significance and relevance of reward towards motivation and performance of trained employees.

3.4 Data Analysis

Statistical tools are used for analyzing the numerical data obtained from the respondent through questionnaire. The collected data is analyzed by using mean, simple linear regressions, correlations and relevant descriptive statistics using SPSS (Statistical package for the Social Sciences) and ANOVA (Analysis of variance). While analyzing qualitative data, I followed transcribing, coding and categorizing and organizing steps. Transcribing is the first step of analyzing data in which visual and audible data is represented into words (Bailey J, 2008). Coding is the second step as data obtained from survey need to be organized and evaluate for drawing conclusion. The purpose of coding is to make data meaning full. Third step is categorizing, in which coded data are placed in categories to make it refine.

4. Findings

4.1 Reliability Analysis

Reliability is the assessment tool to measure the internal consistency of variable. There are various types of reliability but mostly used Cronbach's Alpha (Sunder, Lewis & Thornhill, 2007). We use here Cronbach's Alpha to measure reliability. The overall Reliability of Cronbach's Alpha value is 0.821 which shows the variable reliability. Results shows that reliability of Training and Development ($\alpha=0.642$)

followed by Employee Performance ($\alpha=0.892$), Work Motivation ($\alpha=0.875$). Since all the values of Cronbach's alpha is higher than 0.821 therefore, it can be safely assume that the variables used in this study have good level of internal consistency, the closer the Cronbach's alpha to 1 the higher the consistency reliability. (Uma sekaran 4th Edition)

.4.2 Correlation:. Table: 4.1 Correlation

	TD	EP	WM
TD	1		
EP	.515	1	
WM	.531		1

The above table shows correlation, i.e. the relationship of Employee Performance (dependent variable 1) with Training and Development and the relationship of Work motivation (dependent variable 2) with Training and Development are being analyzed. The overall correlation is significant here (0.001 and 0.005) and there is no issue of multi collinearity as no value in the correlation table is >0.8. The correlation between employee performance and training and development is $R=0.515$ which describes that there is moderate positive relationship between employee performance and training and development. The correlation between Work motivation with Training and Development is $R=0.531$, which also shows that there is moderate positive relationship between Work motivation with Training and Development.

4.3 Regression Analysis

In regression we analyze three tables. First table covers the model summary model summary which presents R, R square, Adjusted R square and standard error values which tells how model fits on collected data. As we have two dependent variables so we run regression two times.

a) MODEL 1:

In the model 1 summary ($R=.515$). This shows positive relationship between dependent variable (Employee performance) and Predictor variable (Training and

development) i.e. good quality measure of dependent. In the model coefficient of determination, $R^2 = .265$, which means 26% variation due to independent variable. Adjusted R^2 value is known as goodness to fit and it should be more than R^2 . While here $R^2 = .250$, which is less than R^2 value which tells that there is less degree of freedom. ANNOVA represents the model fitness to predict. Significant value is 0.000 which is > 0.005 . Hence it is concluded that this model has a capacity to predict dependent variable. In the model 1 the value of f is greater than the sig value which shows that dependent variable is significantly explained by predictor.

Table 4.2 Coefficients

Model B		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		Std. Error	Beta			
1	(Constant)	2.316	.459		5.042	.000
	TD	.478	.114	.515	4.202	.000

a. Dependent Variable: EP

b) MODEL 2:

In the model 2 summary ($R = .531$). This shows positive relationship between dependent variable (Work Motivation) and Predictor variable (Training and development) i.e. good quality measure of dependent. In the model coefficient of determination, $R^2 = .268$, which means 26% variation due to independent variable. Adjusted R^2 value is known as goodness to fit and it should be more than R^2 . While here $R^2 = .282$, which is less than R^2 value which tells that there is less degree of freedom. ANNOVA represents the model fitness to predict. Significant value is 0.000 which is > 0.005 . Hence it is concluded that this model has a capacity to predict dependent variable. In the model 1 the value of f is greater than the sig value which shows that dependent variable is significantly explained by predictor.

Table 4.3 Coefficients

Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
B	Std. Error	Beta		
1.201	.593		2.026	.048
.645	.147	.531	4.391	.000

a. Dependent Variable: WM

4.4 Hypothesis Testing

a) Hypothesis 1:

Table 4.2 shows training and development with correlation Employee Performance $t=4.202$ and $sig=.000$ reveals that null hypothesis is rejected , therefore it shows positive relationship exist.

b) Hypothesis 2:

Table 4.3 shows training and development with correlation work motivation $t=4.39$ and $sig=.000$ reveals that null hypothesis is rejected , therefore it shows positive relationship exist.

4.5 Qualitative Data Analysis

As the research sample size was small so it was needed to do qualitative research. Although there is no agreement about the suitable approach to analyze qualitative case study data (Creswell, 2008), this study adopted inductive content analytical procedures. Initially, the interview data were transcribed. After transcription, I repeatedly read the data for familiarization purposes. This practice was followed by coding or organization of data. Coding is the process of labeling what is relevant and interesting out of text data. This process aims at identifying the emerging categories and themes (Seidman, 2006). Codes can take the form of words, phrases, sentences or whole paragraphs. In my study, I did not code word by word or sentence by sentence as I was not able to manage too many codes

(Creswell, 2008). However, quoted responses were used as evidence to elaborate on impact of training and development phenomena under investigation.

In response to Q1 staffs stated that for working in the health sector staff we need to be competent as we deal with precious lives and competency only comes from training and after attending each training session competency level increases.

In response to Q2 staff quoted that training sessions makes our confidence level high and we work more efficiently and it increases our morale too.

In response to Q3 they said that training develop skills to work efficiently which ultimately reduces stress on work place and make us able to perform well.

In response to Q4they stated that skilled employees are the valuable asset for hospital as they are responsible for the growth and productivity of hospital.

In response to Q5 they stated that high level of confidence comes from training and it enhances the morale which leads to better performance of staff.

In response to Q6 they said that there is a need of at least half yearly on job and off training sessions in their respective fields for the good performance of employees and to increase the productivity of hospitals.

In response to Q7 the employees stated that financial rewards encourage them to perform well and it is the appreciation of their work which also enhances their confidence level which leads to better performance.

In response to Q8 non financial rewards either in the form of best service award or in any other forms, develop a competition among the employees to perform well to each other.

In response to Q9 few of the employees were happy as they received financial rewards while rest of them considered it biased and unfair.

In response to Q10 they stated that there is no any proper system of allocating nonfinancial rewards and it should be introduced in the hospital.

The findings of qualitative data shows that almost all the respondents were agreed that on job training should be conducted in their respective fields on half yearly basis and besides this they also emphasized on transparent and fair allocation of reward system to enhance the motivational level and performance of nursing and health allied staff in secondary health care unit, in addition to training.

5. Discussion And Conclusion

The chapter contains discussions on results and also suggest recommendation and limitations to highlight the needs of training of secondary health care works as it is directly associated with their performance and motivation. The trained staffs are more motivated toward their job objectives which ultimately result in better performance. While the untrained one is responsible to the incidence which badly damage the worker motivation but also affects organization performance too.

This study demonstrates the positive relationship between Independent variable (Training and development) and Dependent Variable (Employee Performance). The chapter shows the results of hypothesis and which has relevance with the previous studies. (Dr Elnaga, A., & Imran, A.(2013).The effect of training on employee performance. *European journal of Business and Management*). (Ameeq., A. u., & Hanif, F. (2013). Impact of training on employees development and performance in hotel industry of Lahore, Pakistan. *Journal of business studiies*).

The study also shows the positive relationship between Independent variable (Training and development) and Dependent Variable (Work Motivation). The hypothesis supporting predictor Training and Development impacts employee performance and work motivation is accepted. (Seed ,D., & M, . Examining the relationship between training,motivtionand employees job performance. *journal of basic applied scientific researc h*,2012).(A.Dysvik,B Kuvaas.The relationship between perceived training opportunities,work motivation and employee outcomes.*International journal of Training and Development* ,2008)

During the study we also found that Reward system is also highly responsible for the better performance and motivation of staff in health care sector. Allocation of unbiased financial and non financial rewards motivate the workers to perform well.(R Eisenberger, L Shanock, Rewards, intrinsic motivation and creativity ,*Creativity Research journal*,2003)

6.Recommendations

This study mainly focuses on impact of training and development on health workers performance and motivation towards their respective jobs. This research has been done in Shamsi hospital. During interview employees emphasize on, on

job and off job training needs and they also insisted on conducting fair allocation of rewards. Training development and feed back is important factor to evaluate employees' satisfaction towards their work. The hospital HR should organize effective training programs according to the needs of their employees to improve their performance, skills and knowledge and besides they should also keep a close look towards reward allocation.

7. Conclusion

Training and development basically help to provide understanding, knowhow, techniques and practices. It helps to improve the performance not only of individual, collegial but also at different organizational levels. Training and development are actually planned learning experiences which help employees to know how to perform job responsibilities more effectively.

HR professionals have to develop programs that will solve the problems in respond to the challenges of the skills gap and skills deficiency. HR professional requires sense of ownership to develop strategies to settle within the workforce that will ensure superior knowledge, skill and experience.

As we concluded through the results of study that training and development has positive impact on nurses' and technical staffs' performance and work motivation so hospital should invest more money on training. These sessions are the investment to bring high return.

8. Limitations

This research is limited to one hospital in secondary health care sector in Karachi. In future research comparative study between secondary and tertiary health care sectors could be conducted to know different perspectives of employee's performance and motivation in their respective health sector. As we also found that reward system also affects the motivational level of employees, future research could be conducted on impact of financial and non financial rewards system in health care sector. We have checked the impact of training on nursing and other health allied staff, in future it could be checked at different managerial levels in health as well as other service sectors

References

- Boslie, P. (n.d.). High performance work practices in health care sector, a Dutch case study.
- Abdul Ghafoor, R. ., Ahmed, K. ., & DrAslam, M. (n.d.). Impact of training on organizational performance. *Global Jouurnal of management and Business Research*.
- Ali, Z., & Hussain, M. (n.d.). Impact of training program on organiztional effectiveness.
- Ameeq., A. u., & Hanif, F. (2013). impact of training on employees development and performance in hotel industry of Lahore, Pakistan. *Journal of business studiies* .
- Asifuddin, & Abuzawajidi, M. (n.d.). impact of motivation on performance of employees in private banking sector of pakistan. *Global journal of Engeneering science and research management* .
- Baloch, Q. (2004). Effects of job satisfaction on employees; motivaton & turnover intentions (from review of related literature). *journal of managerial sciences*, 2.
- Boselie, P. (2010). High performance work practices in health sector , a Dutch case study. *international journal of manpower*, 31.
- Dr Elmaga, A., & Imran, A. The effect of training on employee performance. *European journal of Business and Management*., 5.
- DrAli, A. (2016). impact of service quality as a mediating variable on the relationship between internal marketing policies and customer satisfaction. *Journal of marketing management*, 4, 104-124.
- Frederk, H., & Kauffeld, S. (n.d.). Linking positive affect and motivation to transfer with in training. *International journl of trining and development* .
- Guest, D. (1997). Human resource management and performance, a review and research agenda. *international journal of human resource management*, 8.
- Imran, M., & Tanveer, A. (2015). impact of training and development on employees' performance in banks of Pakistan. *European Journl of trainng and development studies* , 22-44.
- iqbal, N., Ahmed, N., Haider, Z., Batool, Y., & Quratulain. (2013). impact of performance appraisal on employees; performance involving the moderator role of motivation. *Arabian journal of business and mangement*, 3.
- R, K. (2001). The relationship betwwn training and organizational commitment. A study in health care field. *Human Resource development qaterly*, 12.
- Seed, D., & M, &. (2012). Examining the relationship betwwen training, motivtion and employees job performance. *journal of basic applied scientific research* ..

Tahir, N., Khan, I., Jan, S., & Hashmi, M. (2014). Impact of training and development on employees' performance and productivity . *international journal of academic research in business and social sciences* .

Imran, M., & Tanveer, A., 2015. Impact of training and development on employees' performance in banks of Pakistan.)

BIDIRECTIONAL CAUSAL RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN TRADE AND IMMIGRATION: EVIDENCE FROM NAFTA

Duygu Ekin Şimşek

University of Essex, Colchester, United Kingdom

INTRODUCTION

The relationship between foreign trade and immigration has long been discussed in the international trade literature. Theoretical and empirical studies suggest that free trade policies might weaken the immigration flows. The use of trade policies such as the Free Trade Agreement has been applied to mitigate the economic push factors in order to decrease immigration flows. In the light of this concept, one of the most important contemporary attempts is the North American Free Trade Agreement (NAFTA) in 1992 between the United States, Canada, and Mexico due to its size of effect in the region. One of the reasons to create NAFTA was to increase bilateral trade in order to decrease immigration flows from Mexico to the United States (US).

As the well-known Heckscher-Ohlin (1933) model implies that when countries go from autarky to free trade, they would have a tendency to specialise in the goods and services which they have a comparative advantage in. Thus, both countries would benefit from free trade through economic efficiency. In this sense, in the cases of US and Mexico, elimination of trade barriers by NAFTA should bring economic benefits for both countries while decreasing immigration flows from Mexico to the US as predicted in Heckscher-Ohlin model. There has been a debate over the theoretical bases of NAFTA since its launch. In the case of free trade agreements and immigration, it is assumed that there is a one-directional negative relationship between foreign trade and immigration in which they are treated as substitutes. On the other side, some authors said that there is a positive relationship between trade and immigration so that they are actually complements. The aim of this paper is to review this debate and address it from a different perspective by searching bidirectional causal relationship between fo-

reign trade and immigration in the case of NAFTA and its effect on Mexican immigration to US. The five sections of this paper are as follows: literature review, data, methodology, empirical results and discussion. Firstly, it is going to review an existing theoretical and empirical literature on foreign trade in respect of immigration and Free Trade Agreements. Secondly, it is going to present the data of the US export-import and authorised immigration from Mexico to the US. Thirdly, empirical analysis is going to be conducted by employing modern and sophisticated econometric method: Granger-Causality Test in order to show that there is a bidirectional causal relationship between Mexico-US bilateral trade and immigration from Mexico to US. Finally, results of the empirical analysis are going to be explained and analysed. At the end this paper will try to come up with an answer to the following question: Is immigration a conundrum for NAFTA?

LITERATURE REVIEW

Most of the literature on immigration and foreign trade in international trade focuses on the one-directional relationship between trade and immigration claiming that they are either substitutes or complements.

In Traditional theory, the argument that mobility factors such as immigration and foreign trade are substitutes was first put forward by Heckscher and Ohlin Model. This model used by Mundell (1957) who also accepted them as substitutes. He demonstrated that different factor prices give an option to countries that either their workers immigrate where the labour-intensive sectors readily exist or export labour-intensive goods and services in the context of Heckscher and Ohlin Model. However, modern theory demonstrated that immigration and foreign trade could be complements in which foreign immigration can increase foreign trade and increase output and exports (Campaniello, 2014). Markusen (1983) suggested that if the assumptions of Heckscher and Ohlin Model changes, immigration and foreign trade become complements.

The empirical contribution on the relationship between immigration and trade are less debated and mainly focus on single country cases. Majority of studies focused on one-directional relationship between immigration and foreign trade such as the cases of United Kingdom (UK), non-commonwealth countries, European Union, Mediterranean countries, Mexico, United States, and Spain.

Girma and Yu (2002) discuss the impact of immigration on the UK economy from the perspective of the host country. Their statistical analysis investigates the one-directional relationship between immigration and foreign trade. Their data consist of the immigrants to UK from 48 countries. The analyses suggest that immigrants increase the growth of exports in UK.

Del Rio and Thorwarth (2007) examined the link between NAFTA and illegal immigration from Mexico to USA. Their results demonstrated that bilateral trade flows cause larger illegal immigration from Mexico to the United States. Additionally, they demonstrated that trade and immigration have a complementary relationship in the Mexican case. Under the light of their findings, they concluded that the US immigration policies are not effective to mitigate illegal immigration flow from Mexico to USA.

Campaniello (2014) discusses whether Euro-Mediterranean Free Trade Area is likely to be an effective policy. She found a one-directional significantly positive causal relationship between exports and immigration. She suggested that export cause an increase in migration by using instrumental variable approach. Therefore, she concluded that Euro-Mediterranean Free Trade Area is not an effective policy to mitigate the immigration flows.

Metelski and Mihi-Ramirez (2015) looked at bidirectional relationship between immigration, remittances and foreign trade. They found that export causes immigration and immigration causes export in the case of Spain by applying Granger-Causality Test. They also added that their results are consistent with the idea that immigration and foreign trade are substitutes.

As it is clear from the previous works done in this field, there is a need in the literature to cover trade-immigration relation as a bidirectional phenomenon

DATA

This analysis uses the data that consist of annual observations for United States from the period which is from 1999 to 2016. All data are obtained from US Homeland Security and United States Census Bureau database. In this paper, export of US to Mexico, Import of US from Mexico and authorised (legal) immigration are denoted by EXP, IMP and AIM, respectively. EXP and IMP are

gathered from US Census of Bureau and the data is not seasonally adjusted. AIM data represents annual number of authorised incomers from Mexico who has new legal permanent residence status. AIM is obtained from US Homeland Security Yearbooks of Immigration Statistics.

EMPIRICAL MODEL

The main aim of this paper is to find bidirectional causal relationship between immigration and foreign trade in the case of US and Mexico by using Granger-Causality Test. In other words, reciprocal relation between immigration and foreign trade is going to be analysed by employing Granger Causality Analysis in the case of US and Mexico.

Importance of causality has been addressed many times in international trade literature. Many authors applied panel data analysis and gravity or gravity like models with instrumental variable (IV) to find a causal relationship between immigration and foreign trade (Mitchell and Pain, 2003; Genc et al., 2011; Campaniello, 2014). However, there are other methods such as Granger Causality Analysis to investigate the causal relationships between mobility factors like immigration and foreign trade.

The idea behind Granger Causality is simply that a variable X has a causal effect on a variable Y, vice versa, with regard to the information that a variable of interest comes before another variable of interest in the time series (Granger, 1969). The mathematical notation of the model, which applied to this study, is below:

Model 1: Export and Immigration

$$EXP_t = \lambda_1 + \sum_{i=1}^k a_{1i} EXP_{t-i} + \sum_{j=1}^k b_{1j} AIM_{t-j} + \mu_{1t}$$

$$AIM_t = \lambda_2 + \sum_{i=1}^k a_{2i} EXP_{t-i} + \sum_{j=1}^k b_{2j} AIM_{t-j} + \mu_{2t}$$

Model 2: Import and Immigration

$$IMP_t = \lambda_1 + \sum_{i=1}^k a_{1i} IMP_{t-i} + \sum_{j=1}^k b_{1j} AIM_{t-j} + \mu_{1t}$$

$$AIM_t = \lambda_2 + \sum_{i=1}^k a_{2i} IMP_{t-i} + \sum_{j=1}^k b_{2j} AIM_{t-j} + \mu_{2t}$$

First step for employing Granger Causality Analysis is to test whether the time series of the data is stationary or not. In order to examine the stationarity condition for Granger Causality analysis, Augmented Dicky-Fuller unit root (ADF) test is applied. The idea behind ADF test is that finding out if there is a unit root or not (Dickey and Fuller, 1979). The null hypothesis here is that there is a unit root which is used for level and first differenced series. If the null cannot be rejected at the levels, first difference of the series can be checked. When the first differences of the time series reject the null, then one can conclude that the first-differenced series in the study is stationary.

Second step is to search for cointegration in order to avoid spurious regressions or long-run relationship. Johansen Cointegration Test (JC) is employed in order to spot the nature of the relationship between variables of interest in this study. JC gives you whether there are at least one or more than one-cointegrated variables or there is no cointegration.

However, the inferences of JC might differ according to variants of JC test, which are trace test and maximum eigenvalue test (Johansen, 1991).

ESTIMATION RESULTS

Table 1 shows the ADF test results as the first step of the analysis. First difference of the EXP, IMP and AIM series analysis reject the null hypothesis which is 'there is a unit root'. The results under the three different ADF test specifications which are 'test with intercept', 'test with an intercept and trend' and test with no intercept and trend'. Critical values at 1%, 5% and 10% significance levels are given in Table 1. Test statistics of EXP, IMP and AIM rejects the null of there is a unit root. Therefore, export, import and authorised immigration data are stationary in this study.

Table 1: Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test Results

	Test with an intercept	Test with an intercept and trend	Test with no intercept or trend
EXP	-3.77**	-3.76**	-6.19***
IMP	-4.30***	-4.15**	-3.56*
AIM	-5.93***	-5.71***	-6.14***
CV 1% level	-3.92	-4.66	-4.72
CV 5% level	-3.06	-3.73	-3.75
CV 10% level	-2.67	-3.31	-3.32

Note: *, **, *** denote statistical significance of rejection of the unit root at 10%, 5%, 1% significance levels, respectively.

The results of the second step of the analysis are presented in Table 2 and Table 3. Johansen Cointegration Test is employed to avoid any spurious results. Two types of test statistics which are ‘trace statistics’ and ‘maximum eigenvalue statistics’ are reported in Table 2 and Table 3. First column in the tables represent the number of cointegration between variables under the null hypothesis. Second and third rows of the tables states the null hypotheses. In second row, ‘ $r=0$ ’ denotes the null hypothesis that *there is no cointegration between variables*. In third row, $r \leq 1$ denotes the other null hypothesis that *at most one variable is cointegrated*. The results fail to reject the null hypothesis ‘ $r=0$ ’, and reject the null hypothesis ‘ $r \leq 1$ ’. Therefore, the conclusion of the JC test results is that there is no cointegration between ‘export and authorized immigration’ and ‘import and authorised immigration’.

Table 2: Johansen Cointegration Test Results (Export and Legal immigration)

Null Hypothesis	Eigen Value	Trace	5% CV	Max. Eigenvalue Statistics	5% CV
$r=0$	0.61	15.48	15.49	15.45	14.26
$r \leq 1$ **	0.001	0.023	3.84	0.023	3.84

Note: *, **, *** denote statistical significance of rejection of the null at 10%, 5%, 1% significance levels, respectively.

Table 3: Johansen Cointegration Test Results (Import and Legal immigration)

Null Hypothesis	Eigen Value	Trace	5% CV	Max. Eigenvalue Statistics	5% CV
$r = 0$	0.57	13.81	15.49	13.51	14.26
$r \leq 1^{**}$	0.018	0.3	3.84	0.302	3.84

Note: *, **, *** denote statistical significance of rejection of the null at 10%, 5%, 1% significance levels, respectively.

Since there is no unit root and cointegration, Granger Causality analysis pre-requirements are completed and the lag order is determined according to the minimum Schwarz Information Criterion. Table 4 shows the results of Granger Causality Test. First column of the Table 4 presents the null hypotheses. Second to fourth rows shows the F statistics and p-values, which are in parenthesis.

Table 4: Granger Causality Wald Test

Null Hypothesis	Lag 1	Lag 2	Lag 3
LIM does not Granger cause EXP	7.3*** (0.01)	2.76 (0.1)	1.4 (0.3)
EXP does not Granger cause LIM	3.72*** (0.09)	1.9 (0.1)	1.3 (0.3)
LIM does not Granger cause IMP	3.76*** (0.07)	1.62 (0.1)	1.29 (0.3)
IMP does not Granger cause LIM	3.52*** (0.08)	2.54 (0.12)	1.55 (0.28)

Table shows the F statistics,*** denotes statistical significance at 10% significance level.

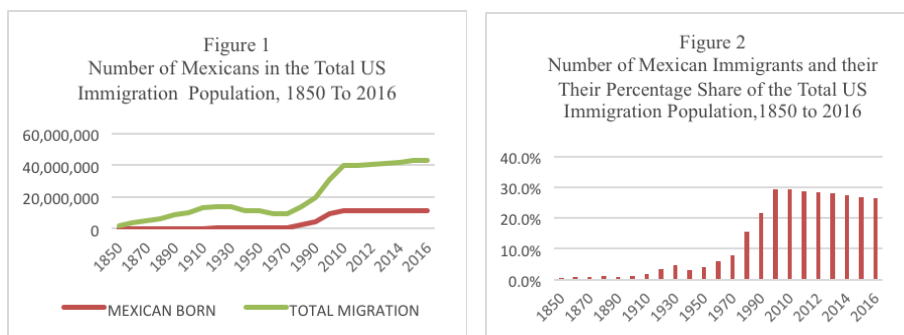
F-test is conducted, and all four null hypotheses are rejected in Lag 1 and results are statistically significant at the same 10% significance level. Conclusions are listed below:

1. Immigration Granger-cause exports
2. Exports Granger-cause immigration
3. Immigration Granger-cause Imports
4. Imports Granger-cause Immigration

DISCUSSION: IS NAFTA A RECIPROCAL PROCESS OR A CONUNDRUM?

NAFTA is not an immigration agreement in itself, but it supposed to partially serve as an agreement decreasing the waves of immigration from Mexico to the US, which was an important motive for the US government. To this end, the US has been stimulating the trade and wealth between both countries as Hecksher-Ohlin (1933) model predicted, it is expected to have an decreasing effect on immigration. Nevertheless, Mexican population has a significantly high share in the total US immigration population, which can be seen in figure 1.

Number of Mexican immigrant's percentage in total US immigration population (Figure 2) has been dramatically increased after 1970s. When it comes the second decade of the 21st century, the share of Mexican immigrants in percentage slightly decreased. This was not due to a decrease in the number of Mexican immigrants but an increase in the number of other groups.

In the figures¹, the comparison of the statistics by looking at the periods, which are before and after NAFTA (1992) might show the ineffectiveness of NAFTA to mitigate the Mexican immigration flow. First of all, in Figure 1, it is obvious

1 NOTE: All figures are in millions of U.S. dollars on a nominal basis, not seasonally adjusted unless otherwise specified. Details may not equal totals due to rounding.

that the rate of growth of Mexican immigration continues to increase dramatically even after NAFTA was signed in 1992. The growth rate slowed since 2010, however, it cannot prove that NAFTA is a successful policy to mitigate Mexican immigration to US. There might be other economic factors to consider such as the Great Recession in 2008, strict US border control policies, build of fences and inhumane practices on the border, which have the potential to deter incomers. Also, one can note that there were not much existing job opportunities for Mexican immigrants to come to the US at that time.

Secondly, on the trade front, NAFTA eliminates tariffs on imports and exports between Mexico and the US. Figure 3 presents the import and export volume of the US with Mexico. In the graph, import and export are upward sloping in the time period. Growth rate of import and export are higher after the effective date of NAFTA than the times before. Thus, NAFTA increased the US trade with Mexico as predicted. Additionally, before NAFTA import and export lines are almost intersecting, however, import line exceeds export line following 1993. Thus, it might be said that Mexico is favouring NAFTA more than US in terms of the export of its goods.

When combined, one can come up with the following analysis: unlike people claiming the one-directional relation existing between trade and immigration, this study may demonstrate the complementary relation between the two, enabling us to name it as a reciprocal process through which both trade and immigration have the capacity to affect each other within NAFTA. Taking into account the other factors contributing to the analysis of Mexican immigration to USA and lack of data, results may always reflect an uncertainty. Yet, when narrowed down with NAFTA agreement, results have a clear-cut vision on the relation.

All in all, the statistics demonstrated that Mexican immigration to US has been increasing as the trade between US and Mexico. Thus, reality is consistent with the empirical analysis in this study. Granger Causality test showed that as trade increases, immigration (export and import Granger cause immigration) increases and as immigration increases, trade increases as well (immigration Granger-cause export and import) in the NAFTA case. There is not only *one-directional* positive/negative relationship (complementarity/substitution) as assumed in NAFTA but also a *bidirectional* causal relationship between foreign trade and immigration. Therefore, it may well be said that NAFTA as a free trade policy is not an effective policy to mitigate immigration flows from Mexico as policy makers predicted.

REFERENCES

- Campaniello, N. (2014). The causal effect of trade on migration: Evidence from countries of the Euro-Mediterranean partnership. *Labour Economics*, 30, 223-233.
- Del Río, A. M., & Thorwarth, S. (2009). Tomatoes or tomato pickers? Free trade and migration between Mexico and the United States. *Journal of Applied Economics*, 12(1), 109-134.
- Genc, M., Gheasi, M., Nijkamp, P., & Poot, J. (2012). The impact of immigration on international trade: a meta-analysis. *Migration impact assessment: New horizons*, 301.
- Girma, S., & Yu, Z. (2002). The link between immigration and trade: Evidence from the United Kingdom. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 138(1), 115-130.
- Granger, C. W. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 424-438.
- Johansen, S. (1991). Estimation and hypothesis testing of cointegration vectors in Gaussian vector autoregressive models. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1551-1580.
- Markusen, James R (1983). Factor movements and commodity trade as complements. *Journal of International Economics* 14 (1983) 341-356.
- Metelski, D., & Mihi-Ramirez, A. (2015). The economic impact of remittances and foreign trade on migration. Granger-Causality approach. *Engineering Economics*, 26(4), 364-372.

- Mitchell, J., & Pain, N. (2003). *The determinants of international migration into the UK: A panel based modelling approach*. London: National Institute of Economic and Social Research.
- Mundell, Robert A (1957). International trade and factor mobility. *The American Economic Review* (1957), pages 321-335.
- United States Department of Homeland Security – Yearbook of Immigration Statistics: 1999-2016, US Department of Homeland Security, Washington, D.C.: Office of Immigration Statistics.

Why not with the flow? A case of online shoppers in Pakistan toward online shopping

Muhammad Bilal Mustafa, Mishal Nafees, Shafaq Aftab

University of Central Punjab

Abstract

With the expeditious growth of technology, Online shopping trend escalate its roots in all over the world. In many countries, conventional markets have been shifted to digital markets or still shifting for the sake to make shopping process more efficient and sophisticated as well as to minimize inputs and maximize the profits. Similarly, today shoppers' taste has been changed from traditional way of shopping to online shopping and/or still changing in all over the world because online shopping is more convenient, more effective and cost saving than traditional way of shopping. But in Pakistan research highlights that majority of the shoppers behave differently toward online shopping as comparative to shoppers in western or developed countries, they are still preferring traditional way of shopping unlike shoppers in western countries. So aim of this paper is to fill this research gap by addressing this issue as well as to identify the actual reasons behind this contrast behavior of Pakistani shoppers toward online shopping as comparative to shoppers in western countries. Besides we also identify those factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistan. To address above research problems, we conducted five in-depth interviews and three focus groups, thorough which we found that "Trust deficit" and "lack of awareness" are the two major reasons behind the contrasting behavior of Pakistani shoppers toward online shopping. Whereas "services quality", "product Quality", "Legislation" and "word of mouth" are the major factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistan.

Keywords: Trust deficit, lack of awareness, service quality, product quality, legislation, word of mouth.

Introduction

The action or activity of buying goods or services over the Internet is known as online shopping (Oxford dictionary). The aim of the study is to identify the reasons behind the contrast behavior of Pakistani shopper toward online shopping with the behavior of shoppers towards online shopping in developed countries as well as to explore such factors that encourage or inhibit shoppers to go for on-line shopping in Pakistan. With the rapid global growth in electronic commerce (e-commerce), businesses are attempting to gain a competitive advantage by using e-commerce to interact with customers (GwoGuang Lee and HsiuFen Lin, 2005).

The continuous growth of online business encourages researchers to analyze the antecedents and factors that could play vital role in the motivation of the consumers toward online shopping (Clemes, Gan, & Zhang, 2014). In addition to above, Ghaznavi (2013) argue that, in Pakistan, e-commerce is emerging trend now a days and still promoting many businesses toward online businesses because it is accepted all over the world. As we put deep inside to the literature we found that Chishti (2013) highlighted that social media play important role as a driver of electronic commerce. Moreover, In Pakistan there are over 100 online shopping websites are operating and most of them are arise in past four to five year which shows the significant shift in online business although If it continues, e-commerce is likely to flourish in the country (Samra et al., 2014). But e-businesses that are operating in Pakistan, online businesses face diverse problems because consumers do not reflect positive behavior toward online shopping. In fact, Pakistani consumers behave very differently toward online shopping from consumers in Western countries or countries that have adopted online shopping on a wide scale (Samra et al., 2014). In previous literature, researchers pay little attention on the identification of reasons behind the contrasting behavior of Pakistani shoppers toward online shopping and such factors that could stimulate shoppers' behaviour towards online shopping in Pakistan (Chishti, 2013). So it is important to highlight the reasons behind contrasting behavior of Pakistani shoppers toward online shopping as well as the identification of such factors that motivate shoppers toward online shopping in Pakistan is also important. The purpose of this to fill the research gap by identification of the reasons behind contrasting behavior of shoppers toward online shopping in Pakistan. In addition to it we also highlight

the factors that could play important role in the motivation or demotivation of the shoppers toward online shopping in Pakistan. In order to address this problem, we conducted five in-depth interviews and three focus groups of shoppers in Pakistan. And then we extracted firm order themes from that data, and after that, from first order themes we extracted second order themes. Finally, from second order we extracted third order themes as final construct. Further, Table 1. Shows this mechanism of data analysis.

Literature review

Some Researchers argue that trust is the lusty emotion that satisfaction so it could be better predictor of the retention as well as word of mouth (Hart & Johnson1999). Similarly, Ranaweera & Prabhu (2003) highlight the fundamental factor such as trust and its importance in both business to business relationship and business to customer/consumer relationship they found that in business to business relationship trust is important to maintain long-term relationship between and seller and buyer on the other hand in business to customer relationship trust has been found weaker but important factor to build long-term relationship than business to business. In addition, trust strongly affect overall service quality and customer satisfaction for online stores (GwoGuang Lee and Hsiu-Fen Lin, 2005) and fabrication of product quality directs to distrust as well as towards market decline (Akerlof 1970), in addition to it when trust is built on online websites, it plays vital role generating satisfaction, increases the business and trade (Pavlou, 2003; Yousafzai et al., 2003; Gefen and Straub, 2004; Wu and Chang, 2005; Flavian and Guinaliu, 2006).

Further, consumer behavior could be driven by the mental processes in unconscious awareness instead of conscious awareness (Chartrand, T. L. 2005). Besides one of the dimension of awareness has been identified such as environmental perspectives that drive specific process as well as the outcome of this process and awareness of something galvanize the unconscious mental process in consumer behavior toward consumption (Chartrand, T. L. 2005). And when we ask a question why it is vital to know that what awareness will do? So most importantly, to take control over something, for alteration in particular phenomenon, to change the trends, elimination and adoption of something and notably change cannot occur without awareness, awareness play significant role for the accomplishment

of these objectives (Chartrand, T. L. 2005). As in Pakistan, mostly people prefer traditional way of shopping and once a process is adaptive and functional then people don't want to change it easily (Chartrand, T. L. 2005) so for the sake to change the adaptive process of traditional way of shopping to online shopping they must create awareness as awareness is necessary to make change (Chartrand, T. L. 2005).

Industries with the greater knowledge and accomplishment by means of e-commerce are starting to understand that the significant factors of success or failure are not just website existence and small value but also contain the electronic-service (e-service quality) (Yang, 2001; Zeithaml, 2002). On the other hand, when we look to the online market so it is mandatory to know that service quality is most important feature of any e-commerce industry (Santos, J. 2003) while it is fact that competitive advantage over the rivalries in the online market more based on service quality instead of uniqueness and product quality (Gronroos 2000), in addition to it by providing E-quality services to the customers, it is unable the e-business to attract more customers and capture maximum market share and competitive advantage, meanwhile poor service qualities can destroy the online business (Santos, J. 2003). The trustworthiness is an important interpreter of entire service quality, client contentment and buying intent to online shop (GwoGuang Lee and HsiuFen Lin, 2015). Other studies also found reliability to be an effective determinant of web-based service quality (Kuo, 2003; Wolfinbarger and Gilly, 2003).

Product concept introduced in marketing field after production concept which explains that, On the basis of unique features of any product could unable the marketers to attract maximum market share and toward the competitive advantage besides by using skimming pricing strategy for unique products seller has the opportunity to gain maximum profit in the market on the initial stage of the business (Kotler, P., & Armstrong, G. 2010). Similarly, quality of the products and services is equally important for the for the most firms when they are competing in a perfect competition market (Shapiro, C. 1982) while online shopping customers are unable to test the products quality and usually those products which are unable to test before use are consumer durable (Shapiro, C. 1982). So interactive nature of the Internet offers opportunities for consumers to use the web shopping facilities effectively by improving the availability of product information, enabling

direct multi attributes comparison, and reducing prospective buyers' information search costs (Alba, et. al., 1997).

Word of mouth is seeming to be more trustworthy, believable and reliable for the customer instead of firm-initiated transmission (Schiffman & Kanuk, 1995; Arndt, 1967). Similarly, Traditional communications theory reflects word of mouth as influential factor on behavioral intentions, particularly on shoppers' info hunt, assessment, and following decision making (Cox, 1963; Brown & Reingen, 1987; Money, Gilly, & Graham, 1998; G. Silverman, 2001) Positive and negative word of mouth could be a potential asset of any firm, word of mouths can lead the business either in succession or destroy well establish business as Customers are more influenced by Word of mouth because it is considered to be reliable, bespoke and given by persons regardless of self-interest in pushing or pulling a product (Arndt, 1967; G. Silverman, 1997) as well as word of mouth has more influence on product decision, attitude formation, choosing a product and in buying decision than formal advertising (Herr, Kardes & Kim, 1991; Bone, 1995). As online marketing industry grow day by day so concerns about consumer's security has also increases so to maintain a balance between consumer policy and e-commerce Federal Trade Commission (FTC) define principles to guide industries and to address consumers' concern about privacy and security, such as awareness and notice, consent and choice, participation and access, integrity and security and enforcement Milne, G. R. 2000) Similarly, Trust is reviewed critically when customer is risk averse and there is no regulation (Schoorman et al., 2007) though website design had only a slight influence on whole service quality and client utility (Gwo-Guang Lee and Hsiu-Fen Lin, 2015). Particularly, enlarging the statistics of online clients have conveyed concerning possible misuses of individual info and misuse of secrecy (Than and Grandon, 2002) further Different researchers, research shows that the main reasons why people are hesitant to buy online are associated with online safety and policy, trustworthiness of online shops and website innovation (Gefen 2000). Though, maybe the most surprising aspect of personalization is not a substantial forecaster of whole customer/consumer satisfaction and product/services quality for online shops. This outcome indicated that clients are scared of online stores because they think those stores will reveal private info to further companies without their information or consent (Gwo-Guang Lee and Hsiu-Fen Lin, 2015).

Research gap

As previous researchers argue that there is need to elucidate the reasons behind contrasting behaviour of Pakistani shoppers toward online shopping (Samra et al., 2014). In addition to it, future research could use different methodologies, such as longitudinal studies, focus groups and interviews to examine the relationship between service quality and customer purchase behavior in online shopping contexts (Gwo-Guang Lee and Hsiu-Fen Lin, 2005). In Pakistan, the behaviour of the shoppers toward online shopping is different as compare to the shoppers in western countries while online shopping is the globally accepted trend now a days (Samra et al., 2014). In Pakistani culture, there could be many reasons behind this contrasting behaviour of shoppers toward online shopping as well as there could be many factors that drive shoppers' behaviour toward online shopping in Pakistan Sajjad et al., 2012). As in previous research, the actual reasons behind the contrasting behaviour of shoppers in Pakistan toward online shopping with the behaviour of shopper in developed countries toward online shopping have not been addressed as well as there is need to explore such factors which encourage or inhibit shoppers in Pakistan to go for online shopping. So our best efforts are to fulfil this research gap.

Our interest

In developed countries shoppers prefer online shopping rather than traditional shopping as it is convenient and time effective but in Pakistan shoppers behave differently from the shoppers in developed countries toward online shopping. And we are curious to know why behavior of Pakistani shoppers is different from shoppers in western countries? And what are the factors that encourage or discourage shoppers in Pakistan to go for online shopping?

Research Questions:

- What are the reasons behind contrasting behavior of Pakistani shoppers toward online shopping as comparative to shoppers in western countries?
- What are the factors that could encourage or discourage Pakistani shoppers towards online shopping?

Methodology

We have used qualitative approach to extract our findings because our research problem is exploratory in nature so it can be best addressed by using qualitative approaches as qualitative research is a multi-method research that uses an interpretive, naturalistic approach to its subject matter (Denizen & Lincoln, 1994) and it often studies phenomena in the environments in which they naturally occur and uses social actors meaning to understand the phenomena (Denizen & Lincoln, 1994). In addition to it the qualitative study provides a human side of a perspective of an issue that how human experience particular phenomenon and how they are interpret that phenomenon and construct reality as well as when we are using qualitative methods it will enable us to a better understanding of complexities (Mack, N., Woodsong, C., MacQueen, K. M., Guest, G., & Namey, E. 2005).

Methods

This empirical data has been collected through semi-structure interviews as they are optimal for collecting data on individuals, personal histories, perspectives, and experiences are being explored and by focus groups as they are effective in eliciting data on the cultural norms of a group and in generating broad overviews of issues of concern to the cultural groups or subgroups represented Exploratory Data. We conducted 3 focus groups and 5 interviews all of the participants belong to Lahore. All of them were those who were hesitant of doing online shopping and those who had bad experience. 2 focus groups were consisted of 5 participants and 1 focus group consisted of 7 participants. Our participant lies between the ages of 22-35. The respondents of focus group 1 were from University of Central Punjab, Lahore, respondents of group 2 were the students of Superior University, Lahore and the 3rd focus group were conducted from Students University of Lahore. We conducted the interviews and focus groups in spring 2018. We asked open-ended questions that were designed to address the research study. A same format was followed for all of them. We conducted the interviews & focus groups in Urdu. All of the interviews and focus groups were taped with their consent and then the data was being translated into English.

Data Analysis

Forming first order codes

We manually associate our data with first order codes that address the main topic of our study, reasons behind contrasting behavior of shoppers in Pakistan toward online shopping and what are the factors that could encourage or discourage shoppers in Pakistan toward online shopping meanwhile we get back to the previous literature to make sense between the data analysis and relevant concepts further by using common themes we link data from different but relevant categories develop in open coding (Strauss & Corbin, 1998).

Integrate first order codes with Second Order theme

At next stage we link our first order codes to second order common themes which enable us make our data more precise as well as helpful in emerging relevant concepts. At second order themes are refining shape of first order data codes to make it more sensible and more precise (Neeley, T. B., & Dumas, T. L. 2016).

Third order Themes

After integrating first order codes into second order themes we then study the underlying theoretical dimension in a way to understand that how second order themes are related with another in larger context and finally we designate third order themes for our data.

Reasons behind contrast behavior

As previous studies state that the behavior of shoppers in Pakistan toward online shopping is different as comparative to shoppers in western countries and our participants who behave differently toward online shopping as comparative to shoppers in western countries, narrate the reasons behind their contrasting behavior and we emerge two main concepts from these narratives such as trust and awareness, further we elaborate each perspective that how they emerge from participants' perspectives.

Trust deficit

We emerge "trust deficit" as third order theme because our participants told that although traditional way of shopping is more trustworthy than online shopping but when online website do not deceive their customers and fulfil their

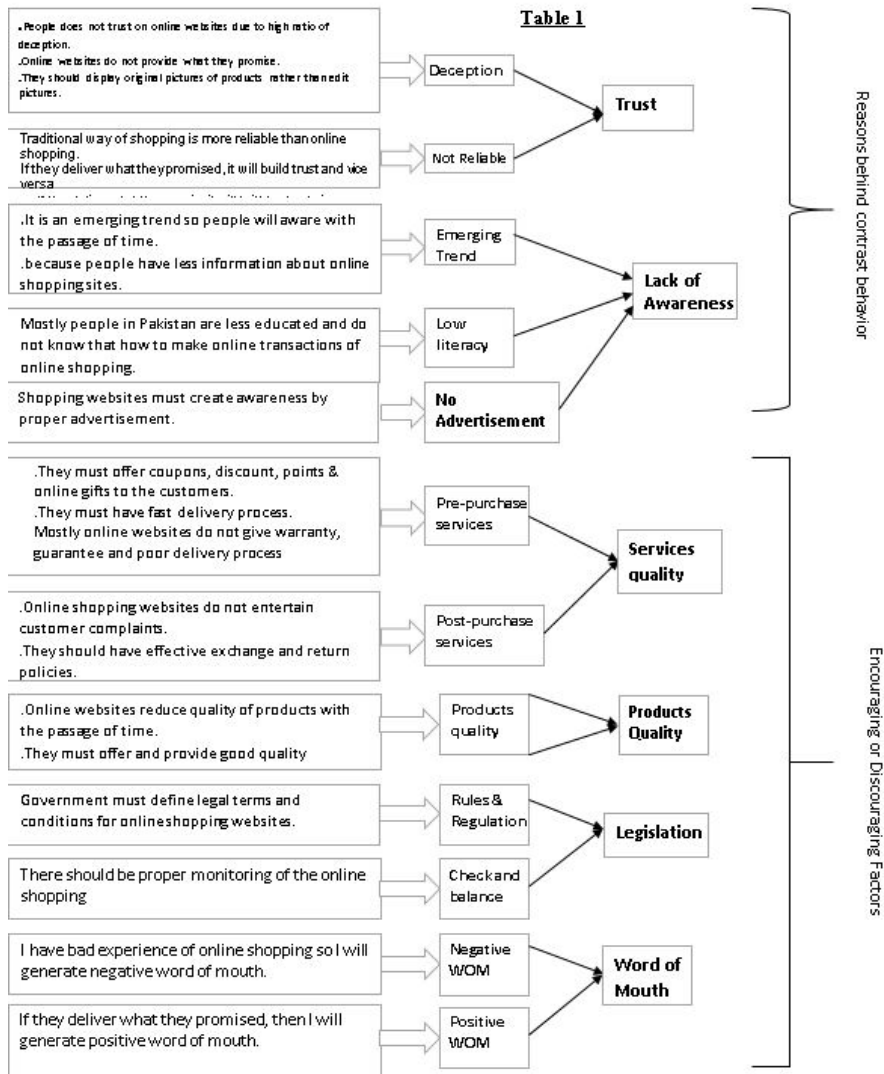
commitment it will build trust and vice versa. Primarily “Trust” is a refine shape of two constructs (1) Deception (2) Reliability Issues. Further, each perspective is a reflection of participants’ perception and their personal views about their contrasting behavior.

Deception

On the basis of their personal experience of online shopping and perception or observations about others’ behavior, participants narrate that shoppers do not trust in online shopping because there is a high ratio of deception from online sellers. One representative comment was “There is deception almost in every online business in Pakistan that online businesses do not provide what they are promised to be” and one’s was “If an online website want to capture maximum market share, first they should display original pictures of the products and second, they must provide promised or displayed products to the customers”. In above statement we suggested that deception from online websites is a major reason behind their or shoppers’ contrasting behavior from shoppers in western countries toward online shopping.

Not Reliable

As there is no physical existence of the online market so our participants’ reveal that because you cannot have the access to the products while online shopping so traditionashopping is not reliable on the other hand if they want to build the trust of the customers on online shopping online website must provide what they promised to be. As from three of our participants were sharing their views that “when we go to the shopping in a traditional way then we have an opportunity to access things physically and we know better for what we are paying for so online shopping is not reliable”.

In sum shoppers in Pakistan felt that mostly online websites deceive customer because they do not fulfill their promise as well as the traditional way of shopping is more reliable because there is opportunity to check the quality of the products physically, both will lead to build or destroy the trust of the customers.

Lack of awareness

We label “Awareness” as main concept based on repliers’ answers, as they narrate that behavior of shoppers in Pakistan is different as comparative to western because it is an emerging trend and they are less aware toward online shopping as well as majority of them do not literate that how to make online transaction or how to shop online. “Awareness” is constructed on three refine narratives (1) Emerging trend (2) Low literacy (3) advertisement and construction of each is further justified.

Emerging trend

We link relevant textual responses together from interviews and focus groups, on the basis of these responses we designate “Lack of awareness” as second order theme as one replier replied that “In Pakistan, online trend of shopping is introduced in 2005 or 2006 so it is an emerging trend as comparative to western countries so shoppers over here are less aware toward online shopping” and one’s views was “online website must advertise themselves properly and create awareness among people to pull more customers toward online shopping”. In the light of above statements, we can suggest that lack of awareness playing a role in shaping the contrast behavior of the shoppers in Pakistan as comparative to western countries.

Low Literacy

One of the participant reveal one reason behind the contrasting behavior of shoppers that “Pakistan is a country with low literacy rate and majority of the people are uneducated and do not know thow to make online shopping and how to make online transaction so majority of Pakistani people are more cline toward traditional shopping”. We refine “Low Literacy” as second order theme from previous statement.

Low Literacy

One of the participant reveal one reason behind the contrasting behavior of shoppers that “Pakistan is a country with low literacy rate and majority of the people are uneducated and do not know that how to make online shopping and how to make online transaction so majority of Pakistani people are more cline toward traditional shopping”. We refine “Low Literacy” as second order theme from previous statement.

No Advertisement

We construct advertisement as second order theme in order to refine the similar statements of some participants that were “people do not know much aware about online websites that operating in Pakistan instead of two or three even though well-established websites like Daraz.pk are not advertise themselves through electronic and print media but social media only” so online websites should create awareness among people through proper advertisement.

In sum, we identify that “lack of Awareness” could be a major reason behind contrasting behavior of shoppers toward online shopping in Pakistan when we compare to the shoppers’ behavior in western countries.

Encouraging or discouraging factors

There are some keen factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistan. In order to elucidate some factors, we got multiple views of shoppers, on the basis of these narratives we suggest five main factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistani contexts such as Trust, awareness, services quality, products quality, legislation and word of mouth. Further we will discuss the tails from which these concepts are constructed.

Services quality

We suggested that “Services quality” as main factor that could encourage or discourage shoppers toward online shopping, pre-purchase services and post-purchase services are the two underpinnings of this construct which were refined shapes of participants views that reflect that effective pre-purchase and post-purchase services could encourage the shoppers toward online shopping and vice versa. Further, refinement of different narratives is discussed below.

Pre-Purchase services

Some of the participants reveal that “mostly online websites do not offer pre-purchase services such as discounts, coupon etc. meanwhile they do not give warranty, guarantee of the products, in addition to it they must ensure the fast and effective delivery process”. We refine these statements into “Pre-Purchase services” because a seller offers some services along with the product before selling the products are called pre-purchase services.

Post-Purchase services

We also have responses who talk about the services that “Services must be provided by the online sellers after selling the products such as exchange and return policies of online shopping” which means that online sellers must ensure the money back guarantee, return and Exchange if the products are not according to the customer demand’ so we refine these statements into more precise and refine shape as post-purchase services.

In sum we suggest that “services quality” as main construct based on participant’s views as they told that good pre-purchase and post-purchase services could encourage shoppers (us) toward online shopping in Pakistan and vice versa.

Products quality

We suggest “Product quality” as another one of the main factor that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistan extracted from the statements such as “Local websites do not provide good quality products even in Pakistan online websites reduce quality of the products as they got famous”, “online shopping websites must offer and provide quality products in order to attract the shoppers toward online shopping”.

Legislation

We identify another main factor “Legislation” and designate it as main concept which is constructed on the basis of two refine and precise shapes of first order descriptive codes that extracted from shoppers’ views such as “Rules and regulations” and “check and balance” refinement of first order descriptive codes in the shape of “rules and regulations and “check and balance” is further justified.

Rules and regulation

Two participants were talked about the legal terms for online shopping websites and their statement was “Government must involve itself e-commerce business, it should be legal terms and conditions defined by the government under which online shopping websites will operate”. So we refine second order theme “Rules and regulations” from previous opinions by the repliers.

Check and balance

When we were asking about the factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping, one of the participant from focus group identify

an important aspect, his comment was “as in Pakistan, mostly rules are defined for different scenarios but unfortunately there is no implication of such rules so after defining terms and conditions for online shopping websites” besides “government must have proper monitoring systems over the online market in Pakistan”. So we refine previous statement into precise second order theme “check and balance”.

In sum we suggest that proper legislation and monitoring of the online shopping websites must ensure by the government so it would be a factor that encourage shoppers toward online shopping and vice versa.

Word of Mouth

On the basis participants’ views construct a concept “Word of mouth” which could also encourage or discourage shoppers toward online shopping which is extract from the narratives of the participants after refining these narratives as “positive word of mouth” and “negative word of mouth”, further extraction of each theme is elucidated below.

Positive words of mouth

As we ask an open-ended question about encouraging or discouraging factors for shoppers toward online shopping, one’s views based on perception and observation was “If the online website display original pictures of the products and provide the promised products then it will tell to other friends about this website too”. So we refine this statement in the shape of second order theme and labelled as “positive word of mouth”.

Negative word of mouth

Similarly comments of some participants were “last time I have order some cloths but they are not deliver the actual things which were display on website instead they deliver fake products” and “I have asked others friends too they are somehow same experience now I will also generate negative word of mouth about online shopping”. We further refine these statement into second order theme and labelled as “negative of mouth”.

Discussion

After data analysis we suggest that two main reason behind the contrasting behavior of the shoppers in Pakistan as comparative to western countries toward online shopping first is “Trust” and second is “awareness”. As it is difficult to

trust on virtual market and products than trust on traditional way of shopping and once a trust is developed on online shopping market then there are high probability for the seller to capture maximum share and success of e-business (Pavlou, 2003; Yousafzai et al., 2003; Gefen and Straub, 2004; Wu and Chang, 2005; Flavian and Guinaliu, 2006). Similarly, the major factors behind the hesitation of the shoppers toward online shopping are security and privacy concerns of shoppers and lack of trust on online websites (Gefen 2000). As online shopping is emerging trend in Pakistan and e-commerce unfold its wings day by day, more than 100 websites operating in Pakistan and this quantity is increasing day by day but still the behaviour of the shoppers is different toward online shopping as comparative to shoppers in western countries (Samra Chaudary, Sehrish Nisar, Muhammad Abdul Rehman 2014) which means that shoppers in Pakistan are still prefer traditional way of shopping and this process is well adopted whereas once a process is adopted then human resist the change or not easily leashed themselves from this adopted process and in order to make change in the behaviour of humans the first remedy is “awareness” in addition to it to take control over something, elimination, addition and to make change and innovation, awareness is a significant factor (Chartrand, T. L. 2005).

While we go for online shopping the comparison of alternative products and core features is more easy and accessible so in e-commerce quality of pre-purchase and post-purchase services could be major factor behind shoppers encouragement or discouragement toward online shopping similarly in e-commerce service quality could be an important factor to attract more customers and to attain competitive advantage among e-commerce rivalries (Gronroos 2000) whereas poor services in e-commerce can destroy the business (Santos, J. 2003).

We suggested that shoppers in Pakistan could encourage or discourage also by quality of the products as product concept empathize that unique features of any product make it unique and base on these features a firm can compete their business rivalries and capture maximum market share by adopting one of the pricing strategy (skimming pricing), specially for unique products so maximum profit could be generate on initial stage of the business (Kotler, P., & Armstrong, G. 2010). Similarly, in contrast to monopoly a firm can also survive in perfect competitive market on the basis of unique products (Shapiro, C. 1982) in e-commerce poor quality of products could discourage shoppers toward online shop-

ping because those products which are not testable before purchasing are usually consumer durable (Shapiro, C. 1982).

We also suggested that customers hesitate to go for online shopping because there is no proper rules and regulations for online shopping websites and if defined then no implicated properly so a proper security and assurance of online shopping from the government could increase encourage customers toward online shopping as customer do not trust on business markets and hesitate to go for shopping when there is no regulation (Schoorman et al., 2007) and vice versa. From the views of the participants in interviews and focus groups we extract that positive word of mouth could encourage shoppers toward online shopping whereas negative words of mouth could me a main factor behind discouragement of shoppers toward online shopping in Pakistan as traditional communication theory states that consumer behaviour influence by negative or positive word of mouth particularly on shoppers' info hunt, assessment, and following decision making (Cox, 1963; Brown & Reingen, 1987; Money, Gilly, & Graham, 1998; G. Silverman, 2001) besides word of mouth has influential role in the destruction and success of any business (Arndt, 1967; G. Silverman, 1997). Some studies highlighted that word of mouth are more influential on consumers' decision and behaviour than formal advertisement and marketin (Herr, Kardes & Kim, 1991; Bone, 1995).

Table 2 Comparison of factors between Pakistan's and western countries' online markets

Factors	Pakistan	Western Countries
Trust	Low	High
Deception	High	Low
Reliance	Low	High
Awareness	Low	High
Trend	Emerging	Emerged
Literacy rate	Low	High
Advertisement	Low	High

Contributions

Our best efforts to strengthen the literature of marketing and a little contribution to “**Consumer decision making process theory of marketing**” it is a rich study because we identify two main reasons behind contrasting behavior and four major factors of shoppers encouragement or discouragement toward online shopping in the light of previous literature. on the other hand, In Pakistan, e-commerce is existing and still gaining attraction with significant growth in future, so our findings will be helpful to the researchers and marketers to have a better understanding of those reasons that are creating barriers for rapid growth of online shopping as well understanding of reasons behind contrasting behavior of Pakistani shoppers as compare to shoppers in western countries. If researchers or online marketers are able to overcome these barriers, this will help them to establish their business more successfully that will lead to the development of economy. As we also suggest some factors that could encourage or discourage shoppers toward online shopping in Pakistan.

Limitation and future research

An old saying “Practice makes perfect but nobody is perfect”. Our research has also a couple of limitations. First the study has been conducted in Pakistani context because in Pakistan e-commerce faced above mentioned problems. So similar study could be conducted in other contexts where e-commerce faced similar kind of problem or where e-commerce looking to attract more customers toward online shopping. Second, quantitative researchers are encouraged to test identified factors and reasons in future.

References

- Akerlof, G. “The Market for ‘Lemons’: Quality Under Uncertainty and the Market Mechanism,” *Quarterly Journal of Economics* (84), August 1970, pp. 488-50
- Brown, J. J. & Reingen, P. H. (1987). Social Ties and Word-of-Mouth Referral Behavior. *Journal of Consumer Research*, 14, 350–62.
- Bone, P. F. (1995). Word-of-Mouth Effects on Short-Term and Long-Term Product Judgments. *Journal of Business Research*, 69, 213–223

- Chishti, S. M. (2013, November 1). Social media is driving online shopping in Pakistan. *Pakistan Tribune*. Retrieved 29 November 2013, from
- Chartrand, T. L. (2005). The role of conscious awareness in consumer behavior. *Journal of Consumer Psychology*, 15(3), 203-210.
- Chaudary, Samra, Muhammad Abdul Rehman, and Sehrish Nisar. "Factors influencing the acceptance of online shopping in Pakistan." (2014).
- Clemes, M. D., Gan, C., & Zhang, J. (2014). An empirical analysis of online shopping adoption in Beijing, China. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 21(3), 364-375
- Cox, D. F. (1963). The Audiences as Communicators. In S. A. Greyser (Ed.), *Proceedings, American Marketing Association*, December (pp. 58-72). Chicago: American Marketing Association.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. 2000. Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed.): 1-28. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Flavian, C. and Guinaliu, M. (2006), "Consumer trust, perceived security and privacy policy: three basic elements of loyalty to a web site", *Industrial Management & Data Systems*, Vol. 106 No. 5, pp. 601-620.
- Gefen, D. (2000), "E-commerce: the role of familiarity and trust", *International Journal of Management Science*, Vol. 28, pp. 725-37.
- Gefen, D. and Straub, D.W. (2004), "Consumer trust in B2C e-commerce and the importance of social presence: Experiments in e-products and e-services", *Omega*, Vol. 32, pp. 407-24.
- Grönroos, C., Heinonen, F., Isoniemi, K., & Lindholm, M. (2000). The NetOffer model: a case example from the virtual marketplace. *Management decision*, 38(4), 243-252.
- Herr, P. M., Kardes, F. R. & Kim, J. (1991). Effects of Word-of-Mouth and Product-Attribute Information on Persuasion: an Accessibility-Diagnosticity Perspective. *Journal of Consumer Research*, 17, 454-462.
- How onli et Nazir, Sajjad ne shopping al is affecting consumers buying behavior in Pakistan?" *International journal of computer science*(2012) 486-495
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2010). *Principles of marketing*. Pearson education.
- Kuo, Y.F. (2003), "A study on service quality of virtual community web sites", *Total Quality Management*, Vol. 14 No. 4, pp. 461-73.
- Lee, Gwo-Guang, and Hsiu-Fen Lin. "Customer perceptions of e-service quality in online shopping." *International Journal of Retail & Distribution Management* 33.2 (2005): 161-176.

- Mack, N., Woodson, C., MacQueen, K. M., Guest, G., & Namey, E. (2005). *Qualitative research methods: a data collectors field guide*.
- Milne, G. R. (2000). Privacy and ethical issues in database/interactive marketing and public policy: A research framework and overview of the special issue. *Journal of Public Policy & Marketing*, 19(1), 1-6.
- Neeley, T. B., & Dumas, T. L. (2016). Unearned status gain: Evidence from a global language mandate. *Academy of Management Journal*, 59(1), 14-43.
- Parasuraman, A. and Grewal, D. (2000), "The impact of technology on the quality-value-loyalty Chain: a research agenda", *Journal of the Academy of Marketing Science*, Vol. 28 No. 1, pp. 168-74.
- Pavlou, P.A. (2003), "Consumer acceptance of electronic commerce: Integrating trust and risk with the technology acceptance model", *International Journal of Electronic Commerce*, Vol. 7 No. 3, pp. 101-34.
- Santos, J. (2003). E-service quality: a model of virtual service quality dimensions. *Managing Service Quality: An International Journal*, 13(3), 233-246.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1995). *Consumer Behavior*, 9th Ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Shapiro, C. (1982). Consumer information, product quality, and seller reputation. *The Bell Journal of Economics*, 20-35.
- Schoorman, F. D., R. C. Mayer and J. H. Davis: 2007, 'An Integrative Model of Organizational Trust: Past, Present, and Future', *Academy of Management Review* 32(2), 344-354
- Silverman, G. (1997). How to Harness the Awesome Power of Word of Mouth. *Direct Marketing*, November, 32-37
- Strauss, A., & Corbin, J. 1998. *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Than, C.R. and Grandon, E. (2002), "An exploratory examination of factors affecting online sales", *Journal of Computer Information Systems*, Vol. 42 No. 3, pp. 87-93.
- Yang, Z. (2001), "Customer perceptions of service quality in internet-based electronic commerce", *Proceedings of the 30th EMAC Conference*, Bergen, pp. 8-11.
- Yousafzai, S.Y., Pallister, J.G. and Foxall, G.R. (2003), "A proposal model of e-trust for electronic banking", *Technovation*, Vol. 23, pp. 847-60.
- <http://www.pakistantribune.com.pk/6255/socialmedia-is-drivingonlineshoppinginpakistan.html#sthash.ef5HxRvU.dpuf>

An Investigation into the Socio-Political and Legal Determinants of Non-Performing Bank Loans

Muhammad Farhan, Prof. Dr. Hassan Mobeen Alam

Hailey College of Commerce, University of the Punjab, Lahore Pakistan

Lect. Shaista Jabeen

Lahore College for Women University Lahore, Pakistan

Abstract

The growth of non-performing bank loans in developing and developed economies has added fuel to bank's failure fire. Banking failures not only hurt economy of a single country but also hamper the global economy. The suppression of non-performing bank loans is a compulsory condition for the economic growth. If these non-performing bank loans are not controlled and continuously rolled over, the resources are jammed in unsuccessful (unprofitable) sectors; thus, jamming the economic expansion and damaging the economic efficiency. Furthermore, substantial increase in credit risk has devastating impact on foreign trade. This study is based on survey approach about socio-political and legal determinants of nonperforming loans in banking sector. For this study, Primary data has been collected through questionnaire from 318 professional bankers who make/supervise lending decisions. Correlation and multiple regression analysis have been used to test the impact of selected variables (*Negative Personal Intentions, Political Influence, Banker's Incompetence and Inefficient judicial system and executive*) on non-performing bank loans and to analyze the primary data retrieved from the bankers. Results indicate that all independent variables (*Negative Personal Intentions, Political Influence, Banker's Incompetence and Inefficient judicial system and executive*) have a significant positive relationship with the non-performing bank loans. In the end, this study provides some policy implications and suggestions to control the increasing non-performing bank loans for the betterment of world economy.

Keywords: Non-performing bank Loans, Social Determinants, Corruption, Political Influence, Judicial System

JEL Code: G, G21

1. Introduction

“Often, the banking problems do not arise from the liability side, but from a protracted deterioration in asset quality, be it from a collapse in real estate prices or increased bankruptcies in the nonfinancial sector”

(Kaminsky & Reinhart, 1999, p. 476).

Financial institutions are important in any economy as they facilitate to organize savings for useful and productive investments and ease the credit flow to various projects/sectors in the country thus stimulating investments and enhance productivity (Richard, 2011). There are strong empirical facts that a healthy financial sector is very important for economic growth in a country (Rajaraman & Visishtha, 2002). In most of the developed and developing countries banks are the dominant financial institutions (Rose, 1997, Boudriga, Taktak, & Jellouli, 2010). They are the major source of finance for millions of households, small medium and large organizations; they also play a critical role in developing countries where it is very difficult for most of the borrowers to access the capital markets (Greuning & Bratanovic, 2003). Good functioning of these financial institutions lead to economic growth and poor functioning of these financial institutions hamper economic growth and aggravate poverty (Barth, Caprio & Levine, 2004; Ghosh, 2015; Kasman & Kasman, 2015; Bardhan and Mukherjee, 2016). The general effect of recent financial crisis has been felt clearly on the asset side of banking institutions. Substantial increase in the credit risk has forced these banking institutions to restrict lending. Deterioration in asset quality has adversely effected the remittances and foreign trade (Clichici & Colesnicova, 2014).

There have been many studies done in many countries to identify the determinants of non-performing bank loans i.e. reckless financing, fraudulent lending, deception and dishonesty, poor traits of bankers, poor credit allocation, frequent political interference, sluggish fiscal and monetary policies, inefficient judiciary and executive, lack of full information disclosure (as mentioned by Basel Accord). These are some of many reasons of banking failure in developed and developing countries (Santomero, 1997, Chijoriga 1997, Brownbridge & Harvey, 1998; Basel, 1999; Waweru & Kalani, 2009; Clichici & Colesnicova, 2014). Despite lessons obtained from these researches, banks are still suffering a lot due to these non-performing bank loans. Basic aim of this paper is to highligh socio-political and legal

determinants of non-performing bank loans by taking Pakistan as case study. It can be observed that the non-performing bank loans (NPLS) are one of the key causes of the economic recession. The suppression of non-performing bank loans is a compulsory condition for the economic growth. If these non-performing bank loans are not controlled and continuously rolled over, the resources are jammed in unsuccessful (unprofitable) sectors; thus, jamming the economic expansion, damaging the economic efficiency (Rajaraman & Visishtha, 2002; Klein, 2013; Lata, 2014) and leads to high interest rates affecting business (Balasubramaniam, 2013; Were & Wambua, 2014) .

The banking system of Pakistan transmitted into a market oriented system from a primarily government governed system since the early 1980s. The Pakistani banking sector is facing a lot of problems like other developing countries of the region and the basic problem faced by the Pakistani banking system is the huge amount of non-performing bank loans which is increasing every year (Masood 2009). If we look at the history of non-performing bank loans in Pakistan its volume was very high during the nationalized period when the banks were under the direct control of the government. Now when most of the banks work in more market oriented environment, making their own decisions relating to credit allocation, still there is a high volume of non-performing bank loans, which is increasing every year. Since 2005, there is a swift increase in non-performing bank loans. In 2005, these loans were 177 billion rupees but in 2016 these non-performing bank loans have risen to 605 billion rupees which is 10.1% of total advances (State Bank of Pakistan, 2017).

The contribution of this study to the literature is on non-performing bank loans in developing economies by investigating the socio-political and legal determinants/factors which are affecting non-performing bank loans in Pakistan. Prior to this study, little work has been done to highlight the socio-political and legal determinants of non-performing bank loans in Pakistan, so this study has gathered all the ingredients in one plate. We can see how dangerous these non performing bank loans can be as these loans not only damage the specific organization or the specific sector but also the whole economy of the country or sometimes overall economy of the world.

1.1 Objectives of the Study

To determine the socio-political and legal determinants of non-performing bank loans in the Pakistani banking sector.

To determine the impact of inefficient judicial system and executive, political influence, negative personal intentions and banker's incompetence on the non-performing bank loans in Pakistani banking sector.

2. Literature Review

This chapter includes existing literature on non-performing bank loans, socio-political and legal determinants of non-performing bank loans, relationship of socio-political and legal determinants with non-performing bank loans.

2.1 Non-performing bank loans

Non-performing bank loans (NPBL) are loans in arrears. There are different names in different countries i.e. bad loans, bad debts, doubtful loans. Despite the different names, they are same things i.e. loans that are outstanding for at least three months or so. What distinguish it across countries is how long these non-performing bank loans are defined as such, i.e. how long it takes before it can be judged and declared as non-performing and, therefore, it can be written off as a loss for the specific financial institution. The timing of this practice depends on countrywide regulation (Rinaldi & Arellano, 2006). There is not a single classification of loan system in all over the world. However to facilitate the comparison across different countries the institute for international finance uses five categories such as standard (credit is sound), watch (incorrect asset conditions, concern about full repayments), substandard (principal or markup or both are due for 90 days), doubtful (principal or markup or both are due for more than one year) and loss (asset is virtually uncollectable). Sum of last three categories is considered as gross classified debt and reported as NPBL. So non-performing bank loans are described as loans in arrears for last ninety days (Bloem & Gorter, 2001). Alton and Hazen (2001) reported non-performing bank loans as advances that are ninety days or more, past unpaid, not accruing interest. So every country's central bank issues regulations and principles to manage the

credit risk faced by the financial institutions. There is no worldwide standard to classify non-performing bank loans at the practical level. There are variations as far as standardizing, classifying, and deciding the range and scope is concerned (Hou, 2007). These problems potentially adjoin to chaos and uncertainty in the non-performing loans bank issues. For example, in Japan during 1990's, there were eventually three methods of determining non-performing bank loans; (a) based on banking laws (1993); (b) the bank's self-valuation (1996); and (c) financial revival laws-based debt disclosure (1999) (Park & Se-Hark, 2003).

Loan is a risky output. A risk is always associated with a loan in becoming non-performing. Non-performing bank loans can be treated as unwanted output to a loaning bank, which ultimately negatively affects the bank's performance (Chang, 1999). Controlling NPBL is therefore vital for both: a specific bank's performance; and an economy's stable financial environment (McNulty, Akhigbe & Verbrugge, 2001).

2.2 Determinants of Non-performing Bank Loans

The vital function performed by non-performing bank loans in prompting financial and economic crisis in all over the world especially in Sub-Saharan Africa, America and Asian countries, and recent sub-prime advances cannot be deemphasized. This is very important to investigate the causes responsible for economic and financial exposure; as researchers have a strong believe that once these factors are evidently recognized, these non-performing bank loans can be minimized or measures can be taken to prevent future occurrence of these bad loans. As a result, more researchers are now focusing on the determinants of non-performing bank loans (Adebola, Wan-Yusoff, & Dahalan, 2011; Makri et al. 2014; Ghosh, 2015; Vardar, 2015; Abdioglu & Aytakin, 2016; Bardhan & Mukherjee, 2016; Dimitrios et al., 2016). The description of major determinants affecting non-performing loans is as follow:

2.2.1 Inefficient Judicial System and executive

Degree of protection of lender's right depends on several factors such as: the efficiency of the legal and judicial system, the transparency degree of accounting

rules, the costs of the access to the judicial system, the rapidity and certainty of courts' rulings, and so on (Iacovoni & Zazzaro, 2000). According to Levine (1998) and Beck, Levine and Loayza (2000) a country with strict enforcement of credit contracts and higher level of lender's protection has more developed financial systems and high economic growth (per capita gross domestic product and per capita productivity). Demirgüç-Kunt and Maksimovic (1998) found a significant correlation between efficiency of legal system and non-performing loans which ultimately correlates with the growth of the financial sector.

Iacovoni & Zazzaro (2000) analysed the affect of judiciary system on credit market. Their research findings suggested that an inefficient judicial system and judicial enforcement has a positive impact on the non-performing bank loans. Furthermore, they suggest that an efficient legal system enhances bank's selection procedures and causes credit growth.

Cristini *et al.* (2001) describe the factors causing non-performing bank loans as very slow judicial processes, high cost of judicial processes (legal procedures, lawyers) and an uncertain and ambiguous judicial penalties system which guide itself to corruption. Their study highlights that an effective and efficient legal system is a significant determinant of both level of NPBL and establishment of broader credit markets. If we have to measure Judicial efficiency it can be measured by the fraction of inside or outside security / guarantee that the lenders can anticipate to recover from a bankruptcy at the end of a trial, and the most important role of the courts in credit relationships is to force solvent borrowers to pay back their loan spontaneously along with all the other costs of the case. Hence, the presence of poor judiciary and its poor enforcement encourage the borrower for willful defaults, predicting that creditors will not be able to get back their loans easily and economically with the help of courts, and borrowers will be tempted to default. Improvements in judicial efficiency not only reduce bad loans in the banking sector but also increase the volume of lending (Jappelli, Pagano, & Bianco, 2005). Fabbri (2001), highlights the financial mechanism through which court's performance is assumed to affect the non-performing bank loans and ultimately credit allocation.

When we come to the developing countries, formal legal system is inefficient in many developing countries, transition economies and even some developed

economies. This inefficient judiciary system is caused by corrupt judges; corrupt court officials, time taking case trials and/or the courts are captured by the influential people. In this inefficient legal system, gain from filing a legal case against an evaded payment is very low and cost is very high and bankers also complain that this time taking bankruptcy procedures encourage the borrowers for willful default, as gain from defaulting is more than the perceived cost of presumed sanctions (Visaria, 2009). Studying the relationship between credit growth and procedural law in India, Rathinam and Raja (2008) described that a good and effective judiciary system negatively affected the loan losses and enhanced the lender's confidence in the system.

2.2.1.1 Judiciary System in Pakistan for Banking Disputes

During worldwide financial crisis of this century, monetary sector of Pakistan has proved itself a better sector as compared to the financial sectors of other big countries like UK and USA etc. Pakistan has just entered into the economic restructuring and modification after the introduction of several structural reforms (Chohan & Chohan, 2011). Economic restructuring and modification deals with the expansion and growth of strong financial sector and this goal of strong and expanded financial sector cannot be achieved without efficient and honest legal and judicial structure.(Visaria 2009, Rathinam & Raja 2008). Small level of recovery against bad loans, increasing banker-customer clashes/disputes, development in monetary sector and different other flaws in current judicial system(corrupt judges, corrupt court officials, long and time taking court trials) are calling for new planning and better restructuring (Visaria, 2009). Pakistani banking courts are working for many years but with narrow scope and low performance (Chohan & Chohan, 2011).

2.2.1.2 Establishment of Banking Courts

Pakistani banking courts were established under section five of the financial institution ordinance 2001 (FIO 2001) which deals with the recovery of finances, the main purpose of the financial Ordinance 2001 is to provide a swift course of action for the loans/ credit/advances recovery provided by the banks or any other financial institution working in Pakistan to their borrowers and clients. Prior to

this Ordinance banking courts were working under Banking Companies act 1997 under the section dealing with the recovery of debt, loans, credits and Finances (State Bank of Pakistan, 2012). Banking Companies act 1997 also provided a remedy to banking clients to approach the same court earlier than the bank which is to approach the same court. Hence, Banking Companies act 1997 revoked two laws for bank loan recovery and other associated clashes namely, Banking Companies (Recovery of Loans) Ordinance, 1979 and the Banking Tribunal Ordinance, 1984. These all special laws as discussed above were enacted to meet the economic situation that had arisen on account of defaults in payment of loans and finances by borrowers and customers of the banking companies (Chohan & Chohan, 2011).

Financial institution ordinance (2001), as a special law, demonstrated itself an efficient tool to recover non-performing bank loans authorized by financial institutions. But the banking courts formed under this law collapsed during 2003-2006 due to the rapid growth in corporate financing rules and policies relating to short medium enterprises and introduction of consumer financing (State Bank of Pakistan, 2007).

From the literature we extract that inefficient structure of judicial and legal system/framework and its poor enforcement has a significant positive relationship with the non-performing bank loans. Therefore, it is purposed that

H1: Inefficient judicial system and executive has significant positive relationship with the non-performing bank loans.

2.2.2 Political Influence

Political influence is considered pervasive all around the world, and there are many empirical researches which show that political interference costs the whole nation economically (Khwaja & Mian, 2005; Fisman, 2001, Faccio 2006). If we go through the literature we can find that the political interference or political corruption actually involves policymaker or law makers such as sovereigns, dictators and legislators who are having the position of rule and policy makers. Such administrators engage in dishonesty when they look for bribes or other benefits for their personal or political gains, and for these benefits they provide political favors to those people at the expense of national interest (Bhargava, 2005; Gray & Kaufmann, 1998).

It can be observed that the non-performing bank loans are one of the key causes of the economic recession problems. Every non-performing loan in the economic region is viewed as an obverse mirror image of a poor unsuccessful enterprise (Hou, 2007). If we discuss the root determinants of non-performing bank loans we cannot deny the political interference in the lending decisions. This interference not only causes bad loans but also adversely affect the financial stability of the country. So, this personal interest and political corruption is also a cause of non-performing bank loans (Masood, 2009; Masood, Bellalah, & Mansour, 2010).

If we talk about political interference then we cannot deny the fact that government directs the central bank to pursue commercial banks for financing some specific projects or sectors, which private banks are reluctant to finance, especially, those projects that can help the development of particular sector and ultimately leads to economic development. But the fact is that frequent changes in government policies badly affects this sectorial allocation of credits, which ultimately causes huge loan losses (Dinc, 2005). In these countries usually government directs the central bank about the sector wise credit allocation to which lending preferences should be given and mostly these lending priorities are for those sectors or projects which are not given priorities by the banks. There is a high risk of non-performing bank loans by investing in these projects (Chijoriga, 2000). Mian (2003), conducted a research on foreign, private and government banks in emerging markets. According to him, most of the lending of public banks is on political objectives rather than social and these banks are forced to finance “social projects” i.e. agriculture or other subsidize projects where banks are not willing to invest, as lending in these projects may cause heavy loan losses. Dinc (2005), analyzed the political influence on public banks in emerging markets, according to him political influence is not restricted to public banks as politicians can influence the lending of private banks as well.

2.2.2.1 Political Influence in Pakistani Banking Sector

Khawaja and Mian (2005) conducted a research to find the favoritism of lending institutions to the politicians and politically connected firms and individuals by using loan level data between 1996 and 2002 in Pakistan. According to them, due

to political interference in the lending decisions, the politically connected firms got out of the way loans and substantial treatments. Such firms borrowed 45 % more and are had 50 % higher defaulting rates on these borrowings in Pakistan. According to the authors, this out of the way loaning was mostly from public banks.

Masood (2009) conducted a research on highlighting the determinants of bad loans and bad loans recovery in Pakistan using a survey approach by applying probit model. According to him, banker's traits (experience, qualification, grooming etc.) is a significant determinant of non-performing bank loans and loan recovery in Pakistan, while credit manager's lending decisions are highly influenced by personal intentions and political interference. Inconsistent government policies regarding lending of commercial banks along with political interference in lending decisions and unfair sector wise credit allocation badly affect the efficiency of banking sector. Furthermore, interference of politicians' bureaucrats and military officials in the bank's lending decisions can cause heavy loan losses and can cause banking distress (Masood, Bellalah, & Mansour, 2010).

Politically connected firms in Pakistan get out of the way loans from banks by exercising their political influence on the bank staff. The intensity of influence depends how much powerful and successful a politician is. Politician gets this special favor either by threatening the employees or giving them rewards in shape of promotions appointments and transfers. The loss Pakistani economy faces due to these bad loans ranges between 0.015 to 0.03 % of gross domestic product each year. There is also evidence that loans provided to these politically connected firms have poor output and low productivity and yearly 1.6% of total gross domestic product is lost due to this poor investment. It is also seen that the politicians also influence the financial institutions to obtain loans when they are not in power (Khwaja & Mian, 2005).

It's not only public banks which are influenced by political interference but also the private banks (Dinc, 2005). As far as Pakistan is concerned it can be clearly observed that political influence is present in commercial banks of Pakistan which can be seen by sou motu action of chief justice of Pakistan about all loans written off by commercial banks between 1971 and 2009. According to chief justice "We know that billions of rupees worth of loans were written off in the last two years. The defaulters get their loans waived off by using political influence and developed

their business manifold. It seems that the SBP was non-vigilant” (Zulfikar, 2011). Sou motu has also been taken by current chief justice of Pakistan justice Saqib Nisar in 2018 regarding the loan write off of influential people.

So if we discuss the root determinants of non-performing bank loans in Pakistan, we cannot deny the political interference in the lending decisions. This interference not only causes bad loans but also adversely affects the financial stability of the country, so this personal interest and political corruption is also a cause of non-performing bank loans in Pakistan (Masood, Bellalah, & Mansour, 2010; Masood, 2009).

From literature we extract that political influence on lending decisions has significant positive relationship with non-performing bank loans. Therefore, it is proposed that

H2: Political influence has significant positive relationship with the non-performing bank loans.

2.2.3 Negative Personal Intentions

Unfaithful lending by bank officials (corruption) or lending for material benefits is present in the banking sector of developed and developing countries. Corruption is not limited to the public banks, it can also be seen in the private banks, especially in those countries where there is little discipline and least implemented rules of conduct and democratic traditions (Finkel, Sabatini & Bevis, 2000; Johnson & Wilson, 2000). These are the countries where lending officers are supposed to be influenced for illegal lending either for personal benefits or by bureaucratic influence (Boudriga, Taktak, & Jellouli, 2009).

Lending for personal interest (financing to the projects/sectors/individuals by the bankers against personal material benefits) is one of the biggest barriers in the way of economic development of an economy. It not only increases the wealth in few hands at the cost of whole nation but also affects the whole banking structure by giving rise to non performing bank loans, causing the whole society to suffer and leaving the deserved to bear harshest consequences, by taking the finances and resources away from those who deserve them the most. When these loans are given on the basis of corruption, these ultimately turn out to be non-perfor-

ming bank loans in most of the cases (Neua & Gomez, 2006; Bougatef, 2016). Transparency international defines corruption as “the misuse of entrusted power for private gain”. Corruption is not limited only to the wrongfully use of public office, it takes place in lending when an authorized bank officer is offered bribe to get a loan (Levin & Satarov 2000; Demirgüç-Kunt & Levine 2006; Barth, Lin, Lin, & Song 2009; Weill 2011).

In developing countries like Bangladesh, Pakistan etc., sometimes lending officers sanction loans for personal/ material benefits. They corrupt the whole system by giving gratified loans for personal benefits. This is called give and take the chance effect, mostly these loans turn into non-performing loans. So, credit sanctioned through irregular practices is also a determinant of non-performing bank loans (Islam, Shil, & Mannan, 2005).

Park (2012), conducted a cross country study on corruption soundness and banking sector by utilizing the data of 76 various countries from 2002-2004. According to him, corrupt lending has a positive significant relationship with non-performing bank loans. Furthermore, he explains that granting loans on personal preferences to those projects which are less productive or unproductive, decreases the quality of private investment and reduces the financial development and usually these projects ends up with an increase in non-performing bank loans. Furthermore, according to park, a society which is having high corrupt public sector usually have corrupt banking sector where individuals/ firms offers bribes to banking officers to get loan for their projects. Klomp (2010) highlighted the determinants of banking crisis in 110 countries from 1970 to 2007 by applying random coefficient logit model. According to him, main determinants of banking crisis in developing countries were poor financial regulations and poor institutional value. Moreover, he reported that the banking crisis in these developing countries were caused by ineffective government and regulatory measures which lead to corrupt lending.

As far as Pakistan is concerned, we don't find too much work on the negative personal intentions as determinant of non-performing bank loan and it is understood that measuring the banking corruption is very difficult. However, Masood (2009) investigated the determinants of non-performing bank loans and bad loan recovery by using a survey approach. According to him, political interference in

lending decisions and negative personal intentions are external factors which contribute to non-performing bank loans in Pakistan.

Pakistan is a developing country with little civil discipline, a country which is ranked 63rd in corruption by transparency international in 2017. When corruption prevails in society and there is poor enforcement of law in a country like Pakistan, there is a high tendency of willful defaulters who deliberately breaks their loan obligations (Park 2012). From above literature we extract that loans disbursed against illegal gratifications, personal material benefits and kick back loans ultimately lead to non-performing bank loans, indicating that negative personal intentions have significant positive relationship with non-performing bank loans, Therefore, third hypothesis of the study is:

H3: Negative personal intentions have significant positive relationship with the non-performing bank loans.

2.2.4 Banker's Incompetence

Loan approving decisions are very important as far as the soundness of banking system is concerned. Experienced employees have better ability to acquire less but more relevant information that could be used for good decision making. It is due to their ability to differentiate between relevant and irrelevant information (Shanteau, 1992). Some empirical researches have validated that experienced employees are in better position to find relevant information necessary for making decision (Davis, 1996). Bankers make mistake of risk concentration that means excessive lending to individuals or single business group/ sector in high proportion. This is generally done by the bankers at their own discretion or due to very high pressure from customer or higher management. Due to high proportion of the assets in a specific sector, bank totally depends on the performance of specific sector and any underperformance of that high risk concentrated sector may result in non-performing bank loan and loss of bank assets. Risk concentration proved highly fatal in banking sector and in most of cases shows very destructive results (Juan, 2003). More experienced officers are apparently in better position to detect ambiguous information (Rodgers, 1999).

Beaulieu (1994) conducted a research by comparing the experienced and inexperienced loan officers. According to him, experienced loan officers are more

tended to reject loan requests with weak financial signals as compare to the loan officers with less experience (Louzis, Vouldis & Metaxas, 2010).

According to Camerer and Johnson (1991), experienced bankers have performed very well as compared to non-experienced bankers. This gap was reduced after exposing the non-experienced person to training process which means proper training of bankers, in order to develop them as competent bankers so that they access the situations, circumstances and make good lending decisions. Banker's ability to anticipate the prospective default is rare but can be developed through the education, training, experience and different techniques. But competence cannot be developed by force, if the banker doesn't take interest by himself. Inexperienced loan officer concentrate only on accounting information as input for loan decision making. Actually, in credit decision making diverse information is being used such as accounting, management, economic and subjective facts. However, generally economic facts have considerable effect on credit decisions (Rodgers, 1999).

Loan officer's experience is based on number of loan case processed by him and experience of loan officer influences the approval decision and monitoring of the loan (Behr & Sonnekalb, 2012). Once the employee is fully trained then he can predict true outcome. Through training he can groom himself and become a competent banker, who can read the situations and circumstances very well and make good lending decisions (Kim, Chung, & David, 1997). Competent bankers make NPBL as good loan through backing it by the collateral without considering the subjective indicators about quality of asset. On the other hand, it provides further time relaxation; these bankers through less provisioning, rescheduling, restructuring and refinancing the interest makes the bad loans always look evergreen (Juan, 2003; Balasubramaniam, 2012).

From literature we extract that banker's incompetence has significant positive relationship with the non-performing bank loans. Therefore, it is purposed that

H4: Banker's incompetence has significant positive relationship with the non-performing bank loans.

3. Methodology

3.1 Population

This study has focused on the entire banking sector of Pakistan. All the banks working in Pakistan either domestic or foreign, public or private are the population of the study as no bank in the local context has nil non-performing loans. Furthermore, all the bankers dealing with the lending decisions or involved in the credit risk assessment and analysis or handling non-performing bank loan portfolio are the population of the study.

3.2 Sample

This study has selected top 15 Pakistani banks on the basis of asset allocation. Top to bottom ranking of the banks is based on asset allocation as per the declaration of State Bank of Pakistan. These top 15 banks are having more than 75 % share of the total non-performing bank loans of Pakistani banking sector (State Bank of Pakistan, 2017). These are National Bank of Pakistan, Habib Bank Ltd, United Bank Limited, MCB Bank Ltd, Allied Bank Ltd, Bank Alflah Ltd, Bank Al Habib Ltd, Standard Chartered Bank, Askari Bank Ltd, Faysal Bank Ltd, Habib Metropolitan Bank, Bank of Punjab, Meezan Bank Ltd, NIB Bank Ltd and Zari Tarqati Bank Ltd.

As far as target sample of the bankers is concerned, all the population of the bankers dealing with the lending decisions, involved in the credit risk assessment and/or handling non-performing bank loan portfolios of selected banks has been taken into account for this study. These bankers belong to credit administration departments (CAD), credit risk assessment and analysis departments and offices involved in credit decisions (Head Offices).

3.3 Instrument of research

This is a survey based study in which primary data has been collected through a structured questionnaire from the Pakistani bankers to determine the impact of socio-political and legal variables on non-performing bank loans. The variables have been measured through structured questionnaire (questionnaire was designed by the researcher himself by using multiple items in various dimensions). As per

the knowledge of the researcher there is not a single study which covers all the dimensions relating to the socio-political and legal determinants of non-performing bank loans. Hence, it was not possible to adopt an already constructed complete questionnaire from a single study.

After completing all the elements and dimensions of the questionnaire, it was necessary to evaluate it for the clearness of the contents. Pilot testing was conducted and reliability of the instrument was tested by using the Cronbach's alpha (0.801) before conducting the full-fledged study. This questionnaire was focused on the extent to which Pakistani bankers perceive that a particular factor is causing bad loans in Pakistan. Each element of the questionnaire was designed in a way that it truly reflects the actual dimension of the factor that may contribute to the problem. Five point Likert scale was used as an assessment instrument.

3.4 Data Collection

The researcher collected most of the data through personal visits to head offices, regional offices, corporate branches and credit administration departments of selected banks. Respondents of the questionnaire were also asked about any factor other than addressed in this questionnaire as a relevant social determinate of non-performing bank loan. Totally 450 bankers were approached for the data collection out of which 318 responses were usable. The respondents of the questionnaire were as follow

1. Bankers who participate directly in the lending decisions.
2. Bankers who are managing the credit risk involved in the lending decisions (risk managers, risk analysts')
3. Bankers who are managing the non-performing bank loan portfolios.

The bankers who participate directly in the lending decisions are credit officers, credit managers, credit approving and verification authorities and managers of corporate branches. The bankers who are managing the credit risks are either risk managers or risk analysts. The same questionnaire was used to get the responses from all three categories of bankers which are described above. The analysis is based on all the responses (318) collected from all three categories of bankers.

3.5. Estimation Techniques

The following estimation techniques have been used to analyze the collected data.

3.5.1 Correlation analysis

Correlation analysis has been applied to find the existence of any association between the non-performing bank loans with the inefficient judicial system and executive, political influence, negative personal intentions and banker's incompetence. Furthermore, correlation analysis has been used to find the strength of relationship among variables of the study and to determine whether this relationship is positive or negative. Correlation analysis has also been utilized to check the multicollinearity problem in the data. This technique is necessary for examining interrelationships among variables in the multiple regression model.

3.5.2 Multiple Regression Analysis

Multiple regression model has been used to test the study hypothesis. This model has been used because it is economical, easy-to-perform and relatively simple analysis tool as compared to more costly or time-consuming ones. It employs data very efficiently. Excellent results can be attained with relatively small data sets. The theory associated with multiple regression is well-understood and permits for building of different types of easily-interpretable statistical intervals for forecasts, calibrations, and optimizations.

3.5.2.1 Multiple Regression Model

To find out the impact of independent variables on the dependent variable, the following multivariate regression model has been developed

$$NPBL_i = \beta_0 + \beta_1 EJS_i + \beta_2 PI_i + \beta_3 NPI_i + \beta_4 BI_i + \varepsilon_i$$

Where:

NPBL = Non performing bank loans

EJS = Inefficient Judicial System and executive

PI = Political Influence

NPI = Negative Personal Intentions

BI = Banker's Incompetence

ε = error term

$i = 1, 2, 3, \dots, n$

β = coefficients to be measured

4. Data Analysis and Interpretation

4.1 Descriptive Analysis

Table 4.1: Descriptive statistics

	MEAN	SD
Inefficient Judicial system and executive	4.2206	0.33434
Political influence	4.2838	0.32665
Negative Personal Intentions	4.1899	0.34535
Banker's Incompetence	4.3597	0.36832
Non-performing bank loans	4.2396	0.29900

Table 4.1 shows mean and standard deviation of explanatory variables: *Inefficient judicial system and executive*, *Political influence*, *Negative Personal Intentions*, *Banker's Incompetence* and dependent variable Non-performing bank loans. Five point Likert scale has been used to obtain the responses. The descriptive analysis envisions that all the explanatory variables have score more than 4= agree which

shows that Pakistani banker's perceive that all the explanatory variables (*Inefficient judicial system and executive, Political influence, Negative Personal Intentions, Banker's Incompetence*) have a significant relationship with the non-performing bank loans.

4. 2 Correlation Analysis

As questionnaire for this study was designed on Likert scale, therefore, the most reasonable correlational matrix to check the correlation between the variables is Pearson's correlational matrix which is demonstrated in table 4.2

Table 4.2: Correlation Matrix to find out the correlation between the variable

Correlations					
	NPBL	IELJS	PO_INF	PER_INT	BANK_TRA
NPBL	1				
IELJS	0.41***	1			
PO_INF	0.34***	0.48***	1		
PER_INT	0.25***	0.26***	0.23***	1	
BANK_TRA	0.48***	0.43***	0.30***	0.08*	1

***. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

NPBL = Non-performing Bank loans, IELJS = inefficient Judicial system and executive, PO_INF = political influence, PER_INT = negative personal intentions and BANK_TRA = Banker's Incompetence

The above table shows that the inefficient judicial system and executive is positively associated with the non performing bank loans in the Pakistani banking sector. The value of r is (0.41**), **p<.01). Therefore we find that there is significant positive association between inefficient judicial system and executive and non-performing bank loans. The reason for the positive correlation is that the inefficient judicial system & executive is playing the major role to increase the

Non-performing bank loans in the banking sector of Pakistan. If we go through the findings of Cristini *et al.* (2001) and Jappelli, Pagano, and Bianco (2005), the results reinforce the findings of these empirical works.

Similarly the above table indicates that political influence is positively correlated with the non-performing bank loans in the Pakistani banking sector. The value of r is (0.34**), **, $p < .01$). Therefore, we find that there is significant positive association between political influence and non-performing bank loans in the Pakistani banking sector. The reason of positive relationship is that political influence enforces the bankers to accept those credit proposals or invest on those projects or sectors where there is a high risk of loan defaults. So loans guaranteed on political pressure or influenced by politicians have a high tendency to be turned into non-performing bank loans.

Table also shows that the negative personal intentions are positively correlated with the non-performing banks loans in the Pakistani banking sector the value of r is (0.25**), **, $p < .01$). Therefore, we find that there is a significant positive association between negative personal intentions and non-performing bank loans in the Pakistani banking sector. The reason of positive relationship is that bankers' making lending decisions for personal benefits and customers who willfully default or take the loans with negative intentions is a dilemma of the Pakistani society which is causing a lot of bad loans in the Pakistani Banking sector.

Finally the table indicates that banker's incompetence is positively correlated with the non-performing bank loans in the Pakistani banking sector. The value of r is (0.48**), **, $p < .01$). Therefore, we find that there is a significant positive association between banker's incompetence and non-performing bank loans. These results are supported by the results of Masood (2009) which indicates that the bankers who are involved in critical lending decisions should be competent enough education wise, experience wise and should be groomed in a way that they make wise lending decisions otherwise unwise lending decisions may lead to high volume of non-performing bank loans.

4.3 Assumptions for Linear regression

4.3.1 Linearity

Linearity means straight enough condition which indicates that the relationship is linear bwtween outcome variable and independent variables. This was tested through scatter plots/diagrams. The scatter plots indicate that the relationship is normal, assumption of linear relationship is fullfilled.

4.3.2 Normality

An other assumption of ordinary least square regression is about normal distribution of errors. This assumption has been tested through the Jarque-Berra statistics. The value of Jarque-Berra statistics was calculated using E-views.

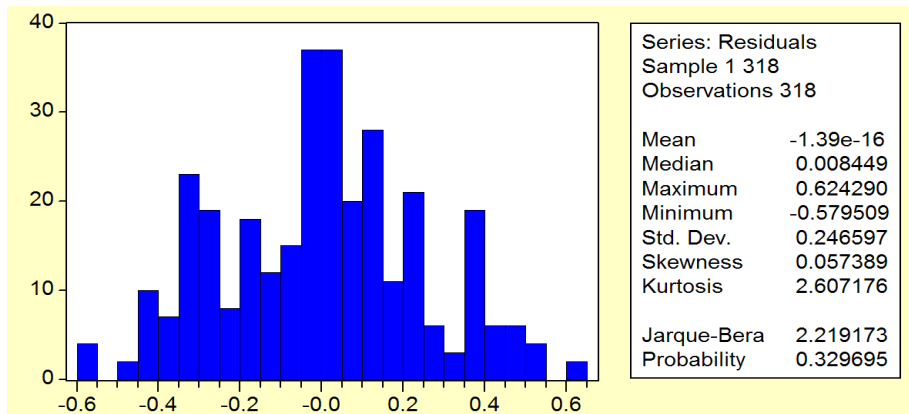

Figure A-15: Distribution of errors

As the probability value is 0.329695 which is more than 0.05 we accept the null hypotheis that errors are normally distributed

4.3.3 Hetroscadistisity

It is also very important to test the Heteroscedasticity, it occurs when the errors have non-constant variance. Heteroscedasticity was found in the data, so its remedy was used by using White's heteroscedasticity-consistent standard errors and covariance which corrects the variance and covariance of the regression estimates, so that they can become consistent.

4.3.4 Multicollinearity

In order to check the multicollinearity among the variables, multicollinearity test is applied. The variance inflation factor along with tolerance of independent variables (TIV) has been utilized to check the multicollinearity problem. In table 4.3, the values of the variance inflation factor and TIV are given. We can see that the values of variance inflation factor for all the independent variables is less than the cut point ten and TIV of every variable is more than cut point 0.2. So, this analysis confirms that there is no chance of presence of multicollinearity among the variables in the model.

Table 4.3: The Variance Inflation Factor and Tolerance		
Variable	VIF	Tolerance
Inefficient legal and judicial system	1.519	0.658
Political Influence	1.344	0.744
Negative personal Intentions	1.092	0.915
Banker's Incompetence	1.249	0.801

4.3.5 Autocorrelation

Autocorrelation assumption indicates that errors are not correlated with each other. Value of Durbin-Watson estimate has been used to check the presence of autocorrelation in the data. The value of Durbin-Watson is 1.844 which is near 2. According to the thumb rule, it indicates that we are reasonably confident that autocorrelation is not a problem.

4.4 Multiple Regression Analysis

$$NPBL_i = \beta_0 + \beta_1 EJS_i + \beta_2 PI_i + \beta_3 NPI_i + \beta_4 BI_i + \varepsilon_i$$

Table 4.4: Regression analysis to test the significance of variables

R	0.566		
R Square	0.320		
Adjusted R square	0.311		
Standard error of the estimate	0.24817		
F	36.793		
Sig.	0.000		
White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors and covariance			
Independent variable	Beta	t-value	Sig.
(Constant)		6.042	.000
EJS	.1388	2.413	.016
PO_INF	.1084	2.528	.012
PER_INT	.1318	2.939	.004
BANK_TRA	.2991	6.020	.000

Note: White Heteroscedasticity-Consistent Standard Errors and covariance is used to get the p values and t statistics which are reported above in the table

Regression analysis (Table 4.4) has been used to test the impact of socio-political and legal determinants on the non-performing bank loans of the Pakistani banking sector which also reconfirms findings of the correlational analysis. Coefficient of determination, R square is 0.320, which indicates that Socio-political and legal determinants overall represents the 32% variance in the non-performing bank loans. In other words, 32% change in the non-performing bank loans of the Pakistani banking sector is due to the socio-political and legal determinants. F value (0.000) is also highly significant which indicates that the model developed is significant. Goodness of fit confirms that 32% variation in non-performing bank loans is due to the socio-political and legal determinants. White Heteroscedasticity-Consistent Standard Errors and covariance have been used to get the p values and t statistics which are reported above in the table.

H1: table indicates that value of beta for inefficient judicial system and executive is significant (0.016) at 5 % level. Findings also support the studies already done by Cristini *et al.* (2001) and Jappelli, Pagano, and Bianco, (2005). Results indicate that

for one unit increase in inefficient legal and judicial system, non-performing bank loans of Pakistani banking sectors are expected to increase by 0.1388. Pakistan is a country where there is high percentage of defaults, as the borrowers perceive that benefits of default are higher than presumed sanctions and this is all due to the inefficient legal and judicial system which is a major social determinant of non-performing bank loans in the Pakistani banking sector.

H2: Table also shows that the value of beta for political influence (0.1084) is significant (0.012) at 5% level. Finding also support the studies already done by Dinc (2005) and Chijoriga (2000). Results indicate that for one unit increase in political influence, non-performing bank loans of Pakistani banking sectors are expected to increase by 0.1084. In a country like Pakistan where there is very low level of civil discipline and corruption is raising every year, political influence is not only in public sector banks but also in private banks. So, this political influence in lending decisions is also a big social problem faced by Pakistani banks, leading to significant positive relationship with the non-performing bank loans of Pakistani banking sector.

H3: According to the table value of beta for negative personal intentions (0.1318) is highly significant (.004) at 1% level. Finding also support the studies already done by Boudriga, Taktak, and Jellouli (2009) and Rose-Ackerman (1999). Results indicate that for one unit increase in negative personal intentions, non-performing bank loans of Pakistani banking sectors are expected to increase by 0.1318. Bankers' making lending decisions for personal benefits and customers who willfully default or take the loans with negative intentions is a dilemma of the Pakistani society which is causing a lot of bad loans in the Pakistani Banking sector.

H4: Finally the table indicates the value of beta for banker's incompetence (0.2991) which is highly significant (0.000) at 1 % level. Finding are supported by the studies already done by Masood (2009) and Masood, Bellalah, and Mansour (2010). Results indicate that for one unit increase in banker's incompetence, non-performing bank loans of Pakistani banking sectors are expected to increase by 0.2991. If a banker is not competent enough to make lending decisions then there is a high chance that loan sanctioned by him/her may turn into bad.

5. Findings

- Results indicate that inefficient legal and judicial system has significant positive relationship with the non-performing bank loans in the Pakistani banking sector.
- We extract that political influence has significant positive relationship with the non-performing bank loans in the Pakistani banking sector.
- We also find that negative personal intentions have significant positive relationship with the non-performing bank loans of Pakistani banking sector.
- Banker's incompetence also has significant positive relationship with the non-performing bank loans of Pakistani banking sector.

Conclusion

Non-performing bank loans not only affect bank's profitability but also serve as base of financial fragility. Therefore, non-performing bank loans have gotten a lot of significance after the recent financial crisis. Previous literature focuses on the determinants of non-performing bank loans but most of the work is done in developing countries. As far as Pakistan is concerned socio-political and legal aspects of non-performing loans are under research as most of the focus is on economic determinants. So in this study, significance of the relationship between socio-political and legal variables (*Negative Personal Intentions, Political Influence, Banker Incompetence and Inefficient judicial system and executive*) and non-performing bank loans is examined. Primary data was collected from bankers who directly participate in lending process through a structured questionnaire. Sample size consists of the 318 bankers from top 15 banks of Pakistan. These banks accounted for 81% NPBL and 85% of total market share. Multiple regression analysis with correlation analysis was applied to analyze the primary data retrieved from the bankers. Results indicate that all independent variables (*Negative Personal Intentions, Political Influence, Banker's Incompetence and Inefficient judicial system and executive*) have a significant positive relationship with the non-performing bank loans of Pakistani banking sector. This study highlights the importance of socio-political and legal factors which cause non-performing bank loans. This

study also focuses that these insight factors should not be ignored by the banks and regularity authorities. It is also important for the state to notice the loopholes in the legal, judicial and political systems of the state so that lending authorities happily provide credit to those who deserve. The results indicate that the suppression of non-performing bank loans is a compulsory condition for the economic growth. If these non-performing bank loans are not controlled and continuously rolled over, the resources would remain jammed in unsuccessful (unprofitable) sectors; thus, jamming the economic expansion and damaging the economic efficiency. Furthermore, substantial increase in credit risk has devastating impact on foreign trade. Jammed resources and less credit opportunities not only hamper local and international trade of a country but it also affects the global economy.

Limitations and Scope for Further Research

This study does not cover the some insight, like political instability, Pakistan's ongoing role to world's confrontation on terrorism, regulatory frame work, lending policy of banks, mergers and acquisitions, commission based lending, so in future there is a big scope for further research.

In this study, survey was conducted from bankers who are dealing with loan decisions or managing non-performing bank loans portfolio or managing credit risk. Survey was not focused on the officials of regulatory authorities. So in the future there is a scope that survey should be expanded to the officials of regulatory authorities as well.

In this study, sample of top 15 banks was selected for the survey. There is scope for future research that complete banking sector should be focused to get better results.

Only 318 bankers were focused in this study. Future study necessitates a larger sample for more accurate results.

This study doesn't focus on the macroeconomic variables and bank specific variables affecting the non-performing bank loans.

References

- Abdioglu, N. & Aytekin, S. (2016). Assessing the factors that impact non-performing loan ratio: an application on deposit banks by using dynamic panel data”, *Journal of Business Research Turk*, 8(1), 538-555.
- Adebola, S. S., Wan Yusoff, S. b., & Dahalan, D. J. (2011). An ARDL Approach To the determinants of non-performing loans in Islamic banking system in Malaysia. *Arabian Journal of Business and Management Review*, 1(2), 69-80.
- Alton, R. G., & Hazen, J. Z. (2001). As Economy Flounders, Do we see a rise in problem loans? *Federal Reserve Bank journal*, 9.
- Balasubramaniam, C. S. (2012). Non-performing assets and profitability of commercial banks in India: assessment and emerging issues. *National Monthly Refereed Journal of Research in Commerce & Management*, June, volume, (1), 41-52.
- Bardhan, S. & Mukherjee, V. (2016). Bank-specific determinants of nonperforming assets of Indian banks. *International Economics and Economic Policy*, 13(3), 483–498.
- Barth, J.R., Caprio, G. & Levine, R. (2004). Bank Regulation and Supervision: What Works Best? *Journal of Financial Intermediation*, 205-248.
- Basel (1999). Principles for the Management of Credit Risk. *Consultative paper issued by the Basel Committee on Banking Supervision*, July 1999.
- Beaulieu, P. (1994). Commercial lenders use of accounting information in interaction with source. *Contemporary Accounting Research*, 557-585.
- Beck, T., Levine, R., Loayza, N. (2000). Finance and the sources of growth. *Journal of financial economics*, 261-300.
- Behr, P., & Sonnekalb, S. (2012). The effect of information sharing between lenders on access to credit, Cost of credit and loan performance. *Journal of Banking and Finance*, 3017-3032.
- Bhargava, D. (2005). The Cancer of Corruption. *World Bank Global Issues Seminar Serie*.
- Bloem, A., Gorter, C. (2001). The treatment of non-performing bank loans in macroeconomic statistics. *IMF Working Paper No. 01/209*.
- Bofondi, M., & Ropele, T. (2011). Macroeconomic determinants of bad loans: evidence from Italian banks. *Occasional Papers*, 89.
- Boudriga, A., Taktak, N. B., & Jellouli, S. (2009). Banking supervision and non-performing bank loans: a cross-country analysis. *Journal of Financial Economic Policy* , 286-318.
- Boudriga, A., Taktak, N. B., & Jellouli, S. (2010). Problem loans in the MENA countries: bank specific determinants and the role of the business and the institutional environment. *The Economic Research Forum: Working Papers no 547* .

- Bougatef, K., (2016). How corruption affects loan portfolio quality in emerging markets?. *Journal of Financial Crime*, 23(4).
- Bowra, Z. A., Sharif, B., Saeed, A., & Niazi, M. K. (2012). Impact of human resource practices on employee perceived performance in banking sector of Pakistan. *African Journal of Business Management* , 323-332.
- Brownbridge, M. (1998). The Cause of Financial Distress in Local Banks in Africa and Implications for Prudential Policy. UNCTAD/ OSG/DP/132.
- Caprio, G., & Klingebiel D. (1996), Bank Insolvency: Bad Luck, Bad Policy or Bad Banking. *Annual World Bank Conference on Development Economics*.
- Camerer, C. F., & Johnson, E. J. (1991). The Process-Performance Paradox in Expert Judgment: How Can Experts Know So Much and Predict So Badly? In K. Anders Ericsson and Jacqui Smith (Eds.), *Toward a General Theory of Expertise: Prospects and Limits*, 195–217. NY: Cambridge University Press.
- Chang, C., C. (1999). The Nonparametric Risk-Adjusted Efficiency Measurement: An Application to Taiwan's Major Rural Financial Intermediaries. *American Journal Agricultural Economics*, 902-913.
- Chang, H. J. (1998). Korea: The Misunderstood Crisis. *World Development*, 26, 1555-1561.
- Chijoriga M.M. (1997). An application of credit scoring and financial distress prediction model to commercial bank lending: The case of Tanzania. Ph.D Dissertation wirttschafts universitat Wien Vienna.
- Chijoriga, M. M. (2000). political interventions and bank failure in pre-liberalized tanzania. *The african journal of finance and managment* ,14-30.
- Chohan, M. N., & Chohan, M. W. (2011). *Analysis of law relating to establishment of banking courts in pakistan*. Retrieved july 22, 2012, from <http://www.pljlawsite.com/2011art5.htm>
- Cristini, M., Moya, R., & Powell, A. (2001). The Importance of an Effective legal System for Credit Markets: The Case of Argentina. *Inter-American Development Bank Research Network Working paper #R-428* .
- Dash, M., & Kabra, G. (2010). The determinants of non-performing assets in Indian commercial bank: An econometric study. *Middle Eastern Finance and Economics*, 94-106.
- Davis, J. (1996). Experience and Auditors _Selection of Relevant Information for Preliminary control Risk Assessment. *A Journal of Practice and Theory* 15 , 16-37.
- Dermigu, c-Kunt, A., & Maksimovic (1998). Law, Finance, and Firm Growth, *the Journal of Finance*, 2107-2137.
- Demirgüç-Kunt, A., E., Detragiache, & Poonam G. (2006). Inside the Crisis: An Empirical Analysis of Banking Systems in Distress, *Journal of International Economics and Finance*, 702–718.

- Dimitrios, A., Helen, L., & Mike, T. (2016). Determinants of non-performing loans: Evidence from Euro-area countries. *Finance research letters*, 18, 116-119
- Dinc, I. S. (2005). Politicians and banks: Political influences on government-owned banks in emerging markets. *Journal of Financial Economics* , 453-479.
- Fabbri, D. (2001). Legal Institutions, Corporate Governance and Aggregate Activity:. *CSEF Working Paper n.72*.
- Faccio, M. (2006). Politically Connected Firms. *The American Economic Review*, 369-386.
- Farhan, M., Sattar, Ammara, Khalil, F., & Chaudhry, A. H. (2012). Economic Determinants of Non-Performing Loans: Perception of Pkistani Bankers. *European Journal of Business and Management* , 87-99.
- Finkel, F., Sabatini, C., & Bevis, G. (2000). Civic Education, Civil Society, and Political Mistrust in a Developing Democracy: The Case of the Dominican Republic, *World Development*, Vol. 28, 1851-1874.
- Fisman, R. (2001). Estimating the Value of Political Connections, *American Economic Review*, 1095-1102.
- Gambera, M. (2000). *Simple forecasts of bank loan quality in the business cycle*. *Emerging Issues Series, Federal Reserve Bank of Chicago*. Retrieved July 21, 2011, from http://www.chicagofed.org/digital_assets/publications/risk_management_papers/sr_2000_3.pdf
- Ghosh, A. (2015). Banking-industry specific and regional economic determinants of non-performing loans: evidence from US states. *Journal of Financial Stability*, 20, 93-104.
- Gray, C. W., & Kaufmann, D. (1998). Corruption and Development, *Finance and Development*, 7-10.
- Greuning, H., & Bratanovic, S. B. (2003). Analyzing and Managing Banking Risk: A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk. *2nd edition, The World Bank, Washington DC*.
- Hoggarth G., Sorensen S., & Zicchino L. (2005). Stress tests of UK banks using a VAR approach. *Bank of England Working Paper 282*.
- Hou,Y. (2007). The Non-performing bank loans: some bank-level evidences, *4th AFE-QASS Conference, INEAG, Samos*.
- Houston, J. F., Lin, C., & Ma, Y. (2010). Media Ownership, Concentration and Corruption in bank lending. *Journal of social science research network* , 326-350.
- Iacovoni, D., & Zazzaro, A. (2000), Legal System Efficiency, Information Production, and Technological Choice: a Banking Model, Mimeo University of Ancona.
- Islam, M. S., Shil, N. C., & Mannan,M. (2005). Non performing loans - its causes, consequences and some learning. *Stamford Journal of Business Studies*, 100-116.

- Jappelli, T., Pagano, M., & Bianco, M. (2005). Courts and Banks: Effects of Judicial Enforcement on Credit Markets. *The Journal of Money, Credit, and Banking* , 223-244
- Jimenez G., & Saurina J. (2006). Credit cycles, credit risk, and financial regulation. *International Journal of Central Banking*, 65-98.
- Johnson, H. & Wilson, G. (2000). Biting the Bullet: Civil Society, Social Learning and the Transformation of Local Governance. *World Development*, 1891-1906.
- Juan, A. D. (2003). From Good Bankers to Bad Bankers , Ineffective Supervision and Managerment Deterioration as Major Elements in Banking Crisis. *Edi Working*
- Kaminsky, G., & Reinhart, C. (1999). The Twin Crises: the Causes of Banking and Balance of Payments Problems. *The American Economic Review*, 473–500.
- Kalirai H., & Scheicher, M. (2002). Macroeconomic stress testing: Preliminary evidence for Austria. *Austrian National Bank Financial Stability Report*, May, no. 3.
- Kasman, S. & Kasman, A. (2015) Bank competition, concentration and financial stability in the Turkish banking industry, *Economic Systems*, 39(3), 502–517.
- Khwaja, A., & Mian, A. (2005). Do lenders favor politically connected firms? Rent provision in an emerging financial market. *Quarterly Journal of Economics* 120, 1371-1411.
- Kim, C. N., Chung, H. M., & David, B. P. (1997). Inductive Modeling of Expert decesion Making in loan evaluation:A decision Strategy Perspective. *Decesion Support Systems*, 83-98.
- Klein, N. (2013). Non-Performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance, IMF Working Paper, WP/13/72.
- Klomp, J. (2010). Causes of banking crises revisited. *The North American Journal of Economics and Finance* , 72-87.
- Lata (2014). Non-Performing Loan and Its Impact on Profitability of State Owned Commercial Banks in Bangladesh: An Empirical Study, Proceedings of 11th Asian Business Research Conference 26-27 December, 2014, BIAM Foundation, Dhaka, Bangladesh.
- Lauridsen, L.S. (1998). The Financial Crisis in Thailand: Causes, Conduct and Consequences? *World Development*, 26, 1575-1591.
- Levine, R. (1998). The Legal Environment, Banks, and Long-Run Economic Growth, *Journal of Money, Credit, and Banking*, 596-613.
- Levin, M., & Satarov, G. (2000). Corruption and institutions in Russia. *European Journal of Political Economy*, 113–132.
- Louzis D., Vouldis A. T., and Metaxas V.L. (2010). Macroeconomic and bank-specific determinants of nonperforming loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios”, *Journal of Banking & Finance*, 36(4), 1012-1027.

- Makri, V., Tsagkonas, A., & Bellas, A. (2014). **Determinants of non-performing loans: the case of Eurozone**, *Panoeconomicus*, 61 (2), 193-206.
- Masood, O. (2009). Determinants of Non-performing Bank Loans and Bank Loan Recovery in Pakistan A survey approach. *Euro-Mediterranean Economics And Finance Review* , 89-104.
- Masood, O., Bellalah, M., & Mansour, W. (2010). Non-performing bank loans and Credit Managers' Role:A Comparative Approach from Pakistan and Turkey. *International Journal Of Business* , 15(3), 347-362.
- Mian, A (2003), Foreign, private domestic, and government banks: New evidence from emerging markets, mimeo, University of Chicago.
- McNulty, J. E., Akhigbe, A. O., & Verbrugge, J.A. (2001). Small Bank Loan Quality in a Deregulated Environment: The Information Advantage Hypothesis. *Journal of Economics and Business*, 325-339.
- Neua, D., & Gomez, E. O. (2006). The ethics of World Bank lending. *Accounting Forum* 30 .
- Park, & Se-Hark. (2003). Bas Loans and Their Impacts on the Japanese economy: Conceptual and Practical Issues, and Policy Options. *Discussion Paper series A No. 439, The Institute of Economic Research, Hitotsubashi University*.
- Park, J. (2012). Corruption, soundness of the banking sector, and economic growth: A cross-country study. *Journal of International Money and Finance* 31 , 907-929.
- Rajaraman, I & Vasishtha, G. (2002). Non Performing Loans of PSU Banks: Some Panel Result. *Economic and Political Weekly*, 429 – 435.
- Rathinam, F. X., & Raja, D. A. (2008). Credit Disbursal, Growth and Procedural Law: Evidence from India. *International Conference on Growth, Inequality and Institutions November 27-29, NIPFP/JNU New Delhi* .
- Richard, E. (2011). Factors That Cause Non- Performing Loans in Commercial Banks in Tanzania and Strategies to Resolve Them . *Journal of Management Policy and Practice*, 50-58.
- Rinaldi L. & Sanchis, A. (2006). Household debt sustainability: What explains household non-performing bank loans? An Empirical Analysis. *ECB Working Paper*, 570.
- Robinson, R. & Posser, A. (1998). Contesting Reforms: Indonesia's New Order and the IMF. *World Development*, 26, 1593-1609.
- Rodgers, W. (1999). The influence of conflicting information on novices and loan officers_ actions. *Journal of Economic Pshchology*, 123-145.
- Ross, P. S. (1997). *Money and Capital Markets: Financial Institutions and Instruments in a Global Marketplace*. 6th ed. McGraw – Hill International Edition.

- Rose-Ackerman, S., (1999), *Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform*. New York: Cambridge University Press
- Santomero, A.M (1997) *Commercial Bank Risk Management: An Analysis of the Process*. The Wharton School of the University of Pennsylvania.
- Shanteau, J. (1992). How much information does an expert use? Is it relevant. *Acta Psychologica* 81 , 75-86.
- State Bank of Pakistan. (2007). banking system review 2006. *Banking System Review 2006 - State Bank of Pakistan* .
- State Bank of Pakistan. (2012). *Statistics of the Banking System*. Karachi: Banking Surveillance Department State Bank Pakistan.
- State Bank of Pakistan. (2012). *Banking Policy & Regulations Department, State Bank of Pakistan*. www.sbp.org.pk.
- State Bank of Pakistan. (2017). *Statistics of the Banking System*. Karachi: Banking Surveillance Department State Bank Pakistan.
- Us, V. (2016). Determinants of non-performing loans in the Turkish banking sector: what has changed after the global crisis, *Ekonomi Notlari*, (16/27), 1-14.
- Vardar, G. (2015). Bank Competition, Concentration and Risk-Taking in the Turkish Banking Industry. *Journal of Business, Economics and Finance*, 4(3), 536-567.
- Visaria, S. (2009). Legal Reform and Loan Repayment: The Microeconomic Impact of Debt Recovery Tribunals in India. *American Economic Journal: Applied Economics* , 491-526
- Wade, R. (1998). The Asian Debt-and-development Crisis of 1997: Causes and consequences? *World Development*, 1535-53.
- Waweru, N. M & Kalani, V. M (2009). Commercial Banking Crises in Kenya: Causes and Remedies. *African Journal of accounting, Economics, Finance and Banking Research*, 4 (4), 12 – 33.
- Weill, L. (2011). How corruption affects bank lending in Russia. *Economic Systems* 35.
- Were, M., & Wambua, J. (2014). What factors drive interest rate spread of commercial banks? Empirical evidence from Kenya. *Review of Development Finance*, 4(2), 73-82
- Zulfiqar, Q. (2011). *Court seeks loan write-offs record since 2003*. Retrieved 09 08, 2012, from tribune.com.pk: <http://tribune.com.pk/story/176922/bank-defaults-case-court-seeks-loan-write-offs-record-since-2003/>

Kariyer Uyum Yeteneğinin Beyaz Yakalı Çalışanlar Açısından Değerlendirilmesi

Sıla Yirmibeşoğlu

Doç. Dr. Öznur Bozkurt

Düzce Üniversitesi

Düzce Üniversitesi

silayirmibesoglu@gmail.com

oznurbozkurt@duzce.edu.tr

Özet

Çalışanların sahip oldukları yetenekleri işletme için kullanmalarını sağlamak için yöneticilerin birtakım uygulamalar ortaya koyması gerekmektedir. Kariyer yönetimi, kariyer planlama, kariyer danışmanlığı ve kariyer geliştirme gibi birçok kavram iş yaşamında sıklıkla duyulan kavramlardır. Kişinin kariyer hedefine ulaşmasında bireysel gayretin yanında örgütsel desteklerinde etkisi oldukça büyüktür. Kariyerin planlanmasından başlayarak geliştirilmesi ve sonlandırılmasına kadar birçok aşamada kişinin kariyer yönetimi ile örgütün kariyer yönetimi arasında bir uyumun olması gerekmektedir. Birey kariyeri için yaptığı planda örgütsel planların etkisini mutlaka görecektir. Bu aşamada bireyin çalıştığı kurumdaki kariyeri ile ilgili göstermiş olduğu uyum onun performansına da yansıtacaktır. Yeni iş modellerinde kişi artık birbirinden farklı kariyer yollarında kendini bulabilmektedir. Tek bir alanda ilerleyen kariyer yerine çoklu kariyer anlayışları ortaya çıkmıştır. Değişen iş yaşamı çalışanların kariyer gelişimleri için değişen çevreye uyum sağlamaları zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Hızlı değişen çevrede uyum yeteneklerinin ve gelişime açık olmanın önemi giderek artmaktadır. Kariyer uyumu, kişilerin değişen çevre koşullarına kendi kariyerlerini şekillendirmek için edinmeleri gereken becerileri tanımlar. Kariyer uyum yeteneği dört boyutta ele alınmıştır. **Kontrol**, bireyin kariyeri ile ilgili karar verebilme gücü ve kariyerini yönetme becerisi olarak tanımlanır. **Kayı**, kişinin kendi yeteneklerini bilerek gelecek planını yapmasıdır. **Güven**, bireyin herhangi bir sorun ile karşılaşması durumunda bu sorunu çözebileceğine dair inancıdır. **Merak**, bireyin fırsatlar için sürekli ve ilgi ile etrafını analiz etmesi olarak tanımlanır. Bu çalışmada ni-

cel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile toplanan veriler ışığında Düzce Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren Anonim Şirketlerin beyaz yakalı çalışanlarının kariyer uyum yetenekleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre örneklem içinde yer alan çalışanların kariyer uyum yeteneklerinin iyi derecede olduğu ve demografik özelliklerine göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Uyumu, Beyaz Yakalı Çalışan

Jel Kod: M10, M12, M50

Evaluation of Career Adaptation Skills By The White-Collar Workers

Abstract

Managers need to implement a number of practices to enable employees to use their talents for business. Many concepts such as career management, career planning, career counseling and career development are frequently heard in business life. The influence of the individual on organizational support as well as individual effort in reaching career goal is very important. From the planning of the career to the development and finalization of it in many stages it is necessary that there is a harmony between staff career management and manager's career management. The individual will absolutely see the effect of organizational plans on the planet he has made for his career. At this stage, the adaptabilities that the individual shows about his career in the institution he works in will be reflected in his performance. In new business models, people now find themselves in different career paths. Instead of a career advancing in a single field, multiple career perspectives emerged. The changing business life has created the necessity for employees to adapt to the changing environment for their career development. The ability to adapt and develop in a rapidly changing environment is increasingly important. Career harmony defines skills that people need to acquire in order to shape their careers to changing environmental conditions. The ability to adapt to careers is addressed in four dimensions. Control is defined as the ability to make decisions about an individual's career and the ability to manage a career. Anxiety is the plan of the future, knowing one's own abilities. Confidence is the belief that an individual can solve this problem if he encounters any problem. Curiosity is defined as an individual's continuous and interest-oriented analysis of opportunities. In this study, questionnaire technique and data were collected

from quantitative research methods. The career adaptation abilities of white collar employees of incorporated company operating in Düzce Organized Industrial Zone were examined. According to research findings, the career adaptation abilities of the employees in the sample are good and their career adaptation abilities differ according to their demographic characteristics.

Keywords: Career, Career adaptation abilities White-collar Employee

Jel Code: M10, M12, M50

1. GİRİŞ

Hızlı teknolojik gelişmeler, içinde bulunduğumuz yüzyılın karakterize ettiği küreselleşmeyle birlikte bireylerin istihdam ve çalışma yöntemlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin küresel pazarda en iyi şekilde performans gösterebilmesi için bu gelişmelere uyması gerekmektedir. İş bulabilmek kadar, bulunan işi başarılı bir şekilde sürdürebilmek de önemlidir. Bu süreçte bireylerin, sınırsız kariyer dünyasında başarılı olabilmeleri için kendi kariyerlerini yönetme yollarını öğrenmeleri gerekmektedir. Kariyer, bireylerin yaşam süresi boyunca geniş bir faaliyet yelpazesini kapsamaktadır. Bireyler kariyer hedeflerine ulaşabilmek için tüm fırsatları, seçenekleri ve sonuçları belirlemelilerdir. Bireyin hedeflerini örgütsel amaçlarla bütünleştirerek, kariyer hedeflerine ulaşmasında desteklenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde kişisel hedefler de kurumun amaçları ile aynı bakış açısıyla gerçekleştirildiğinde, kurumun amaçlarına ulaşmak, bireylerin kendi hedefleri haline gelmiş olacaktır. Çünkü, kariyer planlamasının bireylere olduğu kadar organizasyonlara da getirebileceği, bireysel ve örgütsel performansın yükselmesi, eğitim ve geliştirme ihtiyaçlarının tespit edilmesi, içerden eleman sağlama kolaylığı, işten ayrılmaların azalması, motivasyon artışı gibi birçok faydası vardır. Örgütler için çalışanların sadece kendi işine odaklanmakla kalmayıp, takım çalışmasına da katılmaları ve kendilerini sürekli yenilemeleri önemlidir. Kariyer kavramı hem bireysel hem de örgütsel bir nitelik taşısa da kariyer gelişiminde rol oynayan en önemli faktörün birey olduğunu unutmamak gerekir. Bireyler, birçok sosyal ve psikolojik ihtiyacı yerine getirmek için çaba göstermeli ve sürekli olarak kariyer geliştirme faaliyetlerinde bulunmalıdırlar. Bireyler gelecek planlarının ve mevcut durumlarının kariyerleri ile tutarlı olup olmadığını değerlendirmelidirler.

Birey tarafından planlanan iş hayatına girebilmek, iş hayatında başarılı olmak ve iş ile ilgili değişikliklere hazır olmak, bazı beceriler gerektirmektedir. Bu becerilerin önemi günümüz iş hayatında, özellikle de rekabet koşulları bağlamında büyük ölçüde artmaktadır. Bugün, iş tanımları giderek değişmekte ve daha belirsiz bir hale gelmektedir. Bu da bireylerin kariyer geçişlerinde yaşayabilecekleri zorluklara yol açmaktadır. Kişilerin değişen istihdam koşullarına ve küresel çevreye ayak uydurabilmek ve kariyer gelişimlerini sürdürebilmek için gerekli olan uyum yeteneklerini edinmeleri önemlidir. Bu nedenle bireylerin, farklı durumlara karşı rahatlıkla uyum göstermelerini sağlayan yeteneklere ihtiyaçları vardır. Değişken ortamda, bireylerin sergiledikleri uyum yetenekleri, zorlukların üstesinden gelebilmede çok önemlidir. Bireyin gelecekteki değişikliklerle başa çıkma konusundaki bakış açısı, yeni iş sorumlulukları ve kariyer planlarının değişmesine neden olan öngörülemeyen olaylar karşısında kendini toplayabilme yeteneğini göstermektedir. Çalışma yaşamı, kariyer gelişim süreçlerinde ve hayat boyu öğrenmede aktif olmayı gerektirmektedir. Bireyler kariyer hayatları boyunca, kariyer geçişlerinde yaşadıkları farklılıklarla yüzleşmek ve bunlara uyum sağlamak zorundadırlar. Kariyer geçişleri bireylerin hedeflerini, kişilik özelliklerini, çalışma hayatlarını ve tutumlarını yeniden değerlendirmelerini gerektirmektedir. Bu durum ise bireysel kariyer uyum yeteneklerinin önemini ortaya koymaktadır. Bireylerin kendi yeteneklerini bilerek gelecek planı yapmaları, yaşadıkları dünyayı merak etmeleri, yapabileceklerine güven duymaları ve gelecekteki gelişimlerini kontrol edebilmeleri gerekir.

Bu kapsamda Düzce Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren Anonim Şirketlerde beyaz yakalı çalışanlarının kaygı, kontrol, merak ve güven olmak üzere dört boyuttan oluşan kariyer uyum yetenekleri araştırılmıştır.

2. KARIYER

Kariyer kelimesi Fransızca “carriere” kelimesinden Türkçe’ye geçmiştir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’ne göre kariyer, “bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK).

Klasik kariyer tanımına kıyasla, günümüzde geçerli olan yeni kariyer anlayışında, bireylerin kendi kariyerini yönetmek için gerçek sorumluluğu aldığı görülmektedir. Bireylerin, sadece hazır bilgi edinmekle kalmayıp, kendileri için

çeşitli alanlarda bilgi arayışında bulunması ve tek bir konuda uzmanlaşmak yerine kişisel gelişime odaklanıp, sonucunda da psikolojik memnuniyeti elde etmeleri, kariyerin çok yönlülüğünü göstermektedir (Aydın Balta, 2007).

Günümüzde kariyer, yeniden yapılanma yoluyla birey için anlamlı ve psikolojik olarak bireysel tatmin edici bir süreç anlamına gelmektedir. Genellikle çocuklukta şekillenen ancak bireysel olarak çalışma hayatına adım atmakla başlayan bir süreçtir (Özdemir ve Mazgal, 2012).

Kariyer, “bireyin istediği yaşam tarzını yaşamasını sağlamak için uzun vadede ulaşabildiği veya ulaşabileceği eğitim, beceri ve deneyimlerin birikimi” dir. Bu tanımdan hareketle bireyin, çalışma ve yaşam tarzı arasındaki dengeyi sağlama girişimlerine daha fazla odaklandığı söylenebilir (Anafarta, 2001: 3).

Kariyer, kişinin kendini toplumda nasıl konumlandığı hakkında bir kavramdır. Kariyer yönlendirme, planlama ve hayata geçirme gibi kariyerlerle ilgili faaliyetlerin merkezinde bir insan faktörü vardır (Çelik, 2017). Bu nedenle kariyer, bireyin sosyal bir yapıda kişisel kimlik, sosyal ve toplumsal statü yaratmasına yardımcı olmaktadır (Kır ve Salkım Er, 2017).

Greenhause (1987) kariyeri iki ayrı şekilde açıklamıştır. Birincisi kurumun ya da mesleğin kalitesi ve niteliğini, her mevki ve pozisyonun farklı bir niteliğe ihtiyaç duyduğunu ifade eder. İkinci yaklaşımda kariyer, bir örgüt veya meslek olmaktan ziyade bireysel nitelik ve kalite olarak tanımlanır (Arifoğlu, 2015). Maanen ve Schein ise kariyeri, bireyin yaşamında bir deneyim ve serüven serileri olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, ilerlemeyi içermemektedir (Woodd, 1999: 24).

3. KARİYER UYUMU

“Kariyer uyumu”, Savickas’ (1997)’ nin yıllar önce kariyer olgunluğu kavramının yerini alması için önerdiği bir terimdir. Kariyer uyumu, bireyin mevcut görevlerini yerine getirebilmesi, beklenen gelişimi gösterebilmesi ve kariyer geçişleri sırasında karşılaşılabilecek zorluklara karşı hazır olma durumu ve bu zorluklarla başa çıkma konusundaki yeteneklerini ifade eden psikososyal bir yapı olarak tanımlanmıştır (Tien ve Wang, 2017). Mevcut işgücü piyasasında, uyum sağlama yetkinliği kariyer gelişimi ve kariyer başarısı için önemli bir rol oynamaktadır. Kariyer uyumunun yapısı, yani kariyerle ilgili değişen koşullara uyum sağlama

ve kariyer gelişimindeki ilerlemeyi tahmin etme yeteneği, başarılı bir kariyer için iyi bir temel oluşturmaktadır (Bocciardi vd., 2017).

Kariyer uyumu, kişinin iş değişimlerinin ve stres düzeyinin üstesinden gelebilmek için, günümüzde ve yakın gelecekte mesleki gelişim için gerekli becerileri kazanma ve yeni koşullara hazır olma durumunu ifade eden kavramdır (Yousefi vd., 2011: 264; Aktaran: Kanten, 2012). Bu kavramın temeli, bireysel hedeflerin örgütsel fırsatlara uyarlanmasıdır (Hirschi ve Vondracek, 2009: 120). Bireyin gelecekteki değişimlerle başa çıkma konusundaki bakış açısı, yeni iş sorumlulukları ve kariyer planlarının değişmesine neden olan öngörülemez olaylar karşısında kendini toplayabilme yeteneğidir (Kalafat, 2012). Kariyer uyum yeteneği, bireylerin kariyer gelişimleri sırasında iş hayatlarındaki değişimlere uyum sağlamaları için gerekli tutum, yetkinlik ve davranışları içermektedir (Yousefi vd., 2011: 264, Aktaran: Kanten, 2012). Kişilerin, kariyerleri ve çalışma hayatları hakkında karar verecekleri zaman dikkate almaları gereken yeterlilikler, kariyer uyum yeteneğini ifade etmektedir (Duffy, 2010: 420). Bundan dolayı kariyer gelişimi ile sosyal ve psikolojik uyum arasında, kariyer uyum yeteneğinin bir bağ olduğu söylenebilir (Skorikov, 2007: 10).

4. KARIYER UYUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Birey tarafından planlanan iş hayatına girebilmek, iş hayatında başarılı olabilmek ve iş ile ilgili değişikliklere hazır olabilmek bazı becerileri gerektirmektedir. Özellikle rekabet koşullarının geçerli olduğu günümüz iş hayatında, bu becerilerin önemi büyük ölçüde artmaktadır. Değişikliklere uyum sağlayabilme, empatik iletişim kurabilme, güvenilir doğruları arama, karar verme, öz eleştiri, öz güven, planları hayata geçirebilme, problem çözme, yaratıcılık, yeniliklere açık olma gibi yetenekler gerektiren iş hayatında, söz konusu yeteneklere sahip olamayan kişilerin kalıcı olamayacağı açıktır. Kişinin iş hayatında başarılı olabilmesini sağlayan bu yeteneklere kariyer uyum yetenekleri denir. Bu becerilerin eğitim süresince kazanılması pek olası değildir. Bu anlamda, yeteneklerin oluşumu için bir bağlam gereklidir. Eleştirel düşünme bağlamı, kariyer uyum yeteneğini geliştirmek için uygun bir bağlam olacaktır (Çelik, 2017).

5. KARIYER UYUM YETENEKLERİNİN KAYNAKLARI

Kariyer uyum yetenekleri; kaygı, kontrol, merak ve güven olmak üzere dört boyutta incelenir. Kaygı, bireylerin mesleki gelecek için yeteneklerinin farkındalığı ve planlanmasına dayanır. Kontrol, bireyin mesleki geleceği hakkında karar verme ve kendi kendini yönetme duygusuna sahip olma yeteneği ile ilgilidir. Merak, bireyin çevreyi araştırma eğilimi; Güven, bireylerin kariyer sorunlarını çözmede kendilerini yeterli görmeleri anlamına gelir (Savickas ve Porfeli, 2012: 663). Aşağıda kariyer uyum yeteneğini oluşturan bu dört boyut incelenecektir.

5.1. Kaygı

Kaygı, her yaştan insanda olabilecek en yaygın psikolojik problemlerden biridir. İş hayatında gelecek kaygıları, sınırlı kaynaklar sonucu ve pazarda artan rekabetle ortaya çıkmaktadır. Gelecek kaygısının özellikle iş bulamayan ve geçim zorluğu çeken bireylerde daha çok görüldüğü oldukça açıktır. Kariyer kaygısı, kişinin mesleki geleceğini planlaması konusundaki farkındalığı anlamına gelmektedir (Coetzee ve Harry, 2014: 92). Mallet (2002), kariyer kaygısını sosyal kaygı olarak tanımlamaktadır. Çünkü topluma karşı, kişinin çalışma pozisyonu ile ilgili endişelerini içermektedir. Kariyer kaygısı, bir sürekli kaygı türü olarak giderek artmaktadır. Mallet ve Vignoli (2005) kariyer kaygısını, kişinin profesyonel kariyerine ilişkin kaygıları, kariyer gelişimi sürecindeki kararlarda ailesini hayal kırıklığına uğratma kaygısı ve çalışma hayatından dolayı aileden ve yakın arkadaşlardan uzaklaşma kaygısı olarak üç farklı biçimde tanımlanmıştır (Aktaran: Gündüz ve Yılmaz, 2016).

5.2. Kontrol

Kariyer kontrolü, kariyer uyumluluğunun ikinci kaynağıdır. Bireylerin kariyerleri için sorumluluk almasını ve bilinçli bir şekilde kontrol etmelerini sağlar. Bireyin kariyeri üzerinde kontrol sahibi olabileceği inancı, kariyeriyle ilgili seçimler söz konusu olduğunda daha belirleyici olmaktadır (Hartung ve ark., 2008). Kontrol, kişinin mesleki geleceği üzerinde kişisel kontrol algısı ve kariyerini çizirken izlediği yolda, sorumlulukları hakkındaki farkındalığı olarak ifade edilebilir (Maggiori ve diğerleri, 2013: 438). Bugün, çalışanların kariyerleri üzerinde daha

fazla kontrol sahibi olduklarını söylemek mümkündür (Kong ve ark. 2012: 712). Kontrol duygusu mesleki gelişimde kritik bir değişkeni temsil edebilir. Kontrol duygusu, bireylerin genel olarak hayatlarını kontrol edebileceği algısı ile ilgilidir. Bu yapının, kişinin yaşam koşullarına bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir (Lachman ve Weaver, 1998).

5.3. Merak

Başarılı insanları başkalarından ayıran önemli özelliklerden biri de onların zekalarından çok meraklı olmalarıdır. Merak ve öğrenme birbirinin nedenidir. İnsan aklındaki sorulara, belirsizliklere ve çelişkilere son vermek için mücadele eder; araştırır ve öğrenir (Aksoy, 2016). İnsanların çevrelerinde neler olup bittiğini keşfetme eğilimleri, onların merak düzeylerini yansıtmaktadır (Maggiori ve diğ., 2013: 438). Merak, kişilerin seçimler yapmadan önce seçenekleri belirlemeleri ve alternatif seçeneklerden en uygun seçimleri yapmalarını sağlar. Bireyler araştırmalarından elde ettikleri bilgiler ve tanımladıkları riskler doğrultusunda yeni bilgi ve yetenekler kazanırlar (Coetzee ve Harry, 2014: 92). Genellikle başarılı bireylerin zihinlerindeki soruları derinlemesine araştırıp, karar vermeden önce tüm seçenekleri değerlendirmesi ve kariyerlerine veya kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak fırsatları bulmaları kariyer uyum yeteneğinin merak boyutunu işaret etmektedir.

5.4. Güven

Güven duygusuna sahip kişi olumlu bir kişidir ve kendisine inanmaktadır. Bu, sahip olmadığı özelliklere sahip olma veya her konuda kendine sonsuz bir güven duyma değildir. Güven duygusuna sahip kişi, her alanda başarılı olamaya çağını bilir ve sınırlarının farkındadır. Bazı beklentiler gerçekleşmemiş olsa bile, kendine güvenen bireyler kabul etmeyi ve olumlu düşünmeyi sürdürebilmektedir. Güvenin bir başka olumlu yansıması, kişinin kendini değerlendirirken başkalarının onayına ihtiyacı olmamasıdır. Farklı durumlarda bireysel problem çözme yeteneklerine duyulan güven, kariyer uyum yeteneği olarak güveni yansıtmaktadır (Guan vd. 2013: 562). Farklı bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; kişilerin kendi yeteneklerine inanmalarının ve güçlü özelliklerinin farkında olmalarının

kariyer uyum yeteneklerine olumlu katkıları olduğunu söylemek mümkündür (Hamtaux vd., 2013).

6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı yönetici ve beyaz yakalı çalışanların, kariyer uyumuna ilişkin kaygı, kontrol, merak ve güven yeteneklerinin saptanmasıdır. Ayrıca araştırma kapsamındaki işletmelere uygulanabilir önerilerde bulunarak onlar için fikir yürütmelerini sağlayacak bir kaynak oluşturmak çalışmanın sosyal amacıdır. Araştırmanın bir diğer amacı ise demografik özellikler açısından kariyer uyum yeteneklerinin değişip değişmediğini araştırmaktır. Bu çalışmadan elde edilen sonuç birçok insan kaynakları uygulamalarına rehberlik edecektir.

7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İçinde bulunduğumuz değişim çağında ve acımasız rekabette ayakta kalabilmenin en önemli anahtarlarından biri, çalışanların örgüte uyum sağlamalarıdır. Böylece çalışanlar ile örgütün kariyer hedefleri uyumlu hale gelecektir. Bu da kişilerin çalışma performansına yansiyacaktır. Kişinin kariyer hedefine ulaşmasında bireysel gayretin yanında örgütsel desteklerin de büyük etkisi vardır. Kariyerin planlanmasından başlayarak geliştirilmesi ve sonlandırılmasına kadar birçok aşamada kişinin kariyer yönetimi ile örgütün kariyer yönetimi arasında bir uyum olmalıdır. Birey kariyeri için yaptığı planda örgütsel planların etkisini mutlaka görecektir. Bu aşamada, bireyin çalıştığı kurumdaki kariyeri ile ilgili göstermiş olduğu uyum onun performansına da yansiyacaktır. Yeni iş modellerinde, kişi artık birbirinden farklı kariyer yollarında kendini bulabilmektedir. Tek bir alanda ilerleyen kariyer yerine, çoklu kariyer anlayışları ortaya çıkmıştır. Çalışma kapsamında yönetici ve beyaz yakalı çalışanların, hızlı değişen çevrede uyum yeteneklerinin ve gelişime açık olmanın önemi vurgulanacaktır. Kariyer uyum yeteneği kontrol, kaygı, güven ve merak olmak üzere dört boyutta ele alınmıştır.

8. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kariyer uyum yeteneklerinin ölçülmesinde Savickas ve Profeli'nin (2012) çalışmasında "uluslararası kariyer uyum yetenekleri ölçeği" olarak adlandırılan

ve 13 ülkeye mensup 18 araştırmacının ortak çalışması sonucunda oluşturula 24 ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Bu lek Selahattin Kanten'in 2012 yılında yaptığı çalışmadan alınmıştır. Kariyer uyum ölçeğinde toplam 19 ifade yer almaktadır ve kayęı, kontrol, merak ve güven boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelerin cevapları için eşit aralıklı olduğu varsayılan 5 dereceli Likert tipi ölçeklendirme (1) hiç, (2) az, (3) orta, (4) ok ve (5) tamamen katılma seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelerin puanlamaları; 1- 1,79 arası hiç; 1,80- 2,59 arası az; 2,60- 3,39 arası orta; 3,40- 4,19 arası çok (büyük ölçüde) ve 4,20-5,00 arası ise tamamen şeklinde belirlenmiştir. Anket formunda ayrıca katılımcıların, cinsiyet, yaş, sosyal evre, medeni durum, öğrenim durumu, meslekte toplam hizmet süresi, işyerindeki unvan gibi demografik özelliklerine yönelik 7 adet soruya yer verilmiştir. Veriler, SPSS 18. programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikli olarak ölçeğe ait güvenilirlik analizleri ve normallik testleri yapılmıştır. Ölçeğin genel olarak literatürde kabul gören güven aralığında yer aldığı grlmştır. Kayęı, 869, kontrol, 865, merak, 872, güven, 870 dir. Ayrıca normallik, basıklık ve arpıklık testleri yapılmış ve verilerin normal dağılım sergilediği görülerek parametrik testler analizlerde kullanılmıştır. Basıklık ve arpıklık i değerlerinin -1 ile +1 arasında yer alması gerekmektedir. Bu değerler veri seti kapsamında -0.71 ve +0.69 dur. Ayrıca anlamlılık (sig.) değerinin 0.05 den büyük olması verilerin normal dağılım sergilediğini ifade etmektedir. Veriler yüz yüze anket tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın evrenini, Düzce Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren 29 Anonim şirketteki toplam 696 beyaz yakalı çalışandan oluşmaktadır. Araştırmanın rnekleme, araştırma yapılmasına izin veren 22 Anonim şirketteki 481 beyaz yakalı çalışanlardır. Toplamda 300 anket tam sayım yöntemi ile elde edilmiştir.

9. BULGULAR

Tablo 1. Demografik Özellikler

Cinsiyet	Kadın	Erkek		
(%)	40,7	59,3		
Yaş	18-30	31-40	41-50	51 ve üzeri
(%)	32,7	36,3	21,3	9,7
Sosyal Çevre	İl	İlçe	Köy	
(%)	60,04	24,6	15	
Medeni Durum	Evli	Bekar		
(%)	73,3	26,7		
Öğrenim Durumu (%)	İlk-Orta Okul-Lise	Ön Lisans	Lisans	Lisans Üstü
	16	14,3	62,7	7
Meslekte Toplam Hizmet Süresi (%)	5 yıl ve daha az	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl ve üzeri
	30,4	27,4	14	28,1
Unvan	Yönetici	Çalışan		
(%)	21,7	78,3		

Demografik özelliklere yönelik soruların frekans analizi sonucu oluşturulan Tablo 'da araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş, sosyal çevre, medeni durum, öğrenim durumu, meslekte toplam hizmet süresi ve unvan gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların; %40,7'si kadınlardan, %59,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. %36,3'ü 31-40 yaş grubundayken, yakın bir sonuçla %32,7'si 18-30 yaş grubundadır. Sosyal çevreye göre katılımcıların %60,04 oranla genelde ilde büyüdüğü görülmektedir. Medeni duruma göre %73,3 oranıyla evlilerden oluşmaktadır. Öğrenim durumuna göre %62,7'si lisans mezunudur. Meslekte toplam hizmet süresine göre %30,4 5 yıl ve daha az süredir çalışanlardan oluşmaktadır. Unvana göre %78,3 oranıyla çalışanlardır.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Ortalamalar			
Değişkenler	Ortalama	St. Sapma	Güvenilirlik
Güven	4,3	0,576	0,87
Kontrol	4,17	0,627	0,865
Kaygı	4,16	0,67	0,869
Merak	4,16	0,665	0,872

Kariyer uyum yeteneği ölçeğindeki boyutlara bakıldığında genel olarak her bir boyut ile ilgili verilen yanıtların katılım yönünde olduğu görülmektedir. Diğerlerine göre katılım ortalaması en yüksek olan güven boyutunun kapsamında ki ifadelerken, en düşük katılım ortalaması ise kaygı ve merak boyutlarındaki ifadelerdir.

Tablo 3. Cinsiyet Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Var	0,02
Kontrol	Yok	0,817
Merak	Yok	0,173
Güven	Yok	0,181

Cinsiyet açısından kariyer uyum yeteneğine yönelik yapılan bağımsız grup T Testi sonucuna göre Kaygı Boyutu hariç cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Kariyer Uyum yeteneğinin Kaygı Boyutunda kadınların erkeklere oranla daha düşük kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak her iki grubunda ortalamanın üstünde kaygı düzeyine sahip olması ile birlikte erkeklerin kaygı düzeylerinin yüksek çıkma nedeni, kadınlara oranla işi ve çalışmayı daha öncelikli olarak değerlendirmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 4. Yaş Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Yok	0,452
Kontrol	Var	0,004
Merak	Yok	0,302
Güven	Yok	0,299

Yaş değişkeni açısından kariyer uyum yeteneği kontrol boyutuna göre farklılık göstermektedir. 31-40 yaş aralığında bulunan yani kariyerinin ortasındaki kişilerin kontrol boyutuna yönelik eğilimleri diğer gruplardan daha düşüktür. Kariyerinin ortasında bulunan ve iş dünyasında en çok tükenmişlik sendromunun yaşandığı dönem olan 30-40 yaş aralığındaki kişilerin kariyer gelişimleri ile alakalı duydukları kaygı ve kariyerlerinin yönetimiyle alakalı endişe bu sonucun çıkmasında etkili olmuştur.

Tablo 5. Sosyal Çevre Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Yok	0,274
Kontrol	Yok	0,145
Merak	Yok	0,206
Güven	Yok	0,31

Araştırmaya katılanların büyüdükları sosyal çevreleri açısından kariyer uyum yeteneği arasındaki farklılıkları belirlemeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucuna göre hiçbir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6. Medeni Durum Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Var	0,001
Kontrol	Var	0,033
Merak	Var	0,006
Güven	Var	0,16

Medeni durum açısından kariyer uyum yeteneğinde farklılıkların olduğu yapılan analiz sonucunda ortaya çıkmıştır. Bekar olanların kaygı, merak ve güven boyutları dahilinde kariyer uyum yeteneğinde evli olanlara oranla daha yüksek eğilim sergiledikleri görülmüştür. Yine aynı şekilde Evli olanlarda kariyer uyum yeteneğinin kontrol boyutunun bekarlara oranla yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Öğrenim Durumu Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Yok	0,089
Kontrol	Var	0
Merak	Var	0,026
Güven	Yok	0,16

Eğitim durumuna göre, kariyer uyum yetenekleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde kaygı ve güven boyutu hariç diğer boyutlarda anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Farklılıkların nedenleri incelendiğinde lisans ve lisansüstü mezunlarının kariyer kontrol algılarının diğer gruplardan yüksek olduğu görülmüştür. Kariyer uyumu içinde yer alan merak boyutunun ise yalnızca ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarından daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 8. Meslekte Toplam Hizmet Süresi Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Var	0,019
Kontrol	Var	0
Merak	Var	0,005
Güven	Var	0,031

Meslekte geçirilen hizmet süresine göre, tüm boyutlarda orta kariyerde yer alan ve 6-10 yıllık hizmet süresine sahip çalışanların kariyer uyum yeteneklerinin diğer gruplardan daha düşük olduğu sonucu yapılan analiz neticesinde ortaya çıkmıştır.

Tablo 9. İş yerindeki Unvan Açısından Kariyer Uyum Yeteneği Farklılığı

Değişken	Farklılık	Anlamlılık
Kaygı	Yok	0,722
Kontrol	Yok	0,209
Merak	Yok	0,485
Güven	Yok	0,363

Araştırmaya katılanların işyerindeki unvanlarına göre yönetici ya da yönetici olmayan çalışan olması durumuna göre kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı görülmüştür. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde de yönetici kademesinde bulunanların kariyer uyum yeteneklerinin yönetici olmayan çalışanlardan nispeten daha yüksek olduğu görülmüştür.

10. SONUÇ

Kariyer uyumu, merak, güven, kaygı ve kontrol olmak üzere dört boyutta ele alınmıştır. Gelişmeye ve yeni durumlara olan ilgi ve merak, geleceğin değişen koşullarında kariyerin nasıl şekilleneceği konusundaki kaygı, kariyerin değişen koşullarına yönelik yeterliliğe sahip olmaya yönelik güven hissi ve olayları bireyin kontrol edebileceği inancını ifade eder. Kariyer uyumu, çalışanın yeni bir bakış açısı sergileyerek değişen kariyer şartlarına yönelik kendini donanımlı hale getirme yeteneğidir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer uyum yeteneğinin kaygı boyutunda kadınların erkeklere oranla daha düşük kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak her iki grubunda ortalamanın üstünde kaygı düzeyine sahip olması ile birlikte erkeklerin kaygı düzeylerinin yüksek çıkma nedeni, kadınlara oranla işi ve çalışmayı daha öncelikli olarak değerlendirmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

31-40 yaş aralığında bulunan yani kariyerinin ortasındaki kişilerin kontrol boyutuna yönelik eğilimleri diğer gruplardan daha düşüktür. Kariyerinin ortasında bulunan ve iş dünyasında en çok tükenmişlik sendromunun yaşandığı dönem olan 30-40 yaş aralığındaki kişilerin kariyer gelişimleri ile alakalı duydukları kaygı ve kariyerlerinin yönetimiyle alakalı endişe bu sonucun çıkmasında etkili olmuştur. Bekar olanların kaygı, merak ve güven boyutları dahilinde kariyer uyum yeteneğinde evli olanlara oranla daha yüksek eğilim sergiledikleri görülmüştür. Yine aynı şekilde evli olanlarda, kariyer uyum yeteneğinin kontrol boyutunun bekarlara oranla yüksek olduğu görülmüştür. Bekar insanların geleceklerine ve kariyerlerine dair kaygı, merak ve güven düzeylerinin evlilere oranla daha yüksek çıkma nedeni, sadece kendi hayatlarının sorumluluğunu üstlenip belirli bir kariyer planı yerine farklılıklara karşı daha meraklı olmalarından ve risk alma konusunda kendilerine daha çok güven duymalarından kaynaklanıyor olabilir. Evli insanların kontrol düzeylerinin bekarlara oranla daha yüksek çıkmasının

sebebi de sadece kendi gelecekleri yerine ailenin de sorumluluğunu üstlenmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Merak boyutunun yalnızca ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarında daha düşük olduğu görülmüştür. Lisans ve lisans üstü mezunlarının kariyer kontrol algılarının yüksek olmasının sebebi için, örgüt içinde bilimsel kanıtlardan çok önyargılara göre hareket ettiklerini düşünmeleri ve bu nedenle kariyer kontrollerini kendi ellerinde tuttukları söylenebilir.

6-10 yıllık hizmet süresine sahip çalışanların kariyer uyum yeteneklerinin diğer gruplardan daha düşük olduğu sonucu yapılan analiz neticesinde ortaya çıkmıştır. Bunu sebebi, yine iş dünyasında en çok tükenmişlik sendromunun yaşandığı bu dönemde olmaları şeklinde yorumlanabilir. Yönetici kademesinde bulunanların kariyer uyum yeteneklerinin yönetici olmayan çalışanlardan nispeten daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çıkan sonuçlar, yöneticilerin görev yaptıkları örgüt veya kurumlarda çalışanlara oranla, konumlarından dolayı daha kaygı içerisinde, kariyerleri konusunda daha kontrol sahibi, daha meraklı, araştırmacı, dikkatli, istekli ve kendilerine daha çok inanıp güvenmeleri olabilir. Kariyer uyum yeteneğinin beyaz yakalı çalışanlar açısından değerlendirildiği bu çalışmada boyutlar genel olarak incelendiğinde çıkan sonuçlar en yüksek kontrol boyutundayken nispeten daha düşük kaygı boyutundadır. Bunun sebebi ise bireylerin kariyer kontrollerinin kendi ellerinde olduğunu düşünmelerinden dolayı kaygı düzeyleri nispeten daha düşük olabilir.

KAYNAKÇA

- Anafarta, N. (2001). Orta Düzey Yöneticilerin Kariyer Planlamasına Bireysel Perspektif. *Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/ Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Arifoğlu, S (2015). *Türk İlaç Sanayiinde Kariyer Yönetimi Uygulamaları Üzerinde Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın Balta, E. (2007). *Örgütlerde Kariyer Yönetimi, Kariyer Planlaması, Kariyer Geliştirme ve Bir Kariyer Geliştirme Programı Olarak Koçluk Uygulamaları* (Doctoral Dissertation, Pamukkale Üniversitesi).

- Bocciardi, F., Caputo, A., Fregonese, C., Langher, V., & Sartori, R. (2017). Career adaptability as a strategic competence for career development: An exploratory study of its key predictors. *European Journal of Training and Development*, 41(1), 67-82.
- Coetzee, M., and Harry, N. (2014). Emotional İntelligence As A Predictor Of Employees' Career Adaptability. *Journal Of Vocational Behavior*, 84(1), 90-97.
- Çelik, Ö. *Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kariyer Uyum Yeteneklerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017.
- Duffy, R. D. (2010). Sense Of Control And Career Adaptability Among Undergraduate Students. *Journal Of Career Assessment*, 18(4), 420-430.
- Guan, Y., Deng, H., Sun, J., Wang, Y., Cai, Z., Ye, L., ... & Li, Y. (2013). Career Adaptability, Job Search Self-Efficacy And Outcomes: A Three-Wave İntestigation Among Chinese University Graduates. *Journal Of Vocational Behavior*, 83(3), 561-570.
- Gündüz, H. Ç. ve Yılmaz, F. N. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1008-1022.
- Hamtaux, A., Houssemand, C., and Vrignaud, P. (2013). Individual And Career Adaptability: Comparing Models And Measures. *Journal Of Vocational Behavior*, 83(2), 130-141.
- Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2008). Career adaptability in childhood. *The Career Development Quarterly*, 57(1), 63-74.
- Hirschi, A., and Vondracek, F. W. (2009). Adaptation Of Career Goals To Self And Opportunities İn Early Adolescence. *Journal Of Vocational Behavior*, 75(2), 120-128.
- Kalafat, T. (2016). Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL): Türk Örneklemi İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38).
- Kanten, S. (2012). Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Journal Of Süleyman Demirel University Institute Of Social Sciences*year, 2(16).
- Kır, A. ve Salkım Er, A. Organizasyonlarda Kariyer Planlaması ve Kariyer Engelleri. *Ejovoc (Electronic Journal Of Vocational Colleges)*, 7(2), 14-23.
- Kong, H., Cheung, C., ve Song, H. (2012). Determinants And Outcome Of Career Competencies: Perspectives Of Hotel Managers İn China. *International Journal Of Hospitality Management*, 31(3), 712-719.
- Lachman, M. E., & Weaver, S. L. (1998). The sense of control as a moderator of social class differences in health and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 74(3), 763.

- Maggiori, C., Johnston, C. S., Krings, F., Massoudi, K., and Rossier, J. (2013). The Role Of Career Adaptability And Work Conditions On General And Professional Well-Being. *Journal Of Vocational Behavior*, 83(3), 437-449.
- Özdemir, Y., & Mazgal, S. (2012). Bir Kariyer Tercihi Olarak Girişimcilikte Dışsal Faktörlerin Etkisi: Sakarya Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(1).
- Savickas, M. L., and Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, Reliability, And Measurement Equivalence Across 13 Countries. *Journal Of Vocational Behavior*, 80(3), 661-673.
- Skorikov, V. (2007). Continuity İn Adolescent Career Preparation And Its Effects On Adjustment. *Journal Of Vocational Behavior*, 70(1), 8-24.
- Tien, H. L. S., & Wang, Y. C. (2017). Career Adaptability, Employability, and Career Resilience of Asian People. In *Psychology of Career Adaptability, Employability and Resilience* (pp. 299-314). Springer, Cham.
- Woodd, M. (1999). The Move Towards A Different Career Pattern: Are Women Better Prepared Than Men For A Modern Career?. *Women İn Management Review*, 14(1), 21-28.
- İnternet Kaynakları
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ba4cf93694cb7.35960824
<http://www.temelaksoy.com/insanin-ilerlemesinin-temelinde-merak-durtusu-vardir/>

TÜRKİYE’DEKİ LOJİSTİK EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğretim Üyesi Nurten POLAT DEDE

İstanbul Medipol Üniversitesi, ndede@medipol.edu.tr

Elif Nur KARASOY

İstanbul Medipol Üniversitesi, enkarasoy@st.medipol.edu.tr

Burak ÇAM

İstanbul Medipol Üniversitesi, bcam@st.medipol.edu.tr

Özet

Günümüzde küreselleşme ile birlikte büyüyen ve gelişen şirketler uluslararası pazardan pay alabilmek için lojistik faaliyetlerine önceki dönemlere göre daha fazla önem vermeye başlamıştır. Firmaların lojistik faaliyetlerindeki etkin ve verimli uygulamalarla rekabet avantajı elde edebilmeleri ise çalışanların işgücü niteliği ve katkılarının arttırılmasına bağlıdır. Buna bağlı olarak, lojistik alanında nitelikli bilgi ve beceriye sahip eleman arayışına paralel olarak lojistik eğitimi veren üniversitelerin sayısında da artış oluşmuştur. Bu çalışma kapsamında İstanbul’da lojistik eğitimi veren program isminde lojistik, taşımacılık ya da ulaştırma kelimesi geçen 4 yıllık lisans düzeyindeki devlet ve vakıf üniversitelerinin internet üzerinden resmi müfredatları incelenmiştir. İncelenen müfredatlar ile ilgili olarak içerik analizi yapılmış ve tespit edilmiş olan farklılıklar bulgular halinde çalışma da ortaya konulmaya çalışılmıştır. Lojistik eğitimindeki güçlükler ve program müfredatlarındaki farklılıkların nedenleri ile ilgili olarak ayrıca lojistik programlarında idari olarak görev yapan akademisyenlerle odak mülakatları yapılarak çalışmaya daha geniş bir bakış açısı kazandırılmıştır. Yapılan görüşmeler dahilinde lojistik eğitiminde standartların sağlanamamasının temel nedenleri olarak; alanda yeterli akademisyenlerin mevcut bulunmaması, sektörden gelen bazı eğitimcilerin ise akademi kültür ve teamüllerine uyumlaştırılmasındaki güçlükler, bu programların akredite edilmeleri yönündeki çalışmaların başlangıç aşamasında olmaları

ve müfredatlarını lojistik sektörünün ihtiyaçlarına özgü olarak güncellemeleri ve lojistik eğitime yönelik farklı bakış açıları olarak ifade edilmiştir. Çalışma lojistik eğitiminde standartlar olmayışının neden ve sonuçlarını ortaya koyarak lojistik eğitimi konusunda katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İşletmecilik, Lojistik Eğitimi, Standartlaşma,

JEL Kodu: M1, M10, I20

A RESEARCH FOR THE LOGISTICS EDUCATION IN TURKEY

Abstract

Today, companies that grow and develop with globalization have started to give more importance to logistics activities than to previous periods in order to have a share in the international market. In order to achieve competitive advantage, firms' ability to develop efficient and effective practices depends on increasing the quality and contribution of employees. Accordingly, the number of universities providing logistics training has increased in parallel with the search for employees with qualified knowledge and skills in the field of logistics. Within the scope of this study, the curriculum of the programs that contain words logistics, carriage, transportation in its name are examined. Content analysis has been conducted in relation to the curricula reviewed and the study has been tried to reveal the differences in the findings. In addition to the difficulties in logistics education and the reasons for the differences in curriculum curricula, the focus interviews with the academicians who work in the logistics programs have been made and a wider perspective has been gained. As the main reasons for failure to meet standards in logistics education within the scope of the interviews; the lack of adequate academicians in the field and the difficulties of adapting some of the academicians and instructors that comes from the sector to the culture and practices of universities, the efforts of universities to be accredited for logistics programs are still in their initial stages, universities have updated their curricula at certain intervals, which are specific to the needs of the logistics sector, and have different perspectives for logistics education. The study aims to review the

current state of logistics education, reexamine problems relating to its growth, contribute to the logistics education by presenting the reasons and results of lack of standards in logistics education.

Keywords: Business Management, Logistics Education, Standardization

Jel Code: M1, M10, I20

1. GİRİŞ

Günümüz iş dünyasında teknoloji ve küreselleşmenin getirdiği değişim ve gelişmeler, işletmeleri müşteri memnuniyet ve bağlılığının sağlanmasında ciddi bir baskı ve gerilimle karşı karşıya getirmektedir. Tüketicilerin istek ve beklentileri sürekli değişmekte ve daha karmaşık hale gelmektedir. İşletmeler yeni ürünler ve hizmetler üreterek karlılık ve rekabet avantajlarını korurlarken, iş süreçlerinde yenilikler yaparak maliyetleri düşürmeyi amaçlamaktadır. Bu koşullara adapte olabilmek için daha çok şirket daha çok mücadele etmek durumunda kalmakta, beklentilere zamanında ve eksiksiz cevap verebilmek, işletmeler için yaşamsal önem taşımaktadır.

Organizasyonların varlıklarını devam ettirebilmesi için tüm örgüt performansı; özellikle karlılık bu süreçte büyük önem taşımaktadır. (Dess & Picken, 2000). Ulaştırma faaliyetleri” ve yönetim giderleri karlılığa etki eden en önemli işletme faaliyetlerinden biri olarak, firmaların en yüksek maliyet kalemlerinden birini oluşturmaktadır. Her geçen gün, ulaştırma ve yönetim tüm işletmeleri ilgilendiren bir konu olarak; “lojistik yönetimi” ve “tedarik zinciri yönetimi” uygulamaları hem işletmeler hem de bu konuda çalışan araştırmacılar tarafından daha fazla önemsenmekte (Çakaloğlu, B. 2008) ve bu uygulamaların daha etkin ve verimli süreçlere dönüştürülmesi için bu konudaki çalışmalar yoğunlaşmaktadır.

Lojistik yönetimi, Lojistik Yönetimi Konseyi (Council of Logistics Management -CLM) tarafından ‘müşteri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmetlerin ve bunlara ilişkin bilginin etkin ve verimli olarak depolama ve aktarımının planlama ve kontrol etme süreci (Babacan, M. 2003) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre ise; lojistik yönetimi “Müşteri gereksinimlerini karşılamak üzere, üretim noktası ve tüketim noktaları arasındaki mal, hizmet ve ilgili bilgilerin ileri ve geri yöndeki akışları ile depolanmalarının etkin ve verimli bir

şekilde planlanması, uygulanması ve kontrolünü kapsayan tedarik zinciri süreci aşaması” olarak kabul edilmektedir (Tanyaş, 2005).

Geçmişte ürünün üretilmesi ve satın alınması arasında gelişen sürecin bilincinde olmayan şirketler, işletmenin üretim, pazarlama ve finansman odaklı fonksiyonlarına odaklanarak, stratejiler geliştirmiştir. Bugün ise şirketler üretim süreçlerinde maliyetleri azaltmaya çalışırken lojistik süreçlerini de yeniden organize etme ve geliştirmeye yönelik stratejileri yaşama geçirerek karlılıklarını artırmayı hedeflemektedir” (Babacan, M. 2003; Emanet, H., Kaynak, R., 2014).

Çakaloz (2008), Lojistik fonksiyonunun işletme yönetiminde öneminin nedenlerini şöyle ifade etmektedir;

- İthalat oran ve miktarlarındaki büyük artışlar.
- Yapılan ithalatların taşıma uzaklıklarının ve maliyetlerinin yüksekliği
- Şirketlerin üretim maliyetlerini düşürmek için lojistik yönetimi ve tedarik zinciri yönetimi uygulamaları konusundaki farkındalıklarının artması ve bu alanlara odaklanmaları.
- Tüketicilerin isteklerinin sürekli ve hızlı değişimi
- Teknolojinin kullanımında artış ve haberleşme sistemlerinde gelişme.
- Çevreye karşı duyarlı olmak için geri dönüşüm faaliyetleri

Bu gelişmelere paralel olarak, taşımacılık ve lojistik sektörü, dünyada ve Türkiye’de en hızlı gelişen sektörlerden biri olmuştur. Bu süreçte, sektörün ihtiyaçlarına uygun, nitelikli işgücünü yetiştirecek eğitim olanaklarının sağlanması ve geliştirilmesi kritik bir önem arz etmektedir (Özoğlu& Büyükkelik, 2013; Kırbaş, H., Tunç H.& Kaya, M. H., 2017).

Türkiye’nin sahip olduğu coğrafik üstünlük, ülkedeki ulaştırma ve lojistik sektörünün gelişmesi ve ilerlemesinde önemli oranda katkı sağlamasına rağmen, alanda yetişecek işgücü ihtiyacındaki artış nedeni ile sektörün ihtiyaçlarına göre şekillenmiş bir eğitim ve öğretim programlarının dizayn edilmesinde farklı nedenlerle güçlükler yaşamaktadır. (Birdoganvd., 2004; Supply Chain Visions, 2010). Lojistik Eğitimi süreçlerinde işletme ve yönetim alanındaki üretilen bilgi yanında, mühendislik ve bilişim gibi disiplinler arası bir yaklaşımla bütünleşik lojistik alt-yapı, tedarik zinciri yönetimi, lojistik bilgi sistemleri, uluslararası ticaret, iktisat ve lojistik hukuku hakkında kapsamlı bilgi sahibi mezunlar yetiştirmek, hem

üniversitelere, hem sektördeki şirketlere ve nihayet ülkeye bu alanda önemli bir rekabet avantajı sağlayabilir.

Mezunların birden fazla yabancı dil bilmesi gerekliliği herkes tarafından bilinmekte ve kabul edilmekle birlikte, “Uluslararası” olarak başlayan lojistik bölümlerinde Türkçe eğitim veren okullarda en azından yabancı bir dilde hazırlık bölümlerine devam ve başarı ile tamamlama konusunun öğrenciler için zorunlu hale getirilmemiş olması, kendi içinde çelişkili bir durum olarak, önemli sorunlardan biri olarak açıkça görülmektedir. Bununla birlikte eğitim altyapısı özel sektörün ihtiyaçlarına cevap vermek için araştırılıp, gerekli geri bildirimler alınarak inşa edilmeye çalışılsa bile, bu alanda ders verecek bilgi, donanım ve deneyime sahip öğretim üyesi açığı yüksektir. Alanda uzman eğitimcilerin azlığı sorunu, aynı eğitimi yabancı lisanda verebilecek eğitimci sayısı kriterinin de göz önünde bulunması durumunda, bu eksiklik çok daha hissedilmekte, aynı üniversitenin Türkçe ve yabancı dilde programlarının ders programları, ders içerikleri arasında bile farklılıklar oluşmakta, üniversiteler olması gereken programların dizaynetmek yerine, yaşama geçirilebilir programlar oluşturarak konuya çözüm üretmeye çalışmaktadır. Bahsedilen bu sorunlar lojistik eğitim programlarında ve hatta ders içeriklerindeki farklılıkların ve standartlaşmanın oluşturulamamasının temel kaynaklarını oluşturmaktadır.

Öte yandan Türkiye’de lojistik eğitimi ağırlıklı olarak, lojistik yüksek lisans eğitimi, sosyal ve fen bilimleri veya uygulamalı bilimler yüksekokullarında verilmektedir. Bu alanda dünyada doğrudan lojistik enstitülerinin olduğu bilinmekle beraber Türkiye’de de akademisyenlere ve sektördeki uzmanlara eğitim vermek üzere lojistik enstitüleri kurulması farklı araştırmacılarca önerilmektedir. (Özoğlu & Büyükkeklik, 2013: 9; Kırbaş, H., Tunç H., Kaya, M. H., 2017). Bu çalışma, üniversitelerin lojistik eğitiminde standart olmayan ders programlarına, ders içeriklerine, lojistik eğitiminde karşılaşılan güçlükler, üniversite lojistik bölümlerinin mezun öğrenciler için hedefledikleri bilgi, beceri ve yetkinliklerdeki arasındaki farklılıklara ve bu konuda yapılan iyileştirici çalışmalara dikkat çekmeyi ve lojistik eğitimi konusunda katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmanın ikinci bölümde araştırmanın yöntemi ve veri toplama araçları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde araştırma da incelenen İstanbul ilinde bulunan lojistik eğitimi veren kurumların listesi ve bu eğitim kurumlarının resmi müfre-

datlarında mevcut bulunan derslerin bilgileri, dördüncü bölümde, eğitim kurumlarının müfredatları kritik edilmiş ve tartışılmıştır. Son bölümde ise araştırmanın nihai sonuçları sunulmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA

Araştırma, kapsamında zaman tasarrufu nedeni ile Türkiye'nin Marmara bölgesinde bulunan İstanbul ilinde lojistik eğitimi veren program isminde lojistik, taşımacılık ya da ulaştırma kelimesi geçen 4 yıllık lisans düzeyindeki devlet ve vakıf üniversitelerinin kendi web sitelerindeki en güncel resmi müfredatlarına ulaşılmış ve müfredatları oluşturan dersler incelenmiştir. İstanbul ilinin seçilmesinin bir diğer tercih edilme nedeni ise gerektiğinde bu okullara kolay ulaşılabilme ve görüşme yapma kolaylığı olmuştur. Lojistik eğitimindeki güçlükler ve program müfredatlarındaki farklılıkların nedenleri ile ilgili olarak ayrıca lojistik programlarında idari olarak görev yapan akademisyenlerle odak mülakatları yapılarak çalışmaya daha geniş bir bakış açısı kazandırılmıştır.

3. İSTANBUL'DA LOJİSTİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR VE MÜFREDATLARI

YÖK verileri incelendiğinde; Türkiye'de fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında lojistik ve taşımacılık ile ilgili bölüm/program sayısı 2017 yılı itibarıyla 63 lisans, 28 yüksekokul ve 95 ön lisans (MYO) olmak üzere 186 adettir

İstanbul İlinde Bulunan Lojistik Eğitimi Veren Kurumların Listesi

Sıra	Üniversite	Fakülte	Bölüm	Vakıf/Devlet
1.	BAHÇEŞEHİR	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler	Lojistik Yönetimi	Vakıf
2.	YEDİTEPE	Ticari Bilimler	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
3.	İ. BİLGİ	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
4.	KADİR HAS	Uygulamalı Bilimler	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	Vakıf

5.	MALTEPE	İşletme ve Yönetim Bilimleri	Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi	Vakıf
6.	PİRİ REİS	İktisadi ve İdari Bilimler	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
7.	İ. OKAN	İşletme ve Yönetim Bilimleri	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
8.	İ. MEDİPOL	İşletme ve Yönetim Bilimleri	Uluslararası Lojistik Yönetimi	Vakıf
9.	IŞIK	İşletme ve Yönetim Bilimleri	Uluslararası Lojistik Yönetimi	Vakıf
10.	İ. TİCARET	İşletme	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
11.	BEYKENT	İktisadi ve İdari Bilimler	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
12.	İSTANBUL	Ulaştırma ve Lojistik	Ulaştırma ve Lojistik	Devlet
13.	İ. KENT	İnsan ve Toplum Bilimleri	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	Vakıf
14.	İ. GELİŞİM	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
15.	İ. YENİ YÜZYIL	İktisadi ve İdari Bilimler	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	Vakıf
16.	ALTINBAŞ	İşletme	Uluslararası Lojistik Yönetimi	Vakıf
17.	BEYKOZ	İşletme ve Yönetim Bilimleri	Lojistik Yönetimi	Vakıf
18.	NİŞANTAŞI	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	Vakıf
19.	İ. AREL	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık	Vakıf
20.	İ. GELİŞİM	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Lojistik	Vakıf

21.	NİŞANTAŞI	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Lojistik	Vakıf
-----	-----------	---------------------------------	----------	-------

1.Sınıf Ders Müfredatları

1.Sınıf da lojistik ile ilgili ders almayan üniversiteler; BAHÇEŞEHİR, KADİR HAS, İ. OKAN, IŞIK, BEYKENT, İ. YENİ YÜZYIL, ALTINBAŞ, BEYKOZ, NİŞANTAŞI.

1.SINIF	
Alınan Ortak Dersler	Alınan Farklı Dersler
Lojistiğe Giriş	Gümrük Yönetimi
	Tedarik Zinciri Yönetimi
	Dış Ticaret Yönetimi
	Taşıma Sistemleri
	Lojistikte Muhasebe
	Lojistikte Güncel Konular

2.Sınıf Ders Müfredatları

2.SINIF, Alınan Ortak Dersler; **Lojistiğe Giriş, Lojistik Yönetimi, Gümrük Mevzuatı, Satın Alma Yönetimi, Dış Ticaret Yönetimi**

2.SINIF, Alınan Farklı Dersler; **Taşımacılık Yönetiminde Güncel Konular, Entegre Global Lojistik, Lojistikte Şirket Finansmanı, Ulaştırma, Taşımacılık Sistemleri ve Teknolojileri, Ulaştırma Ekonomisi, Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, İntermodal Taşımacılık, MESLEKİ İNGİLİZCE I-II**

3.Sınıf Ders Müfredatları

3.SINIF	3.SINIF
Alınan Ortak Dersler	Alınan Farklı Dersler
Taşımacılık Yönetimi	Lojistikte Planlama ve Modelleme
Satın Alma Yönetimi	Şehir Lojistiği
Karayolu Taşımacılığı	Küresel Lojistik
Denizyolu Taşımacılığı	Lojistik Sistem Analizi

Demiryolu Taşımacılığı	Kargo Yönetimi
Havayolu Taşımacılığı	Lojistik ve Taşımacılık Hizmet Pazarlaması
Depo ve Antrepo Yönetimi	Lojistik ve Taşımacılık Mevzuatı
Üretim Yönetimi	Lojistikte Uygulamalar
Lojistik Bilişim Sistemleri	Tedarik Zincirinde Risk Yönetimi
Tedarik Zinciri Yönetimi	Malzeme Elleçleme ve Paketleme
Dış Ticaret	Dünya ve Türkiye Lojistik Sektörü
	Kurumsal Kaynak Planlama
	Uluslararası Taşıma Konvansiyonları
	Maliyet Yönetimi

4.Sınıf Ders Müfredatları

4.SINIF	4.SINIF
Alınan Ortak Dersler	Alınan Farklı Dersler
Lojistikte Stratejik Yönetim	Gemi Lojistiği
Stok ve Depo Yönetimi	Lojistik Vaka Analizleri
Üretim Yönetimi	Lojistik ve Dağıtım Yönetimi
Lojistikte Risk Yönetimi ve Sigorta	Ulaştırma Sistemleri ve İş Geliştirme
Taşımacılık Ekonomisi	Taşımacılık Sistemleri Operasyonları
Havayolu Taşımacılığı	Lojistikte Uygulamalar
Depo ve Antrepo Yönetimi	İnsani Yardım Lojistiği
Üretim Yönetimi	Lojistik Simülasyon
Lojistik Bilişim Sistemleri	Dış Ticaret Finansmanı
Tedarik Zinciri Yönetimi	Ticaret Ulaştırma ve Lojistik Tarihi
Dış Ticaret	Endüstriyel İlişkiler
İntermodal Taşımacılık	Turizm Lojistiği
Yeşil ve Tersine Lojistik	Enerji Lojistiği
	Hava Taşımacılığında İnsan Faktörü

Gemi Yatırımlarının Değerlenmesi ve Finansmanı

Küresel Ulaştırma Stratejileri

Sağlık Lojistiği

Ulaştırma Sektöründe Vergi ve Yatırım Mevzuatı

Uluslararası Örgütler

Türkiye'nin Dış Ticaret İlişkileri

Lojistikte Kalite Yönetimi

Özel Mallar Lojistiği ve Taşımacılığı

Sürdürülebilir Taşımacılık ve Lojistik Sistemleri

4. TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

İstanbul ilinde bulunan lojistik eğitimi veren kurumların resmî web sitelerinden ulaşılan ders müfredatları incelemesi sonucunda çalışmaya konu oluşturan bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Okullar arasında çok büyük bir farklılık olmamakla birlikte önemli bulgulara ulaştık.

1.Sınıf ders müfredatlarına baktığımızda bazı üniversitelerin müfredatlarında ilk sene lojistik eğitimi ile ilgili hiçbir giriş nitelikte de olsa bir ders görülmemiştir. Bununla beraber bazı eğitim kurumlarının ise temel lojistik ve işletmeye yönelik dersleri verildikten sonra öğrenciye programlanması gereken “tedarik zinciri yönetimi”, “lojistik muhasebesi”, “lojistikte güncel konular” gibi derslerin daha ilk sene programlandığı görülmektedir. Örnekleme alınan üniversitelerin çoğunun 1.sınıf derslerini işletme ve/veya yönetim bilimlerinde temel olarak düşünülen nerdeyse bu fakülteler de diğer bölümlere geçiş yapmak isteyen öğrenciler için ortak olduğu planlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak gene de “temel” ya da “giriş nitelikte” hiçbir lojistik dersi almamış bir öğrencinin ikinci sınıfa gelinceye kadar bu alanda lojistiğin tanımını dahi yapamamaları gibi bir durumla karşı karşıya olunacağı bu durumda da başka bir bölüme geçmek isteyen öğrencinin kariyer kararında sağlıklı kararlar veremeyeceği gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır.

Fakülte ya da bölümlerde 2. sınıftan itibaren lojistik yönetimi ile ilgili dersler verilmeye başlandığı için, üniversitelerdeki ders programları ile ayrışma başla-

makta, asıl alana özgü derslerin 3. ve 4. sınıflarda alanla ilgili asıl derslerin müfredata eklenmesi ile ders isimlerindeki farklılaşmalar daha fazla gözlenmektedir. Bu farklılığın nedenleri ile ilgili olarak lojistik bölümlerinde eğitim veren beş akademisyen ile odak mülakatı yapılmış, yapılan görüşmeler dahilinde lojistik eğitiminde standartların sağlanamamasının temel nedenleri olarak; alanda yeterli akademisyenlerin mevcut bulunmaması, sektörden gelebilecek bazı eğitimcilerin ise akademi kültür ve teamüllerine uyumlaştırılmasındaki güçlükler, programların akredite edilmeleri yada ortak çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olması sıklıkla ifade edilmiştir.

Ancak tüm bu yetersizliklere rağmen bütüncül eğitim veren işletme okullarının tercih edilme oranı azalırken işletmenin fonksiyonlarına odaklanan daha spesifik lojistik yönetimi gibi bölümlerin tercih edilme oranı artmaktadır.

5. SONUÇ

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde lojistik eğitimi lisans düzeyinde 4 yıllık programlarında okutulan dersler arasında oldukça farklılık görülmektedir. Bu farklılıkların bazıları sadece işletme ve yönetim bilimlerinin lojistik bölümlerine özgü olmayıp, tüm bilim dallarında tüm fakültelerde görülmektedir. Üniversite ve bölümlerin sahip oldukları vizyon ve felsefeleri bu farklılıkları oluşturacaktır ancak lojistik sektöründe çalışacak mezunların temel bilgi, beceri, yeteneklerinin ne olması gerektiğine dair ortak bir uzlaşmaya varılması ve bu programların yetkinlik ve çıktılarının belirlenmesi de oldukça önemli bir husustur. Adı geçen programlar arasında yatay ve dikey geçişler ardından öğrencinin başarılı oldukları derslerin eşdeğerlerinin bulunmasında uygulamada, ciddi sorunlar yaşanmaktadır ve bu bölüm öğrencileri birbirinde farklı derslerde eğitim almaya devam etmektedir. Eğitim süreleri içerisinde yurt dışında Erasmus gibi değişim programlarından faydalanmak istemeleri durumunda ise güçlükler yaşamaktadır. Bu durum, lojistik bölümü öğrencilerini diğer bölüm öğrencileri karşısında dezavantajlı bir duruma getirmekte ya da öyleymiş gibi algılamalarına neden olmaktadır.

6. ÖNERİLER

- Türkiye’de bulunan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında lojistik ve taşımacılık ile ilgili bölümler arasında ortak noktaların belirlenmesi ve lojistik sektörünün gereksinimlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmaların sayı ve niteliğinin arttırılması gerekmektedir.
- Son dönemde özel sektör, üniversite ve alandaki sivil toplum kuruluşların (Loder, Utikad vb.) lojistik eğitiminin standartlaştırılması ile ortak çalışmalar yapılmaktadır. Ancak çalışmaların henüz tavsiye niteliği taşımaktadır. Bu önerilerin bir dilek olmaktan öteye götürülerek devlet tarafından en azından bazı önerilerin “zorunlu” hale getirilmesinin faydalı olacağı sürecin hızlanmasına ve başarısına katkı sağlayabilir.
- Alanda eğitim veren üniversitelerin lojistik bölümlerinin akredite olması gerek ülke içinde standartlaşma gerekse lojistik eğitiminin uluslararası alanda standart bir nitelik kazanması yönündeki çalışmaları teşvik edecektir. Ayrıca öğrencilerin hem ülke içindeki üniversiteler arası geçişlerini ve yurt dışındaki değişim programlarına katılmalarını kolaylaştıracaktır.

Kaynakça

- Babacan, M. (2003). *Lojistik sektörünün ülkemizdeki gelişimi ve rekabet vizyonu*, Ege Akademik Bakış, 3(1) 8-15.
- Birdoğan, B., (2004). *Lojistik Yönetimi ve Lojistik Sektör Analizi*, Volkan Matbaacılık, I. Baskı Trabzon.
- Çakaloz, B. (2008). *Lojistik yönetiminde simülasyon temelli eğitim yaklaşımları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Dess, G. G., & Picken, J. C. (2000). *Changing roles: Leadership in the 21st century*. Organizational Dynamics, 28(3), 18–34. doi:10.1016/S0090-2616(00)88447-8
- Emanet H., ve Kaynak R., (2014), “Üniversitelerin Lojistik Programlarında Verilecek Eğitim Müfredatının Bileşenlerine İlişkin Bir Araştırma”, III. Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, 15-17 Mayıs 2014, Trabzon.

- Kırbaşı, H., Tunç H., Kaya, M. H.(2017). *Lojistik sektörünün gelişiminde eğitimin rolü: Bir beklenti analizi*.
- Özoglu, B., Büyükkeklik, A. (2013). *The Transportation and Logistics Sector in Turkish Economy: A Review about Growth Potential and Education Infrastructure*, The International Journal of Transport & Logistics, 13, 1-10.
- Supply Chain Visions, (2010). *Supply Chain And Logistics Terms And Glossary*, Bellevue-Washington. <http://www.shortsea.org.tr/pages/logisticglossary.pdf>.
- Tanyaş, M., (2005). *Hastane Lojistik Yönetimi*, İstanbul Sanayi Odası, www.iso.org.tr, 06.02.2014.

Technical Ores and the Adventure of Huckleberry Finn of Mark Twain

Amer Ali DahhamWateefi

Craiova University, Romania

Abstract

The purpose of writing this paper to explore the existence of Dialect Humor, Humor seemed to be as a part of linguistic reality which could be used as language device as everyday language in the literature. My research paper will rely on an inheriting and coherent technical complementary device of Mark Twain, which imbued with various connotations used by social and regional. Although use of different dialect between American and British English. In this paper, i will concentrate on the technical study of language in order to examine the relationship between the language and society. Whereas structure of language is the main discourse society that “A sociolinguistic perspective requires exploring how language is used to establish a social context while simultaneously exploring how the social context influences language use and the communication of meaning.” (Baker) Therefore, it may divide into Micro-linguistics, sociology focused on certain language, by which concentrates in the social or community facts. Although, there is argument about culture and language in the Twain’s work. It shall be understood by its own terms, contexts and culture. Competence is the utterance part of language that will deal with speaker and what they will want to expose. While the performance is dealing with actual use of the language, performance comprised of third or four part of activities or a domain of, verbal, human action. This interrelation of language can not divest the language from the cultural and regional roots. The verbal part of language or performance is essential integral part of any communication acts, what Hymes attempted to expose to the reader that grammatical part is not existed at the any learner or speaker to the native/ foreign language. Brook noted “So, too, is the use of dialect as humorous device, whether in spoken English, dialect jokes, or in longer texts.” Phenomenon of Dialect Studies scientifically emanated from different motivations and emotions

nonetheless it is reality, however, dialect is considered as humor device. Volatile dialect existed within comedian actives and writers who utilized the dialect humor in the artistic acts. Overwhelming of English language found a vast cultural and regional dialect, speaker of the second language insisted to use a certain jokes or dialect in their native language, so the micro/dialectal is concentrated with the regional issues, and social variations.

Keywords: Literary creativity, Humor, Dialect, Sociolinguistic and Social Issues.

Samuel Clemens as known Mark Twain

Mark Twain is a great American writer in the history, his contributions have recognized as humorist writer, for his work has used different literary style on *Adventure of Huckleberry Finn* by adapting speech into writing pattern, it has inadequate linguistic aspect for limitation on syntax and lexical structures. Twain has different technique by using local dialect; vernacular mixed with the humor to expose his main aim in his writing the novel, society had witnessed racism, segregation and equality.

My research paper focused on “America Humor” Mark Twain’s phenomenon as a humoristic writer who solely contributed humor, dialect and other roles in his literary society. We will illustrate that importance role of dialect may imply the humor; dialect has played a significant value in the Western literature. In spite the linguistic defines of language, but still not intelligible and determined. In western literature, language is determined by prominent writers started from Chaucer, Shakespeare, and other writers from 19th century who is like Dickens, Hardy, Twain and others that have implemented humor, satire, regional dialect and vernacular in their novels or stories. Charles Dickens utilized the satire to criticize the capitalism and aroused the conscious against arithmetical societies, while Mark Twain purposely adapted the dialect and vernacular region to be constructed humor. Although it’s essentially to continue to use an appropriate term of dialect to examining variety of language, social as well as regional dialect. Twain’s artistic works are linguistically opted with humor, especially in the *Huckleberry Finn* to show his talent and ability to manifesting about social issues such as slavery and racism at that time. I should make my illustration to study sociolinguistic in the literary studies in particular with Mark Twain. In particu-

lar, to the Mark Twain who attributed to the several kinds of linguistic variety: grammatical, dialects, humor and so on. The trivial works in twain as shown here: The language of the book stirred the emotional and conscious of the public, the arguments were based on the language of the book which was intermingle with the south dialectal language, for instance he used the “nigger” to refer to the Jim and other African-American characters in the book.

Adventure of Huckleberry Finn

Mark Twain's experience, as a public writer, is intentionally using humor to direct a certain issue, by utilizing the speech of the 'vernacular characters' with whom twain preferred to adapt those characters to bring the reader's attentions with common nature of writing, while in 'linguistic terms.' It has also emanated another code of 'discourse analyses by making literary language lesser than formally language wherein lied in the 'resources of colloquial' English. An on the other words, Twain used the local language which reflected on the novel to enlightening the point of the naïve Hero in the novel as uneducated figure.

The language of the novel, portrayed by the Huck as uneducated boy with fourteen years old, manifested the nonliterary form in the literary work. A *Huckleberry Finn* by Mark Twain was a natural employed the person who interested in the relationship of spoken and written discourse, from linguistic aspect Twain preoccupation the value to place the spoken language as well as he was presenting the novel orally, he constantly presented his writing form as its orally. As Albert Stone said in *The Innocent Eve* that “the vernacular language... To determine any artistic style in particularly *Huckleberry Finn* that will precisely examine the role of the narrator Huck Finn beyond all the expectations.

Technically, Twain has effected the novel of the impact of the author's conscious and feelings. By using unusually pattern of spelling to draw reader's attention through Jim's voice affected on the novel. Interpretation of *the Adventure of Huckleberry Finn* Twain emphasized to portray various characters from different background and level of educations. The tone of the Huck Finn was audible and empathetic to touch the conscious of the audience, Twain insisted to inform the audience about Huck Finn in the first page of the novel: Mark Twain, and he told the truth. Mainly, Aunt Polly revealed about the main Character Huck Finn from

the first paragraph to arouse the certain issues in the novel, Twain technically established the functional elements between audience, Huck and writer. Huck was not only the narrator but also the protagonist: our illustration that Twain successfully introduced Huck's background and tones, therefore, Huck was deliberately selected for this role to convey the theme and the purpose of writing this novel. Huck represented the social voice in the novel because of his honesty and truth storyteller. In the first paragraph, Huck stroked the audience roused the feelings: consciously, audience agitated. "As an exercise in applied linguistics it yields interesting information about lexical-syntactic relations in English, about the various options authors have available in structuring fictional dialogue and inner speech, and about the ways in which language can be made to reflect a different modes of perception. It also contributes to an understanding of how structural features of dialogue and inner speech further, and in part, constitute narrative characterization." (CLINES) Linguistic is an essential domain to interpret the fictional and inner meaning of the any literary or artistic work, the fundamental elements of linguistic 'syntax, lexical and phonology' to explore the literary features on the text.

Dialectal studies became inevitable sub-discipline in the literary and or linguistic field. Prolifically, literature had always affected by the dialect of the writer him/herself. "Mark Twain is lauded as being the man to give America its literary voice through his short stories and through characters such as *Huckleberry Finn* and *Tom Sawyer*." (Barret) He has a significant contribution to portray the American society through the literature. He concentrated with the humanitarian issues through manifesting and adopting many various numerical dialects with humor. Nowadays people entertainment through TV to watch and mimic humor instead to read as in the 19th century. Brett Butler, Max Weinhold and a number of British comics utilized the effects of dialect what this paper focused on dialect mixing which the humor derived from its affections. Victor Raskin the editor of the International Journal and Humor Research:

"The last decade has been seen an unprecedented growth of humor research and
The growing perception of humor as an important and universal human faculty...
The study of humor is undertaken by scholars from a large variety of disciplines

from two points of view. Some see in humor a convenient and interesting ground for testing the methods and theories of their respective fields. Others expect the study of humor to verify some concepts and theories in other fields and help to gain insight into some more problems in those fields. Still others combine the two interests.” (Raskin)

Whereas, Plato and Aristotle were considered the main source of Humoristic or Humorology roots, humor officially considered as an academic field in 1988 since the first issue of *International Journal of Humor Research* which recognized it as a discipline as any another field. He found the basic role of humor that is called the theory of humor as a form of text which inclusively considered linguistic aspects, generally humor dealt with domain of the ‘disparagement, release/relief and incongruity’ of jokes in form of ‘verbal humor’. Incongruity humor is distinguished as a joke as “Freud’s version works on the principle that certain events create expressed sexual and Or aggressive energy, and when that tension is undone in dramatic way (suddenly or surprisingly), rather than gradually, the nervous energy is released, and relief ensues in the form of humor.” (Matthew M. Hurley) According to the Hurley’s theory of released had been proved that the mental sensor stimulated the nerve system to flow the suppressed out from the mind with way of laughter, mirth and pleasure. However, this theory lost its popularity for many reasons: suppressed and repressed (about the emotions or desire released [un]conscious) and generally because physical energies. Relief is a norm of mental relaxation of the tension and anxiety from the mind, in another word, mind inevitably acquired to get rid of tension and anxiety from the mind through the relief. In contrary, the disparagement is a different norm of others as a ‘harmful aspect’, it’s a kind of humiliation and insulation the other by mirth or laughter, for only to make a fun of other. Regardless of the humor elements (incongruity, released/relief, and disparagement) its linguistically theory, Raskin and Chomsky had different points of view regarding Chomsky’s competence, and performance and Raskin’s Humor elements. Raskin emphasized that:

“is evoked by a sound, a word and an utterance which is pronounced or used differently from the it is normally done in the language or dialect in

which the joke is told. Language distortion the jokes are based on the simple opposition of language identity vs. language difference and nothing else". (Raskin 181)

Dialect, Humor, and other variation of linguistics are profoundly sub-discipline of Linguistics. Barret's define that dialect as "dialectology has been regard alternately as an important area of language variation in which such traditional heretical subfields as phonology, morphology, syntax and semantic are most relevant." (Barret)Therefore, dialect seems to be the most volatile subject, variation of the dialect with or within the same language or area made the field is essential for the linguists who concentrated on their studies the different dialects, accents and vernaculars in this certain language. Although the linguistic stigma focused on the speaking part of the language from particular regional dialect, for instance differences between American, Australian and so on from British English. Humor is a basic part of linguistic whether in the written forum or verbal, generally human therein lied in the mimicry performance way that could not isolate from the dialect. Humor without dialect was inherent and coherent as complementary device to proffer sub-discipline of the linguistic area.

My research paper focused on the "America Humor" Mark Twain's phenomenon as a humoristic writer who solely contributed humor, dialect and other roles in his literary society. "A character in a writer's head, unwritten, remains a possession; his thoughts recur to it constantly, and while his imagination gradually enriches it he enjoys the singular pleasure of feeling that there, in his mind, someone is living a varied and tremulous life, obedient to his fancy and yet in a queer, willful way independent of him." (Maugham)We will illustrate that importance role of dialect may imply the humor, dialect has played a significant value in the Western literature. dialect also has diachronic study of language as well as in "linguistic study with regard to a number of important linguistic issues such as the existence of spoken variations, by which differ from the writing standards, their effects on the writings and speech of the day, and important phonological, and lexical characteristics of such dialects." In spite the linguistic defines of language, but still not intelligible and determined. In western literature, language is determined by prominent writers started from Chaucer, Shakespeare, and other

writers from 19th century who is like Dickens, Hardy, Twain and others that have implemented humor, satire, regional dialect and vernacular in their novels or stories. Later on the new literary norm had emerged to be called vaudeville and burlesque, which are derived from 'ethnic comedy' as an entertainment norm. Charles Dickens utilized the satire to criticize the capitalism and aroused the conscious against arithmetical societies, while Mark Twain purposely adapted the dialect and vernacular region to be constructed humor. The accurate study of dialect concerned in the domain of sociolinguistic which was unfamiliar to the 'realm of linguistics', writers who adapted the genre only for one purpose to evoke and raising some political issues through literature. Dialect as genre generally distinguished between American/British English, which both included various vernaculars within the same country itself. Although it's essentially to continue to use an appropriate term of dialect to examining variety of language, social as well as regional dialect. Twain's artistic works are linguistically opted with humor, especially in the *Huckleberry Finn* to show his talent and ability to manifesting about social issues such as slavery and racism at that time.

Humor and Twain's literature is a vivid case in the literature of the Nineteenth Century, Twain mixed the Humor with local dialect, as a new social aspect regardless on the pejorative quality of many aspects, the linguists interested for further studies. Chomsky's notions of the competence and performance are most visible "Chomsky as based upon competence but also following principles such as attention, perception, and memory which do not need knowledge for the notion of competence as the abstract knowledge speakers have independent of their use of language." (Duranti) The essential concept of the competence is the actual used of the language, while the performance remained the intrinsic value of the language though different actives such as the artistic work, folklore, display and so on. However, competence is the basic element of the speaker to performance the language in different and variant dialects.

In Sociolinguistic, therefore, dedicate to be focused on variety of dialects whether it's among the speakers in the certain language or within dialects. The debate is essentially to underline the stereotypes among the speakers, to study phonology and semantic are not the only efficient without study of humor to understand the people, it's true that language is the vehicle of communication, but

we should realize different dialects among the own language. Dialect seem to me cultural, emotional and regional root “So, too, is the use of dialect as a humorous device, whether in spoken English, dialect jokes, or in long texts.”(Barret) Humor is based on various dialects; many scholars considered Dialect Humor including the writing of comedian is a new phenomenon (field) in the realm of linguistic.

Sociolinguistic has focused on the particularly issues of the, social realism, micro dialects. It has acquired a neutrality to comprehend the emotional connotations within a certain linguistic context, however, dialect humor is found to illuminate the linguistic studies. The interaction between the speakers has provided a plethora of essentiality to overwhelming in certain the linguistic issues (whether in the form of written or verbally). These issues are overtly pejorative and divest the term dialect from the field. I should make my illustration to study sociolinguistic in the literary studies in particular with Mark Twain.

Definitely, my paper will evidently make cite and underlying assumptions that will guide my analysis. These facts have profound and distinct impact on the literature. In particular, to the Mark Twain who attributed to the several kinds of linguistic variety: grammatical, dialects, humor and so on. Mark Twain does not only the poets or understanding the language as shallow, but he wants to concern the mediation between individual and objects. My assumption is to focus on the sociolinguistics and literary theory. Hence, Mark Twain confronts between grammatical and ungrammatical English, yet the connection by the grammarians drew between language and morality, which was not barren, “What impressed Mark Twain most about language was its diversity. Moving from West to East and on to Europe, living among the boatmen, skaves, miners, journilsts and aristocrats.” (R.Sewell) My paper will focus on the issue with Twain’s language as beliefs and criticism which brought to him the reputation and stylistically literary works. The trivial works in twain as shown here:

“The largest component of Twain’s literary criticism was] his lifelong preoccupation with the grammar. How many essays and speeches, introductions and extravagances by Twain turn upon some question whose interest is purely or mainly verbal! . . . It is the latter –perfection of Howells that dazzles him; they want of it he considers a sufficient reason for saying ‘you re another’ to Matthew Arnold and tripping him up over some imaginary verbal gaucherie.... Foreign languages

never ceased to be ludicrous to him because they were not English. These are all signs of the schoolboy who has begun to take pride in his compositions and has become suddenly aware of words; and I suggested that Mark Twain never reached the point of being more at home in the language of Civilization than that.”²

Many American scholars including Emerson considered Mark Twain as the great philosopher of language, therefore, his metaphor possessed in the Twain’s grasp which was concentrated in the transcendentalism era to seem to be radical at the odds within the Twain himself. His work was highly involved with the debatable judgments; nonetheless, the word implies a warmer respect than notoriety, the transition of Mark Twain’s career from Humorist into comic and series made prominent phase of his life, endeavor to become the most humanistic figure at his time through his patience and further reading. “The crux was the promised exoneration after those demanding the banning of Huckleberry Finn during the past several decades charged that this avatar-author or book- of the best American qualities is racist in attitude or else in effect” (G.Robinson) the novel could consider the most great book written ever in the America, the events of this novel is about the boy who was motherless and abused from his father. He sailed to the Mississippi River with Jim to escape from his misery life. From sociolinguistic and structuralism perspectives that novel was written with many grammatical mistakes as well as inappropriate or inelegant expressions as “slave, servant” which was as subtitle in the novel. The language of the book stirred the emotional and conscious of the public, the arguments were based on the language of the book which was intermingle with the south dialectal language, for instance he used the “nigger” to refer to the Jim and other African-American characters in the book. The distinction of language was sometimes disappointing because of the vocabulary did not relevant to his time, invented a new expression never existed at the nineteenth century.

Adventure of Huckleberry Finn

Mark Twain’s experience, as a public writer, is intentionally using humor to direct a certain issue, by utilizing the speech of the ‘vernacular characters’ with whom Twain preferred to adapt those characters to bring the reader’s attentions

2 Van Wyck Brooks, *The Ordeal of Mark Twain*, new and rev. ed. (London: J.M.Dent, 1934), pp. 199-200.

with common nature of writing, while in 'linguistic terms.' It's also emanated another code of 'discourse analyses by making literary language lesser than formally language wherein lied in the 'resources of colloquial' English. Twain won and honored as the best American literary writer in the history, many of greatest twentieth-century as 'Hemingway and Faulkner' gave testimony and acknowledged his significant contributions to the American literature, his artistic talents and versatility made him to choose him as a literary phenomenon in the 20th century. In particular, the best novel *Adventure of Huckleberry Finn* "If Joyce's Ulysses and Faulkner's The Sound and the Fury leave the reader with the impression of diversified discourse styles appropriately suited to the diversified personality types of the characters.

In The Adventures of Huckleberry Finn Mark Twain creates quite the opposite effect This novel, which Twain scholars generally agree is Clemen's best achievement seems to derive its significance from the lack of diversity—or to look at it from another perspective—from its stylistic consistency." (CLINES 111) Huck Finn is not an ordinary character to depict a certain circumstance to audience: to portray the humiliation and abused from father. Intellectuality, Twain is having unique artistic ability to make the scene and the language in the 'vernacular or colloquial American English,' only to give impression to the audience that the main character of the novel was naïve and innocence figure. And on the other words, Twain used the local language which reflected on the novel to enlightening the point of the naïve Hero in the novel as uneducated figure.

Huckleberry Finn considered as revolutionary novel against the racism and slavery, which could be recognized as innovation literary works in the American literature, "Huck possesses the ability to adapt to almost any situation through deceit. He is playful but practical, inventive but logical, compassionate but realistic, and these traits allow him to survive the abuse of Pap, the violence of a feud, and the wiles of river con men. To persevere in these situations, Huck lies, cheats, steals, and defrauds his way down the river. These traits are part of the reason that *Huck Finn* was viewed as a book not acceptable for children, yet they are also traits that allow Huck to survive his surroundings and, in the conclusion, make the right decision." (Bruce)

Huck believes that the morel ethics of the society just cruel and abused the weak ones. Although, he tries to condemn the bad habits, as a 'traitor and villain', Huck insists to help Jim to escape from his slavery and sailing on the Mississippi river to unknown island, he was thinking that he will suffer due to assist Jim to escape from his slavery. Huck declares 'all right, then, I'll go to hell' here Huck realized the critical result which would reflect badly for him, nonetheless, Huck revolts against his society and culture, also he refuses their fundamental ethics toward the certain issues, Huck made decisive decision to consolidate with Jim which yielded Huck as a heroic figure.

The language of the novel, portrayed by the Huck as uneducated boy with fourteen years old, manifested the nonliterary form in the literary work. Syntax and lexical structure accomplished in the *Adventure of the Huckleberry Finn*, in British and American fiction there were several style and differences, for instance first person narrators. Wayne Booth discussed some issues potentially to be option of the novelist in the *Rhetoric of fiction*, he argued that whether First or Third person omniscient: "To decide on first-person narration settles only a part of one's problem, perhaps the easiest part. What kind of first person? How fully characterized? How much aware of himself as narrator? How reliable? How much confined to realistic inference; how far privileged to go beyond realism. At what points shall he speak truth and at what points utter no judgment or even utter falsehood. These questions can be answered only in reference to the potentialities and necessities of particular works, not by reference to fiction in general or the novel." (Booth)

Booth's technique is to diagnose the narrative form in this Huck Finn in order to expose them of many critical issues among the American society, Huck Finn belonged to the same class of narrators, he implement the author's thoughts regarding social issues, although tried to tell the audience or reader about their own personal history in a particular manner. "In the eighteenth and early nineteenth centuries was the first-person narrator, whether author or fictional persona, often drew attention to his activity as a storyteller by addressing and implicating the reader directly." (Tristram Sandy) Steme is highly 'dramatized writer narrator', she decisively explained and distinguished what did the personal pronouns mean. writer often used first person pronoun to draw the reader's attentions

to his purposes by addressing the readers or audiences directly. Although its attempts to examine all the techniques of discourse of the tone or voice which used by the narrators “A third way of organizing a first-person narration is by having the narrator claim to be the real author and not some fictitious figure, to impersonate as it were his creator”. (Fitzgerald) In case of Twain who wrote in the pronoun [I] constantly to assert the intonations of the spoken voice, it meant to address the reader or audience directly. The pronoun [you] used as rhetorical question and imperative to concentrate on the dialogues between the writer and reader. Finally, [we] applied to general community, all these techniques were used by Twain in the *Huckleberry Finn* in order to manifest the events or cases which already happened to have witnessed or heard.

A *Huckleberry Finn* by Mark Twain was a natural employed the person who interested in the relationship of spoken and written discourse, from linguistic aspect Twain preoccupation the value to place the spoken language as well as he was presenting the novel orally, he constantly presented his writing form as its orally. He wrote to his sister “I can’t send you my Message. It was written to be spoken—to write it so that it would read well, would be too much trouble, & I shall probably never publish it.” (Berkeley 145) there were many assumptions assumed that Huck’s function was based on the way of narrative or speaking mode, Huck was profoundly employed the colloquial language more than literary writings. As Albert Stone said in *The Innocent Eve* that “the vernacular language... In *Huckleberry Finn* strikes the ear with the freshness of a real boy talking out loud” (Stone *Innocent Eve*) Twain purposely intent to transfer the message by speaking in the wrote ones, twain’s artistic skills implemented the most sophisticated which was not possible to interchangeable speaking on writing forum, he also explained how it was difficult to write in the vernacular mode, he wrote a note to Edward Bok explained how much difficulties he faced to capture the effects in the vernacular writings as if “Spoken speech is one thing, written speech is quite another. Print is the proper vehicle for the latter, but it isn’t for the former. The moment “talk” is put into print you recognize that it is not what it was when you heard it; you perceive that an immense something has disappeared from that is its soul.” (Pascal Covka) It is not easy to achieve solely the spirit and animation in different technique (speech in writing) without linguistic aspect.

Methodology

To determine any artistic style in particularly *Huckleberry Finn* that will precisely examine the role of the narrator Huck Finn beyond all the expectations. The tone or the voice is fascinating and attractive reader's attentions. Speech in the writing form is another technique to construct reliability and confidence with readers through humor is enough to utilize the vernacular tone at his time. In fact, the pivotal elements of any book or novel the basic discussion or argument, which about structure or theme not to undermine that book but for valuable information, it meant that linguistic aspect never alienated from literary works. The device of Twain to use the dialogue more than the structure narrative, readers might intuitively percept of the various tones or dialogue accents in the novel, but dialogues were 'frequently vague and impressionistic' for the reader is perceptive. Lexical and syntactic were predominant in first chapter of the novel, while punctuations and spelling are accurately written as in phonology aspects.

Walter Blair compared two descriptions and analysis, which shown below:

Tom Sawyer

Huck Finn

(two squirrels) "scurry along...to inspect
and to chatter at the boys"

"a couple of squirrels set on a limb and
jabbered at me very friendly"

"all the nature was awake and stilling, now"

"I could see the sun out one or two holes"

"long lances of sunlight pierced down
Through the dense foliage far and near"

the leaves" (Blair)

" it was big trees all about and gloomy in
there...there was freckled places on the
Ground where the light sifted down through

My purpose is to examine the novel from linguistic aspects including the variations of dialogues as well as vernacular voices. Structurally *Adventure of the Huckleberry Finn* has written in fantastic style as a masterpiece of the American

Literature. Nonetheless, Blair makes a comparative study to analysis the text: he is evidently proving that there is no third-person omniscient in the novel. The brilliant and charming writing of the Victorian era Is implementing by Twain to bring the interaction between linguistic with literary text, from the comparative studies between Tom Sawyer and Huck Finn realized the charming mode of artistic works, Huck was overwhelming to use the third-person pronoun which had imposed in the novel.

My hypothesis is to use and examining the effects of d narrative mode of Twain through using different characters. There has no different pattern regarding to the structure of the first person narrator Huck, also there were no sophisticated in the lexical and syntactic terms, the method of impression speech of Huck was the dominant voice at the novel, indeed, beside other various dialogue of the other characters. Uniquely, Twain has effected the novel of the impact of the author's conscious and feelings. Twain obviously uses different technique in this novel as a dialogue (it's also called pronunciation) pattern which was very distinguished in the all the American literature, "eye dialect in the fictional dialogue, employ eccentric spelling to indicate pronunciation offends some readers" (Hurst) in a manner characteristic of his unusually pattern of spelling, the used of apostrophe and nonstandard grammar. Notice how the use of eye dialect diminishes as Twain writes dialogue for a characters who are progressively more educated." (Barret 109)

Jim: "my heart wuzmos' broke bekase you wuzlos' en I didn' k'yer no mo' what became er me." (Clemens 72)

Pap: "Oh, yes, this is a wonderful govmment, wonderful. Why, looky here. . . thatain't the wust. . . It was 'lection day, and I was just about to go and vote, myself, if I warm's too drunk to get there." (Clemens 26-27)

Huck: "If I get away, I sha'nt be here to prove these rapscallions ain't your uncles, and I couldn't do it if I was here." (Clemens 150)

Tom: "Wed, then, if you're bound to go, I'll tell you the way to do when you get to the village. Shut the door, and blindfold the doctor tight and fast, and make him swear to be silent as the grave." (Clemens 216)

Duck: "My great-grandfather, eldest son o f the Duke of Bridgewater, fled to this country about the end o f the last century, to breathe the pure air o f freedom; married here, and died, leaving a son, his own father dying about the same time." (Clemens 100)

Apparently, I note from the above conversation lines, from different character, that Jim used the eye dialect. By using unusually pattern of spelling to draw reader's attention through Jim's voice was more effected on the novel. While Huck and Duke were less sophisticate in the context of syntax measurement. Duke intentionally made consistent tendency to use long sentence with simple and accurate grammar, obviously the purpose of eye dialect was only to affect the attention, empathy and compassionate of the audience. The eye dialect aesthetic was designed by using abnormal spelling and ungrammatical structure to be widely imaginative and dramatic fictional world, the novel by any measurement could be considered as the best literary works ever written at the history of the American literature.

Interpretation of the Adventure of Huckleberry Finn

To interpret the efforts in the writing about Huck Finn who was only fourteen years old not easy task for the Twain, indeed, he had to overcome all the difficulties by using several aspects: different dialect, vernacular, colloquial and structural syntax in the literary pattern. Twain emphasized to portray various characters from different background and level of educations. The tone of the Huck Finn was audible and empathetic to touch the conscious of the audience, Twain insisted to inform the audience about Huck Finn in the first page of the novel:

"You don't know about me without you have read a book by the name of *The Adventure of Tom Sawyer*, but that ain't no matter. That book was made by Mr. Mark Twain, and he told the truth, mainly. There was things which he stretched, but mainly he told the truth. That is nohing. I never seen anybody but lied one time or another, without it was Aunt Polly, or the widow, or maybe Marry. Aunt Polly-Tom's Aunt Polly, she is-and Mary, and the widow Douglas is all told about in that book, which is mostly a true book with some stretcher as I said before." (Clemens 1)

Evidently, Twain revealed about the main Character Huck Finn from the first paragraph to arouse the certain issues in the novel, Twaintechically established the functional elements between audience, Huck and writer. Huck was not only the narrator but also the protagonist: our illustration that Twain successfully introduced Huck's background and tones, therefore, Huck was deliberately selected for this role to convey the theme and the purpose of writing this novel. Huck represented the social voice in the novel because of his honesty and truth storyteller. Huck confidently revealed about himself whether the audience known him or no. Twain granted the protagonist a lot of freedom and power in order to convince the audience about certain issues. Social tissue and structure were the main goal. In the first paragraph, Huck stroked the audience roused the feelings: consciously, audience agitated.

Grammatical devastations in the first paragraph were much found throughout the novel. For instance, ("there was things") and ("Aunt Polly... and Mary, and the widow Doughlas is") Huck substituted 'seen' fir 'saw' instead of using past tense that he used past participle ("I have seen anybody"). Although he used ("ain't for isn't"), using without to substitute unless for twice at the same paragraph. Twain created for his fictional character such as uneducated and unself-conscious to communicate with his audience by the naïve and simple narrator, he committed many grammatical error as well as syntax structure: he used ("that ain't no matter") instead of saying ('it does not matter if we don't know about Huck because we haven't read Tom Sawyer'). The novel had apparently repetition not only in the single paragraph but also throughout the novel; Huck was distinguished with less repertoire and limitation of the vocabulary. Twain manifested about Passive voice to refer to Tom Sawyer, although passive voice could refer to the negative relation with "Aunt Polly- Tom's Aunt Polly, she is-and Mary, and the widow Douglas is all told about in that book, which is mostly a true book with some stretcher as I said before." Certainly, the novel contained with many subordinate clauses, grammatical error and syntax to expose the rhetorical speech in the written pattern.

To navigate the literary style that was used by Mark Twain's *the Adventure of Huckleberry Finn* that would immediately associate with variation of dialogues and the theme of work. Spontaneously linguistic style was used in the speech pattern which was not easy task for the writer to adapt vernacular tone in writing

pattern, although the variation of character's speech from different background and education levels. Twain had faced serious issues to adequate description of the Huck's linguistic pattern including syntax and lexical limitations, in the chapter nine Huck and Jim fled to the Jackson's island, they observed the birds that where had a shelter into cave from the rain: "We spread the blankets inside for a carpet, and eat our dinner in there. We put all theother things handy at the back of the cavern. Soon it darkened up and begun to thunder and lighten; so the birds was right about it. Directly it begun to rain, and it rained like all fury, too, and I never see the wind blow so. It was one these regularsummer storms. It would get so dark that it looked all blue-black outside, and lovely;and the rain would thrash along by so thick that the trees off a little ways looked dim and spider-webby; and here would come a blast of wind that would bend the treesdown and turn up the pale underside o f the leaves; and then a perfect ripper of gustwould follow along and set the branches to tossing their arms as if they was just wild;and next, when it was just about the bluest and blackest—fst! it was as bright asglory, and you'd have a little glimpse of tree-tops a-plunging about away off yonder inthe storm, hundreds of yards further than you could see before; dark as sin again in asecond, and now you'd hear the thunder let go with an awful crash, and then gorumbling, grumbling, tumbling, down the sky towards the underside of the world, like rolling empty barrels down-stairs—where it's long stairs and they bounce a gooddeal, you know." (Clemens 67-68)

Huck's narrative gradually shifted to draw the audience's attentions through Huck and Jim learnt to the alarm from the birds when there was culminated 'soon it darkened up and begun to thunder and lighten' to have a shelter from the intensive storm, here Huck used variation of clause structure which technically associated with literary seen "onomatopoeia, rhythm, metaphor, and alliteration." Twain deliberately wrote the passage to give the impression to the audience that Huck used more language that is literary with 'casual, lexical and syntax const-ructions.' Twain insisently described this paragraph with poetic uniqueness in order to draw the attention into vivid scenario of the nature, storm and birds. The paragraph included onomatopoeia, for instance, 'rumble, grumble, tumbling, fst, ripper.' Huck revealed many linguistic ungrammatical form as well as ellipses: Huck said "We put all theother things handy at the back of the cavern." Handy

here meant the explicit phrase to be “where they would be handy”, he used “fst” to mean forest which indicated the colloquial language used by Huck. He also manipulated the symbolic syntax in order to cover the verbal sophistications as the main narrator in this novel, obviously the novel was exposed several grammatical pattern such as complex, compound complex to implicit the sophistication of language by using vernacular or verbal speech to manifest of the social challenges regarding racism, segregation and equality for American Society.

Conclusion

Twain’s work, literally integrated with race, culture, language and other social issues. I found *the Adventure of Huckleberry Finn* adequately artistic innate to adapt various vernacular or Verbal pattern. To trace this literary work from literary further linguistic perspective:by adapting the narrative’s dialogues to bring the audience attention for peculiar issues regarding Slavery and equality. *Adventure of Huckleberry Finn* implied on literary and linguistic sophisticated. The characters used multilevel aspect of local dialogue. However, *Adventure of Huckleberry Finn* considered as masterpiece in the 19th century of American literature, it designed by twain to be reformist social issues that affected community. Huck used variation of clause structure which technically associated with literary seen “onomatopoeia, rhythm, metaphor, and alliteration.*Huckleberry Finn*’s events of this novel is about the boy who was motherless and abused from his father. He sailed to the Mississippi River with Jim to escape from his misery life, which will precisely examine the role of the narrator Huck Finn beyond all the expectations. The tone or the voice is to fascinate and attractive reader’s attentions. Speech in the writing form, indeed, is another technique to construct reliability and confidence with readers through humor is enough to utilize the vernacular tone at his time. The essential concept of the competence is the actual used of the language, while the performance remained the intrinsic value of the language though different actives such as the artistic work, folklore, display and so on. However, competence is the basic element of the speaker to performance the language in different and variant dialects. Twain magically described the crucial issues with mode of the narrative who influenced to show that the inaccurate syntax and lexical structure. Twain employed distinguished technique by adapting the local voice or tone in

the writing style, using onomatopoeia, alliteration and although the ellipses of the syllables. Adventure of Huckleberry Finn remained the clue-writing pattern throughout the history.

Bibliography

- Baker, Paul. Sociolinguistics and Corpus Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2010.
- Barret, Jeanelle. Dialect, Stereotype, and Humor. USA: BELL & HOELL INFORMATION AND LEARNING COMPANY, 2000.
- Berkeley, Henry Nash Smith. "Mark Twain of the Enterprise." University of California Press (1957): 145.
- Blair, Walter. Mark Twain & Hock Finn. USA: University of California Press, 1960.
- Booth, Wayne. Rhetoric of Fiction. Chicago: University Chicago Press, 1961.
- Brashear, Minnie M. Mark Twain Son of Missouri. USA: University of North Carolina Press, 1934.
- Brooks, Van Mych. Ordeal of the Mark Twain. New York: Summon & Schuster, 1920.
- Bruce, Robert. Cliffs Notes on Twain's the Adventure of the Huckleberry Finn. USA: Bruce Robert, 2000.
- Charles, Neider. The Autobiography of Mark Twain. USA: Harper & Row, 1975.
- Clemens, Samuel Langhorne. Adventure of Huckleberry Finn. New York: Norton & co, 1979.
- CLINES, RAYMOND H. A DESCRIPTIVE ANALYSIS OF DIALOGUE AND INNER SPEECH. USA: UNIVERSITY OF RHODE ISLAND, 1988.
- Duranti, Alessandro. Linguistic Anthropology. UK: Cambridge University Press, 1997.
- Fitzgerald, F. Scott. The Great Gatsby. UK: Wsworth Editions Ltd, 1993.
- G. Robinson, Forest. Mark Twain. USA: Cambridge University Press, 1995.
- Hogeland, Ronald W. Women and Womanhood in America. USA: Lexington, Mass, 1973.
- Hurst, Mary Jane. The Voice of the Child in American Literature. USA: University press of Kentucky, 1990.
- Hymes, Dell. Reinventing Anthropology. USA: Pantheon Books, 1972.
- June, Sochen. Herstory. USA: Alfred, 1974.
- Kachru, Braj B. The Alchemy of English. New York: Pergamon Press, 1990.

- Kenneth, Andrews. Nook Farm: Mark Twain's Hartford.USA: HarvardUniversity Press,, 1950.
- Matthew M. Hurley, Daniel C. Dennett and Reginald B. Adam, jr. Use the Humor to Reverse-Engineer the Mind.England: MIT Press, 2011.
- Maugham, William Somerset. Cakes and Ale.USA: Doubleday, Doran & Company, 1930.
- Pascal Covka, Jr. Letters.USA: Southwest, 1960.
- Petersen, Svend. Mark Twain and the Government.Idaho, USA: Caxton Printers, 1960.
- R.Sewell, David. Darieties of Language in the Writing of Mark Twain.USA: University Microfilms International, 1984.
- Raskin, Victor. international Journal of Humor research.USA: international Journal of Humor research, 1988.
- Richard, Chase. The American Novel and Its Tradition.USA: Doubleday and Company, 1957.
- ROARK, JARROD. BENEATH MARK TWAIN: JUSTICE AND GENDER IN.Kansas City, Missouri: ProQuest LLC, 2013.
- Stem, Laurence. Tristram Sandy.Boston: Houghton Mifflin Co., 1965.
- Stone, Albert E. Innocent Eyes.New York: Archon Books, 1970.
- . The Innocent Eye:Childhood in Mark Twain's imagination .USA: Archon Book, 1970.
- THORESON, TRYGVE RICHARD. WOMEN IN THE WRITINGS OF MARK TWAIN. Illinois, USA: XeroxUniversity Microfilms , Ann Arbor, Michigan , 1976.
- Wardhaugh, Ronald. An Introduction to Sociolinguistics.UK: BlackWell Publisher Ltd, 2010.
- Wecter, Dixon. Mark Twain to Mrs. Fairbanks.San Marino, USA: Huntington Library, 1949.
- . Sam Clemens of Hannibal.usa: (Boston:, 1961.
- . The Love Letters of Mark Twain.New York: Harper & Brothers Publishers, 1947.

Uluslararası Ticarete Fiyatlandırma Stratejileri

Mehmet ÇAKIROĞLU

Dr. Öğretim Üyesi, Ertan BECEREN

Süleyman Demirel Üniversitesi

Özet

Bilindiği üzere firmalar, minimum maliyetli maksimum kâr amacıyla hareket etmektedirler. Dolayısıyla bu amacı gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri sırasında dikkate alınması gereken iki unsurdan biri girdi maliyetlerinin minimize edilmesi, diğeri ise buna bağlı fiyatlandırma stratejisidir. Ne var ki, özellikle uluslararası ticaret konu olduğunda iç pazardan farklı olarak ticarete konu olan devletlerin müdahaleleri ile kur riskleri ve o ülkelerin iktisadi ve siyasi dalgalanmalarının da seyri önem arz edebilmektedir. Şöyle ki; ticarete konu olan malların yanı sıra malların, taraf ülkelerinin iktisadi ve siyasi algısına geçici ya da kalıcı olarak ters düşmesine bağlı ve hatta siyasi otoritelerin karşılıklı olumsuz diyaloglarına bağlı giriş serbestisi ya da kota ve benzeri engellemeler, ambargolar gibi hallerde alternatif senaryolar, stratejiler geliştirilmesi ve konuyla ilgili hızlı hareket edilmesi gerekebilmektedir. Bu açıdan ele alındığında ise, uluslararası fiyatlandırmada takip edilen strateji sadece minimum maliyetli maksimum kâr amaçlı olmayıp, başka etkenleri de fiyatlandırma da karşımıza çıkmaktadır.

İşte çalışmamızda da Uluslararası Ticarete Fiyatlandırma Stratejileri başlığı altında, sadece minimum maliyetli maksimum kâr amaçlı fiyatlandırma tekniğinin değil; bir tarafta teslim şekillerine bağlı, diğer tarafta küresel rekabet gücüne bağlı fiyatlandırma stratejileri ele alınırken; öte yandan da tutundurma politikası çerçevesinde ve de stok maliyetlerini dahi minimize edebilmeye yönelik politikaların yer aldığı fiyatlandırma stratejileri kaleme alınmıştır. Buradan hareketle Birinci Bölümde, kavram ve kapsam olarak fiyat ve fiyatlandırma ele alınmış olup, fiyatlandırmadaki amaç işlenmiştir.

İkinci bölümde ise, bir anlamda firmaların fiyatlandırmaya yönelik durum analizi niteliğinde olan fiyatlandırmayı etkileyen faktörlere yer verilmiştir. Firmaların fiyatlandırmalarının hangi faktörlerle etkilendiğinin tespitine bağlı olarak

üçüncü bölümde de literatürde yer alan fiyatlandırma yaklaşımları ve bu yaklaşımlara yönelik Fiyatlandırma politikaları ele alınmıştır.

Bir anlamda adım adım stratejilerin uygulanabilirliğinin kaleme alındığı dördüncü bölümde ise Temel Fiyatlandırma Stratejileri işlenmiştir. Makalede beşinci bölümde ise kısaca fiyatlandırma sürecinden bahsedilmektedir. Sonuç olarak da çalışmamızda, özellikle dış ticaretle uğraşan firmaların fiyatlandırmada ve dahi buldukları ve/veya bulundukları pazarda nasıl bir fiyat stratejisi izleyeceklerine yönelik yol haritası sunulmuş bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Fiyatlandırma, Fiyatlandırma Stratejileri, Fiyatlandırma Süreci, Fiyat

JEL Kodu: P45, P22

Pricing Strategies In Internentional Trade

Abstract

As is known, firms move for maximum profit with minimum cost. Therefore, one of the two factors that need to be taken into consideration during these purpose-oriented activities is to minimize the input costs, and the other is the pricing strategy related to this. However, especially when the subject of international trade is different from the domestic market, the interventions of the states subject to commercialization, the exchange rate risks and the economic and political fluctuations of those countries can also be important. As follows; which is related to the temporary or permanent opposition of the goods to the economic and political perception of the countries of the goods as well as to the goods subject to the trade, and even to the free access or quota and similar obstacles due to the mutual negative dialogue of the political authorities, alternative scenarios, strategies, it will need to be moved quickly. Taken in this regard, the strategy followed in international pricing is not only for minimum profit maximizing profits, but also for other factors as well as pricing. In our work, too, under the heading of Pricing Strategies in International Trade, not only the minimum cost-effective maximum profit pricing technique, on the one hand, on the delivery forms, on the other hand, the pricing strategies related to the global competitive power; On the other hand, pricing strategies that include policies to minimize inventory costs

are also included in the framework of the holding policy. In this first part, the concept and scope of price and pricing are discussed, and the purpose of pricing is discussed. In the second part, in a sense, the factors affecting pricing, which is the status analysis of pricing for firms, are included. In the third part, the pricing approaches in the literature and the pricing policies for these approaches are dealt with, depending on the determinants of which factors the pricing of the companies are affected. In a sense, in the fourth chapter, where the applicability of step-by-step strategies is taken into account, the Basic Pricing Strategies are processed. As a result, in our work, a road map has been presented, especially for companies dealing with foreign trade, in terms of pricing and how they will follow a pricing strategy even in the presence and / or presence of the market. In the fifth section, the pricing process is mentioned briefly.

Keywords : Foreign Trade, Pricing, Pricing Strategies, Pricing Process, Price

JEL Codes: P45, P22

GİRİŞ

Önceleri, hayatta kalabilmek ve de hayatını sürdürebilmek için zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetleri içeren ilk dönem insanlığı, tüketim öncelikli yaşamı ifade ederken; günümüzde, üretim faktörlerinden olan ve de yer altı yer üstü kaynakları olarak da nitelendirilen Doğal Kaynak (Toprak) faktörünün önem kazandığı süreci ifade etmektedir.

Nitekim, yaşamlarını daha kolaylaştırıcı araç gereçlerin bulunmasıyla, iktisat öğretisinde diğer bir üretim faktörü olarak adı geçen Sermaye faktörü, ihtiyaçtan fazla üretimin doğmasına neden olurken; üretim ile tüketim arasındaki hesaplar tutmadığı için; bir tarafta kıtlık diğer tarafta da stoklanabilir/stoklanamaz bolluk kavramını gündeme taşımıştır.

Diğer bir ifadeyle kabilelerde uzmanlık alanlarına göre üretimin baş göstermesiyle üretim fazlalıklarının bir birleriyle değiştirilmesiyle ticaret kavramının doğmasına neden olunmuştur. Çünkü her zaman bir kabilenin ihtiyaç fazlası diğer bir kabilenin ihtiyacına yönelik olmaya biliyordu. Bu durumda da karşılaşılan zorluk mübadele aracı olarak karşımıza çıkan paranın doğmasına neden olmuştur (A. Hamdi İslamoğlu, Pazarlama Yönetimi, Beta Yay. 4. Baskı. S. 4. Şubat -2008/ist).

Söz konusu süreç ticaret kavramını gündeme taşıırken, bir tarafta sektörlerin ortaya çıkması diğer tarafta da uzmanlaşma ve iş bölümü gibi kavramların uygulamada yer bulduğu karşılaştırmalı üstünlük ile mutlak üstünlük kuralı bilimsel anlamda iktisat teorisinde kendine yer bulmuş oldu. (ayrıntı için Bakınız: Halil Seyidoğlu, Uluslararası İktisat, Güzem Can yay18. Baskı. . S. 22-30, İstanbul 2013)

Ancak söz konusu teorilerin öncesinde de uluslararası ticarete etkin olan ve 15 – 18. Yüz yıllara arasında hakim olan merkantilizmin etkisini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kaldı ki, devletlerin gücünün altın ve gümüş gibi değerli madenlerin sahipliğiyle ölçüldüğü merkantilizm, beraberinde sözüm ona ticaret serbestisini getirirken; dünya pazarları yeni ticari yollarla yakınlaşmış ve dahi ticaretin şekli değişmiştir. Çünkü malın malla mübadelesi bir anlamda yerini mübadele aracı olarak kullanılan mal para değil değerli madenlerden oluşan paraların ürünlerin değerini belirleyen fiyat kavramının da doğmasına neden olmuştur.

Öyle ki, ulusların zenginliği için, değerli madenlerin ülkede tutulması günümüz dış ticaretinde ihracat ile mümkünken; değerli madenlerin yurt dışına çıkartılmasına karşılık önlem de yine günümüzdeki ithalatın yasaklanmasıyla mümkün olmuştur. Bu açıdan bakıldığın da ise uluslararası ticarete ulusların dış ticaret politikalarının da önem arz ettiği görülmektedir.

Günümüz ticaretinde ise dünya artık küresel bir pazar haline gelmiştir. Küreselleşen ticarete artık şirketler ürünlerini küresel pazarlarda satmak için fiyatlandırma stratejileri oluşturmak durumunda kalmaktadır. Bu stratejiler şirketlerin sadece kar amacıyla güttüğü stratejiler değil, saygınlık kazanmak, ayakta kalmak için uyguladığı stratejiler de olabilmektedir. Makalede Uluslararası Ticarete Fiyatlandırma Stratejileri ele alınmıştır. Bu kapsamda Fiyatlandırma Amaçları, Fiyatlandırma Yaklaşımları, Fiyatlandırma Politikaları, Fiyatlandırma Stratejileri ve Fiyatlandırma Süreçleri makalede anlatılmaktadır.

Literatür Taraması

Çalışma da hem genel iktisat hem de genel işletme konularının yer almış olduğu kaynaklar öncelikli ve birincil kaynak olarak taranmıştır. Bu bağlamda iktisat konularından özellikle, Uluslararası İktisat konu başlığında yer alan Dış

Ticaret Teorilerine bağı fiyatlandırmalar ile birlikte yine genel iktisat konularından mikro iktisadın konusu olan üretici - tüketici dengesi, arz ve talebi etkileyen faktörlere bağı piyasa mekanizmasının işleyişinin yanı sıra (Marshall ve Walras); makro iktisat konularından para piyasaları, döviz ve döviz kurları, ithalat ihracat, enflasyon ve üretim faktörleri maliyetleri konuları piyasa mekanizmasına bağı fiyatlandırmaya yansımaları araştırılmıştır.

Dolayısıyla genel ekonomide yer alan fiyatlandırmaya etki eden jargonların tespit edilmesiyle – piyasa mekanizması, para politikası, sübvansiyon gibi devlet destek ve teşvikler- üreticiyi ve/veya arzı, tüketiciyi ve/veya satın alma gücünü etkilemesi anlamında işletme literatüründe yer alan uluslararası satış pazarlama stratejilerinin yanı sıra; marka, rekabet gücü ve rekabet üstünlüğünü tüketici davranışlarının nöro-pazarlama kısmı gibi konular hakkında da derinlemesine araştırma yapılmıştır.

Böylelikle,15 ve 18. Yüzyıllar arasında Merkantilizm ile birlikte anılmaya başlayan, zenginleşmenin yolu olarak kabul gören dış ticaret, zamanla özellikle de sanayi devrimiyle birlikte, tek bir ülkenin dış ticarete açılmasıyla tarafların nasıl kazançlı çıkacağı sorusuna ışık tutarken, aynı zaman da ticarete konu olan mal ve hizmetlerin fiyatlarının nasıl belirleneceği hususuna dikkati çeker olduğu için sadece firma üretici tüketici bazında değil uluslararası bazda fiyatı etkileyen donelerin araştırılması gerçekleştirilmiştir.

Bunun için de, Halil Seyidoğlu'nun Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulamaları, kitabının yanı sıra, Levent Kösekahyaoğlu'nun çevirmenliğini yaptığı Thirlwall ve Lopez'in "Ticaret Liberalizasyonu ve Ulusların Fakirliği" kitabı; Şiir Erkök Yılmaz'ın "Dış Ticaret Kuramları Evrimi" kitabı; Zeynel Dinler "Mikro Ekonomi" Kitabı, Ardıç ve Aydın'ın "İktisat Okulları ve Emek Piyasası" kitabı, Cafer Unay'ın Makro İktisat Kitabı gibi iktisat kaynaklarına müracaat edilmiştir.

Bu kaynaklar Uluslararası Ticaret anlamında teorilerden yola çıkarken bir anlamda uygulamacılar olarak kabul edilen işletmecilerin başvurduğu Kemal Kurtuluşun "Pazarlama Araştırması", Çevirisini Dilan Sarioğlu'nun yaptığı V. Hammer'ın "Görsel Çekiç" kitabı; Edward De Bono'ya ait "Rekabet Üstü" kitabı; Özcan Güven'e ait İhracat ve ithalatçının El kitabı olarak kullanabileceği "İhracat ve İthalat İşlemleri" kitabı; Editörlüğünü Yılmaz ve Onay'ın yaptığı "İhracat ve İthalat Yönetimi" kitabının yanı sıra ikincil kaynaklar olarak da internet orta-

mında yayınlanmış makale, eğitim ve seminer dosyalarının yer aldığı kaynaklar taranmıştır.

Öte yandan, uygulamalı bilgilerimiz çerçevesinde İGEME tarafından verilen eğitimlere katılmış olmamız ve ayrıca Ülke içerisinde ve dışarısında yapmış olduğumuz eğitim seminer gibi eğitim danışmanlıklarını gerçekleştirdiğimiz kurum ve kuruluşlarda gördüğümüz avantaj ve dez avantajlardan yola çıkarak uluslararası ticarete fiyatlandırma stratejileri konulu çalışma kaleme alınmıştır.

Metodoloji

Çalışmada birincil kaynaklar olarak iktisat ve işletme literatüründe konuyu içeren kaynaklar taranmış, ayrıca ikincil kaynaklar olarak da yine konu ile ilgili yayınlanan dış ticaret uygulamaları şeklinde gerçekleşen eğitim ve seminerlerin kaynaklarına ulaşarak ve hatta bizzat katılarak; ayrıca dış ticaret yapan işletmelere Ticaret ve Sanayi Odaları vasıtasıyla yapmış olduğumuz etkinliklerde derinlemesine ve yüz yüze yapılan görüşmelere bağlı olarak Uluslararası Ticarete Fiyatlandırma konusundaki işletmelerin izlemesi gereken yaklaşımlar, stratejiler ve politikalar tespit edilerek sunulmuştur.

1. FİYATLANDIRMA AMAÇLARI

Bir işletmenin adı geçtiği vakit fiyatla ilgili ilk akla gelen minimum maliyet ve maksimum kar amacıdır. Ancak, bu gerçekte fiyatlandırma bir işletme için sadece kar amaçlı yapılan bir misyonu içermemektedir. Mesela, yeni bir ürünün piyasaya salıverilmesine bağlı tutundurma, ya da rekabet edebilmek için ayakta kalma amacı güden bir pazarlama silahı ve hatta fazla üretimin eritilebilmesi için farklı bir senaryo algısı olarak nüksedebilir.

Öte yandan, fiyatlandırma amaçlarının bütün departmanları etkileyecek bir yapıda olması gerekir. Bu nedenle de, amaçların belirlenmesinde ve gerçekleştirilmesinde tüm departmanların işbirliği ve eşgüdümlü çalışması gerekir. Bunun için de yöneticinin iç ve dış olaylara bağlı olarak, belirlenecek fiyat, rekabet piyasasında, ortalama piyasa fiyatı seviyesinde, üstünde ya da altında olabileceği için belirlenen amaçlardan birini veya bir kaçını seçmek durumunda kalabilir.

Kısa, orta hatta uzun vadeli temel fiyatlandırma amaçlarına bağlı olarak fiyatlandırma amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Maksimum Satış Amacı

Piyasada sürdürülebilirliklerini devam edebilmek amacıyla satış gelirini artırma amacı güden firmalar, maksimum satışla bu amaca ulaşacaklarına inanırlar. Ne var ki, maksimum satış amacı sadece kar içerikli değil, yeni sezona girecek ürünlere yer açmak için sezon indirimi gerçekleştirme amacı içinde ya da stok ve depo yönetimine bağlı amaç için de uygulamaya sokulabilir.

(<http://tantalosmaket.blogspot.com/2008/10/pazartlamada-fiyat-stratejileri.html-16-07-2018>) ve (<http://perakendeokulum.com/2012/05/18/fiyatlandirma-amaclari/-08.08.2018>).

Maksimum Kar Amacı

Özellikle nitelik, kalite ve diğer özellikleri itibariyle piyasadaki mevcut ürünlerden pozitif anlamda farklı olan ve de tercih edilme nedeni ihtiyacın maksimum faydasını sağlaması olan ürünlerin fiyatlarında maksimum kar amacı güdülebilmektedir. Bunun için başlangıç girdi maliyetlerini aşağıya çekebilme yeteneğine sahip olan firmaların, piyasa fiyatının çok altında mal etmeleri nedeniyle kar maksimizasyonu otomatik olarak sağlanabilmektedir.

Dolayısıyla, bir anlamda ticarete yer etmiş olan “para mal alınırken kazanılır!” söylemini doğrular nitelikte olan bu amaç, aynı zamanda döviz kurlarının dalgalandığı devaluasyonist ortamlardaki ihracat ürünün girdisinde yer alan yüksek oranlı ithalat miktarına bağlı olarak kendini göstermektedir. Şöyle ki, ihracat ürünün %65-70lik kısmı ithal girdilerden oluşuyor varsayımı altında, yüksek döviz kurlarına bağlı ithal mallarının yine yüksek kurlardan ihraç edilmesi durumunda kur farkı endeksli kayıpların gündeme gelmesi söz konusu olacaktır. Eğer ürün ithal girdilerinin yüksek olmasıyla oluşan fiyat artışının iç piyasa fiyatlarına yansımaları durumunda ise iç maliyetlerin yüksek olması karlılığı minimize edecek hatta kur farkından dolayı malın satışı ve satış sonrası yerine konması mümkün olamaz nitelikte kendini gösterecektir. Bu durumda ise işgücü fiyatı işsizlik nedeniyle düşük olacağından yani emek talebi artışına karşılık emek arzının düşük

seyretmesi durumuna bağılı olarak düşük ücretli işgücü istihdamı kur farkından doğan girdi maliyetlerini düşürecektir. Böyle bir durum söz konusu olduğı vakit ise, yabancı yatırımcılara ilave sağlanacak destek ve teşviklerle birlikte ülke ekonomisinde yabancı yatırımcı furyası devreye girecektir.

Özellikle tüketim endeksli franchising işletmelerinin sayısını artması başlangıç döneminde istihdam yaratacağı için işsizlik sorununa çözüm olarak görölse de, milli ürün yaratmanın bir anlamda önü kesilmiş olacak. Elbette, söz konusu bu amaç kısa, orta ve uzun vadeli farklı içerikli hedefleri de içinde barındırdığı için gerek makro gerekse mikro anlamda geniş çaplı ele alınması gerekmektedir.

Buna bağılı olarak fiyatlandırmada güdülen kârlılık amaçları birbirinden farklı olarak kısa vadeli yatırım karlılığı, orta vade de yatırımdan yüksek kar elde etme amacı ve uzun dönemli karlılık amacı olmak üzere üç ayrı biçimde ele alabiliriz.

Öte yandan sermayenin marjinal etkinliğı eğer ki faiz getirisinden düşük ise yatırım yapmaktan vaz geçileceğı için arz yetersizliğine bağılı olarak fiyatların yükselmesi söz konusu olacak, aksi durumda ise yani sermayenin marjinal etkinliğı faiz getirisinden daha yüksek beklenti içerisinde olunduğı vakit ise yatırım tercih edileceğı için bu kez yatırımla oluşan istihdam artışına paralel olarak artan gelir ve satın alma gücündeki yükselişe bağılı talep artışı yine fiyat artışına neden olacaktır. (Cafer UNAY; Genel İktisat, Ekin Kitabevi, s. 258, Bursa 1997).

Bu açıdan bakıldığında ise, “(Yatırım Miktarı + İşletim Maliyetleri) / Yıllık Getiri” formölüne bağılı olarak yatırımın yapılma gitme ya da gitmeme kararı verilir (<http://tantalosmaket.blogspot.com/2008/10/pazartlamada-fiya-stratejileri.html-16-07-2018>)

Göröldüğü üzere bu fiyatlama amacına bağılı olarak işletmeler talebi ve rakiplerinin hareketlerini dikkate alarak fiyat politikalarını sergilemektedirler. Ancak, yatırımın geri dönüşüm süresinin de rantabil olmasına dikkat ederek fiyatlandırmaları gerekmektedir.

Rekabetçi Amaçlar

Rakiplerin fiyatları temel alınan bu amaca bağılı olarak, firmalar piyasada egemen olmak amacıyla ya da rakiplerini saf dışı bırakmak amacıyla düşük fiyatlar üzerine hedeflerini belirlerler. Bir başka görünüm olarak da karşımıza özellikle

oligopol tipi piyasa olduğu varsayımında kendini gösteren bu amaca bağlı olarak ise, fiyatların yönü tek başına piyasa önderinin tek fiyat ve yüksek fiyat uygulamasıyla işleyen şekil kendini gösterir. Bu durum da diğerk aktörler baş aktörün fiyat uygulamasına bağlı fiyat uygulaması yapar.

Bu açıdan bakıldığında, fiyatlamada en önemli unsur, tüketicilerin ürüne vermeye kabul edecekleri en yüksek fiyat ile referans fiyatının tespiti ve rakiplerin fiyat politikalarıdır.

Ürünü Konumlandırma Amacı

Özellikle yüksek fiyat politikasıyla piyasada nam salmış kurumların stratejik amacına baktığımız da, tüketiciler tarafından bu markanın ya da ürünün güvenilirliği, prestij kaynağı olarak gözlendiğı ve o nedenle tercih edildiğinin yanı sıra statü elde etmek, kendine bir sınıf içerisinde görmek amaçlı fayda maksimizasyonunun söz konusu umulur alıcıları tarafından konumlandırma amacı olarak tercih edilmektedir.

Aksi durum da yani söz konusu yüksek fiyat politikasıyla zihinlerde yer etmiş marka ya da ürünlerin düşük fiyat politikasını tercih etmesi, ürünün ya da markanın piyasadaki konumu zedeleyecek ve hatta satışlardan olumsuz etkilenecektir. Dolayısıyla bu duruma düşmek istemeyen marka ya da ürün yelpazesi için indirim merkezleri (outlet) stratejik hamle olarak taktiksel anlayışla devreye sokulur. Hatta bu merkezlerde dahi emsalleri ile açık ara fiyat farkı gözlenebilir.

Yaşamını Sürdürme (Ayakta Kalma) Amacı

Gerek sektörel gerekse konjonktürel dalgalanmaların yaşandığı dönemler veya işletmenin yanlış yönetilmesine bağlı, maliyetlerin artmasına bağlı gibi sebeplerle düşülen zor durumlarda düşük fiyat politikası sürdürülebilirlik için tercih edilen bir stratejik bir taktiktir.

Bu dönemde öncelikli amaç sabit giderlerin karşılanabilmesi bile yeterli olacağı gibi işletmenin zarar pahasına sürdürülebilirliği için aldığı önemli bir hamledir. Bu dönemlerde ya öz kaynağından ya da kredi veya borç ile sürdürülebilirliğini sağlama yolunu güdecektir.

Piyasa Kaymağını Yeme Amacı

Tüketici tatminini maksimum kılan ve piyasada tekel niteliğinde bir ürün olma özelliğine sahip ikamesi o an için bulunmayan ürünlerle piyasada yer alan işletmelerin uyguladıkları fiyatlama politikasını içermektedir.

Pazarın kaymağını alma veya başlangıçta yüksek fiyat amaçlayan işletmeler, sonradan rakiplerin o alana gireceği düşüncesiyle, fiyatı yüksek tutarak, ilk pazara girişte yüksek gelir sağlamaya çalışılır. Ne var ki, daha sonra ikamesi devreye girdiği vakit piyasada oluşan rekabet ortamında sadık müşteri imajı tersine dönme riski ile karşı karşıya kalına bilen riskli bir stratejidir. Bu durumda fiyatın zamanında indirilmesi gerekir. Ancak fiyat birden düşürülmemelidir. Ürünün ilk alıcısı daha sonra düşen fiyatlar karşısında kendilerini enayi ya da kandırılmış, kazıklanmış pozisyonunda bulacakları için talep bağımlılığı aksine dönmekle kalmayıp, ürün ya da marka hakkında kötü propaganda yapabilirler.

Ne var ki piyasaya yeni girişler aynı zamanda ölçek ekonomisinin yarattığı avantajları da beraberinde getireceği için, piyasaya yeni girişler sırasında beklenilmesi de icap da edebilir.

Maliyet düşürmenin de planı yapılmalı. Üründen gelen yüksek kar marjları firmanın daha rekabetçi olmak için fiyatlarını düşürmesi gerektiğinde maliyet yapısını zorlayabilmektedir.

Piyanın kaymağını almak için oluşturulmuş fiyatlı ürünün stok devir hızı düşük olacağından eğer ki toptancı statüsünde bir işletme isek, perakendecilere çekici kar marjı verilmesi gerekir. Dağıtım kanalında sorun olabilmesine karşılık piyasa fiyatı yani tüketiciye yansıyan fiyat ile perakendecilere verilen fiyat arasında kar marjının cazip olması perakendeciler aracılığıyla piyasaya hakim olma avantajı da sağlanabilmektedir.

2. ULUSLARARASI TİCARETTE FİYATLANDIRMAYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Günümüz rekabetçi piyasa ortamında işletmeler için en önemli karar uluslararası piyasaya girip giremeyeceği sorusundadır. Hızlı bir değişim ve gelişime sahne olan küresel rekabet ortamı, özellikle uluslararası rekabette yeni yönelimlerin baş göstermesiyle iç piyasasına bağımlı işletmelerin değişime ayak uyduramaması ya

da değişimden bihaber olmalarına karşılık sonlarının da yakın olduğunu ifade edebiliriz.

şöyle ki, uluslararası ticarete artık ne birkaç ülkenin ne de birkaç firmanın adı geçmektedir. AB, NAFTA gibi ekonomik bütünleşmelerin yaygınlaşmasıyla bir tarafta ülke bayrakları rekabet ederken madalyonun arka tarafında ülkelerin uluslararası markalarının bayrakları rekabet ortamında karşı cephede yer alıyor-muş gibi görünseler de, birçok olanda yaptıkları evliliklerle ortak karar alma ve ortak hareket etme eğiliminde olabilmektedirler.

Mesela Türkiye’de karayolu yolcu taşımacılığında Mercedes, MAN, MİTHS-BUHSİ, SETRA yarışında açık ara üstün olan Mercedes SETRA evliliği ile Pazar payını daha da artırmış duruma geçerken egemen marka statüsünde yer alarak fiyatlandırma stratejisini de ona göre geliştirmiş durumdadır.

Öte yandan başlangıçta emek yoğun üretimlerin ücret artışlarına bağlı maliyetlerinin sermaye yoğun üretimle minimize edilmesi ve akıbetinde de üretim sermayesi yoğunluğunun bilgi yoğun hale dönüşmesi maliyetlerde ciddi bir daralma sağlarken, iç piyasayı koruma amaçlı kota ve benzeri vergilerinde kaleme alınmasıyla fiyatlandırma stratejilerinde önemli hamlelerin atılmasına etken rol oynamıştır.

Dolayısıyla, firmalar iç piyasada talebin daralmasıyla arayışlarını dış piyasalara yöneltse de, dış ticaret maliyetlerinin iç ticaret maliyetleriyle bir tutmuş ve bunun yanı sıra da iç ticaret kuralları ile dış ticaret kurallarını da bir tuttukları için, özellikle döviz kuru farklılıkları, ödeme şekilleri ve de teslim şekillerine bağlı ciddi sorun ve maliyet artışını göğüslemek zorunda kaldıkları için iflaslarla karşı karşıya gelebilmektedirler. (Mine Yılmaz, Meltem Onay; İhracat ve İthalat Yönetimi, Yeni Stratejiler ve Güncel Uygulamalar, Nobel yay. 2015, s. 56)

Bu açıdan baktığımızda da dış ticaretin çok büyük riskler taşıdığını ifade edebiliriz. Bu risklerin en başında da ekonomik ve ticari riskler gelmektedir. Genel dünya ölçeğinde veya ülkeler, bölgeler bazında konjonktürel koşulların sonucu ortaya çıkan bu tarz riskler kendini enflasyon, faiz krizi, kur krizi, borç krizi, tahsilat krizi, alıcıların iflası, gibi kontrol edilebilen ve/veya kontrol edilemeyen makro mikro riskler olarak kendini gösterir.

Öte yandan, siyasi riskler olarak dış ticarete etkili olan diğer risklere baktığımızda da özellikle, darbe girişimleri, ülkeler arası gerilimler, ambargo ve boykotlar

karşımıza çıkmaktadır. Bunun yansira ülkelerin yaşamış oldukları doğal afetler de ayrı bir dış ticaret riski olarak adlandırılabilir.

Dikkat edilirse, bütün bu dış ticaret riskleri özellikle uluslararası ticarete fiyatlandırmada etki eden faktörlerin içerisinde yer alsada esas yansıması kur farkları ile oluşan maliyetlerin fiyatlar genel seviyesindeki iz düşümü şeklinde oluşudur.

O nedenle bu bölümde uluslararası ticarete fiyatlandırmayı etkileyen faktörler başlığı altında maliyet, rekabet ve talep faktörlerinin yanı sıra ülkelerin dış ticaret politikalarına bağlı olarak işletmelerin fiyatlandırma stratejilerinde etkili olan araçlar da ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.1. Uluslararası Fiyatlandırmada Maliyet Faktörü

Bilindiği üzere bir işletmenin toplam karı, toplam maliyetleri (TM) ile toplam hasılatı (TH) arasında kalan pozitif kısmını ($TM - TH = + KAR$) ifade eder. Dolayısıyla toplam maliyet üretime koşulan üretim faktörlerine yapılan masrafları (girdi) ifade ederken; toplam hasıla da üretim miktarının (çıktı) satış fiyatıyla çarpılması ile oluşan parasal ($F \times Miktar$) ifadeyi ifade etmektedir.

Ne var ki bu yöntem de; **Fiyat = Direkt Maliyetler + Genel Üretim Giderleri + Kar Marjı** (Yılmazer ve Onay, age, s. 71) şeklinde belirlenirken, gerek kur farklılıkları gerekse ihraç ürünü satışa hazır hale getirmede kullanılan ithal ürün girdilerinin yüksek oluşu, ürünün tedarik zinciri aşamasında ilave maliyetlerin de üstlenilmesine neden olmaktadır.

Yani girdi anındaki üretim maliyeti ile satış sonrası tekrar aynı ürünü yerine koyabilme girdi maliyeti özellikle kriz ortamlarında, milli paranın değer kaybetmesine bağlı kur istikrarsızlığı anlarında üretim ve yatırım yapma riski aratacağından kredi talebini yerine getirmede kredi maliyetleri de artış gösterecektir. O nedenle bu gibi durumlarda eğer kredi ile yatırım ve üretim tercih ediliyorsa faiz maliyetinin yanı sıra kur farkı maliyetinin de fiyata yansıması gerekmektedir.

Öte yandan, uluslararası piyasada genel olarak daha çok sayıda rakip olması özellikle girdilerin onlar tarafından da talep görüyor olması, girdi maliyetlerini önemli derecede etkilemekte ve çok daha şiddetli rekabet ortaya çıkabilmektedir.

Kaldı ki, çok farklı para birimlerinin devreye girmesinin yanı sıra, taşıma, depolama, sigorta, vergi, resim ve harç maliyetlerinin ilave edilmesi fiyat artışına hatta tutundurma amaçlı sineye çekme eğiliminde bulunmak zorunda kalılabilmektedir.

Mesela teslim şeklinin değişikliğine bağlı olarak, navlun bedeli, sigortanın yanı sıra harç ve vergilerin de dahil olmasıyla kabaran bir maliyet faturası söz konusu olabilmektedir.

Görüldüğü üzere, fiyatlandırmada kontrol edilebilir fiyatlandırma faktörlerinin yanı sıra kontrol edilemez fiyatlandırma faktörleri de bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da ürün maliyetinden öte, satış ve dağıtım maliyeti, pazarlama desteği maliyeti ile ürün kalite ve imaj desteği maliyeti de fiyatlandırmada etkin olan faktörlerdendir (Yaşar GÜRİSOY, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, Ekin. Yay. 5. Askı, 2009, s. 288).

Bir tarafta değişken maliyetler diğer tarafta da sabit maliyetler, kar endeksli fiyatlamada önemli kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim buna bağlı olarak taşıma şekilleri ve navlun ödemelerinin yarattığı ilave masraflar değişken maliyetler statüsünde olacağından, aslında bilinen sabit giderlerin ötesinde sürpriz giderler olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Aynı şekilde ödeme şekillerinin de kur farklılıklarından doğacak maliyetlerle alakalı fiyatlandırma stratejisinde etkin rol oynamaktadır.

2.2. Uluslararası Ticarete Rekabet Faktörü

Uluslararası piyasalarda ya da ihracatı düşünülen ülkelerdeki piyasada oluşan rekabet fiyatı yöntemi, rakip ürüne göre farklılaştırma derecesi düşük olan ürünlerde kullanılması tercih edilmektedir. Rakip firma fiyatlarının aynen uygulanması söz konusu olmasa da, üstünde ya da altında fiyat uygulaması tercih edilebilir. Ancak önemli olan belirlenen fiyatın maliyetin altında ya da ne kadar üzerinde olup olmadığına bağlı elde edilecek karın tatmin ediciliği, zararın da tolare edilebilme yeteneği önem arz etmektedir.

2.3. Uluslararası Ticarete Talep Faktörü

İktisat bilimindeki Talep Kanununa göre belirli bir piyasada belirli bir malın fiyatı arttığında diğer değişkenler sabit kalmak kaydıyla, o mala talep edilen miktar

azalmakta, tam tersi durumda ise yani fiyatların düşmesi sonucunda talep edilen miktar artmaktadır (Bakınız, Zeynel Dinler; Mikro Ekonomi, Ekin Kitabevi, 9. Baskı, s.75 ve , Bursa – 1993 ve Richard G. Lipsey and Peter O Steiner, Economics, Sixth Edition, Harper International Edition, s. 50, 1981).

Ne var ki, reel ekonomide diğer değişkenlerin sabit kalması söz konusu olmayacağından dolayı, aynı anda ikame mallarının piyasada kol gezdiği ve hatta serbest piyasa mekanizması çerçevesinde bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler düşüncesiyle faaliyette bulunan liberal ekonominin yansıması olarak çetin bir rekabet ortamında fiyatlandırma işleminin etkileyen faktörü çoğu zaman fiyat olmaktan çıkabilmektedir.

Şöyle ki, tüketiciler bazı durumlarda ihtiyacını tatmin edecek ürünün pahalılığından ziyade bulunabilirliğine, sürekliliğine, ulaşılabilirliğine ve dahi servis garantisi ile yedek parça tedarikine yönelik kıyasları dikkate almaktadır.

Örneğin X marka bir ürün ithal olarak satın alındığı vakit, o ülkede ve dahi o ülkenin yerelinde ulaşılabilirliği, servis ve parça tedariki gibi konuları araştırılmaktadır. Dolayısıyla ucuz ithal edilmiş olan bir ürün arza nedeniyle tekrar kullanımı söz konusu olmamakta ve dahi parça değişiminin de mümkün olmaması nedeniyle de tekrar kullanımı imkansız olabilmektedir.

Öte yandan farklı ülkelerle olan ticari ilişkiler neticesinde, sizin ülkenizde tercih edilmeyen ve zevk tercihlere zıt olan bir ürün başka bir ülkede daha yüksek rakama talep bulabilmekte.

Yani bir anlamda talep kanununa bağlı talebi etkileyen faktörlerin içerisinde gerek tamamlayıcı mal olma özelliği, gerekse ikame malı olma özelliği dış ticaret ürününün fiyatlandırılmasında önemli kriter olarak yer almaktadır.

2.4. Hükümetlerin Uluslararası Ticaret Politikası Amaçlarına Yönelik Fiyatlandırma Faktörü

Hükümetlerin bir taraftan cari açığı kapatmaya yönelik dış ödemeler denge-sizliğini gidermeye yönelik geliştirdiği politikaları, diğer tarafta yerli üretimi korumak maksadıyla sergiledikleri önlem paketleri ve hatta iktisadi kalkınmanın yanı sıra iç piyasadaki aksaklıkların giderilmesine yönelik amaçları çerçevesinde; hazineye gelir sağlamak, uluslararası iktisadi siyasi güveni korumak ve de sosyal

amaçları çerçevesinde almış olduğu iktisat politikaları dolaylı yoldan firmaların dış ticaret fiyatlandırma stratejilerinde önemli rol oynamaktadır.

Gerçekten de, dış ticaret politikalarının amaçları çerçevesinde gerçekleştirdikleri ve/veya tercih ettikleri araçlar aynı zamanda ithal fiyatlarının düşmesine sebep olurken, ihracat artışında da yükselmeye neden olabilmektedir.

Öyle ki, kotalar sayesinde miktarlar üzerinde etkili olurken, sübvansiyonlar aracılığıyla teşvik sağlayabiliyor. Gümrük vergilerinde yapmış olduğu oynamalarına ilaveten tarifelerle de giriş çıkış sirkülasyonunu kontrol altında tutarken, işletme yöneticilerinin de bu araçların kullanımında yaratılan fırsatları fiyatlandırma stratejisinde etkin senaryo yaratabilmesine neden olmaktadır.

3. FİYATLANDIRMA YAKLAŞIMLARI VE FİYATLANDIRMA POLİTİKALARI

Firmaların fiyatlandırmalarının sadece kar amaçlı değil tutunma ve hatta ülkelerin dış ticaret politikalarına ve dahi diğer siyasi durumlarına bağlı olarak da etkilendiğini ikinci bölümde açıklamıştık.

Bu aşamada ise, hangi faktörlerle etkilendiğinin tespitine bağlı olarak literatürde yer alan fiyatlandırma yaklaşımları ve bu yaklaşımlara yönelik Fiyatlandırma politikaları ele alınmıştır.

Ne var ki, fiyatlandırma da işletmelerin temel amaçları aynı zamanda literatürde karşımıza fiyatlandırma yaklaşımları olarak çıkmaktadır. Bu nedenle de fiyatı ve fiyatlandırmayı etkileyen temel faktörlere dayanarak oluşan temel amaçlar çerçevesinde aşağıdaki tablodan da anlaşılabacağı üzere fiyat ve fiyatlandırma yaklaşımları oluşturulmuştur;

Tablo-1: Fiyat ve Fiyatlandırma Yaklaşımları

Fiyat - Kar/Zarar (Maliyet) Yaklaşımı,	Fiyat - Gelir Yaklaşımı,	Fiyat - Rekabet yaklaşımı,
Fiyat - Piyasaya Giriş Yaklaşımı	Fiyat - Talep Yaklaşımı	Fiyat - Tutundurma Yaklaşımı
Fiyat - Arz Yaklaşımı	Fiyat - Marka İmajı Yaklaşımı	Fiyat - Ülke İmajı Yaklaşımı
Fiyat - Ödeme Şekilleri Yaklaşımı		

3.1. Fiyatlandırma Politikaları

Bilindiği üzere talep kanununa bağlı olarak, diğer değişkenler sabit olduğu varsayımında bir malın fiyatı ile o mala olan talep arasında ters orantılı ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla da fiyatlandırma kararları alınırken talebi etkileyen faktörlerinin yanı sıra fiyatı etkileyen faktörlerinde dikkate alınması gerekir. Buradan hareketle de firmalar için hem maliyet odaklı hem de pazar odaklı fiyatlandırma politikasından bahsedebiliriz.

3.1.2 Maliyet Odaklı Fiyatlandırma Yöntemleri

“Maliyet + Kar” yöntemi olarak da bilinen bu yöntemde, her bir birim üretim için maliyetler belirlenir ve belirlenen maliyetlere kar marjı eklenerek fiyat oluşturulur. Ancak küçük firmalarla Kobi tarzı firmaların maliyet odaklı fiyatlandırma yöntemleri farklılık arz edebilir. Şöyle ki, küçük firmalar sabit maliyetlerin karşılanmasını hedef almak isterlerken kar marjlarını buna göre belirleyebilirler. Ancak Kobi tarzı büyük işletmelerde hem yönetim politikası hem de sektörel rekabet şartlarına bağlı fiyatlandırma yöntemi daha profesyonel olarak ele alınır.

Bu anlamda Maliyet Artı Kar Yaklaşımının Uygulandığı Başlıca Yöntemlerini;

- Tam Maliyet Fiyatlandırma Yöntemi
- Doğrudan Maliyet Fiyatlandırma Yöntemi

- Marjinal Maliyet Fiyatlandırma Yöntemi
 - Başa Baş Fiyatlandırma Yöntemi
- şeklinde sıralayabiliriz.

3.2.2. Pazar Odaklı Fiyatlandırma Yöntemleri

Talep ve rekabet açısından fiyatlandırma yönteminin yer aldığı Pazar odaklı fiyatlandırma da, bir taraf da talep kanunu ve diğer değişkenlerin değişkenliği durumu ile diğer tarafta rekabet üstünlüğü ve rekabetçi gücün dikkate alınması dikkate alınır. Aşağıda nu iki yöntem işlenmiştir.

3.2.2.1. Talep Odaklı Fiyatlandırma

Özellikle ürün maliyetlerine bakılarak ürünün arz edilip edilmeyeceği hususunun yanı sıra maliyetlerin değişmediği durumlarda nüks eden talep yoğunluğuna bağlı fiyatlandırma yöntemidir. Yani bu yöntemde, maliyetlerin sabit ancak talebin yoğunluğu dikkate alınır.

Ayrıca, sunulan mal ya da hizmetin fiyatının, müşteri tarafından algılanan ürün özellikleri, ürün performansı, ürün kullanımından elde edilen psikolojik fayda ve işletme tarafından sağlanan satış sonrası ve diğer hizmetler gibi müşteri değeri olarak anılan bazı unsurlara da dayandırılır.

Öte yandan, bu yöntemde tüketicinin teklifleri değerlendirmesine bağlı olarak yaptığı karşılaştırmalar sonucu fiyatlandırma yapılır. Ancak her ne kadar ikame ürün özelliği taşıyor olsa da tüketici gerek ürün gerekse fiyat farklılıklarına yönelik tercihlerini yoğunlaştıracığı için talep odaklı fiyatlandırma da bu algı farkına bağlı yapılmaktadır. Kaldı ki, ürün farklılaştırması üreticiye fiyat üzerinde belirli bir karar serbestisi sağlamaktadır. Buna göre de, ürün farklılaştırmasından elde edilebilen çok sayıda fayda nedeni ile ürün farklılaştırmasının pek çok türü ile karşılaşılabılır. Örneğin; televizyon setleri ya da buzdolabında olduğu gibi teknik Performanslarına Göre farklılaştırma; ya da ambalaj ve paketleme özelliklerine göre bütün ürünleri ve kozmetikte yapılan uygulamaların yanı sıra meşrubat sektöründe görülen tat gibi fiziksel özelliklerindeki farklılıklara ile reklam tanıtıma göre farklılaştırmalar söz konusu olabilir.

Gerçekten bunlara ilaveten de ulaşılabilirlik servis garantisi gibi maksimum fayda ve maksimum tatmin sağlayan hizmet avantajlarını da dahil ettiğimizde söz konusu fiyatlandırmada farklılaştırma metotları karşımıza çıkmaktadır.

3.2.2.2. Rekabet Odaklı Fiyatlandırma

Her ne kadar fiyatlandırma da firmanın, markanın ve dahi ürünün mevcut durumu ve bu duruma bağlı hamleleri fiyatlandırma da etkin rol oynuyor olsa da, rakiplerin de mevcut durumlarının yanı sıra beklenen hamleleri, stratejileri, politikaları ve taktikleri oldukça önem arz etmektedir.

Şöyle ki bu fiyatlandırma yönteminde pazarda yer alan diğer rakiplerin hatta sonradan dahil olabilecek yeni arz edenlerin belirleyeceği uygulayacağı ya da uygulamakta olduğu fiyat politikaları ve ürün marka firma durumları dikkate alınarak fiyatlarla ilgili hamle yapılır.

Bu açıdan değerlendirmeye aldığımız vakit özellikle ihale alımlarında uygulanan kapalı zarf usulü fiyatlandırma ile gıda, hammadde ve ara malı sektörlerinde yer bulan going rate tarzı fiyatlandırma metodu göze çarpar (ayrıntı için bakınız, Ayşe Oya BENLİ, İhracatta Fiyatlandırma ve Teklif Hazırlama, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Ar-Ge Başkanlığı, araştırma dairesi, Temmuz 2006, s. 26) .

4. FİYATLANDIRMA STRATEJİLERİ

Bilindiği üzere, işletmenin uzun dönem amaç ve hedeflerini belirleme ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için gereken kaynaklarını tahsis ederek uygun faaliyet programlarının hazırlanmasına **strateji** denilmektedir.

Dolayısıyla ister ulusal isterse uluslararası alanda faaliyetini sürdürsün hemen hemen her işletmenin bir fiyatlandırma politikası bulunmaktadır. Özellikle ilk akla gelen kar amacı çerçevesinde inşa edilmiş olan firma algısı, gerek sürdürülebilirlik gerekse kriz ortamında fırsat yaratma hatta sürekli karlılık hevesleri neticesinde ilk bakılacak stratejik kısım fiyatlandırma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla, kurumsal ya da marka ve hatta ürün bazlı vizyonunu yerine getirmek amacıyla işletmelerin rekabet üstünlüğü yaratmak dış piyasalara açılmak gibi alternatif senaryolarını gerçekleştirmede fiyat ve fiyatlandırma stratejileri oldukça önem arz etmektedir.

Özellikle yeni pazarlara açılma ihtiyacı duyan firmaların ve hatta iç piyasadan dış piyasaya bu amaçla yönelen ihracatçı firmaların fiyatlandırma stratejilerini belirlerken aslında Yüksek Fiyat ve Düşük Fiyat stratejisi olmak üzere iki temel strateji üzerine yoğunlaştığını görmekteyiz. Söz konusu fiyatlandırma stratejileri aşağıda ele alınmıştır.

4.1 Yüksek Fiyat Stratejisi

İhracat yapan ya da yapacak olan firmanın ürünü ya da kendisi piyasada tekeli ise yüksek fiyat stratejisini uygulayacaktır. Aynı zamanda piyasada benzeri olmayan ya da teknolojik bir ürün sunuyor, tüketici algısında bir kalite imajı yaratmak istiyorsa yine bu stratejiyi uygulayacaktır. Yüksek fiyat stratejisinin en dikkate değer yanı, firmaya büyük kâr sağlamasıdır. Yüksek fiyat stratejisinin olumsuz yanları da vardır. Örnek vermek gerekirse öncelikle firma yüksek fiyat stratejisi uyguladığı zaman sattığı ürünlerin tüketimini sınırlandırmış olmaktadır. Yani firmanın sattığı ürünlerin fiyatı yüksek olduğu zaman tüm tüketiciler gelir kısıtından dolayı firmanın o ürününü tüketemez. İlk kez girilecek pazarlarda, yüksek fiyat stratejisi çok dikkatli uygulanmalıdır. Hatta mümkünse düşük fiyatla piyasaya girilip kademeleri olarak fiyatlar yükseltilmelidir. Bir diğer dezavantajı ise özellikle ölçek ekonomisinden faydalanan büyük ölçekli firmaların yüksek fiyat stratejilerini uygulaması küçük ölçekli firmaların o pazara giriş iştahını arttırır ve önünü açar. Büyük ölçekli firmaların bu stratejiyi uygularken çok dikkatli olması gerekmektedir.

4.2 Düşük Fiyat Stratejisi

Herhangi bir ülke pazarına girerken ya da faaliyet gösterirken sizin ürününüzle ilgili arz fazlası varsa, yani piyasaya sunulan ürün, tüketimden fazla ise bu stratejinin uygulanmasında fayda görülmektedir. Ayrıca ihracatçı firmalar bu stratejileri başka amaçlar için de uygulayabilmektedir. Örneğin bir firma bir ülke piyasasına ilk kez giriyorsa ürününün tanınmasını ve geniş kitlelerce denenmesini sağlamak için, atıl üretim kapasitesini harekete geçirip düşük fiyat uygulayarak rakiplerini piyasadan silmeyi düşünebilecektir. Bu konudaki örnekleri arttırmak mümkündür. Düşük fiyat stratejisinin de olumsuz yönleri vardır. Bu stratejinin olumsuz yönlerinden örnek vermek gerekirse öncelikle tüketici algısında "neden

bu kadar ucuz, yoksa kalitesinde mi bir sorun var ” kuşkusuna sebep olabilmektedir. Ayrıca bazı ithalatçı ülkelerde anti-damping uygulamalarına da sebep verebilmektedir.

4.3 Diğer Stratejiler

Malı, Pazar fiyatının üzerinde fiyatlandırarak mala saygınlık kazandırma, özel fiyatlama gibi politikaları, gerçekte psikolojik fiyatlandırma politikalarıdır. Bunun yanı sıra, perakendeci düzeyinde çok yaygın olan bir psikolojik fiyatlandırma politikası da kalanlı fiyatlandırma politikasıdır. (Cemalcılar, 1977 : 347)

Ayrıca maliyete, talebe, rekabete ve değer temelli fiyatlandırma stratejileri diğer fiyatlandırma stratejilerinin içerisinde yer almaktadır.

4.3.1 Maliyete Göre Fiyatlandırma

Maliyete dayalı fiyatlandırma üretim, dağıtım ve satış için gösterilen çabayı ve girilen riski karşılayabilmek adına ürünün maliyetine belirli bir oran eklenerek yapılmaktadır (Kotler ve Armstrong, 2012: 295). Maliyet temelli yaklaşım basit, maliyetin geri dönüşünün garanti olması ve değişen koşullara uyum göstermesi bakımından avantajlı yanlara sahiptir (Sherlekar, Prasad ve Victor, 2010: 200). Buna karşın maliyet temelli fiyatlandırmada müşterinin fiyatlandırmaya ilişkin tercihleri göz ardı edilmesinden dolayı dezavantajı olduğu söylenebilir (Phillips, 2011: 45).

4.3.2. Talebe Göre Fiyatlandırma

Ekonomide talep kavramı çoğu zaman belirli bir ürün ve hizmete duyulan gereksinim veya arzu gibi düşünülse de kastedilen anlam itibarıyla, talep, bir bedel karşılığında bir ürün veya hizmete olan isteğin veya arzunun satın alma gücüyle desteklenmesini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, taleple, belirli bir zaman dilimi içerisinde, belirli fiyat karşılığında insanların satın alabileceği ürün miktarı kastedilmektedir (Parasız, 2010: 24).

Talebe dayalı fiyatlandırma kararlarında, firma ürün için doğru fiyatı bulmaya çalışırken, fiyatın talepten nasıl etkilendiğini anlamaya çalışmaktadır (Kimes, Phillips ve Summa, 2012: 110).

4.3.3 Rekabete Göre Fiyatlandırma

Maliyete ve talebe dayalı fiyatlandırma mevcut pazar şartlarındaki rekabeti göz önüne almadığından dolayı rakiplerin olası tepkilerini ihmal etmektedirler. Bu da firmaların fiyatlandırma stratejilerini eksik veya yanlış değerlendirmelerine neden olmakta ve müşteri kaybına sebep olmaktadır (İslamoğlu, 2013: 422). Rekabet temelli fiyatlandırmada firmalar fiyatlandırma stratejilerini rakiplerinin stratejilerine, maliyetlerine, fiyatlarına ve piyasaya sunduğu tekliflere göre değerlendirirler (Kotler ve Armstrong, 2012: 299).

Fiyatlandırma kararını verecek olan yöneticiler, fiyatlarda yaptıkları herhangi bir değişikliğin rakiplerini nasıl etkileyeceğini düşünmeli ve kendilerine “Rakip ben olsaydım ne yapardım?” sorusunu sormalı ve aldıkları fiyatlandırma kararının sektörün kârlılığı üzerindeki etkilerini ihmal etmemelidirler (Dolan, 2011: 27).

4.4.4 Değer Temelli Fiyatlandırma

Değer temelli fiyatlandırmada müşterinin satın almak istediği ürünle ilgili zihninde belirli bir fiyat vardır. Satıcı müşterinin zihnindeki bu fiyata göre fiyatlandırmayı yapması değer temelli fiyatlandırma olarak adlandırılmaktadır (Phillips, 2011: 47). Bu fiyatlandırma yaklaşımında, aslında, müşteri bir ürünü satın alırken belirli bir fiyat karşılığında fayda sağlayacağı değeri satın almaktadır. En nihayetinde satıcının sunduğu fiyatın doğru olup olmadığını müşteri belirleyecektir. (Kotler ve Armstrong, 2012: 291).

5. Bulgular

Dış Ticaret Uygulamalarında fiyata yönelik strateji geliştirmeye kalktığımızda sadece birey, aile ve firma gibi mikro ekonomi endeksli karar birimlerinin davranışlarını değil; aynı zamanda uluslararası iktisadi mali kuruluşların kurallarını ve hatta merkantilizmden günümüze süre gelen uluslararası ticaretin evrimini göz önüne almak kaydıyla ülkelerin, devletlerin iktisadi ve siyasi politikalarını da dikkate alan makro bazlı değişimleri de dikkate almak gerekmektedir.

Şöyle ki, uluslararası arena da faaliyette bulunan ya da bulunacak olan bir işletmenin, bu piyasaya girebilmesi ya da girmiş olduğu piyasada sürdürülebilirliğini kazanabilmesi için, her ne kadar girdi maliyetlerine bağlı fiyat oluşturması

önem arz etse de, ithal girdilerin ve de ihraç ürününün ödeme şeklindeki döviz kurlarının stratejik özelliği dikkate alınmalıdır.

Kaldı ki, rekabet edebilme ve rekabetçi gücünü fırsata çevirebilme aşamasında sadece ödeme şekli değil teslim şekli dahi önem arz etmektedir.

Oysa bir malın gümrük mevzuatına göre yurd dışına çıkartılıp bedelinin de kambiyo mevzuatına göre yurda getirilmesi hususu her ne kadar fiili ihracat olarak geçse de dış ticaret rejimleri, ülkelere para girdi çıktı politikaları gibi iktisadi siyasi mevzuatlar firmaların, devletlerin fiyatlandırma da farklı taktik, stratejik hamle ve politika sergilemesine neden olmaktadır.

İşte bu çalışmada da, bir tarafta girdi maliyetlerinin yanı sıra girdi sağlanan ülkelerin siyasi iktisadi yapıları; diğer tarafta ise hem ülke hem de sektörel olarak rakiplerin hamlelerinin yanı sıra bölgesel, küresel tüketici tercihleri ve talep analizine bağlı oluşan fiyatlandırma stratejilerine yer verilmiştir.

6. SONUÇ – TARTIŞMA

Makalede Uluslararası Ticaretteki Fiyatlandırmayı Etkileyen Stratejiler ve Unsurlarından bahsedilmektedir. Bu unsurlar özellikle ihracat fiyatlandırmasının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle Yüksek Fiyat ve Düşük Fiyat Stratejileri dış ticaretimizin en önemli ihracat fiyatlandırma unsurlarındadır. Bu bağlamda dış ticaret yapan şirketler bu unsurları bilhassa göz önünde bulundurmak durumundadırlar.

Öte yandan gittikçe artan döviz fiyatları karşısında maliyetler de artmakta olup yeniden fiyatlandırma stratejileri belirlenmek durumunda kalınacaktır. Özellikle ithal girdiyle üretilen mal ve hizmetlerdeki fiyatlar döviz kurunun artmasıyla iyice yüksek fiyatlardan satılmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca makalede bahsedildiği üzere fiyatlandırma yaklaşımları fiyatlandırma konusunun önemli başlıklarındandır.

Fiyatlandırma günümüzde işletmeler açısından en önemli konuların başında gelmektedir. İşletmeler doğru fiyatlandırma politikaları neticesinde devamlılığını sağlamakta, belirli oranlarda kâr elde etmekte ve pazar payını artırmaya çalışmaktadır. Bu sebeple fiyatlandırma konusunun işletmenin amaçları gerçekleştirmede kritik bir role sahip olduğu söylenebilir. İşletmeler açısından fiyatlandırmanın

önemi bu amaçlarla da sınırlı kalmamaktadır. Fiyatlandırma ayrıca işletmenin rakipleriyle rekabet edebilmesinde, markalaşmasında ve ürünün gerçek değerini yansıtması açısından da önemli bir rol üstlenmektedir. Fiyatlandırma müşterilerin ürün veya hizmeti satın almasında etkili olmaktadır. İşletmelerin fiyatlandırma kararlarında ne fiyatları düşük tutarak ürün veya hizmetin değerini azaltmaları ne de yüksek fiyatlar belirleyerek müşteri kaybına sebep olabilecek bir faaliyette bulunmamaları gerekmektedir.

Bunun içinde ithal girdi ve döviz kurlarına bağlı maliyetler bir tarafta, uluslararası iktisadi ve siyasi değişimler diğer tarafta dış ticarete özellikle de fiyatlandırma da ve malın teslimi ile birlikte bedelinin yurda getirilmesi anlamında dikkate alınması gereken stratejik öneme sahip ana başlıklardır.

KAYNAKÇA

1. A. Hamdi İslamoğlu, Pazarlama Yönetimi, Beta Yay. 4. Baskı. S. 4. Şubat -2008/ İstanbul).
2. Cafer UNAY; Genel İktisat, Ekin Kitabevi, s. 258, Bursa 1997
3. Cemalcılar, İlhan (1977), “Ekonomik Kıtık Şartlarında Pazarlama,” Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi, İ.T.İ.A. Yayınları, Cilt:13, Eskişehir, ss. 347
4. Dolan, R. J. (2011) “*Fiyatın Doğru Olduğunu Nasıl Anlarsınız?*,” Harvard Business Review Fiyatlandırma, Çev.: İ, Gülfidan, İstanbul: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (s. 11-34).
5. Halil Seyidoğlu, Uluslararası İktisat, Güzem Can yay18. Baskı. . S. 22-30, İstanbul 2013
6. İGEME İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, İhracatta Fiyatlandırma ve Teklif Hazırlama, ss. 19-27, 2006, Ankara
7. Mine Yilmazer, Meltem Onay; İhracat ve İthalat Yönetimi, Yeni Stratejiler ve Güncel Uygulamalar, Nobel yay. 2015, s. 56
8. Mutlu Yılmaz-Ahmet Özeken, İhracat, Anlamak ve Yönetmek İçin Bilmeniz Gereken Her şey, Genişletilmiş 2. Baskı, Haziran 2013 İstanbul, ss. 211-212
9. İslamoğlu, A.H. (2013) *Pazarlama Yönetimi Stratejik Yaklaşım*, İstanbul: Beta Basım.
- 10 Kotler, P. ve Armstrong, G. (2012) *Principles of Marketing*, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

11. Kimes, S.E., Phillips R., ve Summa L. (2012) *Pricing in Restaurants*, The Oxford Handbook of Pricing Management, Ed.: Ö. Özer ve R. Phillips, Oxford: Oxford University Press, 106-120.
12. Parasız, İ. (2010) *İktisadın ABC'si*, İstanbul: Ezgi Kitabevi.
13. Phillips, R.L. (2011) Fiyatlandırma ve Gelir Optimizasyonu, Çev.: A. Demiriz ve H.N. Demiriz, İstanbul: Scala Yayıncılık.
14. Yaşar GÜRSOY, Dış Ticaret işlemleri Yönetimi, Ekin. Yay. 5. Askı, 2009, s. 288
G. Lipsey and Peter O Steiner, Economics, Sixth Edition, Harper International Edition, s. 50, 1981
15. Zeynel Dinler; Mikro Ekonomi, Ekin Kitabevi, 9. Baskı, s.75 ve , Bursa – 1993 ve Richard İnternet Kaynakları ;
1. <http://tantalosmaket.blogspot.com/2008/10/pazartlamada-fiyat-stratejileri.html>-16-07-2018
2. <http://perakendeokulum.com/2012/05/18/fiyatlandirma-amaclari/>-08.08.2018_

Karar Verme Tarzları Çalışanların İşe Adanmışlıklarını Etkileyebilir Mi?

Armağan ERCAN

Doç. Dr. Öznur BOZKURT

Düzce Üniversitesi

Düzce Üniversitesi

armagan.ercan1453@gmail.com

oznurbozkurt@duzce.edu.tr

Özet

Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesinde görev yapan akademisyenlerin tam sayım yöntemi ile örnekleme dahil edildiği çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Karar verme tiplerinin örnekleme hangi ağırlıkta ortaya çıktığının ve adanmışlık davranışının en çok hangi boyutta var olduğunun belirlenmesi ve yine karar verme ve adanmışlık davranışlarının birbiri ile olan ilişkisinin belirlenmesi de diğer bir çalışma amacıdır. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular özellikle yöneticiler açısından önem taşımaktadır. İşe alımda, terfilerde veya yer değiştirmelerde kullanılabilecek bir kriter olarak karar verme tarzları işine kendini adayan çalışanlara sahip olmayı getirebilecektir. İşletmelerin işine kendini adanmış ve işi ile bütünleşmiş çalışanlara sahip olması uzun vadede işletme performansını artırıcı en önemli faktördür. Bu açıdan işe adanmaya dikkat çekilerek yönetsel faaliyetlerde bu konunun üzerinde durmanın önemi bir kez daha vurgulanmış olacaktır. Araştırmanın sonucunda karar verme tarzlarının adanmışlık ile pozitif ve negatif yönlü ilişkisinin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Karar, Karar Türleri, Adanmışlık

Jel Kodu: M12, D23

Does Decision Making Style Can Effects Engagement of Employees?

Abstract

Academic staff working at the Faculty of Business Administration of Düzce University, including sampling with exact counting method, will be collecting the questionnaire and data from the quantitative research methods. It is another purpose of the study to determine the weight of the decision-making patterns in the sample and the extent to which the behavior of engagement is most present, and to determine relationship of between decision-making and engagement behaviors. Findings to be obtained as a result of research are especially important for managers. Decision-making as a criterion that can be used in recruitment, promotion, or relocation may lead to having employees dedicated to the job. Having employees who are dedicated to the business and integrated with the business is the most important factor in improving the performance of the business in the long run. In this respect, attention to dedication to work will be emphasized once again in managerial activities. As a result of the research, it was seen that decision-making styles had positive and negative relationship with commitment.

Keywords: Decision, Types of Decision, Engagement

Jel Code: M12, D23

1. GİRİŞ

Demokrasinin bir hayat tarzı olarak benimsendiği günümüzde karar verme eylemi önemli bir davranış şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayat akışı içerisinde rutin, önemli olmayan kararlar alınabildiği gibi eğitsel, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda, hayatımızın akışını belirleyecek kadar önemli kararlar da veririz. Doğru alınmış bir kararın kişinin yaşamında pozitif yönde etkileri olabileceği gibi yanlış alınan bir kararında bireyin istemediği sonuçlarla karşı karşıya getirebilmektedir(Güçray, 2016). Bununla birlikte günümüz rekabet ortamında örgütlerin hayatta kalabilmeleri ve rekabet üstünlükleri sağlayabilmeleri, ilk olarak insan kaynağı olmak üzere tüm kaynaklarının etkin ve verimli kullanabilme potansiyeline bağlı bulunmaktadır. (İnce, 2016). Buradan hareketle bir örgütün en kritik kaynağının da insan olduğunu söylemek mümkündür. Bir örgüt içerisinde olan iş görenlerin sorumluluklarını yerine getirirken sergiledikleri adanmışlık düzeyleri o örgütün çıktılarının verimli olabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı; karar verme tarzlarının işe adanmışlık üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Akademisyen olarak görev yapmakta olan

kişilerin hangi tarz karar vermeyi ağırlıklı olarak kullandıklarını belirlemek ve aynı zamanda akademisyenlerin adanmışlık eğilimlerini belirlemek araştırmanın bir diğer amacıdır. Karar verme ve adanmışlık davranışlarının demografik faktörlere göre değişim gösterip göstermediğinin belirlenmesi de çalışmanın bir diğer amacıdır.

2. KARAR VERME

Kuzgun(2005: 7-28)' a göre karar verme, ortaya çıkan bir gereksinimi gidermek için çeşitli alternatifler olduğunda amaca uygun, bireyin içinde bulunduğu koşullara ve sahip olunana olanaklara göre mümkün olabilecek çeşitli faaliyet biçimlerinden en uygun olanın seçimidir. Cemalcılar vd.(1975: 104)'ne göre karar verme eylemi öncelikle bir sorun ya da ortaya çıkan bir problemin varlığının farkında olunması ile başlar. Daha sonrasında o sorun ya da problemin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm yolları irdelenir. İrdelenen çözüm yolları içerisinde en uygun olanın seçimi ile de karar verme eylemi gerçekleşir. Buna benzer bir tanım olarak Güçray(2005: 34-44), karar vermeyi, bir ihtiyacın karşılanması için ya da belirlenen bir hedefe ulaşmak için gereken bilgileri edinmek ve bu bilgiler ışığında çeşitli alternatiflerin oluşturulması ve çözüme yönelik en uygun olan alternatifin seçimi olarak tanımlamıştır. Mann, vd(1989: 265-278)'ne göre karar verme durumu bireyin bir çok seçenek arasından birine yönelmesi bilişsel bir süreci ifade etmektedir.

2.1. Karar Verme Tarzları

Beş tür karar verme stili vardır (Scott ve Bruce, 1995: 888-831). Bunlar, rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınmacı ve ani karar vermedir. Aşağıda bu karar verme tarzları incelenecektir.

Rasyonel karar verme tarzı: Harren(1979)'e göre rasyonel karar verme tarzı eğilimi yüksek olan bireyler alınacak kararların sorumlulukları üzerlerine alırken planlı ve mantıklı bir eğilim sergilemektedirler(Akt.: Scott ve Bruce, 1995: 888-831). Rasyonel karar verme tarzında bireyler olayları kategorize eder ve her kategoriye sınırlamalar getirirler ve olayları bu sınır dahilinde inceleyerek kategorileri önem sırasına göre sıralamaktadırlar. Tüm olayları mantık dahilinde

analiz ederek adımlarını bu mantık çerçevesinde atmaya önem vermektedirler (Yaşlıoğlu, 2007:16-21).

Sezgisel karar verme tarzı: Sezgisel karar verme tarzında bireyler karar verme aşamasında daha çok duyguları ve önsezileri doğrultusunda karar verme yolunu seçmektedirler. Sezgisel karar verme tarzına sahip kişiler diğer karar verme tarzına sahip kişilere göre daha hızlı karara almaktadırlar (Scott ve Bruce, 1995:888-831). Sezgisel karar verme tarzında karar vericiler genellikle fikirleri ve olayları birlikte, birbirleri ile olan ilişkileriyle ve etkileşimleriyle ele alırlar (Yaşlıoğlu, 2007: 16-21). Sezgisel karar verme tarzında yöneticilerin sezgilerini, duygularını ve diğer birtakım sezgisel unsurları direkt olarak bilginin asli kaynağı şeklinde yorumlama eğilimindedir (Tekin ve Ehtiyar, 2010: 3394 3414).

Bağımlı karar verme tarzı: Bağımlı karar verme tarzına sahip kişiler sorumluluk üstlenmekten kaçınma eğilimi göstermektedirler bununla birlikte yüksek düzeyde sosyal desteğe ihtiyaç duyarlar (Girgin ve Kocabıyık, 2003: 35-38). Bağımlı karar verme tarzına eğilim gösteren bireyler başkalarının beklentilerini etkisinde kalarak pasif bir görünüm sergileyerek uyumlu kararlar vermeye çalışmaktadırlar (Nas, 2006: 84).

Kaçınmacı karar verme tarzı: Kaçınmacı karar verme tarzına sahip kişiler neredeyse her durum ve koşulda karar verme davranışından kaçınarak karar vermeyi son ana kadar ertelemeye eğiliminde olurlar (Üngüren, 2011: 144). Kaçınmacı karar verme tarzında içinde bulunulan birey kaytarma eğimi göstererek, sorumluluğu başkasına atarak ya da olma olasılığı en az olan kötü alternatifi desteklemek için akıl yürütmeler oluşturarak uyumsuzluktan kaçma eğilimi sergilemektedir (Çolakkadıoğlu, 2013: 387- 403).

Kendiliğinden/Ani karar verme: Ani karar verme tarzına eğilim gösteren kişiler kendiliğinden ve doğal sürecine göre karar verme eğilimi gösterirler (Scott ve Bruce, 1995: 888-831). Bir karar verme durumunda aceleci olan ya da kararsızlık gösteren bireyler çeşitli seçenekler hakkında araştırma yapmaktan kaçınarak durum ve koşullar üzerinde ayrıntılı düşünmek yerine seçenekler arasından en fazla hoşuna gideni seçerek karar verme eğilimi göstermektedirler (Sardoğan, vd., 2006: 78-97).

3. İŞE ADANMIŞLIK

Modern örgüt yapısında, iş görenlerin proaktif olmaları, yenilikçi davranışlar sergilemeleri, kişisel gelişimlerine önem vererek sorumluluk üstlenmekten kaçınmamaları ve yüksek düzeyde performans göstermeleri beklenmektedir. Bu durumun sağlanması içinde örgütler kendini işine adanmış iş görenlere ihtiyaç duymaktadırlar(Bakker ve Leiter, 2010: 181-196). İşe adanma iş görenlerin işlerine bağlı olmasını, sorumluluklarını yerine getirmeleri esnasında motivasyonel düzeylerinin yüksek olmasını sağlamaktadır böylelikle iş verimi de artmaktadır(Macey ve Schneider, 2008: 3-30). Esen(2011: 377-390), işe adanmışlığı iş görenin işine ne düzeyde bağlı olduğunun ötesinde sorumluluğunu yerine getirirken tüm özüyle ne düzeyde orada olduğunu ve işine kendisini ne düzeyde kattığını ifade etmektedir şeklinde tanımlamıştır.

3.1. İşe Adanmışlık Tarzları

Fiziksel adanmışlık: Fiziksel adanmışlık bizzat yapılan için içerisinde yer alma anlamı taşımaktadır (Rich, vd., 2010: 617-635). Kahn (1990: 694-700)' da fiziksel olarak adanmış iş görenlerin çalışma performansındaki artışların diğer iş görenler için olumlu bir örnek teşkil edeceğinden onların motivasyonlarında da olumlu artışlar sağlayacağı konusuna vurgu yapmıştır.

Bilişsel adanmışlık: Bilişsel adanmışlık iş görenlerin örgütlerine kendilerinden neler beklendiğinin farkında olmaları durumudur. Bilişsel adanmışlık ile iş görenler sorumluluklarına daha yüksek düzeyde odaklanacağından iş performanslarında artışlar sağlayacağı gibi örgütlerin iş görenler tarafında beklentilerin yerine getirilmesi de daha kolay hale gelecektir(Kahn, 1990: 694-700).

Duygusal adanmışlık: İş görenler, duygusal anlamda da işlerine ve sorumluluklarını yerine getirdikleri yere bağlı olmaları gerekmektedir. Duygusal adanmışlık iş görenlerin çalışma arkadaşları ve yöneticileri ile güçlü ilişkiler kurmaları, onların sorunları ile ilgilenmeleri ve empati kurmaları şeklinde açıklanabilmektedir(Esen, 2011: 377-390).

4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır.. Araştırmanın evrenini Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesinde görev

yapan akademisyenler(81) oluşturmaktadır. Evren ulaşılabilir boyutta olduğu için örnekleme yöntemine gidilmemiştir ve tam sayım yöntemi ile veriler toplanmıştır. Araştırmada bağımsız karar verme tarzları Scott ve Bruce (1995)'a ait ölçek ile değerlendirilmiştir. İşe adanmışlık ile ilgili ölçek Rich (2006)'e ait ölçektir Anket verileri SPSS 24. programı kullanılarak analiz edilmiştir.

5. BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik yapılmış olan frekans analizlerine göre katılımcıların %50,6 sının yaş aralığı 18 ile 23 yaş aralığındadır. Katılımcıların %35,8 i kurumlarında çalışma süreleri 1 ile 5 yıl arasında iken katılımcıların çalışma sürelerinin dağılımına bakıldığında(1-5 yıl arası, 6-10 yıl arası, 10 yıldan fazla) ise yüzdesel dağılımlarının birbirlerine yakın oldukları söylene bilinmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan katılımcıların 4/3 ünü erkek katılımcıların oluşturduğu söylenebilir.

Tablo1. Betimleyici İstatistikler

İfadeler	N	Ortalama	Std. Sapma
Karar Verme	81	3,24	0,464
Rasyonel Karar Verme	81	4,18	0,906
Sezgisel Karar Verme	81	3,41	0,914
Bağımlı Karar Verme	81	3,58	0,969
Kaçınmacı Karar Verme	81	2,66	0,932
Ani Karar Verme	81	2,47	925
İşe Adanmışlık	81	3,84	0,838
Fiziksel Adanmışlık	81	3,81	0,831
Duygusal Adanmışlık	81	3,8	0,999
Bilişsel Adanmışlık	81	3,91	0,877

Araştırma katılan katılımcıların karar verme ve işe adanmışlık düzeylerinin ortalamalarına bakıldığında en yüksek düzeyin işe adanmışlık bağımlı değişke-

nine sahip olduğu söylenilebilir. Karar verme bağımsız değişkeninin boyutları arasında en yüksek ortalama düzeyi ise rasyonel karar verme boyutunda olduğu yapılan analizler sonucunda saptanmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Karar Verme Tarzı İle İşe Adanmışlık Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi

İfadeler		Karar Verme	İşe Adanmışlık
Karar Verme	Korelasyon kat sayısı	1	
	Anlamlılık		
İşe Adanmışlık	Korelasyon kat sayısı	,410**	1
	Anlamlılık	,000	
**. Korelasyon anlamlılık düzeyi 0.01			

Araştırma kapsamında katılımcıların karar verme düzeyleri ile işe adanmışlık düzeylerinin arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların karar verme düzeyleri ile işe adanmışlık düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkini var olduğu söylene bilinmektedir.

Tablo 3. Karar Verme Tarzları İle Fiziksel Adanmışlık Arasındaki Regresyon Analizi

ANOVA ^a							
Model	Kareler top.	df	Kareler ort.	F	Anlamlılık		
Regression	32,584	5	6,517	21,604	,000 ^b		
Kalan	22,624	75	,302				
Toplam	55,209	80					
Model	St. Olmayan katsayılar		St. Katsayılar	t	Anlamlılık	Doğrusallık İstatistikleri	
	B	St. Sapma	Beta			Tolerans	VIF
Sabit katsayı	,571	,487		1,172	,245		
Rasyonel Karar Verme	,557	,094	,607	5,924	,000	,520	1,923
Sezgisel Karar Verme	,192	,076	,212	2,522	,014	,775	1,290
Bağımlı Karar Verme	,107	,082	,124	1,302	,197	,601	1,665
Kaçıncı Karar Verme	-,120	,080	-,134	-1,487	,141	,670	1,493
Ani Karar Verme	,079	,086	,088	,925	,358	,602	1,660
R ² : 590, Adjusted R Square: 563 (b: Bağımlı değişken = Fiziksel adanmışlık a: Bağımsız değişken = karar verme düzeylerinin alt boyutları)							

Karar verme düzeylerinin alt boyutları fiziksel adanmışlık alt boyutu üzerinde %56'lık bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Karar verme düzeylerinin alt boyutlarının fiziksel adanmışlık boyutu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kat sayılar tablosu incelendiğinde; karar verme bağımsız değişkeninin diğer boyutları açısından fiziksel adanmışlık boyutu ile ilgili anlamlı etkiler saptanamamıştır.

Tablo 4. Karar Verme Tarzları İle Duygusal Adanmışlık Arasındaki Regresyon Analizi

ANOVA ^a							
Model	Kareler top.	Df	Kareler ort.	F	Anlamlılık		
Regression	39,869	5	7,974	14,983	,000 ^b		
Kalan	39,915	75	,532				
Toplam	79,784	80					
Model	St. katsayılar	Olmayan	St. Katsayılar	t	Anlamlılık	Doğrusallık	
	B	St. Sapma	Beta			İstatistikleri	
Sabit katsayı	,945	,647		1,460	,148	Tolerans	VIF
Rasyonel Karar Verme	,308	,125	,279	2,463	,016	,520	1,923
Sezgisel Karar Verme	,378	,101	,346	3,728	,000	,775	1,290
Bağımlı Karar Verme	,279	,109	,271	2,572	,012	,601	1,665
Kaçınmacı Karar Verme	-,217	,107	-,203	-2,032	,046	,670	1,493
Ani Karar Verme	-,055	,114	-,051	-,484	,630	,602	1,660
R ² : 500, Adjusted R Square: ,466 (b: Bağımlı değişken = Duygusal adanmışlık a: Bağımsız değişken = karar verme düzeylerinin alt boyutları)							

Araştırma kapsamında yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre karar verme düzeylerinin alt boyutları duygusal adanmışlık alt boyutu üzerinde %47'lik bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Katılımcıların kaçınmacı karar verme düzeyleri arttıkça duygusal adanmışlık düzeylerinin azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5. Karar Verme Tarzları İle Bilişsel Adanmışlık Arasındaki Regresyon Analizi

ANOVA ^a							
Model	Kareler top.	df	Kareler ort.	F	Anlamlılık		
Regression	38,913	5	7,783	25,841	,000 ^b		
Kalan	22,587	75	,301				
Toplam	61,500	80					

Model	St. Olmayan katsayılar		St. Katsayılar		T	Anlamlılık	Doğrusallık İstatistikleri	
	B	St. Sapma	Beta				Tolerans	VIF
Sabit katsayı	,499	,487			1,024	,309		
Rasyonel Karar Verme	,601	,094	,621		6,399	,000	,520	1,923
Sezgisel Karar Verme	,265	,076	,276		3,474	,001	,775	1,290
Bağımlı Karar Verme	,065	,082	,072		,801	,425	,601	1,665
Kaçınmacı Karar Verme	-,091	,080	-,097		-1,135	,260	,670	1,493
Ani Karar Verme	,002	,085	,002		,024	,981	,602	1,660

R²: 633, Adjusted R Square:., 608 (b: Bağımlı değişken = Bilişsel adanmışlık a: Bağımsız değişken = karar verme düzeylerinin alt boyutları)

Araştırma kapsamında yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre karar verme düzeylerinin alt boyutları bilişsel adanmışlık alt boyutu üzerinde %62,1'lik bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada çalışanın işletme için verimi artırmak ve işinden tatmin olmasını da sağlamak adına yöneticilerin kullanabileceği bir anahtar unsur olarak karar verme tarzları ele alınmıştır. Kişilere tanınan karar verme hakkı işe adanmışlığı etkileyici bir faktör olarak görülmüştür. Bunun yanı sıra nitelikli çalışanın nitelikli kararlar verebileceği de bu çalışmada değerlendirilmiştir. Her birey aldığı

eğitim veya kişilik yapısı sebebi ile farklılaşmaktadır. Bu bireylerin karar verme tarzları da birbirinden ayrılmaktadır. Yönetim anlayışı olarak karar vermeyi alt kademelere bırakmış işletmeler kendileri için en doğru kararı verecek çalışmada sahip olmak isteyecekleredir. Bu çalışmada nitelikli iş gücü seçerken veya görev dağılımı yaparken yahut işletme içinde kariyer olanakları oluştururken kullanılacak bir kriter olarak ön görülen karar verme tarzı çalışanların adanmışlıkları ile bağlantılı olarak incelenmiştir.

Araştırmanın yürütüldüğü akademik örgütteki çalışanların rasyonel karar vermeyi diğer karar verme tarzlarına göre daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Yine kuruma karşı adanmışlıkları incelendiğinde ise bilişsel adanmışlık sergiledikleri görülmüştür. Araştırmaya katılanların duygu ya da sezgi ile hareket etmekten ziyade araştırarak ve gerekli tüm bilgileri toplayarak kendileri için en uygun olan davranışı sergilemeyi tercih ettikleri görülmüştür. Kariyerinin ortasında bulunan kişilerin kaçınmacı karar vermeyi kariyerinin başında bulunanlara göre daha fazla tercih ettikleri sonunun bulunması, bu guruptaki kişilerin alternatif kariyer yollarına yönelme imkan ve güdülerinin düşük olması sebebi ile bu davranışta bulundukları söylenebilir. Kariyerinin ortasında ve daha ilerisinde bulunanların sezgisel ve bağımlı karar eğilimleri de yüksektir. Edinilen deneyimler sezgilerin doğruluğunu ortaya koyabileceği gibi yaşın ilerlemesi ile birlikte öğrenme yeni bilgi edinme kapasitesinin düşmesi diğerlerine olan bağımlılığı getirmektedir. Kaçınmacı ve ani karar verme ile adanmışlık arasında negatif yönlü ilişkiler bulunmuşken diğer tüm karar verme tarzları ile pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmüştür. Adanmışlık davranışı sergileyecek çalışanların ani ve kaçınmacı karar verenler arasından çıkmayacağı ve bu sebep ile çalışan seçerken veya terfi ettirilirken bu hususa dikkat edilmesi önerilebilir. Ayrıca kaçınmacı karar verenlerin tüm adanmışlık boyutların da negatif etki göstermesi bu tespitleri doğrulamaktadır. Adanmışlığı en fazla etkileyen karar verme tarzı rasyonel karar verme olarak bulunmuştur. Bunu sezgisel karar verme takip etmektedir.

Bu çalışma eğitim örgütleri açısından adanmışlık sağlayacak personeli seçmede en uygun karar tarzının rasyonel karar tarzı olduğu görülmüştür; ancak örgüt tipi ve işin yapısı gereği bu durumun farklılaşacağı unutulmamalıdır. İleride farklı sektörler için bu çalışmanın tekrarlanması fayda sağlayacağı düşünüldüğün-

den araştırmacılara bu konuyu değişik sektörler açısından inceleyip kıyaslamalar yapmalarını önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Bakker, A. B. ve Leiter, M. P. (2010). "Where to go from here? Integration and future research on work engagement". *Work engagement: A Handbook Of Essential Theory And Research*: 181-196.
- Cemalcılar, İ. Bayar, D. Askun, İ. Özalp, Ş. (1975). İşletmecilik bilgisi, 2. Baskı Eskişehir Yayın No: 122, Kalite Matbaası, Ankara.
- Çolakkadıoğlu, O. (2013). Ergenlerde karar verme ölçeğinin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 387-403.
- Esen, E. (2011). Çalışanların örgüte cezbolması. *Marmara üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 377 390.
- Girgin, V., ve Kocabıyık, A. (2003). " Kazaya yatkınlık" Tanımı yapılabilir mi?" Riskli sürücüler kimlerdir? *Düşünen Adam*, 16(1), 35-38.
- Güçray, S. S. (2016). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9).
- Güçray, S. S.(2005). A study of the decision- making behaviours of turkish adolescents. *Pastoral Care*. March, 34-44.
- İnce, A. R. (2016). Algılanan örgütsel desteğin işe adanmışlık üzerindeki etkisinde yönetici desteğinin aracılık rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57).
- Kahn, William A.(1990). Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work, *Academy of Management Journal*, Cilt 33, Sayı 4,ss.694-700
- Kuzgun, Y.(2005). *Karar stratejileri ölçeği*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 7-28.
- Macey, William H. ve Schneider, Benjamin. (2008). "The meaning of employee engagement." *Industrial and organizational psychology* 1 (1): 3-30.
- Mann, L., Hormonİ, R., Power, C. (1989). Adolescent decision making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265 - 278.
- Nas, S. (2006). *Gemi operasyonlarının yönetiminde kaptanın bireysel karar verme süreci analizi ve bütünlük bir model uygulaması*(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Rich, B. L. (2006). *Job engagement: Construct validation and relationships with job satisfaction, job involvement, and intrinsic motivation* (Doctoral Dissertation, University Of Florida).197
- Rich, B. L., Lepine, J. A., ve Crawford, E. R. (2010). Job engagement: Antecedents and effects on job performance. *Academy of Management Journal* , 617-635.
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F. ve Kaygusuz, C. (2006). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 78-97.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and psychological measurement*, 55(5), 818-831.
- Tekin, Ö.A. ve Ehtiyar, V.R. (2010). Yönetimde karar verme: Batı Antalya bölgesindeki beş yıldızlı otellerde çalışan farklı departman yöneticilerinin karar verme stilleri üzerine bir araştırma. *Journal Of Yaşar University*, 20(5), 3394-3414.
- Üngüren, E. (2011). Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yaşlıoğlu, M.M. (2007). *Karar verme sürecinde eğilimler ve bir araştırma*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ASSESSING THE ROLE OF RURAL COMMUNITY DEVELOPMENT PROGRAMS IN WOMEN EMPOWERMENT IN PAKISTAN

Madiha Asad Mirza

madiha.asad@ucp.edu.pk

UCP Business School

Faculty of Management Studies

University of Central Punjab

Ambreen Khursheed (Co-author)

Corresponding author email: ambreen.khursheed@ucp.edu.pk

UCP Business School

Faculty of Management Studies

University of Central Punjab

Abstract

The discrimination in gender is a consistent issue faced by all women in the whole world and it has raised the need to uplift women status. The current study assesses the key role played by the Rural Community Development Programs (RCDP) (a non-banking finance company) in women empowerment and poverty alleviation in Pakistan. The study uses case study methodology for in-depth analysis of RCDP and reveals that it brings significant improvement in women's family well-being and improves their social and economic status by allocating interest-free loans. The current study uses four key variables; education, marital status, age, and family type to investigate their impact on women's decision-making ability in view of their social and domestic life aspects. The study evaluates two successful female borrowers as a case study out of six borrowers who have taken loan from RCDP for carrying out their entrepreneurial activities. The findings further reveal that RCDP provides full time earning source for improving women's standard of living and it not only works as a mean to provide finance but also

serves as a source to increase women confidence and morale which subsequently expands entrepreneurial activities. The demand for microfinance specifically for entrepreneurial activities is increasing day by day in Pakistan. Hence this study will not only evaluate the empowerment which women are getting from the finance and moral uplift provided by the MFIs but will also help the microfinance institutions to know about their role in economic development and how much this has increased their own business capability and capacity.

Keywords: Microfinance Institutions; Rural Community Development Programs; Pakistan; Women Empowerment; Entrepreneurial Activities.

JEL Classification Codes: G2, G21

Introduction

Internationally the difference between male female ratio is not considered important, but in most of the areas women are given less privilege and power as compare to men (Hulme, 2008). According to Bill Clinton women earn only 10 percent of the income, despite that almost 66 percent of the world's work activities are done by women, they generate 50 percent of the food items yet the property they own is only one percent around the world (Sohail, 2014). It is estimated that 70 percent of the world population is comprising of women (Zoynum & Fehmida, 2013; Sarumathi & Mohan, 2011). Women around the globe are also given little access to resources and political power and there are not too many properties owned by women. They also lack collaterals deposited in the financial sector, as in case of financial crisis, they face severe difficulties in arranging finances (Peprah, 2012).

In developing countries, microfinance facility and women empowerment are considered to be one of the most important tools for alleviating poverty by especially targeting women (Esteve & Volart, 2004; Mayoux 2000; Zoynum & Fehmida, 2013). Undoubtedly, women are a fundamental part of the society and without their involvement societies cannot develop and flourish (Harris, 2009). Women empowerment enhances the participation of female workforce, ability to take decisions, and poverty alleviation. Therefore, an increase in their income will not only benefit their family but it will also have a positive impact on the whole economy (Mosley & Hulme 1998). Women empowerment entitles them to have

their own rights, such as; right of education, right to live independently (job), right to take care their health, right to take their own life decisions and also to fight against the injustice in the society (Peprah, 2012).

Among emerging economies, most of the societies are male dominated and women have to face discrimination in almost every step of their lives whether it's their family life, socio-economical life or political life. Hence, to promote women empowerment particularly in the rural areas, government and Non-Government Organizations (NGOs) made efforts in collaboration with microfinance institutions for poverty alleviation (Hoddinott & Hodda, 1994). Several past researchers revealed that to fight against poverty by targeting women is one of the most effective ways as women spend their incomes on the food, health, and education expenses of their children and families while men most often misused their income (Mosley & Hulme 1998; Coleman, 2006). The investments made by women contributes towards the betterment of the country with long term economic advancements for communities, their families, and ultimately for the whole (Women's Empowerment: Global Perspectives AJWS, 2006). Women's empowerment is an emerging trend especially in developing countries like Pakistan, where almost 22.3 percent of the population especially women are living below poverty, 40 percent of women are poor and among them around 30 percent of the women are both economically and socially poor. Pakistan ranked on 115th position among 187 on the HDI in gender equality according to United Nations Human Development Report 2011 (National Report –June 2012, Pakistan). These stats stressed the need of gender equality in a developing country like Pakistan. The study primarily aims to determine the impact of micro funds in improving the socio-economic conditions of women and secondly to observe the demographics that effects the decision making ability of women with the help of qualitative research approach.

Purpose of the Study

The research aims to explore the effectiveness of microfinance facility by doing case study analysis of Rural Community Development Programme (RCDP) in boosting women entrepreneurship and empowerment. To determine how microfinance is enhancing women empowerment, following are the sub-objectives of this research.

- To determine how microfinance, increases women entrepreneurial development?
- To explore how women are benefited from RCDP's micro credit program?
- To figure out how their standard of living improves after getting microfinance?

The study focuses to determine that how a microfinance institution is facilitating the entrepreneurs especially the females. In order to meet the objectives of our study, we selected (RCDP) a Non-Banking Finance Company based in Lahore operating in the 13 districts of Punjab, Pakistan. By the end of December 2017, RCDP had 96,445 active borrowers including 94% females and 6% males. The time frame used for conducting this research is one year that is 2017. Qualitative research methodology with in-depth interviews is applied for analyzing the data in this study.

Literature Review

Concepts of Empowerment and Women empowerment

Literature uses many different terms to symbolize women empowerment. The most commonly used terms are women's autonomy (Dyson & Moore, 1983; Basu & Basu, 1991; Jeejeebhoy, 2000), gender equality (Global Gender Gap Report, 2012), women's status (Gage, 1995; Tzannatos, 1999), women's power (Mason, 1998; Beegle et al., 1998; Quisumbing & de la Briere, 2000; Agarwal, 1997; Pulerwitz et al. 2000), women's right (Quisumbing, Payongayong, Aidoo, & Otsuka, 1999), and women participation (Duflo, 2005; Naraya, 2002; Akerkar, 2001). Other related terms that the literature uses are control, choice and power to explain the meaning of empowerment.

Empowerment is generally defined as the expression of freedom in decisions' choices. The World Bank (2011) defined empowerment as "the process of increasing the capacity of individuals or groups to make choices and to transform those choices into desired action and outcomes." The ability to take decisions is dependent on the capabilities of a person such as his/her social setup, environment, and the personality traits (Sen, 1993). The internal change in the process of an individual can also be related to empowerment (Mayoux, 2000). The amount of

impact on the external actions of people that affect their welfare also increases the empowerment capability (Batliwala, 1994).

By adding more clarification to above definition, Kabeer (1998) suggested one step further that empowerment is the process to expand people's ability so that they can make strategic choices in their lives. Kabeer's definition highlighted three key elements of empowerment. (i) the idea of process, or change for a condition of disempowerment, (ii) strategic life choice as a human agency, and (iii) the capacity to make the right decision. Similarly, Narayan (2002) narrated another definition of empowerment as "the development of abilities in poor people to participate, negotiate, empower, and control positively affects their lives."

Empowerment has two major elements; one is the resources and second is the activity (Sohail, 2014). Tangible and intangible both elements are included in the resources. Tangible resources include financial and material assets where intangible assets include capabilities, skills, knowledge, decision making power, and the ability to participate in political and social affairs. Resources acts as the facilitators for empowerment and acting by using those resources helps in achieving goals. Women empowerment encourages women, enhances their abilities to manage their own lives, take decisions and work for their own development, particularly in the field of health and education (Kapitsa, 2008). Malhotra, Schuler, and Boender (2002) developed a multi-dimensional concept of women empowerment which includes economic affairs, socio-cultural activities, family engagements, legal and political rights and their psychological upbringing and revealed that women empowerment is a complex and significant phenomenon.

Microfinance and Women empowerment

Many past studies revealed that most of the borrowers and beneficiaries of microfinance are women (Akerkar, 2001; Tzannatos, 1999). A research by Yunus, (2001) highlighted that 95 percent of the Grameen's borrowers were women and it kept on increasing by the end of 2011. On the similar lines, Aghion & Morduch, (2005) found that 71 percent of the total beneficiaries of microfinance around the world are women and among them 84 percent beneficiaries are the poor women despite the fact that microfinance is not easily accessible. Past research studies also exposed that microfinance institutions target female borrowers as

their main clients as their default rates are very low (Kevane & Wydick, 2001; Sarumathi and Mohan, 2011; Al-Mamum, Wahab & Su, 2014). Due to this reason, most of the recent projects offered by microfinance institutions are mainly designed for women and their empowerment. According to Kevane & Wydick, (2001) microfinance plays a key role in women empowerment as it increases their resources, rises return on human capital by increasing their purchasing power and ultimately it empowers women. In the emerging economies women are still more poor, helpless, and neglected hence giving them power must be a priority.

Entrepreneurial Achievements of Women through Microfinance

Microfinance sector in Pakistan got recognized from the last decade and has significant contribution in the women empowerment. The Citi Micro entrepreneurship (CMA) Awards invites applications every year for the encouragement of women entrepreneurs all over the Pakistan. Microfinance Banks, Non-Banking Finance Companies apply their case studies of successful & innovative entrepreneurs for this prestigious award. The Citi Awards ranging from Rs. 150,000 to 300, 000 given to successful women entrepreneurs. This activity boosts up the morale of women entrepreneurs through microfinance services. Microfinance sector contribute a lot of development in successful women entrepreneurs across Pakistan. According to Pakistan Microfinance Network, (2016) Pakistan have 4 million active borrowers out of which 86% are females and 14% are males and the gross loan portfolio amounts to 100 billion PKRs. These statistics shows that microfinance sector is prioritizing women empowerment. After microfinance banks the NBFCs are the second largest financial service providers to the low income groups especially women (Meenu et al., 2011).

Research Question

- How microfinance is an effective tool for women empowerment?

Sub-Questions

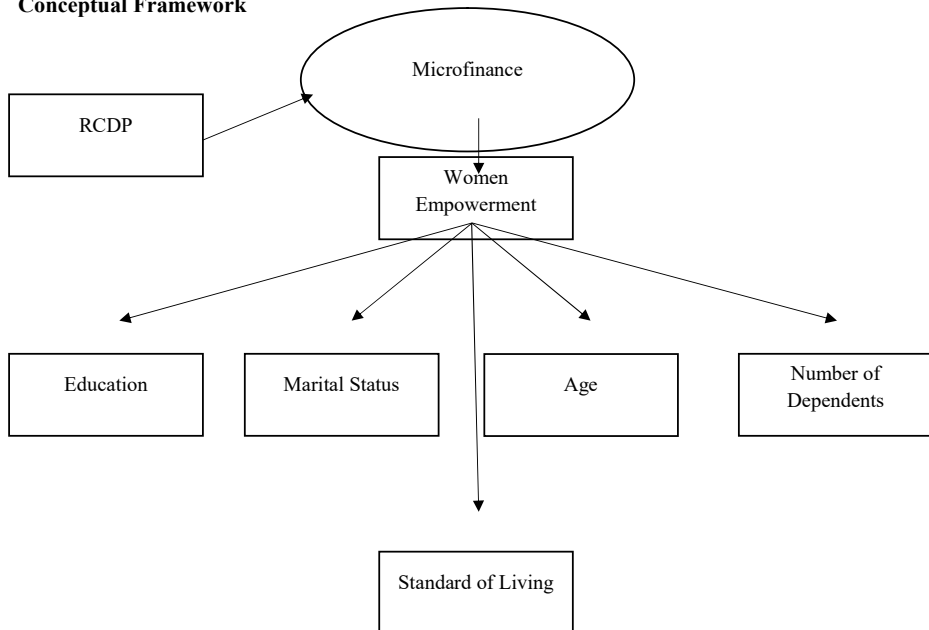
- i) Does microfinance increase entrepreneurial development?
- ii) How the women benefited from RCDP's micro credit program?
- iii) Is there any increase in the standard of living after getting microfinance?

Theoretical Framework

Williams' Theoretical Model of Women's Empowerment

Williams (2005) developed a theoretical model focusing on women's empowerment in Bangladesh. For developing that model, he used Hashemi and Schuler (1993) and Kabeer (1999) research work which added significant insights into his model. According to Kabeer (1999) empowerment consists of three key elements, which are resources, agency and the achievements. Eventually, outcomes are achieved as achievements, by uniting resources and agency. In order to meet the research objectives of this paper we have used Williams' theoretical model of women empowerment.

Conceptual Framework

Methodology

Research Design

This study is conducted by using qualitative research approach. It mainly focuses on four key variables; education, marital status, age and number of dependents. It particularly highlights how microfinance services provided by RCDP facilitated women to improve their attitudes, trust, networks, and reciprocity. For in-depth analysis, case study approach is used as it provides the opportunity of doing detailed research of this social discipline in the perspective of RCDP (Rural Community Development Program). The study aims to explore the role of microfinance in women entrepreneurship and women empowerment by doing analysis on the utilization of the loans taken from RCDP.

Data Collection

For data collection “questionnaire” based interview technique is used, however as most of the respondents who were the borrowers were illiterate hence their interview was taken verbally and recorded. In questionnaire both open and close ended questions were asked. For selecting the sample purposive sampling technique is used, two top borrower’s cases were selected out of six borrowers under limited time and cost. The unit of analysis in this study are individual female borrowers and are selected from a microfinance organization (RCDP) based in Lahore. This organization was selected on the basis of their special innovative microfinance services provided to female borrowers.

Table 1 Demographical Profile of Respondent 1

Real Life Microfinance Borrower Cases	
Entrant Information Case 1	
Respondent 1	
Gender	Female
Educational level	Illiterate
Birth Date	04-20-1976
Marital Status	Married
Number of Dependents	7

Business Information

Type of Business	Rubber Auto Spare parts (Manufacturing)
Monthly Sales	13,000 Pieces (Rs. 75,000)
Total Employees	16

Source: Field Data (2017)

Number of loans utilized (From the beginning to date and she is at fourth loan cycle stage)

	1	2	3	4
Loan Cycle	1 st	2 nd	3 rd	4 th
Date	17-05-2012	17-05-2013	16-05-2014	08-05-2015
Amount	10,000	20,000	30,000	80,000
Repayment Period (Planned)	12 month	12 month	12 month	18 month
Repayment Period (Actual)	12 month	12 month	12 month	18 month
Current Loan Outstanding	0	0	0	13,347
Monthly Sales at Start of Loan Cycle	2400 Piece- (Rs. 9,000)	4,000 Piece (Rs.35,000)	8,000 Piece (Rs.65,000)	13,000 Piece (Rs.150,000)
Monthly Sales after Repayment	4000 Piece (Rs. 35,000)	8000 Piece (Rs.65,000)	13000 Piece (Rs.150,000)	Currently 20,000 Piece (Rs.300,000)

Table 2 Demographical Profile of Respondent 2

Entrant Information Case 2	
Respondent 2	
Gender	Female
Educational level	Primary level
Birth Date	01-01-1964
Marital Status	Married
# of Dependents	5
Business Information	
Type of Business	Manufacturing
Monthly Sales	2000 Pieces (Rs. 280,000)
Total Employees	6

Number of loans utilized (From the beginning to date and she is at third loan cycle stage)

	1	2	3
Loan Cycle	1 st	2 nd	3 rd
Date	18-10-2012	10-10-2013	22-10-2014
Amount	30,000	35000	40000
Repayment Period	12 Months	12 Months	12 Months
Repayment Period (Actual)	12 Months	12 Months	12 Months
Current Loan Outstanding	0	0	8000
Monthly Sales at Start of Loan Cycle	1000 Unit (Rs.140,000)	1200 Unit (Rs.168,000)	1500 Unit (Rs.210,000)
Monthly Sales after Repayment	1200 Unit (Rs.168,000)	1500 Unit (Rs.210,000)	2000 Unit (Rs.280,000)

Source: Field Data (2017)

Data Analysis and Findings

This study analyzes the role of RCDP in women empowerment through case study assessment methodology. The in-depth case study analysis with qualitative approach was carried out. The phenomena on which this is based, is the transition of the women into being a member of the RCDP by exploring the effectiveness of microfinance institutions in enhancing the women empowerment, entrepreneurship and development. In the interviews, each respondent shared her experience by expressing their emotions and feelings. The open-ended questions provided the exact scenarios as seen or dealt by the respondents themselves. The main focus of the research was on the use of open-ended questions, interviews in order to build up the personal connection with the respondents and to get the fair knowledge about how these women have been empowered by participating in this program. In these interviews they were asked multiple questions about their selves, their family, the organization RCDP from where they had taken the loan, their household wellbeing and about their entrepreneurial activities. The interviews of the respondents were recorded in order to capture the actual words of the respondents.

Both our cases described the importance of correct decision taken by women during their financial crisis. The respondent (1) described when her family business failed then she applied for the micro finance program of RCDP and was provided with an initial loan under CED worth Rs.10,000/- for establishing a small manufacturing unit of spare parts in her home. The key of her success remains centered to the fact when she took a decision to take loan from RCDP and use it productively. Today, she is happily living with her family.

“Borrowing loan made our life very easy. We can take loan whenever we face any problem whether for household or our business needs. My husband was not well and I took loan for our business started my work and earned a good living. It has helped us a lot in building a good household living”. (Respondent 1)

Similarly, the second respondent narrated that when her husband failed to manage their business, the microfinance facility provided by RCDP supported her and now they are running their own business on a large scale.

“When my husband lost his job I took loan from RCDP to setup a small business activity at our home. With the help of this loan I not only setup the work for my husband but also bought a house, provided good education to my children and a good living life” (Respondent 2)

The loans had also positively affected the lives of borrowing women in enhancing their empowerment.

Impact of Microfinance on Women Empowerment

After getting help from RCDP, women are now able to make their own interpersonal and familial decisions. Few examples of respondents' answers are as follows:

“I and my husband started doing all chores together now. We both listen to each other, and collectively take decisions. He respects my suggestions and decisions. As we both are not educated, we have realized the importance of education. Therefore, we are sending our children to good schools for quality education”. (Respondent 1)

“With this loan I have become more participative. Now I am completely involved in my all home decisions regarding our business along with my husband. I believe this loan activity has greatly empowered me.” (Respondent 1)

“By taking this loan from RCDP, I and my husband had jointly setup our work at home. Initially we bought one Molding Machine, which later on increased to 3 Molding Machines. Along with that 5 to 6 more employees are now working under us” (Respondent 2)

“The credit of our success and a way better wellbeing goes not only to my hard work but to all including my family, friends and to RCDP who helped us to build up our life once again.” (Respondent 2)

Conclusion and Discussion

Microfinance is considered to be an effective tool to encourage and enhance entrepreneurial activities in any economy. This paper aimed to evaluate the effectiveness of microfinance in empowering women in Pakistan. From the results and analysis, it has been concluded that Microfinance is an effective tool for women empowerment and entrepreneurship development.

Past research studies conducted by (Rosintan, 1999; Sayma Rahman et al., 2009) also found through their research that age, education, marital status and number of dependents in family have profound impact on women's standard of living and their empowerment. Similarly, Rahman, et al. (2009) determined that age, levels of income and education levels of women are the key factors that affect women empowerment. Likewise, Noreen (2011) found that “age, number of sons alive, marital status, spouse qualification, inherited assets, and microfinance” significantly affect women empowerment. Therefore, our findings are consistent with the findings of previous research studies as we also identified the significance of four key variables which are education, marital status, age and number of dependents in determining women empowerment.

Moreover, we found that microfinance is not only a means to provide finance but also serves to increase women confidence and morale to increase and subsequently expand the entrepreneurial activities. The findings show that the small amount of loan taken from RCDP has greatly helped poor women to uplift their social, economic and financial status. It has given them the decision making power. Micro-financing helped these women to gain confidence in them in starting their own setups by believing in their entrepreneurial skills and decision making powers. These women after taking loans not only setup their own businesses but

also developed the habit of savings for their future. Female borrowers initially invested all their loans in their businesses, to support their families and later on after earning good, they started to save money for the future. Women now feel confident and realize their own position in the family that they are important and have a sound position and role to play in the family. They are more enthusiastic towards working for their goals and helping their husbands in uplifting of their family life and household being. Therefore, it can be concluded that micro-financing has greatly empowered women by enhancing their entrepreneurial skills and decision making power all together.

Similarly, entrepreneurship development is very critical for the growth and development of any developing country. Microfinance provides opportunities so that people can carry out entrepreneurial activities smoothly. The two cases discussed in this paper clearly depict that the microfinance provided by RCDP organization has provided full time earning source and subsequently improved the standard of living of their clients. Initially, they started the business as sole proprietor and eventually now they have multiple people working under them. Microfinance not only supported the selected respondents but through them it also supported several needy people.

There are few limitations in our study. Our first limitation is shortage of time, as this study is not conducted at a bigger level. Secondly, we only collected data from one city and limited to interest based loan whereas RCDP also works on interest free loans. Third, the data collection is only limited to two detailed interviews due to time constraint. It may be argued at this point that the results cannot be generalized based on two cases only. However, our topic has great scope in view of increasing recognition of the women empowerment. Furthermore, due to the dynamic nature of this paper it adds both theoretical and practical contribution in this field of research. Keeping in view the time and resource constraint, these two cases can serve as a starting point to research further into this particular topic and gain further insights. This research will encourage the women segment of our society to face and manage poverty issue.

References

- Agarwal, B. (1997). Bargaining and gender relations: Within and beyond the household. *Feminist economics*, 3(1), 1-51.
- Akerkar, S. (2001). Gender and participation. *BRIDGE Cutting Edge Pack*, Brighton: Institute of Development Studies.
- Ali, H., Bajwa, R., & Hussain, U. (2015). Women's Empowerment and Human Development in Pakistan: An Elaborative Study. *Asian Journal of Management Sciences & Education* (4), 1-14.
- Al-Mamun, A., Wahab, S. A., Mazumder, M. N. H., & Su, Z. (2014). Empirical investigation on the impact of microcredit on women empowerment in urban Peninsular Malaysia. *The Journal of Developing Areas*, 48(2), 287-306.
- American Jewish World Service. (2006). Women's Empowerment: Global Perspectives. An AJWS High School and Adult Education Module.
- Basu, A. M., & Basu, K. (1991). Women's economic roles and child survival: the case of India. *Health Transition Review*, 83-103.
- Beegle, K., Frankenberg, E., & Thomas, D. (2001). Bargaining power within couples and use of prenatal and delivery care in Indonesia. *Studies in family planning*, 32(2), 130-146.
- Coleman, B. E. (2006). Microfinance in Northeast Thailand: Who benefits and how much? *World Development*, 34(9), 1612-1638.
- Daley-Harris, S., & Laegreid, L. (2006). *State of the microcredit summit campaign: report 2006* (45-66). Washington DC DC: Microcredit Summit Campaign.
- Duflo, E. (2005). Gender equality in development. *BREAD Policy Paper*, 11(4).
- Dyson, T., & Moore, M. (1983). On kinship structure, female autonomy, and demographic behavior in India. *Population and development review*, 35-60.
- Esteve-Volart, B. (2004). Gender Discrimination and Growth: Theory and Evidence from India. Suntory and Toyota International Centres for Economic and Related Disciplines, 4(5), 32-52.
- Gage, A. J. (1995). Women's socioeconomic position and contraceptive behavior in Togo. *Studies in Family Planning*, 264-277.
- Haddad, L., & Hoddinott, J. (1994). Women's income and boy-girl anthropometric status in the Côte d'Ivoire. *World Development*, 22(4), 543-553.
- Handy, F., Kassam, M., & Contact, P. (2004). Women's empowerment in rural India. In *International Society for Third Sector Research Conference, Toronto Canada* 4,1-18.

- Hausmann, R., Tyson, I.D., & Zahidi, S. (2012). *Global Gender Gap Report*. World Economic Forum.
- Hulme, D (2008). The story of the Grameen bank: From subsidized microcredit to market based microfinance. *BWPI working Paper 60*, Institute for Development policy and Management, University of Manchester.
- Jejeebhoy, S. J. (2000). *Women's autonomy in rural India: Its dimensions, determinants, and the influence of context*.
- Kabeer, N. (1998). Money can't buy me love? Re-evaluating the empowerment potential of loans to women in rural Bangladesh.
- Kapitsa, L. M. (2008). Women's economic empowerment. *Division for the Advancement of Women, United Nations*.
- Kevane, M., & Wydick, B. (2001). Microenterprise lending to female entrepreneurs: sacrificing economic growth for poverty alleviation? *World development*, 29(7), 1225-1236.
- Malhotra, A., & Schuler, S. R. (2005). Women's empowerment as a variable in international development. *Measuring empowerment: Cross-disciplinary perspectives*, 1(1), 71-88.
- Mason, K. O. (1996). Wives economic decision-making power in the family in five Asian countries.
- Mayoux, L. (2000). *Micro-finance and the Empowerment of Women: A Review of the Key Issues* (No. 993441343402676). International Labour Organization.
- Mayoux, L. (2000). *Micro-finance and the Empowerment of Women: A Review of the Key Issues* (No. 993441343402676). International Labour Organization.
- Meenu et al. (2011). Women Empowerment through Microfinance Intervention in the Commercial Banks. *Int. J. Eco. Res.* 2(2), 35-45. Retrieved June 12, 2012, from [http://www.ijeronline.com/documents/volumes/Vol2issue2/ijer20110202\(5\).pdf](http://www.ijeronline.com/documents/volumes/Vol2issue2/ijer20110202(5).pdf)
- Mosley, P., & Hulme, D. (1998). Microenterprise finance: is there a conflict between growth and poverty alleviation? *World development*, 26(5), 783-790.
- Narayan, D., Stern, N., Nankani, G., Page, J., & Jorgensen, S. (2002). Empowerment and poverty reduction; a source book, the world bank. *PREM Washington, DC Google Scholar*.
- Noreen, S. (2011). Role of Microfinance in Empowerment of Female Population of Bahawalpur District. Department of Economics Bahawalpur, Pakistan. *International Conference on Economics and Finance Research*. IPEDR vol.4 (2011).
- Okello Candiya Bongomin, G., Ntayi, J. M., Munene, J. C., & Malinga, C. A. (2018). Institutions and Financial Inclusion in Rural Uganda: The Mediating Role of Social Capital. *Journal of African Business*, 19(2), 244-261.

- Pakistan Microfinance Network (2016). *Microfinance spotlight*. Islamabad, Pakistan.
- Peprah, J. A. (2012). Access to micro-credit well-being among women entrepreneurs in the Mfantseman Municipality of Ghana. *International Journal of Finance & Banking Studies* (2147-4486), 1(1), 1-14.
- Pulerwitz, J., Gortmaker, S. L., & DeJong, W. (2000). Measuring sexual relationship power in HIV/STD research. *Sex roles*, 42(7-8), 637-660.
- Quisumbing, A. R., & De La Brière, B. (2000). *Women's assets and intra-household allocation in rural Bangladesh: Testing measures of bargaining power*. Washington, DC: International Food Policy Research Institute.
- Quisumbing, A. R., Payongayong, E., Aidoo, J. B., & Otsuka, K. (1999). *Women's land rights in the transition to individualized ownership: Implications for the management of tree resources in Western Ghana*. International Food Policy Research Institute.
- Rahman, S., Junankar, P.N., & Mallik, G. (2009). Factors influencing women's empowerment on microcredit borrowers. A case study of Bangladesh. *Journal of Asia Pacific Economy*. 4(3), 23-40.
- Rosintan D. M. Panjaitan Drioadisuryo, Kathleen Cloud (1999), Gender, self-employment and microcredit programs: An Indonesian case study, *Quarterly Review of Economics and Finance*. 39, 769-779
- Sarumathi, S., & Mohan, K. (2011). Role of micro finance in women's empowerment (An Empirical study in Pondicherry region rural SHG's). *Journal of Management and Science*. 1(1), 1-10.
- Sayma Rahman, P.N. Junankar and Girijasankar Mallik (2009). Factors influencing women's empowerment on microcredit borrowers: A case study in Bangladesh. *Journal of the Asia Pacific Economy*. 14(3), 287-303.
- Sen, A. (1993). Capability and well-being. *The Quality of Life*, 30.
- Tzannatos, Z. (1999). Women and labor market changes in the global economy: Growth helps, inequalities hurt and public policy matters. *World development*. 27(3), 551-569.
- United Nations Children Fund's. (2012). Situation analysis of children and women in Pakistan. *National Report*. Government of Pakistan.
- World Bank. (2011). Retrieved from <http://go.worldbank.org/S9B3DNEZ00>
- Zoynul, A. M., & Fahmida, M. O. U. L. A. (2013). Women empowerment through micro credit: A case study of dinajpur, bangladesh. *Studies in Business & Economics*, 8(2).

IMPORTANCE OF CORPORATE GOVERNANCE IN BANKING SECTOR AND ITS IMPACT ON PERFORMANCE: EMPIRICAL EVIDENCE FROM PAKISTANI BANKS

Prof. Dr. Hassan Mobeen Alam

Ammara Sattar

Research Scholar at Hailey College of Commerce University of the Punjab, Lahore

Abstract

Meeting legal requirements to maximize profit is no more the sole primary objective of all corporations, now corporate bodies have to think out of the box and put more attention towards social welfare, business ethics and good governance. Today corporations need to be managed and governed as well, that directly relates with corporate performance. In the subject of corporate governance, banks are special because of highly leveraged nature of business that require to “protect” the interest of depositors and to “optimize” the shareholder’s wealth. This study is an attempt to empirically investigate the impact of corporate governance on accounting as well as market performance of banks. To achieve this objective an index based approach is used to measure the corporate governance for each bank where as bank accounting performance is measured by return on assets (ROA), return on equity (ROE) and market performance of each bank is measured by Tobin’s Q. Study include control variables of size, leverage and growth of bank to analyze the sheer impact of corporate governance on performance. This study exclusively used panel data estimation techniques and further Hausman specification test was implied to get consistent results. End results of the study revealed that corporate governance significantly impact the performance of banks however it is worth to note that not all categories of corporate governance influence the performance evenly.

Keywords: Corporate Governance, Corporate Performance, Panel Data Estimation Techniques

1.1 INTRODUCTION

In the era of competition, conflicts and confrontations where countries contest on the chess board of economies, corporate governance is the key to get competitive edge to conquer. A.C. Fernando states,³ *“Today like three sisters of a religion - Faith, Hope and Charity - three sisters of corporations - Business Ethics, Corporate Governance and Social Responsibility are necessary to satisfy all the stakeholders.”* Meeting legal requirements to maximize the profit is no more the sole primary objective of all corporations, now corporate bodies have to think out of the box and put more attention towards social welfare, business ethics and good governance in order to achieve the goal of maximizing wealth and ultimate economic development.

History shows that big corporations with the belief in just meeting legal requirements to achieve goals met tragic ends more rapidly and collapsed like a pack of cards (Fernando, 2009). High profile organizations like Enron and WorldCom (Berkman, Cole, & Fu, 2009; Loomis, 2004), Bank of Credit and Commerce International (BCCI) (Morrison Handley-Schachler, 2007; Vinten, 2002) and Robert Maxwell’s Mirror group international (Vinten, 2002) experienced catastrophic breakdown after a magnificent growth in boom. In the words of Nell Minow, who bring the attention towards poor corporate governance, *“these companies came to symbolize a breakdown in corporate governance that rocked stock prices and investor confidence.”* (Myring, 2010, p. 103). Although the significance of corporate governance was implicit, it has turned out to be a hot debate after a series of such collapses and frauds occurred in last two decades that has put this topic on front page of newspapers from mere discussion in board rooms (Bollard, 2003). Furthermore corporate governance has emerged as a solution to several prestigious corporations which collapsed in the beginning of this century (Fernando, 2009).

Corporate governance as a notion is recently conceived, as a subject it is still ill- defined and as a regime to be followed it is blurred at the edges (Fernando, 2009). Sir Adrian Cadbury, chairman of Cadbury committee expressed his views as *“corporate governance is defined as a holding the balance between economic and social goals and also between individual and commercial goals”* (Russell, 2006, p. 107). Bollard (2003) considered sound corporate governance not only a key factor

3 See Corporate Governance: Principles, Policies and Practices by A.C. Fernando published in 2009

in long term performance of entities that is necessary to build a strong financial system but a foundation of robust economy as well.

The substantial impact of corporate governance provoke researchers to analyze the empirical relation between corporate governance and firm accounting as well as market performance. For this purpose they used one or more attributes of corporate governance as proxy to measure the level of corporate governance of a firm and employed several methodologies to test the relation.

Ongoing debate on governance raised new challenges for banking sector after European banking crisis in 1980s (Hanif, 2005), bankruptcies after crisis in Latin America and Asia in 1990s (Hanif, 2005) and most recent a sub-prime crises-2008 (Uslaner, 2010). It posed a big question on good governance of banks to confront such challenges. Consequently corporate governance in banking sector is a fundamental issue in emerging markets like Pakistan and a compelling subject for research. These rapid developments in the field prompted me to explore the area and pen the findings.

The objective of this study is to measure the level of corporate governance in banking sector and investigate its impact on accounting as well as market performance of banks. In spite of that this study also give insight that which attributes of corporate governance more strongly impact the performance of banks.

2. Literature Review

An extensive body of literature is available to analyze the Governance-Performance relation for developed countries, these studies (Gomper, et al., 2003; Bauer, et al., 2004; Blom & Schanten, 2008; Cheng & Wu, 2006; Gupta, et al., 2009; Mallin & Hussain, 2003; Johnson, Scholes & Whittington, 2008; Render, Gaeremynck, & Sercu, 2010) have used several methodologies and frameworks to find out empirical relation between corporate governance and market performance of companies.

2.1 Board Composition, Autonomy and Effectiveness

Board of director related factors include independent director on board (Fama & Jensen, 1983; Dey, 1994), Director's compensation (Leighton & Thain, 1995;

Baker, Jensen, & Murphy, 1988), Board Ownership (Jensen, 1993; Jensen, 1993; Monks, 1995; Monks, 1995) CEO tenor, CEO Ownership and CEO-Chair Duality (Belkhir, 2009) frequency of board meetings (Mallin & Hussain, 2003) and board size (Mallin & Hussain, 2003); Javid & Iqbal, 2007; Belkhir, 2009). The relation between these boards of director related factors and firm performance are inconclusive. Adam and Mehran (2003) provided evidence that shareholders view firms having larger boards with more effective monitoring system

A proxy to measure the board effectiveness is number of meetings held during a year where regular and frequent meetings of board members enhances the board oversight, supervision and control (Davila & Panalva, 2004; Shivdasani & Zenner, 2004) not only this, greater number of meetings also fasten the processes of recovery from poorly performing firms towards better performance (Vafeas, 1999).

2.2 CEO-Chairman Separation and Compensation

The agency problem is high when the same person is the CEO and board chairman in a company (Grossman & Hart, 1980). Jensen (1993) claims that a person holding both positions (CEO & chairman) badly affect the governance by exerting too much influence on board and its decisions. However Beiner et al., (2006) found inverse relation and explained that separation of CEO- Chair may give rise to the cost.

2.3 Ownership Structure

Presence of large block-holders in ownership does not show statistically significant relation with performance (Praptiningsih, 2009) however block holders can oblige management to take decisions not only in favor of shareholders but also in the best interest of all stakeholders and large block-holders have powers to criticize and influence management (Jensen, 1993).

2.4 Disclosures

Adequate disclosures and transparency portrayed good corporate governance by augmenting the validity of financial statements (Shortridge, 2010) . Huang (2006) studied a banking sector and reported that all investors and stakeholders

judge the performance of the bank through accounting numbers and accounting reports are the only source available to them that exhibit the profitability and asset quality of the bank.

2.5 Index Based Approach in Governance-Performance Literature

Literature on Governance-Performance relationship has increasingly evolved from studies that considered one or more governance features to the studies that provide work for governance ratings or made use of indices because corporate governance is a wide-ranging phenomenon and there is no one best way to measure the level of corporate governance of a firm (Bozec, 2011). There was a need to construct an index that capture all important aspects of corporate governance and as a result, Index based approach became more popular among researchers and academics who have either used commercial ratings or constructed their own index to test the relation between corporate governance and firm performance (Bozec, 2011).

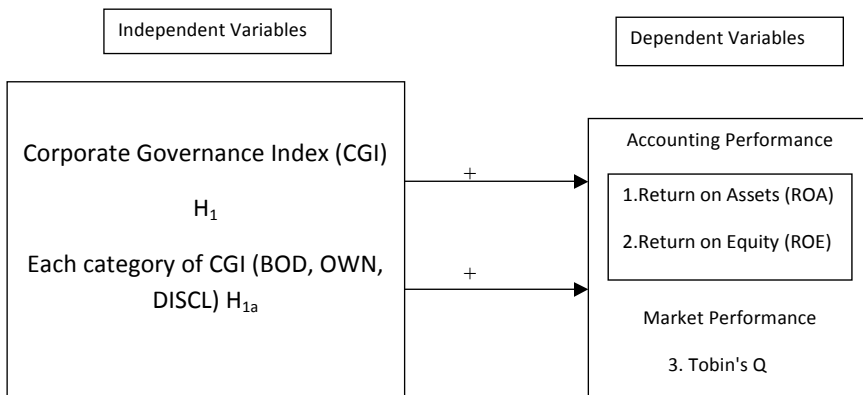
Studies conducted in Europe (Bauer, et al., 2004; Blom & Schauten, 2008; Render, et al., 2010) employed Corporate Governance Index made by “*Deminor*” composed of 300 provisions grouped into board structure, rights and duties of shareholders, disclosure along with takeover defenses as variables and used Tobin’s Q as parameter to measure market performance. Gomper et al. (2003) constructed an index (G-Index) based on 24 factors grouped into 5 sub-indices. Despite using commercial ratings, researchers like Mohanty, (2003) (19 provisions), Bai et al. (2004) (8 provisions), Black et al. (2006a) (survey based index with 38 provisions), Zheka, (2006) (14 provisions), Black et al. (2006b) (27 provisions) and Price et al. (2011) (55 provisions) attempted to construct indexes to access the level of corporate governance of a firm and found that firms with high corporate governance score pay more dividends to its shareholders, reported high returns on assets and equity, perform well in the market and this score is positively correlated with market to book ratio of firms.

Research Gap

Most previous surveys and empirical analyses have explored the issue from the perspective of developed economies (Sueyoshi et al., 2010; Aaboen et al., 2006)

which ignore the heterogeneity among samples. This is the critical research gap identified from literature because if we do not control the other factors affecting corporate governance and firm performance then we could wrongly estimate the governance-performance relation. This study focuses on an emerging economy such as Pakistan. The purpose of this study is to empirically investigate the governance-performance relation in banking sector of Pakistan taking panel data and overcome some methodological short comings found in the literature and fill the research gap by implying panel data estimation techniques to account for heterogeneity.

Conceptual Model of the Study

3. RESEARCH METHODOLOGY

3.1 Population, Sample and Data

In order to empirically investigate the impact of corporate governance on performance of banks, the population consist of all scheduled banks listed at Karachi Stock Exchange. Systematic Sampling method was used in this study. As this study focused on banking sector, the sample consists of 14 banks from Public sector, Private and Islamic banks. The selection criteria was based on pre-tax profits of the banks. After ranking all banks on this criteria I choose top, middle and poor performing banks to ensure the representation of each at different level of performance. This sampling method was previously reported by Golja, Nizic and

Paulisic (2011). The requisite data was obtained from annual reports of respective banks from year 2007 to year 2011. Stock related market data was collected from State bank of Pakistan (SBP). In addition to these Code of Corporate Governance 2002 issued by SECP and Hand Book of Corporate Governance issued by SBP are also used as supplement source of data collection.

3.2 Corporate Governance Index

The index is based on 18 governance proxies categorized into three sub-indices named Board of Directors (BOD), Ownership (OWN) and Disclosure (DISCL). The index is equally weighted as guided in literature by Bozec (2011). Criteria for scoring each bank was based on compliance with good practices. Following Javid and Iqbal (2010) and Mohanty (2003) the maximum score of 100 is assigned for above compliance, score of 80 is assigned for full compliance, score of 50 is assigned for partial compliance and score of zero is assigned for no compliance by the bank⁴. Aggregate score of each sub-index is obtained by taking average of assigned scores and for corporate governance of each bank the average of all three indices is taken out (Mierta Capaul, 2005). This numeral gives the corporate governance index (CGI) score for particular banking firm that shows the level of corporate governance of that bank.

3.3 Bank's Market Performance

In this study bank's market performance is dependent variable and Tobin's Q captures market penetration and is a market performance measure (Morten Balling, 1997).

$$Tobin's\ Q = \frac{Market\ value\ of\ firm}{Book\ value\ of\ total\ Assets}$$

3.4 Control Variables

This study consider three control variables including size of firm measured by *log of total assets* (Nishat, 2004) that control for market power, Leverage measured by *book value of debt to total assets ratio* that control for

4 This scale is based on World Bank report on Observance of Standards and Codes (ROSC), corporate governance country assessment Pakistan June, 2005.

several risks (Nishat, 2004) and Growth measured by ~~market to book ratio~~ of banks that control for market opportunities (Barron, et al., 2002; Ghani, 2005).

3.5 Research Hypotheses & Estimation Techniques

To examine the impact of corporate governance on bank performance where banks have different characteristics like size, growth opportunities and leverage, the following hypothesis is to be tested:

H₁: Banks with good corporate governance perform well.

$$MODEL(I) \quad PERF_{it} = \beta + \beta_2 CGI_{it} + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 LEVERAGE_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \mu_{it}$$

H_{1a}: All sub-indices(BOD, OWN, DISCL) significantly influence the bank's market performance.

$$MODEL(II) \quad PERF_{it} = \beta + \beta_2 BOD_{it} + \beta_3 OWN_{it} + \beta_4 DISCL_{it} + \beta_5 SIZE + \beta_6 LEVERAGE_{it} + \beta_7 GROWTH_{it} + \mu_{it}$$

for $i = 1, 2, \dots, n$ and $t = 1, 2, \dots, t$

Where:

i = Bank

t = Year

β = Parameters to be estimated

$PERF_{it}$ = Bank's market performance measured by Tobin's Q.

CGI_{it} = score (aggregate) of corporate governance index

BOD_{it} = score of Sub-index I (board of directors)

OWN_{it} = score of Sub-index II (ownership)

$DISCL_{it}$ = score of Sub-index III (disclosures)

$SIZE_{it}$ = Log of total assets

$LEVERAGE_{it}$ = debt / total assets ratio

$GROWTH_{it}$ = market to book ratio

u_{it} = error term

4. RESULTS AND DISCUSSION ON FINDINGS

4.1 Descriptive Statistics

Table 1 present the descriptive data of all variables.

. sum CGI BOD OWN DISCL ROA ROE Q SIZE LEVERAGE GROWTH						
Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max	
CGI	70	67.04082	8.846478	42.85714	85.71429	
BOD	70	73.73469	11.52981	47.14286	91.42857	
OWN	70	65.14286	12.38828	32.85714	87.14286	
DISCL	70	62.2449	13.25153	35.71429	92.85714	
ROA	70	.0007819	.0322753	-.1003546	.0519093	
ROE	70	-.3511392	2.639485	-21.5965	.4691937	
Q	70	.1447222	.1345806	.0005475	.679	
SIZE	70	25.48449	1.459392	22.64759	27.77042	
LEVERAGE	70	.8387738	.1806814	.0629094	.9743231	
GROWTH	70	1.687179	2.893207	.014	21.672	

CGI = Corporate governance index score, BOD=Board of Directors, OWN=Ownership, DISCL=Disclosures, ROA=Return on Assets, ROE=Return on Equity, Q=-Tobin's Q, SIZE=Size of the bank, LEVERAGE= Bank leverage, GROWTH=Growth opportunities of bank.

It is found that Corporate Governance rating of each bank ranges from 42.857 to 85.714 and average rating is 67.04. Sub-Index III of disclosures gain maximum score of 92.85 which indicate that banks are highly transparent and disclosing all necessary particulars. Sub-Index I of board of directors have maximum rating of 91.42 and minimum 47.14 and average rating is 73.73. Sub-Index III of ownership contains minimum rating of 32.85 that pin point family ownerships and significant stake of few hands that use their powers to dominate boards. It also suggest that governance structure in banks is dominated by concentration of ownership and weak investor protection. On the part of dependent variable return on assets (ROA) ranges from -0.100035 to 0.0519 having the mean value of 0.0007819. It shows that the sample contain firms with losses at some point in time during the period under discussion. Same is the case with return on equity (ROE) that ranges from -21.59 to 0.4691 with mean value of -0.351. Tobin's Q ranges from

0.0005475 to 0.679. Minimum value of 0.0005475 indicate that sample include firm with trivial market performance and mean value of 0.144(< 1.00) is a sign of modest market performance by all banks included in sample.

4.2 Correlation Analysis

The first step in analysis is to check the association between explanatory variables and response variables. So, for this purpose Pearson correlation matrix is given in table 2.

```

. corr CGI BOD OWN DISCL ROA ROE Q SIZE LEVERAGE GROWTH
(obs=70)

```

	CGI	BOD	OWN	DISCL	ROA	ROE	Q	SIZE	LEVERAGE	GROWTH
CGI	1.0000									
BOD	0.5007	1.0000								
OWN	0.8438	0.1616	1.0000							
DISCL	0.7782	-0.0183	0.6146	1.0000						
ROA	0.6837	0.1840	0.5512	0.6939	1.0000					
ROE	0.1616	0.0881	0.0920	0.1611	0.4033	1.0000				
Q	0.2400	0.1386	0.2131	0.1608	0.2577	0.1040	1.0000			
SIZE	0.7298	0.1294	0.7462	0.6513	0.4570	0.1081	-0.1318	1.0000		
LEVERAGE	0.0692	0.0540	0.0123	0.0801	0.0136	-0.1101	-0.2268	0.1378	1.0000	
GROWTH	0.0780	-0.0191	0.1640	0.0196	-0.1867	-0.8626	0.1853	0.0331	0.1663	1.0000

This table indicates that there is a positive association between corporate governance index score and bank performance measure (Tobin's Q) with value of r as 0.24. This means banks having superior corporate governance perform better in the market. These results reinforce the findings of Brown and Caylor (2006). Board of Directors (BOD) that is the score of sub-index I, is also positively related with the bank performance measures. Ownership (OWN) that is the score of sub-index II has positive association with all performance measures. Disclosures (DISCL) that is the score of sub-index III do positively associated with ROA, ROE and Tobin's Q which implies that banks with more disclosures are more transparent and have more trusted by creditors and investors.

4.3 Unit Root Test

While dealing with time-series or panel data sets, unit root test is obligatory in analysis which is to test whether all variables included in data set are stationary or not, formerly reported by Praptningsih (2009). In order to check Fisher-type

Panel Data Unit Root Test is used which is actually based on Augmented Dickey-Fuller (ADF) tests. Table: 3 shows unit root test of all variables.

Fisher -Type Unit Root Test		
Based on Augmented Dickey Fuller tests		
<i>Ho: All panel contains unit root.</i>	no: of panels = 14	
<i>Ha: At least one panel is stationary.</i>	no: of periods = 5	
<i>AR Parameters: panel specific</i>	Asymptotic: T --> Infinity	
<i>Panel means: Included</i>	ADF regressions: 0 lags	
<i>Time trend: not included</i>		
<i>Drift term: not included</i>		
Variables	Statistics	P-value
BOD	49.8864	0.0067
OWN	126.7142	0.0000
DISCL	248.0778	0.0000
CGI	115.4306	0.0000
ROA	147.0266	0.0000
ROE	134.1153	0.0000
Q	434.4617	0.0000
Size	126.2693	0.0000
Leverage	136.8306	0.0000
Growth	335.8039	0.0000

For Panel data estimation all the variables in the model should be stationary at same level. P-values of ADF test of all variables are less than alpha (0.05) so, we reject H_0 and conclude that the data is stationary or does not contain unit root at zero lag with no drift and no time trend.

4.4 Regression Results and Hypothesis Testing

4.4.1 Impact of corporate governance on Return on Assets (ROA) (Model I)

Model (I) tested the following hypothesis:

H_0 : Banks with good corporate governance do not perform well.

H_1 : Banks with good corporate governance perform well.

table 4 present the results of pooled regression, fixed effect and random effect estimation for model (I).

Dependent Variable:	Model (I)		
	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
ROA			
CGI	0.0028407 (0.000)	0.0024982 (0.000)	0.0026488 (0.000)
SIZE	0.0023247 (0.405)	0.0086961 (0.112)	0.0039259 (0.252)
LEVERAGE	0.0027213 (0.862)	0.0021587 (0.862)	-0.0010422 (0.928)
GROWTH	-0.0027497 (0.006)	-0.0022606 (0.006)	-0.0021911 (0.003)
Cons.	-0.1280574 (0.018)	0.0569186 (0.676)	-0.0721742 (0.368)

R ²	0.5305	0.4190	0.5245
F-Statistic	18.36 (0.0000)	11.74 (0.0000)	59.44 (0.0000)
Hausman Specification Test			
chi 2	1.74		
Prob>Chi 2	(0.7839)		

Results of pooled regression indicate a considerable impact of corporate governance on bank's return on assets that is consistent with prior results obtained by Mohanty (2003), Clacher, Doriye, and Hillier, (2008). Value of coefficient of determination ($R^2=0.5305$) indicate that 53% change in return on assets of banks is due to good corporate governance and value of F-Statistics show that the overall model is significant. In Hausman test, P-value of 0.7839 is greater than 0.05 so random effect model estimation is better than fixed effect estimation as no correlation found in random bank specific unobserved error and explanatory variables (Park, 2010) as previously found by Praptiningsih, (2009) and Javid and Iqbal, (2010). Regression results show the significant impact of corporate governance on accounting performance of banks measured by ROA.

Model (II) tests the following sub hypotheses:

H_{1a} : All sub-indices(BOD, OWN, DISCL) significantly influence the return on assets of banks.

Table 5 present the regression results of model (II)

Dependent Variable:	Model (II)		
ROA	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
BOD	0.00004588 (0.049)	0.000753 (0.003)	0.0006295 (0.004)

OWN	0.0009064 (0.009)	0.0009793 (0.005)	0.0010643 (0.000)
DISCL	0.00105569 (0.000)	0.000835 (0.004)	0.0010593 (0.000)
SIZE	0.0051991 (0.078)	0.008453 (0.130)	0.0047156 (0.165)
LEVERAGE	0.0041329 (0.780)	0.0028531 (0.822)	0.0012458 (0.917)
GROWTH	-0.0027798 (0.004)	-0.0023259 (0.006)	-0.0023384 (0.002)
Cons.	-0.0552857 (0.339)	0.464446 (0.740)	-0.0578219 (0.456)
R ²	0.6049	0.4695	0.5780
F-Statistic	16.89 (0.0000)	Tem.61 (0.0000)	62.47 (0.0000)
Hausman Specification Test			
chi 2	Nis.18		
Prob>Chi 2	(0.6520)		

Hausman statistics of P-value of 0.6520 in model (II) is greater than 0.05 so random effect model estimation is better than fixed effect estimation. The results of random effect estimation are quite different from pooled regression that show the importance of taking into account the bank specific characteristics in the model in governance-performance studies. P-Values of all three sub-indices are less than 0.05 so we reject the null hypotheses in favor of alternate hypotheses and conclude that Board of directors, ownership and disclosures significantly influence the return on assets of banks. Sub-index I of board of directors (BOD) that is not significant in pooled regression become significant in random effect estimation at 5% level.

4.4.2 Impact of corporate governance on Return on Equity (ROE) (Model I)

This part examine the impact of CG on return on equity used as accounting performance parameter using two models. Model (I) show the sheer impact of corporate governance on return on equity where as Model (II) show the impact of each sub-index on return on equity to see which attribute of corporate governance index drive the results.

Table 6 present the results of model (I) taking ROE as performance measure.

Dependent Variable: Model (I)			
ROE	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
	0.839085	0.049032	0.0839085
CGI	(0.001)	(0.154)	(0.001)
	0.1296308	1.149.436	0.1296308
SIZE	(0.385)	(0.011)	(0.382)
	0.4050263	1.300.146	0.4050263
LEVERAGE	(0.628)	(0.201)	(0.626)
	-0.8090103	-0.8618225	-0.8090103
GROWTH	(0.000)	(0.000)	(0.000)
	-1.647.639	2.601.802	-1.647.639
Cons.	(0.559)	(0.022)	(0.557)
R ²	0.7996	0.50	0.7996
	64.83	46.52	259.32
F-Statistic	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)
Hausman Specification Test			
chi 2	Tem.47		
Prob>Chi 2	(0.1131)		

The results of pooled regression are different from other estimates. These results become different when panel dimensions included in the model and bank specific characteristics taken into account by fixed effects estimation that show the insignificant impact of corporate governance on return on equity. This difference

in estimation results make both estimates questionable. Then random effect estimation results obtained and Hausman specification test implied on the model to see which results are consistent and found the fact that bank specific unobserved factors are not correlated with explanatory variables so, random effect estimates are more prudent than fixed effect estimates and this result is in consistent with Javid and Iqbal (2010).

Model(II) test the following sub hypotheses:

H_{2a} : All sub-indices(BOD, OWN, DISCL) significantly influence the return on equity of banks.

Following table 7 show the estimation results of model (II) using return on equity (ROE) as proxy for bank's accounting performance:

Dependent Variable:	Model (II)		
ROE	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
BOD	0.0098662	0.0068755	0.0098662
	(0.447)	(0.715)	(0.044)
OWN	0.0613688	0.0664681	0.613688
	(0.002)	(0.014)	(0.001)
DISCL	0.0196578	-0.006754	0.0196578
	(0.197)	(0.752)	(0.192)
SIZE	0.2772505	1.117.392	0.2772505
	(0.095)	(0.012)	(0.090)
LEVERAGE	0.7186364	1.523.622	0.7186364
	(0.390)	(0.128)	(0.387)
GROWTH	-0.833889	-0.8860369	-0.833889
	(0.000)	(0.000)	(0.000)
Cons.	1.569.781	2.392.546	1.569.781
	(0.629)	(0.032)	(0.627)
R ²	0.8126	0.5864	0.8126
F-Statistic	45.54	33.55	273.27
	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)

Hausman Specification Test	
chi 2	10.00
Prob>Chi 2	(0.1247)

Considering bank specific unobserved factors, sub-index II of ownership is the only variable that drive the results and strongly impact bank's return on equity. Sub-index III (disclosures) do positively influence the return on equity but this relation is not significant, demonstrate that more disclosures made by banks reduces the information irregularities have no impact on banks accounting performance. These outcomes are consistent with preceding results which reveal the fact that annual reports of banks do not contain all required information necessary to measure the level of corporate governance (Yang, 2011).

4.4.3 Impact of corporate governance on Tobin's Q (Model I)

This part examine the impact of CG on Tobin's Q used as market performance parameter using two models.

Model (I) tested the following hypothesis:

H₀: Banks with good corporate governance do not perform well.

H₃: Banks with good corporate governance perform well.

Table 8 shows the statistical results of model (I)

Dependent Variable:	Model (I)		
Tobin's Q	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
CGI	0.0103815	0.0046566	0.102997
	(0.000)	(0.074)	(0.000)
SIZE	0.05583332	0.196602	0.0559452
	(0.000)	(0.000)	(0.000)
LEVERAGE	-0.1653235	0.0461299	-0.1611854
	(0.037)	(0.545)	(0.038)

GROWTH	0.0087913	0.0082787	0.0089286
	(0.072)	(0.091)	(0.064)
Cons.	0.9954589	479.018	1.000.093
	(0.000)	(0.000)	(0.000)
R ²	0.3289	0.0379	0.3288
F-Statistic	Tem.96	12.Ağu	31.26
	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)
Hausman Specification Test			
chi 2(4)	24.72		
Prob>Chi 2	(0.0001)		

In case of Tobin's Q, Hausman specification test results fixed effect estimation is more suitable than random effect. Results of fixed effect regression indicate that all 14 banks included in the sample are heterogeneous and panel estimation technique of fixed effect not only provide consistent estimates than pooled regression. Slope coefficients of corporate governance index place positive impact on market performance of banks but significant at 10% level (p-value is 0.074 less than 0.10). It reject the H_0 in favor of H_1 and proposes that investors give importance to corporate governance practices adopted by Pakistani banks while making investing decisions but up to certain level.

Model (II) test the following sub hypothesis:

H_{3a} : All sub-indices(BOD, OWN, DISCL) significantly influence the bank's market performance.

Following table present the results of pooled regression, fixed effect and random effect estimation for model (II) using Tobin's Q as market performance measure which is dependent variable in both models:

Dependent Variable:	Model (II)		
Tobin's Q	Pooled regression (OLS)	Fixed Effect Estimation (FE)	Random Effect estimation (RE)
BOD	0.00020254	0.0025421	0.0098662
	(0.102)	(0.090)	(0.444)
OWN	0.0052829	0.0009079	0.0613688
	(0.005)	(0.658)	(0.001)
DISCL	0.0035332	0.0006853	0.0196578
	(0.016)	(0.683)	(0.192)
SIZE	0.0665661	0.1995034	0.2772505
	(0.000)	(0.000)	(0.090)
LEVERAGE	-0.1466404	0.0425737	0.7186364
	(0.067)	(0.583)	(0.387)
GROWTH	0.0073809	0.00884973	-0.833889
	(0.140)	(0.092)	(0.000)
Cons.	1.238.265	488.968	1.569.781
	(0.000)	(0.000)	(0.627)
R ²	0.3528	0.0320	0.8126
F-Statistic	May.72	Tem.97	273.27
	(0.0001)	(0.0000)	(0.0000)
Hausman Specification Test			
chi 2(6)	621.66		
Prob>Chi 2	(0.0000)		

Comparison of pooled regression, fixed effect and random effect estimates gives an idea about difference in resulted coefficients and their probabilities, as a result Hausman specification test rejects H_0 of random effect estimation technique in favor of fixed effect estimation technique and evidenced the presence of correlation between bank specific characteristics and explanatory variables.

Results of fixed effect estimation for model (II) reveals that all categories of corporate governance index positively related with performance but not all put significant impact on market performance of banks except sub-index I of board of directors. Board of director's influence the market performance of banks at 10%

level of significance. These results show that board size, autonomy, and effectiveness significantly influence the market performance. P-values of sub-index II (OWN) and sub-index III (DISCL) are 0.658 and 0.683 respectively so, we don't reject the H_0 which states that ownership and disclosures do not significantly impact the market performance of banks. These results are significant in pooled regression when ignoring the bank specific characteristics but become insignificant when model fix the effects of heterogeneity.

5. SUMMARY AND CONCLUSION

This study is an attempt to empirically investigate the governance-performance relationship in Pakistani banking sector. For the purpose of determining the level of corporate governance, an index based approach is employed. Performance parameter include ROA and ROE measuring accounting performance whereas Tobin's Q demonstrates bank's market performance. Control variables also included which are bank size, leverage and growth. Annual reports of sample banks are used to collect required data for the period of 5 years (2007 to 2011). Regression results are obtained by using panel data estimation techniques (FE or RE) and Hausman specification test is implied to get parsimonious results.

Results of this study show a positive and significant relation between corporate governance and bank's market performance suggesting that banks with good corporate governance practices perform well in the market. Sub-index I of board of directors significantly influence the performance of banks measured by Tobin's Q Pakistani commercial banks are family owned and presence of large block-holders need independent boards with more autonomy and supervision. The positive and significant relation among attributes of board of directors and bank's market performance reveals the strong and efficient role of boards in Pakistani commercial banks. More independent directors on board enhances the efficiency of board monitoring that positively impact the bank performance. However not all categories of corporate governance strongly impact the performance of banks. Systematic sampling is used in this study and sample include high performing banks as well as poorly performing banks. Although disclosure made by banks have positive impact in reducing information irregularities but this impact is not significant in case of market performance measured by Tobin's Q. Banks with poor earnings do not have much resources to fulfill disclosure requirements and

that's why these banks disclose less information that required by the investors. Conclusion of this study also reveals that presence of large block-holders and managerial shareholdings that align the interest of managers and owners which results into better performance of banks and gain investor's confidence. Corporate governance is not only a mechanism through which corporations are managed to achieve corporate goal of maximizing shareholder's wealth but also a system that align economic and social goals. Good corporate governance play a vital role in efficient resource allocation that results into long term performance of banks and determine the health of financial system.

Limitations of Research

The sample period is restricted from year 2007 to year 2011 and findings of this research are subject to some limitations on availability of data as annual reports are used as data source. Further findings of this study are solely for banking sector and cannot be implied to other nonfinancial corporate sectors.

BIBLIOGRAPHY

- Aaboen, L., Lindelof, P., Koch, C. V., & Lofsten, H. (2006), "Corporate governance and performance of small high-tech firms in Sweden", *Technovation*, Vol. 26 No. 8, pp. 955-968.
- Adams, R., & Mehran, H. (2003), "Is corporate governance different for bank holding companies?", *FRNBY Economic Policy Review*.
- Barron, O. E., Byard, D., Kile, C. & Riedl, E. J. (2002), "High-Technology Intangibles and Analysts' Forecasts", *Journal of Accounting Research*, Vol. 40, pp. 289-312. doi: 10.1111/1475-679X.00048
- Bauer, R., Gunster, N., & Otten, R. (2004), "Empirical evidence on corporate governance in Europe", *Journal of Asset Management*, Vol. 5, pp. 91-104.
- Belkhir, M. (2009), "Board of Director's size and performance in the banking industry", *International journal of managerial finance*, Vol. 5, No. 2, pp. 201-221.
- Berkman, H., Cole, R., & Fu, L. (2009), "Expropriation through loan guarantees to related parties: Evidence from China", *Journal of Banking and Finance*, Vol. 33, pp. 141-156.

- Black, S.B., Jang, H., & Kim, W. (2006a), "Does corporate governance predict firms market values? Evidence from Korea". *Journal of Law Economics & Organization*, Vol. 22, No. 2, pp. 366–413.
- Blom, J. & Schauten, B. J. (2008), *Corporate governance and the cost of debt*. Cambridge Scholars Publishing, Cambridge. pp. 116-145.
- Bozec, R. (2011), "The use of Governance Index in the Governance-Performance relationship literature: International evidence", *Canadian Journal of Administrative Sciences*, Vol. 29, pp. 79-98.
- Cheng, D., & Wu, Y.Y. (2006), "Evolving corporate governance and equity prices: The recent evidence", Working Paper. Retrieved from, SSRN <http://www.ssrn.com>.
- Dey, P. (1994), "Where were the directors? The TSE committee on corporate governance in Canada", *Toronto, Canada: Toronto Stock Exchange*.
- Fama, E., & Jensen, M. (1983), "Separation of ownership and control", *Journal of Law and Economics* Vol. 26, pp. 301-325.
- Golja, Nizic, and Paulisic. (2011), "Perspective of corporate Governance in Croatian banking sector", *International Journal of Economics and Financial issues*. Vol. 1, No. 3, pp. 78-87.
- Gompers, P., Ishii, j., Metrick, A. (2003), "Corporate governance and equity prices", *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 118, pp. 107-155.
- Green, W. (2003), *Econometric Analysis*. 5th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hanif, A. M. (2005), "corporate governance for banks in Pakistan: Recent developments and regional comparisons", Working Paper (5-42), Centre for Management and Economic Research.
- Javid, A. Y., & Iqbal, R. (2010), "Corporate governance in Pakistan: Corporate valuation, ownership and financing", Working Paper (57), Pakistan institute of development economics.
- Johnson, G., Scholes, K., & Whittington, R. (2008), *Exploring corporate strategy: text & cases*. India: Prentice Hall.
- Khalid, M., & Hanif M. (2005), "Corporate governance for banks in Pakistan: Recent developments & regional comparisons", Working Paper (05-42), CMER..
- Klapper, L. F., & Love, I. (2004), "Corporate governance, investor protection and performance in emerging markets", *Journal of Corporate Finance*, Vol. 10, No. 5, pp. 703–728.
- Mohanty, P. (2003), "Institutional investors and corporate governance in India", Working Paper available on SSRN <http://www.ssrn.com>.
- Nishat, D. S. (2004), "Corporate governance structure and firm performance in Pakistan - An empirical study" *Business Review*.

- Price, R., Roman, F., & Rountree, B. (2011), "The impact of governance reform on performance and transparency", *Journal of Financial Economics*, Vol. 99, No. 1, pp. 79–96.
- Renders, A., Gaeremynck, A., & Sercu, P. (2010), "Corporate governance ratings and company performance: A cross European study", *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 18, No. 2, pp. 87–106.
- Shortridge, M. M. (2010). Corporate governance and the quality of financial disclosures. *International Business & Economics Research Journal*, 9(6), 103-110.
- Uslaner, E. M. (2010), "Trust and the economic crisis of 2008", *Corporate Reputation Review*, Vol. 13, No. 2, pp. 110-123.
- Zheka, V. (2006), "Does corporate governance causally predict firm performance? Panel data and instrumental variables evidence", Working Paper, Retrieved from, SSRN <http://www.ssrn.com>.

FACTORS THAT AFFECT THE COMPANY INNOVATION

Vera Apri Dina Safitri, Berwin Anggara

Master of Accounting Science Program

Accounting Department, Faculty of Economics & Business, Lampung University

Jl. Prof. Dr. Ir. Sumantri Brojonegoro No.1, Bandar Lampung 35145

Abstract

Innovation is fundamental for company to be able to contend. Innovation is a basic instrument for companies to compete (Baumol, 2002). Innovation is a process in adopting new ideas for new products or business process (Amin & Aslam, 2017). Enhancement of R&D activities become a key to innovate (Ehie dan Olibe, 2010). R&D investment often used for index which can measure the level of company innovation (Lee and Min, 2015). One of method that company do to innovate is through investment in R&D (research and development) activities. The aim of this study is to find out the factors that affect company innovation. The observed variable in this study is company innovation reflected by R&D investment, concentrated ownership and eco-efficiency. The analysis model used in this research is literatures study. Literatures evidence the factors that affecting company innovation reflected by R&D investment are concentrated ownership and eco-efficiency. The concentrated ownership becomes negative factor in company innovation that is allegedly caused by a conflict between majority and minority shareholders. Furthermore, risk avoidance that caused by lack of diversification worsen the reluctance of majority shareholder to innovate whilst eco-efficiency has positive effect to company innovation because the resources usage saving will trigger company to innovate through R&D.

Eco-efficiency has been focusly researched by Bran et al (2011) who suggested that eco-efficiency is an enhancement of efficiency and company performance environment. The efficiency that resulted from an uplift of production stability accompanied with cost reduction of water consumption, energy consumption and

waste production. Along with efficiency, companies would be encouraged to do innovation with raising fund investment in R&D.

Keywords: innovation, R&D, concentrated ownership, eco-efficiency

JEL Codes: O32, G32, D61

INTRODUCTION

Innovation is fundamental thing for business competition of the company. Innovation is some kind of basic instrument for company to compete (Baumol, 2002). The company's ability to innovate is important. Investing in R&D is one of the company strategy to innovate. According to Greve (2003) in Garret (2010) emphasize that R&D is "an organisation process that directly involved with innovation". By directing resources to R&D activity, a company attempts to produce new product or activity process that will escalate its competitive advantages. According to Indonesian Ministry of Enviromental dictionary define that eco-efficiency as a concept which include natural resources and energy aspects or a production process which minimize the usage of raw materials, water, energy and enviromental impact per unit production. World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) define eco-efficiency as a supply of goods and services with competitive prices that fulfil needs and increase human life quality, and progressively deminishing the impact on the environment and lower the intensity of resource use to a minimum state (WBSCD, 2000). Bran et al (2011) in Alviani (2015) suggest that lowering water consumption, energy consumption, and the amount of waste produced will deflate the costs incurred by the company. Within incurred cost efficiency by the company in order to contribute goods and services through resources such as air, energy, etc. can be used for investment in research and development costs (R&D). Company with concentrated ownership portion usually seize agency conflict type 2, namely conflict between majority and minority shareholders. Hoxing Wena and Kui Xia (2016) emphasized that company with concentrated ownership negatively affect to R&D investment. This study aims to examine whether the ownership concentrated structure and the eco-efficiency affect innovation as indicated by R&D investment. With company size as control variable.

Research Purposes

1. This research aims to find out the factors that affect the company's innovation, with the following details:
2. Examine the influence of concentrated ownership towards company innovation
3. Examine the influence of eco-efficiency towards company innovation
4. Examine the influence of concentrated ownership and eco-efficiency simultaneously towards company innovation

Problems Formulation

Based on the description above, the problem formulation of this research is as follows:

1. Does concentrated ownership affect company innovation?
2. Does eco-efficiency affect company innovation?
3. Does concentrated ownership and eco-efficiency simultaneously affect company innovation?

THEORY DEVELOPMENT

The theory underlying this study is the agency theory. Jensen and Meckling (1976) indicated that the agency relationship is a contract between principal and agent to do several services on behalf of the principal, including delegate several authorities and decision execution to the agent. Agency conflict used in this study is agency conflict type 2, which is explained that the conflict between majorities and minorities shareholder. This conflict occurred when the majority shareholders own the rights to control company and make a policy that neglect the minority shareholders' concerns.

LITERATURE STUDIES AND HYOPTHESES DEVELOPMENT

The Relationship between Concentrated Ownership and Company Innovation

Concentrated ownership can be described as a condition in which there is a dominant shareholder from other shareholders who are controlled either from a

group or individual, and controlling shareholders (Dallas, 2004). The concentration of ownership measured by percentage of first three shareholders ownership (minimum 5%) from outstanding shares (Desoky & Mousa, 2013; Nguyen et al, 2015). In a concentrated ownership structure, agency conflicts arise, where there is a conflict between majority and minority shareholders. This agency conflict, which makes a company with concentrated ownership difficult to invest in R&D. Furthermore, risk averse which caused by lack of diversification worsen the reluctance of majority shareholders to innovate. According to the research done by Cebula and Rossi (2015) resulted that concentrated ownership negatively affect toward R&D investment. Similar to Wen and Xia (2016) proved that concentrated ownership negatively affect to R&D investment. Minetti et al (2012) argued that concentrated ownership also negatively affect to R&D investment. While Aghion et al (2013) found that institutional ownership positively affect to R&D investment.

The Relationship between Eco-efficiency and Company Innovation

WBSCD (2000) explained that eco-efficiency is eco-efficiency is reached by the delivery of competitively priced goods and services that satisfy human needs and bring quality of life, while progressively reducing ecological impacts and resource intensity throughout the life cycle, to a level at least in line with the earth's estimated carrying capacity. The guidelines of eco-efficiency are:

1. Reduce the material intensity of goods and services;
2. Reduce the energy intensity of goods and services;
3. Reduce toxic dispersion;
4. Enhance material recyclability;
5. Maximize sustainable use of renewable resources;
6. Extend product durability;
7. Increase the service intensity of products.

Bran et.al (2011) also highlighted the concept of eco-efficiency, he suggested that eco-efficiency is concerned with: reducing the consumption of resources; reducing the generation of wastes in its broader understanding that includes emission, waste waters and solid waste, and increasing product or service value, by providing more benefits for the user of products and services via improved

correspondence between needs and functions of products and services or via expanded period of use. This efficiency results from increased production stability and accompanied by a reduction in costs from water consumption, energy consumption, and reducing waste amount which produced by the company. Hansen & Mowen (2007) explained that eco-efficiency means organisation could produce products and services with higher profit while lowering environmental impacts, resources consumption and costs at the same time. Furthermore, they added that the eco-efficiency has implications for increasing efficiency derived from improving environmental performance. According to them, there are several reasons for efficient usage of natural resources, including:

1. Customer need cleaner products, namely products that are produced sans damaging the environment;
2. Employees prefer to work in companies that are responsible for the environment so this will generate in greater productivity;
3. Company that responsible to environment tend to get external benefits, such as lower capital and insurance costs;
4. Companies that have good environmental performance will produce significant social benefit;
5. Focusing on improvement of environmental performance creates the eagerness of managers to innovate and discover new opportunities;
6. Reducing environmental costs can create competitive advantages.

Eco-efficiency can be measured by several methods. WBCSD (2010) measured eco-efficiency with diverse products and services value against environmental impact. Value of product is quantity of goods and services produced and environmental impact is energy consumption, raw material and water, and greenhouse gas emissions produced by the company. Measuring eco-efficiency is made by calculating the ratio among the value of products or services and the environmental influence Bran et al (2011).

Besides the measuring that used by WBCSD (2010), Sinkin et al. (2008) gave alternative method to measure eco-efficiency. They used ISO 14001 certification to evaluate whether eco-efficiency was done by the company. Sinkin et al (2008) used this assessment because the purpose of eco-efficiency related with the ISO

14001 purpose. This measurement is the simiolar as used by Marshall and Brown (2003), AlNajjar and Anfimiadou (2012) and Panggau & Septiani (2017). With the existence of eco-efficiency then there will be savings in production costs and thus investment in research and development (R&D) as the company's efforts to innovate are increasingly high.

The Relationship between Concentrated Ownership and Eco-efficiency with Company Innovation

Based on previous descriptions that eco-efficiency is an effort that company can do in case of cost efficiency. Within efficiency that carried out by company with efficiency in use of existing resources such as raw material, energy, and waste maintenance then it could arise the investment in R&D, and thus the company innovation will increase. The application of eco-efficiency is expected to reduce the negative impact of ownership concentration on the company's R&D investment.

RESULTS

Based on writers' literature study, factors that affect the company innovation, which reflected in R&D investment, among others, are concentrated ownership and eco-efficiency. Where concentrated ownership becomes a negative factor in corporate innovation, which is allegedly caused by a conflict between majority and minority shareholders. Eco-efficiency or natural resources usage savings in case of producing a product can be a positive factor for company to innovate.

REFERENCES

- Aghion, P., Reenen, J. V., & Zingales, L. (2013). Innovation and Institutional Ownership. *American Economic Review*, 103(1), 277-304. doi:10.1257/aer.103.1.277
- Alviani, L., & Sholihin, M. (2014). Does Eco-Efficiency Reduce Cost of Equity Capital? (Empirical Evidence from Indonesia). *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.2518099
- Amin, Shahid. Aslam, Shoaib. (2017). Intellectual Capital, Innovation and Firm Performance of Pharmaceuticals: A Study of the London Stock Exchange. *Journal of Information & Knowledge Management*. 16(2).

- Baumol, William J. (2002). Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David-Goliath Symbiosis. *Journal of Entrepreneurial Finance and Business Ventures*: Vol. 7: Iss. 2, pp. 1-10
- Baumol, William J. (2002). *The Free-Market Innovation Machine: Analyzing The Growth Miracle Of Capitalism*. Princeton University Press.
- Bran, F., Radulescu, C. V., & Ioan, I. (2011). Measures of Environmental Performance. *Review of International Comparative Management*, 893-900.
- Cebula, J Richard., & Rossi, Fabrizio. (2015). Ownership Structure And R&D: An Empirical Analysis Of Italian Listed Companies. *Psl Quarterly Review*, Vol. 68, 297-325.
- Ehie, C Ike. Olibe, Kingsley. (2010). The effect of R&D investment on firm value: An examination of US manufacturing and service industries. *International Journal Production Economics*.128:127-135.
- Garrett, R. (2010). Does employee ownership increase innovation? *New England Journal of Entrepreneurship*, 13(2), 37-46. doi:10.1108/neje-13-02-2010-b003
- Hansen, D. R., & Mowen, M. M. (2007). *Managerial Accounting*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Jensen, M. C., and W. H. Meckling, "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure ", *Journal of Financial Economics*, Vol. 3, No. 4, 305-360, 1976.
- Lee, Hoon Ki. Min, Byung. (2015). Green R&D for eco-innovation and its impact on carbon emissions and firm performance. *Journal of Cleaner Production* 1-9.
- Minetti, Raoul., Murro, Pierluigi., & Paiella, Monica. (2012). *Ownership Structure, Governance, And Innovation: Evidence From Italy*. Ministry Of Economy And Finance, ISSN 1972-411X.
- Najam, Adil. *Yearbook Of International Co-Operation On Environment And Development 1999/2000*.
- Panggau, Dwi Novensya. Septiani, Aditya. (2017). Pengaruh Eco-Efficiency Terhadap Nilai Perusahaan Dengan Leverage Dan Profitabilitas Sebagai Variabel Moderasi. *Diponegoro Journal Of Accounting*. 6(4):1-8.
- Wen, Hongxing., & Xiaa, Kui. (2016). Venture capital, Ownership concentration and Enterprise R&D investment. *Information Technology and Quantitative Management (ITQM 2016)*, Vol. 91, 519-525.
- World Business Council for Sustainable Development Report. (2000). *Ecoefficiency: Creating More Value with Less Impact*. Available at: <http://www.wbcsd.org>.

OECD Ülkelerinde Enflasyon Döviz Kuru ve Faiz Arasındaki Kısa Dönemli İlişkilerin Analizi

Dr. Öğretim Üyesi Pınar KOÇ

Gümüşhane Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Kadriye İZGİ ŞAHPAZ

Sakarya Üniversitesi

Özet

1995:01-2018:07 dönemini kapsayan bu çalışmanın amacı OECD ülkelerinde döviz kuru ve faiz oranları ile enflasyon arasındaki nedensellik ilişkilerini analiz etmektir. Panel veri analizlerinde yatay kesit bağımlılığı, serilerin homojenliği ve durağanlık mertebesi uygun modelin belirlenmesinde önemlidir. Breusch Pagan LM testi ile yatay kesit bağımlılığı, Swamy testi ile serilerin homojenliği, Pesaran CIPS istatistiği kullanılarak serilerin durağan olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin Demitrescu Hurlin nedensellik testi ile test edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kurdan enflasyona doğru tek yönlü nedensellik vardır. Bununla birlikte tüm gecikme düzeylerinde faiz ve enflasyon arasında çift yönlü nedensellik vardır. Kısa dönemde kur geçişkenliğinin olması OECD ülkelerinde tek fiyat kanununun geçerli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca aktarım mekanizmaları nedeniyle faiz ile enflasyon arasında karşılıklı etkileşim söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kuru, Enflasyon, Faiz Oranları, Panel Nedensellik

Jel Kodları: E24, C33, E31

Analysis of Short Run Period Relations Between Inflation, Exchange Rate and Interest Rate in OECD Countries

Abstract

The purpose of this study is to analyze relationships of causality inflation, between exchange rate and interest rates in OECD countries for 1995:01-2018:07 period. Cross sectional dependency, homogeneity of the series and stationary degree are important to determine appropriate model. We utilized to test cross sectional dependency Breusch Pagan LM test. It was tested the homogeneity of series by using Swamy test and the stationary of series with Pesaran CIPS statistics. In this context, it is concluded that the relationships of causality between variables can test with Demitrescu Hurlin Causality test. Results of this study show that there is one way causality from Exchange rate to inflation. At the same time there is two way causality between interest rate and inflation. Validity of pass through of Exchange rate in the short time can be interpreted that law of one price is valid. In addition, due to the transfer mechanisms there is mutual interaction between interest rate and inflation.

Keywords: Exchange Rate, Inflation, Interest Rate, Panel Causality

JEL Codes: E24, C33, E31

GİRİŞ

Enflasyon, kur ve faiz oranı oynaklıkları bir ekonomide makroekonomik performansın ölçümünde kullanılan temel göstergelerdir. Bu temel göstergelerdeki yüksek oynaklıklar ekonomik krizleri tetikleyerek, makroekonomik istikrarın bozulmasına ve ekonomik refah düzeyinde önemli bozulmalara neden olmaktadır. Aynı zamanda bu değişkenler arasındaki ilişkiler uygulanacak para ve maliye politikalarını belirleme ve uygulanacak politikalardan önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu bağlamda uygun makroekonomik istikrarın sağlanması ve uygun para ve maliye politikalarının belirlenebilmesi için bu değişkenler arasındaki ilişkilerin doğru analiz edilmesi gerekmektedir.

Uluslararası Fisher etkisi teorisi döviz kurları, faiz oranları ve enflasyon oranları arasındaki ilişkileri belirlemede önemlidir. Uluslar arası Fisher etkisi hipotezi Cassel (1918) tarafından geliştirilen Satın Alma Gücü Paritesi ile Fisher (1930) tarafından geliştirilen Fisher hipotezinin bir kombinasyonu olarak düşü-

nülebilir. Satın alma gücü paritesi, tek fiyat kanuna dayanmaktadır. Satın alma gücü paritesine göre ticarete konu olan homojen bir malın fiyatı bir ülkede diğer ülkeden daha fazla ise bu mal fiyatın düşük olduğu ülkeden alınacak fiyatın yüksek olduğu ülkede satılarak kar sağlanacaktır. Bu alım satım faaliyeti doğrultusunda malın yüksek olduğu ülkede arz artacağı için fiyat düşecek, malın ucuz olduğu ülkede arz azalacağı fiyat yükselecektir. Bu fiyat ayarlaması mal fiyatları iki ülkede eşitlenene kadar devam edecektir. Satın alma gücü paritesine göre yurt içi fiyat düzeyi döviz kuru ile yurtdışı fiyat düzeyinin çarpımına eşittir. Nispi satın alma gücü paritesine göre döviz kurundaki nispi değişme yurtiçi ve yurtdışı fiyat düzeyi arasındaki farka eşit olmalıdır.

Fisher (1930) tarafından geliştirilen Fisher etkisi ise nominal faiz oranları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Fisher etkisine göre nominal faiz oranı reel faiz oranı ile beklenen enflasyon oranlarının toplamına eşittir. Eğer bir ülkede nominal faiz oranları beklenen enflasyondan küçükse finansal piyasalara yatırım yapılmakta, nominal faiz oranları beklenen enflasyondan büyükse finansal piyasalar yerine diğer fiziki varlıklara yatırım yapılmaktadır.

Uluslar arası Fisher Etkisi teorisine göre yüksek nominal faiz oranları beklenen enflasyonu yansıttığı için daha yüksek faiz oranlarına sahip olan ülkelerde ulusal para değer kaybetmektedir.

İlave olarak özellikle ithal ham madde ve ithal enerji kullanımı yüksek olan ülkelerde döviz kuru kurlarındaki oynaklıklar yurt içi fiyat düzeyinde de artışa neden olmaktadır. Dixit ve Stiglitz (1977), Dornbusch (1987) ve Krugman (1987) tarafından yapılan çalışmalarla ortaya konan bu olgu döviz kurundan enflasyona geçiş etkisi olarak adlandırılmaktadır.

Özellikle finansal piyasalarda artan belirsizlik hem yurt içinde hem de yurtdışında faiz oranı, enflasyon oranı ve döviz kurlarında ciddi oynaklıklara neden olmaktadır. 1995:01-2018:07 dönemini kapsayan bu çalışmada OECD ülkelerinde döviz kuru ve faiz oranları ile enflasyon arasındaki nedensellik ilişkilerini analiz edilmiştir.

1. Literatür Taraması

Shalishali ve Ho. (2002) Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre ve İngiltere’de enflasyon, faiz oranı ve döviz kuru arasındaki ilişkileri

analiz etmiştir. Uluslar arası Fisher etkisinden yola çıkılarak yapılan analizde elde edilen sonuçların ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Utami ve Inanga (2009) Uluslar arası Fisher etkisi bağlamında Endonezya'da döviz kurları, faiz oranları ve enflasyon oranları arasındaki ilişkileri analiz etmiştir. Çalışma 2003-2008 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar seçilen ülkelere göre farklılık göstermektedir.

Shaliskali (2012) sekiz Asya ülkesinde Uluslar arası Fisher etkisinin geçerliliğini analiz etmiştir. Çalışmada Uluslar arası Fisher etkisinin günlük döviz kuru oynaklıklarını açıklamada kullanışlı olamayabileceği, ancak faiz oranları ile enflasyon arasındaki ilişkileri ortaya koymada başarılı sonuçlar verdiği vurgulanmıştır.

Ebiringa ve Anvaogu (2014) ARDL modelini kullanarak 1971-2010 dönemi için Nijerya'da enflasyon, faiz oranı ve döviz kuru arasındaki ilişkileri analiz etmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre hem kısa dönemde hem uzun dönemde enflasyon ve döviz kuru arasında pozitif bir ilişki vardır. Faiz oranı ile döviz kuru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Nchor ve Darkwah (2015) ARDL modelini kullanarak Gana'da enflasyon, faiz oranı ve döviz kuru arasındaki ilişkileri analiz etmiştir. Kısa dönemde ulusal paranın % 1 değer kaybetmesi enflasyon oranında yaklaşık % 0.20 artışa neden olmaktadır. Nominal faiz oranındaki % 1'lik artış, enflasyonda yaklaşık % 0.98 azalışa yol açmaktadır. Enflasyondaki %1'lik artış nominal faiz oranını yaklaşık olarak % 0.51 artırır.

Muchiri (2017) Kenya'da enflasyon ve faiz oranlarının döviz kuru üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre enflasyon ile döviz kurları arasında pozitif bir ilişki vardır.

Moroşan ve Zubaş (2015) Romanya'da faiz oranı, döviz kuru ve enflasyon arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma 2005-2014 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada enflasyon oranları arttıkça faiz artmaktadır. Döviz kurlarındaki artışlar faiz oranlarının düşmesine neden olmaktadır.

Sever ve Mızrak (2007) 1987:01-2006:06 dönemini kapsayan çalışmalarında VAR yöntemini kullanarak döviz kuru, enflasyon oranları ve faiz oranları ara-

sındaki ilişkileri analiz etmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre döviz kuru oynaklıkları enflasyon ve faiz oranları üzerinde etkilidir.

Mamak Ekinci vd. (2016) 2010:01-2015:10 dönemini kapsayan çalışmalarında parametrik ve nonparametrik yöntemleri kullanarak faiz oranları, enflasyon oranları ve döviz kuru arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada nonparametrik regresyon modelinin uygun olduğu ve enflasyon ve döviz kurunun faiz oranını %93 açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.Yöntem ve Veri Seti

1995:01-2018:07 dönemini kapsayan bu çalışmada OECD ülkelerinde enflasyon, faiz ve döviz kuru arasındaki kısa dönemli ilişkiler analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler OECD istatistiklerinden elde edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmek için Demitrescu & Hurlin panel nedensellik testi kullanılmıştır. Panel veri analizlerinde yatay kesit bağımlılığının söz konusu olması durumunda tahminler sapmalı sonuçlar vermektedir. Bu bağlamda yatay kesit bağımlılığının varlığının tespit edilmesi durumunda yatay kesit bağımlılığını dikkate alan modeller kullanılmalıdır. Kurulan modelde kesit boyutu zaman boyutundan küçük olduğu için yatay kesit bağımlılığını test etmek için Breusch Pagan LM test istatistiği sonuçları kullanılmıştır. Modelde yatay kesit bağımlılığının var olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Demitrescu & Hurlin nedensellik testinin yapılabilmesi için serilerin durağan ve heterojen olması gerekmektedir. Bu bağlamda serilerin durağanlığını test etmek için Pesaran CIPS istatistiği ve homojenliği test etmek için Swamy S homojenite testi yapılmıştır.

2.1.Demitrescu & Hurlin Panel Nedensellik Testi

x ve y durağan değişkenleri, T ele alınan dönemi ve N ele alınan yatay kesit değerlerini temsil etmek üzere; her bir yatay kesit için $i= 1..... N$ ve $t = 1..... T$ farklı değer alırken değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerini test etmek için elde edilen denklem aşağıdaki lineer denklem sistemi kullanılmaktadır.

$$y_{i,t} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K \gamma_i^{(k)} y_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K \beta_i^{(k)} x_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t}$$

$$(1) \quad x_{i,t} = b_i + \sum_{k=1}^K \gamma_i^{(k)} x_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K \theta_i^{(k)} y_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t}$$

(2)

$K \in N^*$ ve parametre vektörü; $\beta_i = (\beta_i^{(1)} \dots \dots \beta_i^{(K)})$ şeklinde tanımlanmıştır.

Denklemlerde

bireysel etkileri temsil eden (α_i) ve (b_i) terimleri sabittir. $y_{i,t}$ ve $x_{i,t}$ değişkenlerinin başlangıç değerleri $(y_{i-K} \dots \dots y_{i,0})$ ve $(x_{i-K} \dots \dots x_{i,0})$ belirlidir ve gözlenebilir değerlerdir. Gecikme değerini temsil eden k değeri bütün yatay kesit birimleri için belirlidir ve hata terimi normal dağılıma sahiptir ve birbirinden bağımsızdır. Nedensellikleri sınavan her eş anlı denklem sistemlerinin aynı gecikme uzunluğuna sahip oldukları varsayılmaktadır.

(1) nolu denklemden yola çıkılarak elde edilen denklem sistemleri için oluşturulan temel hipotez ve alternatif hipotezler

$$H_0: \beta_i = 0$$

(3)

$$H_1: \beta_i \neq 0$$

(4)

şeklindedir. Bağımsız değişkenden bağımlı değişkene doğru Granger nedensellik ilişkisinin olmadığı temel hipotezine karşılık; en az bir birimde bağımsız değişkenden bağımlı değişkene doğru Granger nedenselliğin var olduğu alternatif hipotez sınanmaktadır. Temel hipotez Wald istatistiği ile sınanmaktadır.

3. Tahmin Sonuçları

Panel veri analizlerinde yatay kesit bağımlılığının bulunması durumunda yapılan tahminler sapmalı sonuçlar verecektir. Bu bağlamda öncelikle yatay kesit bağımlılığı test edilmiştir. Tablo 1 yatay kesit bağımlılığı tahmin sonuçlarını vermektedir.

Tablo 1: Yatay Kesit Bağımlılığının Test Edilmesi

Test	İstatistik Değeri	p
LM	1164	0.0000
LM adj	1016	0.0000
LM CD	25.44	0.0000

Tabloda üç farklı istatistik değeri yer almaktadır. Breusch Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM test istatistiği zaman boyutu yatay kesit boyutundan büyük olduğunda, Pesaran (2004) tarafından geliştirilen LM CD testi yatay kesit boyutu zaman boyutundan büyük olduğunda, Pesaran, Ullah ve Yagamata (2008) tarafından geliştirilen düzeltilmiş LM test istatistiği ise N ve T'nin büyük olduğu durumlar için kullanılmaktadır (Yardelen Tatoğlu, 2017: 244). Kurulan modelde (N=11) < (T=286) olduğundan Breusch Pagan LM test istatistiği daha güvenilir sonuçları vermektedir. Kurulan modelde yatay kesit bağımlılığı söz konusudur.

Demitrescu & Hurlin nedensellik testinin yapılabilmesi için serilerin durağan ve heterojen olması gerekmektedir. Bu bağlamda serilerin durağanlığını test etmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Pesaran CIPS istatistiği, homojenliği test etmek için Swamy (1970) S homojenlik testi kullanılmıştır.

Tablo 2: Homojenite Testi Tahmin Sonuçları

Test	İstatistik Değeri	p
Swamy S Homojenlik Testi	2266.75	0.0000

Homojenlik testi tahmin sonuçları incelendiğinde parametrelerin birimden birime değişmediğini ifade eden H_0 hipotezi reddedilmektedir. Parametreler heterojendir.

Panel veri analizlerinde serilerin durağanlığı önemlidir. Serilerin durağanlığını test etmek için Pesaran (2007) tarafından geliştirilen Pesaran CIPS istatistiği kullanılmıştır.

Tablo 3: Pesaran Birim Kök Testi Tahmin Sonuçları

Değişken (Düzey)	Sabitli Model		Sabitli ve Trendli Model	
	z	p	z	p
Enflasyon	-6.564	0.000*	-5.353	0.000*
Kur	1.271	0.898	0.718	0.763
Faiz	-3.125	0.001*	-1.540	0.062**
Değişken(Fark)	z	p	z	p
$\Delta\Delta$ Enflasyon	-	-	-	-
$\Delta\Delta$ Kur	-16.215	0.000*	-15.218	0.000*
$\Delta\Delta$ Faiz	-	-	-16.223	0.000*

*%1 anlam seviyesinde durağandır.

** % 10 anlam seviyesinde durağandır.

Serilerin durağan olup olmadığını test etmek için Pesaran (2007) tarafından geliştirilen ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Pesaran CİPS istatistikleri kullanılmıştır. Tahmin sonuçları incelendiğinde enflasyon serisinin hem sabitli modelde hem de sabitli ve trendli modelde durağan olduğu görülmektedir. Kur serisi her iki modelde de durağan değildir. Faiz serisi ise sabitli modelde durağan iken, sabitli ve trendli modelde ancak % 10 anlam seviyesinde durağandır. Kur serisini durağan hale getirmek için serinin 1. farkı alınmıştır. Faiz serisi ise sabitli ve trendli modelde % 10 anlam düzeyinde durağan olduğu için güvenilirlik düzeyini artırmak için bu serinin de farkı alınmıştır.

Son aşamada değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkileri analiz etmek için Dumitrescu & Hurlin (2012) panel nedensellik testi kullanılmıştır. Bu analizin yapılabilmesi için serilerin durağan olması ve parametrelerin heterojen olması gerekmektedir. Bu bağlamda durağan olan serilerin düzey değerleri kullanılarak, durağan olmayan seriler ise birinci farklarda durağanlaştırılarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri analiz edilmiştir.

Tablo 4: Demitrescu Hurlin Panel Nedensellik Testi Tahmin Sonuçları

	$\hat{z}_{N,T}^{HNC}$	p	$\hat{z}_{N,T}^{HNC}$	p	$\hat{z}_{N,T}^{HNC}$	p
Nedenselliğin Yönü	k=1		k=2		k=3	
Enflasyon→Kur	0.3938	0.6937	0.4783	0.6324	1.3109	0.1899
Kur→Enflasyon	21.6216	0.0000	12.4728	0.0000	9.7663	0.0000
Faiz→Enflasyon	14.5211	0.0000	6.9831	0.0000	5.6724	0.0000
Enflasyon→Faiz	2.3524	0.0187	25.4796	0.0000	22.5880	0.0000

Tahmin sonuçları incelendiğinde enflasyondan kura doğru nedensellik yoktur. Ancak tüm gecikme düzeylerinde kurdan enflasyona doğru tek yönlü nedensellik vardır. Ayrıca tüm gecikme düzeylerinde faiz ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik söz konusudur.

SONUÇ

Mal ve para piyasalarındaki fiyatlama mekanizmalarına bağlı olarak ortaya çıkan döviz kuru, faiz oranı ve enflasyon oynaklıkları makro ekonomik performansın ölçülmesinde ve ekonomik refah düzeyinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Yurt içi Fisher hipotezi çerçevesinde enflasyon oranlarının yüksek olduğu ülkelerde nominal faiz oranlarının daha yüksek olması beklenirken, Uluslar arası Fisher hipotezi çerçevesinde daha yüksek faiz oranlarına sahip olan ülkelerde ulusal para değer kaybetmesi beklenmektedir. Bununla birlikte özellikle ithal ham madde ve enerji kullanımı fazla olan ülkelerde döviz kurlarındaki artışların enflasyona yansımaları beklenmektedir. 1995:01-2018:07 dönemini kapsayan bu çalışmada OECD ülkelerinde enflasyon, faiz ve döviz kuru arasındaki kısa dönemli ilişkiler Demitrescu & Hurlin panel nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre enflasyondan kura doğru nedensellik yoktur. Ancak

tüm gecikme düzeylerinde kurdan enflasyona doğru tek yönlü nedensellik vardır. Ayrıca tüm gecikme düzeylerinde faiz ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik söz konusudur. Çalışmada elde edilen sonuçlar OECD ülkelerinde kur geçişkenliğinin söz konusu olduğunu ve Fisher hipotezinin OECD ülkelerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Özellikle enerji fiyatlarında meydana gelen artışların döviz kurundan enflasyona geçişkenliği artırdığı ve OECD ülkelerinde enflasyon düzeyini artırdığı söylenebilir. Kısa dönemde kur geçişkenliğinin olması OECD ülkelerinde tek fiyat kanununun geçerli olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Bununla birlikte OECD ülkelerinde Yurt içi Fisher hipotezi de geçerlidir. Enflasyon oranlarındaki oynaklıklar faiz oranlarına yansımaktadır.

KAYNAKÇA

- Breusch, T. S and Pagan, A. R. (1980), “The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification Tests in Econometrics”, *Review of Economic Studies*, 47: 239-53.
- Cassel, G. (1918). “Abnormal Deviations in International Exchanges”, *Economic Journal*, 28: 413–415.
- Dixit, A. and Stiglitz, J..E. (1977), Monopolistic Competition and Optimum Product Diversity, *American Economic Review*, 67: 297 - 308.
- Dornbusch, R. (1987). “Exchange Rates and Prices”, *American Economic Review*, 77(1): 93-106.
- Dumitrescu E. I. and Hurlin C. (2012). “Testing for Granger Non-Causality in Heterogeneous Panels”. *Economic Modelling*. 29:1450-1460.
- Ebiringa O. ve Anyaogu N. B. (2014). “Exchange Rate, Inflation and Interest Rates Relationships: An Autoregressive Distributed Lag Analysis”, *Journal of Economics and Development Studies*, Vol. 2, No. 2: 263-279.
- Krugman, P. (1987). *Pricing to Market When the Exchange Rate Changes*, In S. W. Arndt & J. D. Richardson (Eds.), *Real-Financial Linkages Among Open Economies* chapter 3, (pp. 49–70). Cambridge MA: MIT Press.
- Mamak Ekinci, E. B., Alhan, A. ve Ergör, Z. B. (2016). Parametrik Olmayan Regresyon Analizi: Faiz oranı, Enflasyon ve Döviz Kuru Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Örneği, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi* Cilt: 2, Sayı: 9:28-37.

- Moroşan, G. ve Zubaş, I. M. (2015). "Interest Rate, Exchange Rate and Inflation in Romania Correlates and Interconnection", *Journal of Public Administration, Finance and Law*. Issue 8: 146-160.
- Muchiri, M. (2017). Effect of Inflation and Interest Rates on Foreign Exchange Rates in Kenya, http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/102039/Muchiri_Effect%20Of%20Inflation%20And%20Interest%20Rates%20On%20Foreign%20Exchange%20Rates%20In%20Kenya.pdf?sequence=1&isAllowed=y, Erişim tarihi: 27.09.2018.
- Nchor, D. and Darkwah S. A. (2015). "Inflation, Exchange Rates and Interest Rates in Ghana: An Autoregressive Distributed Lag Model", *Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, Volume: 63, Number: 3, s.969-977.
- Pesaran, M. H. (2004), "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", *Cambridge Working Papers in Economics*, 435.
- Pesaran, M. H., Ullah, A. and Yamagata, T. (2008). "A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence", *Econometrics Journal*, 11, 105-127.
- Sever, E. ve Mızrak, Z. (2007) "Döviz Kuru, Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki İlişkiler: Türkiye Uygulaması", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s.265-283.
- Shalishali, M. K. ve Ho, J. C. (2002). "Inflation, Interest Rate and Exchange Rate: What is the Relationship?", *Journal of Economics and Economic Education Research*, Volume 3, Number 1, s.107-117.
- Shalishali, M. K. (2012). "A Test of the International Fisher Effect in Selected Asian Countries", *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2 No. 4, 86-92.
- Swamy, P. A. V. (1970). "Efficient Inference in a Random Coefficient Regression Model", *Econometrica*, 38, 311-323.
- Utami, S.T. and Inanga, E.L. (2009). "Exchange Rates, Interest Rates, and Inflation Rates in Indonesia: The International Fisher Effect Theory", *International Research Journal of Finance and Economics*, 26: 151-169.
- Yardelen Tatoğlu, F. (2017). *Panel Zaman Serileri Analizi Stata Uygulamalı*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Girişimcilerin Finansal Kaynağı Olarak Melek Yatırımcılar Üzerine Bir İnceleme

Mehmet İşGÖRÜCÜ

Düzce Üniversitesi

mehmetisgorucu@gmail.com

Doç. Dr. Öznur BOZKURT

Düzce Üniversitesi

oznurbozkurt@duzce.edu.tr

Özet

Türkiye’de ve dünyada girişimcilerin zorlandıkları konuların başında fon kaynağına erişmek gelmektedir. Hibe ya da kredi desteklerinin yanında alternatif ve daha karlı fon kaynaklarından yararlanmak ve sektöre etkin bir giriş yapmak isteyen girişimciler en az maliyetli finansal kaynaklara yönelmeyi tercih etmektedirler. Yeni iş fikrine sahip olma ile birlikte bunu karlı bir girişime dökecek sermayeye sahip olmayan girişimcilerin kullandıkları kaynaklardan birisi de melek yatırımcılardır. Türkiye’de son yıllarda artış göstermek ile birlikte çok yeni bir fonlama şeklidir. Risk taşıyan ama gelecekte başarı sağlayacağı düşünülen iş fikirlerine yatırım yapan ve başlangıç sermayesi sağlayan kişiler olarak tanımlanan melek yatırımcılar, aynı zamanda finansal güçlük çeken faaliyet halindeki girişimcilere de destek sağlayan kişilerdir. Melek yatırımcılar kar getireceğine inandıkları girişimcileri maddi açıdan desteklemek ile birlikte danışmanlık hizmeti de veren kişilerdir. Bu çalışmada melek yatırımcıların sağladıkları finansal kaynağın diğer finansal kaynaklar ile karşılaştırılması, melek yatırımcıların girişimcilere sağladığı faydalar, melek yatırımcılık sisteminden yararlanmanın şartları ve melek yatırımcıların yatırım yapacakları iş fikirlerini tercih ederken dikkate aldıkları kriterler incelenecektir. Bu amaç ile ilgili literatürün taranmasının ardından örnek teşkil etmesi açısından Türkiye’de faaliyet gösteren bir melek yatırımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin bulgularına yer verilecektir. Çalışmanın amacına uygun olması nedeni ile çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniğı kullanılacaktır. İlgili literatüre bağlı kalınarak ve araştırma amacına uygun olarak

araştırmacılar tarafından oluşturulan soruları içeren görüşme formu birincil verilerin toplanması için kullanılacaktır. Betimsel analiz ile verilerin çözümlenmesi sonucunda araştırmanın cevap aradığı sorulara yönelik bulgulara yer verilecektir. Melek yatırımcılık sisteminden yararlanmak isteyenler için sistemin işleyişi ve iş fikirlerinin seçilme yöntemleri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Girişimci, yatırımcı, finansal kaynak, melek yatırımcı
Jel Kod: G20, G23, L26

An Investigation on Angel Investors as a Financial Source of Entrepreneurs

Abstract

Access to fund resources is at the forefront of the most challenging issues for entrepreneurs in Turkey and the world. Entrepreneurs who want to benefit from alternative and more profitable funding sources as well as grants or credit support, and who want to make active entry into the sector, prefer to head for least costly financial resources. One of the sources used by entrepreneurs who do not have a profitable venture capital is the angel investors. Angels entrepreneurship in Turkey in recent years with the rise too is a new form of funding. angel investors are defined as people who have risk, but who invest in business ideas that are thought to be successful in the future and provide initial capital. But also support entrepreneurs in the form of financial difficulties. Angel investors are the ones who provide financial support for the entrepreneurs they believe to bring profit and also provide consultancy services. In this study, the financial resources provided by angel investors will be compared with other financial resources, the benefits provided by angel investors to entrepreneurs, the conditions of utilizing the angel investing system, and the criteria that angel investors consider when choosing business ideas to invest. On this purpose, literature will be scanned and then to set an example in terms of Turkey's made with angel investors in a semi-structured interview will be given to the findings. An interview technique will be used from qualitative research methods in the study of reason for being suitable for the purpose of the work. Adhering to the relevant literature and

including inquiries made by researchers in accordance with the purpose of the research, the interview form will be used for the collection of primary data. As a result of the analysis of the data with descriptive analysis, findings about the questions that the researcher is looking for will be included. For the ones who want to be benefit by the angel investing system, the system's functioning and methods of selecting business ideas will be revealed.

Key words: Entrepreneur, investor, financial resource, angel investor

Jel Code: G20, G23, L26

1. Melek Yatırımcı Kavramı

Melek yatırımcılar, geleneksel finansman kaynaklarına erişimleri genellikle mümkün olmayan yeni girişimleri finanse etmenin bir yöntemidir. Ortaya çıkışı ise girişim sermayesi sisteminin en etkin kullanıldığı Amerika'da başlar. Dönemin Broadway müzikallerine ve gösterilerine yatırım yapan finansörlere o dönemde "Melek Yatırımcı" adı verilmiştir. Bu yatırımcılar yüksek riske sahip çekirdek ve başlangıç sermayesi sağlamak isteyen özel yatırımcılardır. (Bayar, 2012:133). Amerika'da çekirdek sermaye yatırımlarının kökenine baktığımızda şu anda dünya ekonomisinde söz sahibi birçok şirkete yapılan yatırımları görebiliriz. "Bell Telephone" 1874'te, "Ford Motor Company" 1903'te, "Apple Computer" 1977'de aldıkları yatırımların, gelişmelerinde ve firmaların bugünlere gelmelerinde önemli rolü olmuştur. Melek yatırımları Amerika'daki birincil iş yaratma faaliyetlerinin başında gelmektedir. Amerika'da yeni mesleklerin dörtte üçünün bu tip yatırımlar sayesinde oluştuğu söylenebilir. Bu noktada yapılan yatırımların işlevselliği ve kullanımı ülke ekonomisinin gelişmesinde çok önemli rol oynamaktadır (Sudek, 2006:89). "Entrepreneur.com" yazarı Ankush Gera'ya göre girişimcilik ekosisteminin yeni nesil yatırımcıları olan melek yatırımcılar hem deneyim ve tecrübeleriyle girişimcilik ekosistemini geliştirmekte hem de günümüzde hakim olan akıllı sermayenin kullanılması konusunda etkin rol oynamaktadırlar. Ayrıca hükümetlerin istihdam yaratma konusundaki çabalarına yeni meslekleri yaratarak faydada bulunmaktadır (Gera, 2018).

Türkiye’de “Melek Yatırımcı” yerine “Bireysel Katılım Yatırımcısı” ifadesi de kullanılmaktadır. Türkiye’de melek yatırımcılık faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’nın öncülüğünde çeşitli mevzuatlar çıkarılmıştır. Müsteşarlık tarafından belirlenen kıstasları eksiksiz yerine getiren kişiler Bireysel Katılım Yatırımcısı olarak 5 yıllığına akredite edilmekte ve Türkiye’de kurulu olan girişimlere yaptıkları yatırımlar karşılığında çeşitli vergi avantajları elde etmektedirler (BUBA, 2018). Resmi Gazetede yayınlanan 21.08.2013 tarihli 28742 no’lu tebliğe göre; “*Bireysel katılım yatırımcısı, 4059 sayılı Kanunun(3) ek 5 inci maddesi kapsamında Hazine Müsteşarlığınca devlet desteklerinden yararlanmaları için kendilerine lisans verilecek olan, kişisel varlıklarını ve/veya tecrübe ve birikimlerini başlangıç veya büyüme aşamasındaki girişimlere aktaran gerçek kişi yatırımcılardır.*” Türkiye’deki vergi mevzuatına göre melek yatırımcıların yaptıkları harcamaların çoğu gelir vergisinden muaf tutulabilmektedir. 15.02.2013 tarihli Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik(4) çerçevesinde iktisap edilen;

- Tam mükellef anonim şirketlere ait iştirak hisselerinin alış bedellerinin %75’i,
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen araştırma, geliştirme ve yenilikçilik programları kapsamında projesi son beş yıl içinde desteklenmiş anonim şirketlere ait iştirak hisselerinin alış bedellerinin % 100’ü, Söz konusu iştirak hisselerinin en az iki tam yıl elde tutulması şartıyla, bireysel katılım yatırımcısı indirimi olarak yıllık beyanname ile bildirilen kazanç ve iratlardan indirilebilecektir (Resmi Gazete, 01). Azami yıllık ödenebilir tutar 1 milyon TL’dir. Bu, dünyanın en yüksek vergi teşvik tutarı olup, bunu İngiltere’de % 30 ve Portekiz’de % 25 izlemektedir (TBAA, 2018).Melek yatırım ile ilgili bazı temel kavramlar vardır(Bingöl, 2016, s. 361-362).

İş Meleği Ağı (İMA) ya da Portalı: İş meleği ile girişimcileri bir araya getirmek üzere kurulmuş organizasyonlardır. Bu ağlar üniversite, hemşehrilik gibi çeşitli nedenlerle daha önce bir araya gelmiş insanların yatırım yapılabilir sektörlerde işbirliği içinde olmasını da ifade eder. Bu organizasyonlar genellikle kar amaçlı kurulsun da sosyal fayda amaçlı olan özellikle ülkedeki istihdamın artırılmasına ve girişimcilik ekosisteminin gelişmesine odaklı olanlar da mevcuttur.

Eşleşme Süreci: Girişimci ile iş meleşinin eşleştirildiğı (iş yapmak üzere bir araya geldiğı) aşamadır. Girişimcinin fikrinin incelenmeye ve tartışılmaya değeri bulunduğı aşamadır.

Yatırım Hazırlığı Süreci : Melek yatırımcı ile girişimcinin yatırım için anlaştığı aşamadır. Bu aşamadaa ortaklık payları, çalışma şekli gibi konular irdelenir.

Anlaşma Süreci: İş meleşi ile girişimci arasında bir ortaklık anlaşmasına varılan aşamadır.

Yatırım Toplantıları: Girişimcilerin projelerini ve iş planlarını ilgilenen iş meleklerine aktardığı kısa sunum toplantılarıdır.

İş Melekleri Sendikası: Belli sayıda iş meleşinin bir araya gelmesiyle oluşturulan ve bir örgüt çatısı altında değeriendirmelerin yapıldığı, fonların ne şekilde kullanılacağı üzerine kararların alındığı, bireysel tecrübelerin aktarıldığı informal bir topluluklardır. Uluslararası kongrelerin düzenlenmesi ve ülkeler arası iletişimin sağlanmasını sağlamak yanında sektörel incelemeler ve araştırmalar yapıldığı görülmektedir.

Seri Melek: Bir yıl içerisinde ikiden fazla yatırıma katkıda bulunmuş melek yatırımcılar verilen isimdir.

Çıkış Yolu (Exit): Melek yatırımcının şirketteki payını şirket sahibine veya başka yatırımcılara satarak ayrıldığı aşamadır. Yatırımcılar bu aşmaya gelmek için 5-10 yıl beklemeyi göze almakta fakat yatırdığı para ve geçen süre oranında da yüksek getiri beklemektedir. Burada başvuru satışı yöntemi çıkış yoludur (Bingöl, 2016, s. 361-362).

Özellikle çıkış dönemine kadarki aşamada melek yatırımcıların girişimci odaklılığı yapılan araştırmalarda önem arz ettiği görülmüştür (Cardon, 2009). Yapılan çalışmalarda melek yatırımcıların; heyecan, mücadeleye hazır olma ve bağlılık gibi girişimcilik tutkuları ile çalıştıklarının ve önemli kararlarını aldıkları sonucuna varmışlardır. Girişimci odaklılık; girişimci tarafından uygulanan ve yatırımcıyı, girişimciyi yeni girişim fırsatlarına götüren aşamalar ve karar alma faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (Stevenson, 1990, Lumpkin, 1996). Ülkelerin kalkınmasında çok önemli role sahip olan girişimcilik; hükümetlerin bu yönde yapmış oldukları düzenlemelerle daha verimli hale getirilmeye çalışılıyor. Girişim, risk sermayesi kuruluşları, melek yatırım kuruluşlarının yeni girişimlerin etkin ve

başarılı olmasındaki rolü büyüktür. Dünyada çok yaygın olarak kullanılan melek yatırımcı sistemi çok riskli fakat başarı durumunda şirketin yaptığı karlılıklar da yatırımın 50-60 kat fazlasını bulabiliyor.

Türkiye’de kendi girişimleriyle ilgili hedeflerini gerçekleştiren, başarılı şirket satışları yapan bazı melek yatırımcılar, hem yeni kurulan girişimlere destek olup ekosistemi büyütüyor hem yatırım fırsatlarını değerlendirmektedir. Yeni girişimlere ve bir sonraki aşamaya geçen olgunluk aşamasındaki şirketlere maddi ve manevi destek olan yeni nesil girişimciler arasında Hasan Aslanoba, Ahu Serter, Arda Kutsal, Fatih İşbecer ve Ali Karabey gibi isimler bulunmaktadır. Yeni projelere yatırım yaparak “yeniliklerden” geri kalmamak da melek yatırımcıların hedefleri arasında yer almaktadır. Yeni fikirlere ve işletmelere maddi-manevi destek olan melek yatırımcıların en önemli özelliğinin “girişimcilik tutkusu” olduğu görülmektedir. Girişimcilik kültürüne tutku ile bağlı olan melek yatırımcıların hedefi Türkiye’deki girişimci ekosisteminin sağlıklı büyümesine katkıda bulunmak olduğu görülmektedir. Aynı zamanda başarılı birer rol model olan Türkiye’deki bazı melek yatırımcılar, yeni girişimcilerle daha iyi duygudaşlık kurabilmekte ve girişimcilerin kuruluş aşamasındaki kaygılarını azaltabilmektedir (Aksakal, 2017).

2. Türkiye’de ve Dünyada Melek Yatırımcılık

E-tohum ve Endeavor Türkiye gibi birçok dernek yeni girişimcilerle buluşmak için kongre ve buluşma toplantıları düzenlemektedir. Ayrıca Dünya Melek Yatırımcılar kongresi 2018 ‘de 80 ülkeden 1000’in üzerinde katılımcı ile Türkiye’de düzenlenmiştir. Türkiye’de bu konudaki toplantılar son zamanlarda sıklıkla yapılmakta ve dünyadaki melek yatırım fonları içerisinde Türkiye’de yapılan yatırımların payı da saygın bir biçimde artmaktadır (TBAA, 2018). Türkiye, uluslar arası iş melekleri forumunun 2013-2015 verileri dikkate alındığında Avrupa’da market büyüklüğü olarak altıncı sırada yer almaktadır. 2013 yılından bu yana büyüme göstermektedir. Avrupa’daki 2015 yılındaki toplam yatırım miktarı 6,1 milyar Euro’dur. Pazar büyüklüğü en fazla olan ülkeler sırayla İngiltere, İspanya, Almanya, Fransa ve Finlandiya ardından Türkiye’dir. 2017 yılı verilerine göre kayıt altındaki melek yatırım miktarında İngiltere (107,7 milyon Euro), Almanya (77 milyon Euro),Fransa (63 milyon Euro), Türkiye (52,3 milyon Euro) lider konumunda yer almaktadır. Yapılan yatırımların teknoloji girişimlerinin erken

dönemlerine, finansal teknoloji, internet teknolojileri, medya, biyo-teknoloji ve sağlık alanlarına yoğunlaştığı görülmektedir. Girişim başına en fazla yatırım alınan ülkeler ise sırasıyla Estonya, Danimarka ve Finlandiya'dır (EBAN, 2018).

Ortadoğu'da Birleşik Arap Emirlikleri, Afrika'da Güney Afrika Cumhuriyeti, Güney Amerika'da Brezilya ön plana çıkmaktadır. (Dubai Internet City, 2017) Afrika'daki yatırımların dünya genelindeki yatırım alanlarından farklı olarak güneş enerjisi üzerine yoğunlaşmış olduğu görülmektedir (African Bussiness Angels Network, 2016). 2015 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan yatırım miktarının 24 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Bu yatırımların %21'lik bir bölümü Silikon vadisinin de bulunduğu dünyanın en büyük yedinci ekonomisi konumuna gelen Kaliforniya'da gerçekleşmiştir. ABD'de en çok yatırım alan sektörler sırasıyla yazılım, ticari servisler (e-ticaret) ,sağlık ve medya (sosyal medya) olarak sıralanmaktadır. Fakat sağlık sektörüne yapılan yatırımların özellikle 2015 yılında %50'lik artış gösterdiği görülmektedir. 2015 yılının son çeyreğindeki yatırım artışı dikkat çekmektedir. Amerika'da "unicorn –tekboynuzlu at" adı verilen 1 milyar değeri üzerinde olan start-up sayısı da yapılan yatırımlar ile orantılı olarak çok fazladır. Bu şirketlerden çoğunun melek yatırımcı ve sermaye bolluğu nedeniyle halka açılmadıkları borsaya kote olmak için başvuruda bulunmadıkları görülmektedir (Hudson, 2016, s. 3-9). 30 Ağustos 2018'de Amerika Seattle'de yayınlanan yatırım sitesi Pitchbook Data adlı raporda Amerika'da üniversitede lisans düzeyindeki girişimlere başlangıç yatırımların öncü olduğu üniversiteler ve yatırımcı şirketleri sıralanmıştır. Stanford Üniversitesi; 162 girişimciye 2 milyar USD yatırım sağlayan 154 yatırımcı firma ile en fazla girişim üreten üniversite olarak ilk sırada yer almaktadır. Harvard Üniversitesi ve Berkeley Üniversitesi ile sıkı bir rekabet içinde oldukları görülmektedir (Nathani, 2018).

3. Türkiye'de ve Dünyada Başarılı Melek Yatırım Örnekleri

Bugün sıkça adını duyduğumuz değeri 70 milyar Amerikan doları olan "Uber" uygulaması da ABD üniversitelerinde melek yatırımcılardan başlangıç sermayesi olarak büyümüştür. Bir tür "kitlese fonlama" (crowdfunding) sistemi şeklinde işleyen sistem kitlese paylaşmanın hayatımıza girmesini sağlamıştır (Sakızlı, 2018, s. 7). UBER mobil internet uygulaması, uygulamayı kullanan araç kullanıcılarına ve yolcu olmak isteyenlere fayda sağlayarak ve bu uygulamanın kullanımından

komisyon alarak yaptığı aracılığın ücretini tahsil edebilmektedir. Bu başarılı uygulamadan sonra çeşitli bölgesel benzer uygulamalar da kendi çapında yatırım almış ve başarılı olmuştur. Günümüzde “Uber” uygulamasını yapanlar, bu yerel uygulamaları satın almak için milyar dolarlar seviyesinde teklifler vermektedir. Kendi yaptıkları yatırımın yerel kopyalarının satın alma çabasında olan Uber, aynı zamanda sürücüsüz araba konusunda araştırma geliştirme çalışması yapmakta ve yeni bir inovasyona daha imza atmak için Toyota gibi dünya devi firmalarla anlaşmalar yapmaktadır. Melek yatırım ile işine başlayan bir firma yine aynı yöntemle büyümekte ve girişimcilik ekosistemine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Türkiye’deki melek yatırımı için Amerika’dakine benzer şekilde üniversitede veya özel ortamlarda girişimciler için oluşturulan hızlandırma programları, melek yatırım olanakları olan yerlerdir. Bu hızlandırma programlarının başlıcaları şunlardır; İTÜ Arı Teknokent Innogate, Starcamp, Bilkent Cyberpark Hızlandırıcı Programı, Growth Circuit Accelerator, StartersHub XO. Bu hızlandırma programları oluşan yatırım potansiyeli olan şirketlerin exit aşamasına ulaşmasını hızlandıracak adımlar atılmaktadır. Türkiye’de son zamanlarda yabancı yatırımcıya 250-300 milyon USD değerlerle satılan firmalar aşağıdaki gibidir (Can, 2018).

Trendyol.com (Alışveriş uygulaması)	- Alibaba.com (Çinli e-ticaret şirketi)
Gramgames (Oyun uygulamaları)	- Zynga (Amerikalı oyun uygulaması şirketi)
OpsGenie (Yazılımcılar için akıllı bildirim platformu)	-Atlassian (Avustralyalı Yazılım Şirketi)

İTÜ Arı Teknokent’te 54 girişim, Starcamp’da 30 girişim, Bilkent Cyberpark’ta 22 girişim, Growth Circuit’te 21 ve StartersHub’da 20 girişim bulunmaktadır. Propolis başta olmak üzere antioksidan değeri yüksek doğal arı ürünlerini geliştiren ve buna dayalı ürünler üreten “Apiheal” 2,9 milyon USD yatırım almıştır. Kullanıcılarına bulut teknolojisi sunan, fotoğraf ve videoların saklama imkânı veren “Monument” uygulaması da şu ana kadar 2,6 milyon USD yatırım almıştır. Bu firmalar gelecekte melek yatırımcılarına yukarıdaki satışlara benzer exitlerle kısa sürede çok daha fazla getiri sağlama potansiyeline sahip olduğuna inanılan bazı önemli girişimlerdir (Can, 2018, s. 5).

4. Melek Yatırımcıların Avantaj ve Dezavantajları

Her finansman tekniğinin avantaj ve dezavantajları olduğu gibi şüphesiz melek yatırımcı tekniğinin de avantaj ve dezavantajları vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Perktaş ve Uçar, 2015): Melek yatırımcıların avantajları şöyle sıralanabilir;

- Melek yatırımcılar nispeten daha küçük yatırımları tercih ederler.
- Melek yatırımcılar genelde başlangıç aşamasında olan işletmelere yatırım yaparlar.
- Melek yatırımcıların avantajı risk ve sorunları paylaşmaktır. Başka bir ifadeyle çıktığı yolda yalnız yürümektir.
- Melek yatırımcılar bütün sektörlerle yatırım yapabilirler.
- Melek yatırımcılar finansal kararlarda risk sermayedarlarına göre daha esnekler.
- Melek yatırımcıların sağladıkları fonlar fiyatlarda oynamalara neden olmaz.
- Melek yatırımcılar katma değer yatırımcıdır yatırım yapılan şirket yatırım yapan şirkete dönüşebilir.
- Melek yatırım pazarı geniş bir coğrafyada yer alabilir.
- Melek yatırımcılarda sağlanan para kaldıraç etkisi yapar (yatırım yapılan işletme diğer finansman sağlayıcıları için çekicilik oluşturur).
- Melek yatırımcılar yatırımları dışında kredi imkanı da sağlarlar.

Yukarıda saydığımız özelliklere ek olarak, melek yatırımcıların ülkelerin gelişimine olan katkılarından da bahsetmek gerekmektedir. Melek finansman, iş fikri olup yatırım sermayesi olmayan girişimcilerin fikirlerini gerçeğe dönüştürerek ve projelerin büyümesini sağlayarak girişimciliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Böylelikle yeni istihdam alanları açılmakta ve bunun sonucunda da işsizliğin azalması sağlanmaktadır (Kanat, 2011).

Melek yatırımcıların dezavantajları ise şöyledir;

- Melek yatırımcılar aynı firmaya takip eden yatırımlar yapmaktan kaçınırlar.
- Melek yatırımcılar girişiminin kontrol gücünden ödünç vermesine sebep olabilecek söz hakkına sahip olmak isterler.
- Melek yatırımcılar firmaya yardımcı olmaktan çok tek başına hareket eden bir canavara dönüşebilirler.
- Güvenilirlik açısından melek yatırımcılar ülke içinde ve dışında isme, üne ve prestije sahip değildirlir (Kurnaz, 2017, s. 32).

5. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Girişimcilerin iş kurma sürecinde kullandıkları sermayeler birçok yönden birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Ticari krediler veya devlet destekleri dışında kullanılabilecek birçok fon kaynağı bulunmaktadır. Birçok girişimci ya bilgi eksikliğinden ya da riskli bulmaktan dolayı bu tarz desteklere daha az yönelmektedir. Bu çalışmada girişimcilere finansal ve finansal olmayan destekleri verebilen melek yatırımcılık kavramı üzerinde durulmuştur. Ülkemiz açısından çok yaygın olmayan bir fonlama yöntemi olan melek yatırımcılık, avantajlı ve dezavantajları ile incelenirken aynı zamanda melek yatırımcıların destekleyecekleri girişimcileri nasıl belirledikleri üzerinde de durulacaktır. Melek yatırımcılık sürecinin bilinirlik kazanması ve girişimcilere yeni fon kaynağının tanıtılması için bu tip girişimci desteklerinin çeşitli mecralarda konuşulup tartışılması gerekmektedir. Bu çalışma ile melek yatırımcılık kavramına bir kez daha dikkat çekilerek, bu sermaye kaynağından yararlanmayı düşünen girişimcilere yol gösterici verilerin paylaşılması amaçlanmıştır.

6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. İlgili literatüre bağlı kalınarak ve araştırma amacına uygun olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan soruları içeren görüşme formu birincil verilerin toplanması için kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir ve araştırmanın cevap aradığı sorulara yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu bölümünde Türkiye’de yaklaşık 7 yıldır start-up’lara kuruluş ve büyüme aşamasında melek yatırımcı olarak ortak olan, onların satışından kar elde edebilmek amacıyla yatırım yapan melek yatırımcı ile yapılan görüşme yer almaktadır.

7. Bulgular

Görüşme Yapılan Kişi Hakkında

Amerika’da finans konusunda üniversite tahsilimi yaptıktan sonra bankacılık sektöründe çalışmaya başlamıştır. Kurumsal bankacılık konusunda Amerika ve İngiltere’de çalıştıktan sonra Türkiye’ye dönmüştür. Türkiye’de İstanbul ve An-

kara’da bazı firmalara danışmanlık yapmıştır. 2010 yılında birkaç yatırımcı ile bir melek yatırım fonunu kurmuştur. 2011’de buradan ayrılarak ortağı ile birlikte toplamda 30 milyon USD yatırım sermayesine sahip başka bir risk sermayesi şirketi kurmuş ve 12 adet teknoloji girişimine toplam 25 milyon USD yatırım yapmıştır.

Melek Yatırımcı Olmaya Karar Verme Nedeni

2009’un başında “e-tohum” ile tanışması ve girişimci ekosisteminde yatırım yapılabilir girişimcilerin finansal destek ihtiyacı olduğunun farkına varması melek yatırımcı olması konusunda etkili olmuştur. Daha sonra ortağıyla bu işi daha resmi bir şekilde sokacak olan yeni bir yatırım şirketini kurmuşlardır.

Yatırım Yapılacak Sektörlerin Tercih Edilme Kriterleri

Yeni şirketleri bir teknoloji yatırım fonu olarak kurulmuştur. Yatırımlarda da teknolojik girişimler desteklenmek üzere tercih edilmektedir. Görüşülen 1946 girişimciden 12 tanesine yatırım yapılmıştır. Bunlardan 6 tanesi şu anda aktif diğerleri ise pasif durumdadır. Yaşamını sürdüremeyenlerin arasında hem yerel hem de uluslararası nitelikte yatırımlar vardır. Yatırımların hepsinin dünyadaki global firmalarla rekabet edebilecek seviyede olması desteklenme kriteridir. Yatırım yaptıkları işlerin mutlaka yurt dışına açılmasını da talep etmektedirler. İş görüşmesi aşamasında ise iş fikrine sahip girişimci görüşmeye çok iyi hazırlanarak gelmesi gereklidir. Nakit akış tablosu olan bir iş planı ve sunum hazırlanmalıdır. Daha önce yaptığı yatırım görüşmelerindeki deneyimler, görüşmeden önce ürününü piyasada satışının olup olmaması, ne kadar müşteri memnuniyeti odaklı olduğu, girişiminde bir fikri veya ürünü kopyalamış mı yoksa özgün bir fikir, ürün olup olmadığı gibi kriterlere dikkat edilmektedir. En önemli kriterlerden biri de en az yatırımcı kadar risk alıp almadığıdır. Bu işi yapmak için nelerden vazgeçebileceği ve ne kadar odaklandığı da girişimcinin işe bakış açısını gösteren önemli bir kriterdir. Görüşme yapılan firmalar çok erken yatırım aşamasındadır veya müşteriye ürünü nasıl satacağını bilmemektedir. Daha önce ürününü satmaya çalışmamış olması, müşteri odaklı olmaması melek yatırımcı için olumsuzluk olarak görülmektedir.

Kısaca özetlenirse melek yatırımcıdan destek almak için şu konulara önem vermek gerekmektedir.

1. Yenilikçi olmak,

2. Risk almak ve kendine güvenmek,
3. İyi bir iş planına sahip olmak,
4. Hayata geçirilebilecek fikirlere sahip olmak,
5. Büyüme potansiyeline sahip olmak

Türkiye’de Yatırım Yapmanın Cazip Tarafları

Türkiye’de gelişmiş ülkelere göre daha az rekabet olması, girişimlere yatırım yapan firmanın sayı olarak çok olmaması cazip yönlerin başında gelmektedir. Ayrıca Türkiye için genç nüfusun çokluğu ve gençlerin isterlerse eğitim alabilecekleri bir ortamın olması da önemlidir. Gençlerin kendilerini geliştirerek girişimcilik ekosistemin içinde olabilme imkânı vardır. Türkiye’de yapılan girişim yatırımları ekonomiye çok fazla değer katmaktadır. Türkiye’de yapılan yatırımlar yetişmiş işgücünün Türkiye’de kalmasını sağlamaktadır. Yapılan yatırımlar Türkiye’nin ihtiyacı olan teknolojik değeri ortaya çıkarmaktır.

Destekler

Girişimlere mentörlük hizmetleri sağlanmaktadır. Teknik konularda; insan kaynakları, muhasebe, hukuk gibi uzmanlık konularında yatırım yapılan işlere yardımcı olmak için danışmanlık yapılmaktadır. Böylece şirketlerin kurumsal değeri artırılmaktadır.

Başarısızlık Nedenleri

Melek yatırımcı olunan işlere ayrılan fon yüzdeleri olması ve bu miktarın üstünde destek olmaması ve girişimci gelişimini sadece bu fona bağıladığında ve risk almadığında iş başarısız olabilmektedir. Bir diğer başarısızlık nedeni ise ölçsüz büyüme ataklarıdır. İş gücü, pazar ve ürün anlamında plansız büyümeler sermaye israfına neden olabilmekte ve işletmenin kapanmasına sebep vermektedir.

Gelecek Planları

E- ticarete odaklanma ve bu alanları desteklemek istemektedirler. Balkanlar ve Orta doğuya açılma ve pazarı genişletmek hedefleri bulunmaktadır. Fon sağlamak için bireylerden çok kurumlara odaklanma düşüncesindedirler. Yapılan yatırımı en az 3 kat olarak geri almak istemektedirler.

8. Sonuç ve Öneriler

Geleneksel finansal kaynaklara alternatif olabilecek bir sistem olarak melek yatırımcılık bir melek yatırımcı ile yapılan görüşmede detaylı biçimde incelenmiştir. Melek yatırımcı olmak ya da melek yatırımcılardan fon sağlamak için risk almak ve kendine güvenmek önemli olduğu tespit edilmiştir. İş fikrinin projeye ve iş planına akılcı ve gerçekçi bir şekilde dönüştürülmesi gereklidir. Kopya işler değil yenilikçi, özgün fikirlere sahip olanlar melek yatırımcıdan daha çok destek alabilmektedir. Büyüme potansiyeline ve yurt dışına açılma olanağına sahip bir iş fikrine sahip olmak önemlidir. Aynı zamanda girişimcinin piyasaları iyi takip etmesi, rakipleri, fırsat - tehditleri iyi analiz etmesi ve talep edilebilir ürünleri üretmek için faaliyetleri organize etmesi beklenmektedir. Bu sistemde melek yatırımcının işletmeye ortak olacağını kabul etmek gerekmektedir. Dolayısıyla girişimci, yönetimde alınan kararlarda ortak hareket edilmesi gerektiğinin farkında olmalıdır. Melek yatırımcının sağlayacağı fon dışında alternatif fon kaynakları ve kişisel sermayeyi de büyüme ve gelişme için kullanmak gerekmektedir. Yatırımcının aldığı riski paylaşmak ve en az onun kadar risk alındığının gösterilmesi gereklidir. Girişimci ise yatırım alacağı ve şirketine ortak edeceği melek yatırımcıyı seçerken geçmiş iş deneyimlerini mutlaka incelemelidir. Kendisini ileriye taşıyabilecek ve sahip olduğu değere katkıda bulunacak yatırımcıları kabul etmelidir. Bu alternatif finansman yöntemi doğru kullanıldığında ve doğru melek yatırımcı ile çalışıldığında maddi destek almanın ötesinde alınacak danışmanlık ile sağlıklı büyümeyi sağlayacak bir sistemdir. Ülkemizde yaygınlaşmaya başlayan fakat uzun vadeli ve klasik yöntemlere göre risk oranının fazla olması nedenleri ile geleneksel yatırım araçları kadar kullanılmayan bir yatırım yöntemidir. Bu açıdan melek yatırım fonunun daha fazla tanıtılması ve başarılı örneklerinin paylaşılması gerekmektedir.

Türkiye'deki genç işgücü, uygun eğitim ve araştırma ortamları girişimlerin hayata geçirilmesi için bir avantajdır. Ayrıca dünyanın hiçbir ülkesinde sağlanmayan vergisel ve kanuni üstünlüklere sahip olan melek yatırımcıların sadece Türkiye'den değil diğer ülkelerden de gelmeleri için önemli fırsatlar olduğu görülmektedir. Yatırım alan ve verimliliği artıran girişimler, hayata geçen fikirler sayesinde yeni iş alanlarının yaratılması sağlanacak ve böylelikle genç işsizliğinin önüne geçilecek, alternatif istihdam alanları ortaya çıkacaktır. Başarılı örneklerin

Türkiye’deki sayısının artması yurtdışındaki yetişmiş nitelikli kişilerin Türkiye’ye geri dönmesini sağlayabilecektir. Ayrıca başarılı girişimler yeni fikirlere ortak olma çabasına girecek hatta onları satın alarak kendi bünyesine katma çabasına girecek bu şekilde girişimci ekosistemi olumlu bir şekilde üssel olarak büyümeye başlayacaktır. Bu sayede Türkiye’nin global ekonomideki rekabet gücünü artıracak yeni girişimlerin önü açılacaktır.

Sonuç olarak, melek yatırımcılığın bir kazan-kazan sistemi olduğu hem girişimcinin hem de yatırımcının yarattığı sinerji ile girişimlerden beklenen potansiyellerin gerçekleşmesinin sağlanabildiği dünyadaki ve Türkiye’deki bir çok başarılı örnekte görülmüştür. Bu sistemdeki işbirliği ve emek-sermaye paylaşımı çok heyecan vericidir. Bütün girişimci fikirlere açık olmak ve potansiyellerinin farkına varabilmek bu yatırım sisteminin en önemli kilit noktasıdır. Bu sistemin geliştirilmesi ve girişimcilik ekosistemine katkısının artmasının sağlanması çok önemlidir.

Kaynakça

- African Bussiness Angels Network. (2016). ABAN in Africa. Eindoven: ABAN.
- Aksakal, A. T. (2017, 12 27). startup.capital. startup.capital.com.tr: <https://startup.capital.com.tr/arastirmalar/girisimci-melekler.html> adresinden alınmıştır
- Bayar, Y. (2012). Girişimcilik Finansmanında Risk Sermayesi ve Melek Finansmanı. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (7:2) , 133-143.
- Bingöl, G. (2016). Girişimciliğin Finansmanında Melek Sermaye ve Türkiye Uygulaması. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi Cilt 12 sayı 45, 357-373.
- BUBA. (2018, 01 01). Melek Yatırımcılık. <http://www.buba.com.tr>: <http://www.buba.com.tr/angelinvesting> adresinden alınmıştır
- Can, A. (2018, 09 09). Yeni Başarı Hikayeleri Yolda. Hürriyet İK, s. 5.
- Cardon, M. S. (2009). The Impact of Perceived Entrepreneurial Passion on Angel Investing. Frontiers of Entrepreneurship Research (29)2, 1-15.
- Dubai Internet City. (2017). The State Of Digital Investments in MENA 2013-2015. Dubai: Arabnet.

- EBAN. (2018, 09 15). 01-Europe-2015. <http://www.wbaforum.org>: <http://www.wbaforum.org/wp-content/uploads/2016/08/01-Europe-2015.pdf>. adresinden alınmıştır
- Gera, A. (2018, 09 20). Next-Gen entrepreneurs: Angels of the startup ecosystem. www.entrepreneur.com: <https://www.entrepreneur.com/article/253685> adresinden alınmıştır
- Hudson, M. (2016). Snapshots Of the American Angel Community. Kansas, USA: Angel Capital Association.
- Kanat, E. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Angel Capital (Melek Sermaye) Uygulaması. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı / Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Kurnaz, G. (2017). Türkiye’de ve Dünyada Melek Yatırımcılık. Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi 20(1).
- Lumpkin, G. T. (1996). Clarifying The Entrepreneurial Orientation Construct and Linking It to Performance. *Academy of Management Review* (21) 1, 135-172.
- Nathani, K. (2018, 09 20). Stanford is the Top Producer of Startups in the World. www.entrepreneur.com: <https://www.entrepreneur.com/article/319475> adresinden alınmıştır
- Perktaş, E. &. (2015). Girişimcilik ve Girişimin Finansmanında Melek Yatırımcı ve Uygulama Alanları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2 (1).
- Resmi Gazete. (01, 09 2018). 1 Seri No’lu Bireysel Katılım Yatırımcısı İndirimi Hakkında Tebliğ. <http://www.gib.gov.tr>: <http://www.gib.gov.tr/node/87214> adresinden alınmıştır
- Sakızlı, E. (2018). Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitleli Fonlama. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Stevenson, H. H. (1990). A Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. *Strategic Management Journal* 11, 17-27.
- Sudek, R. ((Fall 2006/Winter 2007)). *Journal of Small Business Strategy*. Peoria Vol. 17, Iss. 2 , 89-103.
- TBAA. (2018 , 09 01). About TBAA. [Melekyatirimcilarternegi.org](http://melekyatirimcilarternegi.org): <https://melekyatirimcilarternegi.org/about-tbaa> adresinden alınmıştır

Impact of Workplace Burnout on Work Life Balance of Teachers in Education Sector of Pakistan

Ummara Yousaf

Faizan Khan

Samia Tariq

University of Central Punjab (UCP) Business School, Lahore, Pakistan

Abstract

The conflicting role of work and life are due to demand differentiation. Criticality of human resource is obvious from the success an organization achieves and to maintain its position depends extensively over them. Organization feel pride over facilitating its critical human resource by offering differentiating work environment and healthy learning organizational culture. In return organizations demand physical, mental and emotional elements to be adjunct with job responsibilities of employees. If stress, exhaustion, diminished interpersonal relations with other employees and a sense of lower accomplishment disturbs an employee's psychological constructs then maintenance to work life balance becomes questionable. The research study illustrates the Impact of Workplace burnout dimensions emotional Exhausting EE, Reduced Sense of Personal Accomplishment RSPA, and Depersonalization DP on Work life balance WLB of the Teachers. Furthermore, it is aimed at testing theories like "cognitive dissonance", "conflicting approach" and "enrichment approach" over Pakistan's education sector teachers. For the reason sample of 250 teachers from different universities and schools is gathered through a survey by using instruments developed by Maslach and Fisher, and attained a response rate of 76%. The instrument consisted upon thirteen elements to measure WLB and twenty to measure workplace burnout dimensions, the instrument was confirmed by applying Confirmatory factor analysis, which was conducted using AMOS and found all the model fit indexes quiet reasonable. As regression analysis is performed, the results showed a significant relationship to two out of three burnout dimension, Emotional Exhaustion and Depersonalization with

Work life balance. The overall predicted value of the regression model remained 22.3% with independent variables and four control variables, age, gender, salary and qualification of the teachers. But a burnout dimension, Reduced Sense of Personal Accomplishment RSPA is not significant and do not help predicting work life balance of the teachers teaching in educational sectors of Pakistan.

Keywords: Burnout, Emotional Exhaustion (EE), Reduced Sense of Personal accomplishment (RSPA) and Depersonalization (D).

JEL Code: M, M12

Introduction

Changing way of thinking of people is due to globalization. Rational system had been dealing organizations as machines and systems theory ignored the human elements while working in the organizations. Natural perspective brought a change with the concepts that humans cannot be dealt as machines as they have emotions and expose to many limitations if treated as machines. So humans must be dealt separately from the mechanic view of the organizations. Employees while working in the organizations can become a victim of fatigue, boredom, stress, family management issues and workload. To deal with such issues humans cannot be dealt as machines also each human is a rational being. The natural perspective of the organization gave rise to study behavioral studies in organizations and that gave an emergence to the Human Resource Management field, which is different from the Personnel management which used to consider just the administrative aspects of human's elements. But HRM deals with the whole human philosophy while working in the organizations where a group of people are engaged in attaining a common goal.

The industrialization in developed countries and movement of industries globally, has given a new era to the business world. The industrialization which started from small and medium enterprises shaped themselves in big corporate and conglomerates. Service sector bloomed in addition to manufacturing sector, and the professions, in which public dealing was a focused area to get business flourished at a faster pace. Competition among the companies enhanced and they began to compete on different aspects of business to develop competitive advantage e.g. finance, cost minimization, technology, and human resources. As

the business operations expanded, organizations expanded to endless boundaries. In this scenario, grip of the organizations lessened to manage their business operations. The persons who are self-driven and responsible become the need for the organizations. Such employees are demanded which are strong technically and in their serviceability. Humans cannot be dealt as machines, as give fuel to the machine it will work. Humans have emotions and have a rational behavior. Due to this characteristic attached with the humans, it is not possible to deal, them like machines. (O'Connor, 1999) Hawthorne studies 1927 to 1932 by Harvard Business School, Professor Elton Mayo, for the first time differentiated humans from machines, and a new era of social compliance started. Employees which are strong technically and with their citizenship behavior are differentiated and can create competitive advantage for the organizations. The employees who present themselves on the organizations behalf are the real employees that an organization needs for its higher performance.

It is a fact that happy internal customers will make happy external customers in the service sector. In the service sector it is just the service of Human resource which creates the difference in the competitive market. According to a marketing philosophy, the customer is a king, if he is happy he will tell ten other people and bring ten more good customers and if employee's services are bad, customer will tell hundred new potential customers.

Practically, in Pakistan organizations have a culture, in which the employees are treated as machines. Late sittings culture in the service sector does not let the employees enjoy their jobs fully and they feel their job as fatigue and tiring. They cannot maintain their work life balance and become a victim of frustration. They are unhappy and emotionally unsatisfied and therefore do not help organization to make good profits.

Education Industry is one of the Growing Industries of Pakistan. Pakistan's education system consists of 260,903 institutions and 41,018,384 students are being facilitated and 1,535,461 teachers are servicing these students. The number of public institutions are 180,846 and private institutions is 80,057. Private sector is running 31% of the educational institutions while 69% are public institutes (Institute, 2018).

Education industry is supposed to be a calm place to make people learn by following the process of learning. Teachers are the Nation builders and have an important role in the lives of people. The teachers at any place in the world are respected for their contributions to human capital of their country. After the technological advancements and due to various issues related to competition, education industry has become a source of making easy money through selling a competitive education. In this scenario, teachers being the basic source of production are required to be competitive. They are not involved just in academic activities but have to play various administrative roles. Therefore, they may not be able to maintain a work life balance and hence become a victim to workplace Burnout. It was not before 1970 to 1980 that extensive studies started carrying out on the subjects related to human elements at work place like Burnout in the employees of the organization. The pioneer studies by Maslach and various others developed a concept of work life balance and workplace burnout (maslach, 1981)

The scope of the study mainly focuses on work life balance which is if disturbed lead to many psychological problems. Workplace Burnout is one of the dimensions to disturb one's work life balance as identified by (Leiter, 1988). A questionnaire was developed to measure our main variables including Work Life Balance and workplace Burnout dimensions among the teachers of schools, colleges and universities of Pakistan. Hence the following highlights the main objectives of the study.

1. To measure the work life balance among the teachers in the education sector of Pakistan.
2. To explore workplace burnout dimension's impact on the respondent's work life balance.
3. To test Cognitive Dissonance Theory, which illustrates the

Keeping in view the main objectives, our main research question in this survey based quantitative research is as follows.

Which burnout dimension component among emotional exhaustion(EE), reduced sense of personal accomplishment(RSPA) and depersonalization(DP) contributes significantly to Work life balance among academic staff of education industry of Pakistan?

Literature Review

Work life balance is defined as performing various roles with an equal degree of attention, time, commitment and Involvement (Clark, 2000) . Work life balance emerged from the concept family-work conflict. Now this is studied under a bigger domain of Work-life Balance (WLB). WLB studies the conflicting goals of work and family life with the same individual (Hayman, 2005). In this era of technological advancement each individual is facing a competition, and to win such a competition, everyone seems involve in work all the time. Home and office dimensions are different and both carry importance in an individual's life. Due to the reason people involve in work, they bring their office work at home and destroy the dimensions of home life (Hill, 1998).

Work life balance (Fisher-McAuley, 2003) vastly being observed and researched in the fields like organizational behavior, human resource management, and quality of work life (Marks, 1996). HRM practitioners have tried to figure out the ways through which they can facilitate employees with their family friendly culture, to help increasing employee productivity through reduced work stress, reduced absenteeism, better motivation and conducive work environment with flexible working hours or by improving quality of working places to help reduce causes leading to workplace burnout (Byrne, 2005).

Work life balance as studied by (Maslach, 2003) include, workload, control, reward, community, fairness, values. They are not used in the present study. The component studied by (Fisher-McAuley, 2003) , about work life balance are used as measuring tool for the present research. (Fisher-McAuley, 2003) Identified three components of work life balance, they are, Work Interference with personal life (WIPL), Work and personal life enhancement (WPLE) and personal life interference with work (PLIW). These three components are based on two opposing theories, one is conflict approach and the other is enrichment approach. Conflict approach explains that work and family roles of an individual are demand specific and therefore conflicting (Edwards, 2000). Enrichment approach says that, good family life can help working better at work place (Greenhaus, 2006).

Work-life balance (Fisher-McAuley, 2003) is defined as extreme performance in work life as well as non work life with little conflict between social roles in work and family or non-work life. Work life balance is dependent on personal

predictors (Job involvement, family involvement, uncertainty avoidance etc) and organizational predictors (time pressures at work, job autonomy, role ambiguity, social support at work etc) (M. Joseph Sirgy, 2017). A person able to manage work life balance contributes to personal outcomes become positive for example life satisfaction. Hence work life balance is the degree to which an individual in one life domain deals with increased performance and which leads to quality increment in other domains of life (Frone, 2003).

Burnout belongs to career satisfaction and work-life balance for all disciplines (Joyce L. Neumann, 2017). Work life balance is also called Work-life equilibrium. Work-life equilibrium is a situation related variable, though burnout is a personality trait variable. Work-life equilibrium likewise harmfully disturbs due to burnout. It is principally the accountability of a separate to stabilize effort of work and lifetime and pledge stages to decrease pressure including burnout. Likewise, exhaustion happens when a discrete is incapable to accomplish pressure in the setting of social facility. It similarly happens once here is great extent of battle among effort and lifetime (Friedman & Greenhaus, 2000).

Burnout is measured as the most important factor of work related stress that impact on Job related satisfaction and work life balance. People show poor work life balance and job satisfaction mostly seems suffering from burnout (Neumann, 2017). Burnout (be exhausted) be considerably related with work-life balance in all discipline (Neumann, 2017). According to the (Y. P. s. Kanwar, 2009), the female group would have less burnout than the male group. Men are more consistent on their jobs and concerned with less variation in their daily routines, hence they appear putting more efforts and do greater hard work which results in burnout. (Y. P. s. Kanwar, 2009).

People suffering from burnout report inadequate work life balance and their career satisfaction at a minimum level (Joyce L. Neumann, 2017). Moreover, females are more associated with suffering from emotional exhaustion, as study reveal the fact that if employees work between 51-60 hours a week suffer from more EE as compared to the people who spend less than 40 hours in a week, similarly, the employees who spend more than twenty hours on job a week had higher Depersonalization (Joyce L. Neumann, 2017) .

Most of the Burnout studies are carried out on doctors and physicians and, Burnout explains the serious risks attached with the job of both physicians and patients, thus it is vital that physicians have access to interaction with other people and that reduces the risk for burnout (Maria Panagioti, 2016) . Longitudinal analysis for assessing Burnout and work life balance was conducted on physicians between 2011 and 2014 and results showed that US physicians were suffering from workplace burnout and had a bad effect on their work life balance as compared with the general population of the US in their work life balance and burnout aspects of their life (Tait D. Shanafelt M. O., 2016).

Work life imbalance is created among the employees based on higher or lower position in an organization and the time he spends while on the job (Stephanie Schwartz, 2017). A research study shows that work life balance (Fisher-McAuley, 2003) leads to higher Job satisfaction, increased organizational performance, and higher organizational commitment (John P Meyer, 1991) . (Also work life balance leads to family satisfaction, health satisfaction and overall life satisfaction (Keyes, 1995).

Healthy work environment leads to improved quality care and decreased cost. Such policies must be devised by organizations which will reduce work related stress and help retention of employees (Joyce L. Neumann, 2017).

Workplace Burnout

The condition of a person who feels stressed and exhausted during the work plus when he starts feeling low and developed doubts in its competences then we can say that the person may be in a state of burnout (Lockwood, 2003). Burnout is a state when a person is being physically and mentally stressed due to the highly strained and tensed elongated periods in working atmosphere (maslach, 1981). Burnout is a psychological syndrome, which is caused due to various personal reasons with an individual, like if he happens to lose valued resources in his life, if he is short of some required resources, and when his expected outcomes are not met (Maslach, 2003) Burnout is caused in individuals due to facing with failure and when he is wearied out and become exhausted, it losses his creative abilities, commitment to work, and he loves to be separated from the people with whom he works, and his inappropriate attitude towards his clients or customers. These

symptoms show a problem of burnout in the employee. Workplace burned out is measured through its three dimensions as prescribed by (maslach, 1981), they are Emotional Exhaustion (EE), reduced sense of personal accomplishments (PA) and Depersonalization (D). these dimensions individually or collectively disturbs an individual's work life balance and due to which a person could not perform his daily functions effectively.

Emotional Exhaustion

The first dimension emotional exhaustion means that the person is emotionally over stretched when he believes that his job demands are high than the accessible means to do that job (maslach, 1981). A person feels Emotional Exhaustion (maslach, 1981) at the first stage of burnout. It happens due to increased demands of the job when human ability is used to its maximum. It is mostly due to work overload, less interpersonal interactions with people, conflicting people's role, and gigantic levels organizational expectations from an individual (maslach, 1981). The person if happens to be emotionally exhausted he would not be able to maintain his work life balance properly (Tait D. Shanafelt, et al., 2014). Or emotionally exhausted people will not be able to maintain their work life balance and hence give rise to a following hypothesis.

H1: If the teacher is Emotionally Exhausted, his Work life balance will be negatively affected.

Reduced Sense of Personal Accomplishment

Second dimension, reduced sense of personal accomplishment this occurs when the feeling of non-accomplishment develops in a person and he starts feeling that he put his extra effort in the work and still his work is not up to the demands of the job plus not recognized. These types of workers start to drop their confidence in his own capabilities when showing to relentless job difficulties and pressure over ancient of time. Burnout seems to endure a response to interactive stress a person feeling on the job, in which a surplus of interaction with society consequences in variations in arrogances and performances near them. (hollet-haudebert, 2013). Reduced sense of personal accomplishments (PA) or inefficacy is the combination

of exhaustion and cynicism. It is caused due to such work situations that have much work demands, and that reduces a person's effectiveness to deal with other human beings. It is due to providence with irrelevant resources, while exhaustion is the outcome of work overload and social conflict.

If a person happens to inculcate such feelings in him then he would not be able to maintain his work life balance, hence the second hypothesis is proposed as follows.

H2: If the teacher feels Reduced Sense of Personal Accomplishment, his Work life balance will be negatively affected.

Depersonalization (D)

The third dimension is the Depersonalization (D) which means when the worker perceived a feeling of detachment from his or her duties and shows the negative behavior toward its colleagues and customers, he thinks that he is missing control over the main aspects of the job. (maslach, 1981). Depersonalization (D) occurs when a person starts keeping a distance from other human beings, or is reluctant to make them engaged. They mostly develop a cynical attitude when they become exhausted and discouraged. Distancing is also an outcome of exhaustion. Hence a person who stats distancing with other people may not be able to maintain his work life balance and give rise to our third hypothesis

H3: If the teacher feels Depersonalized, his/her work life balance will be negatively affected.

Variables

Independent Variable: Burnout Dimensions 1) Exhaustion, 2) Reduced Sense of Personal accomplishment 3) Depersonalization.

Dependent variable: Work life balance

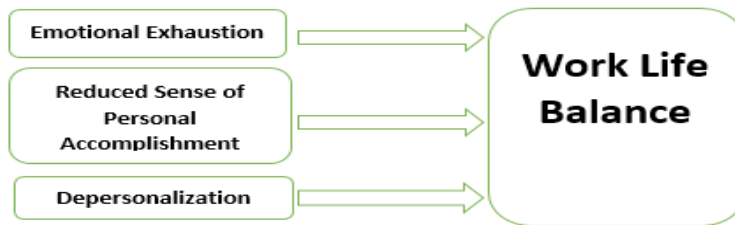
Theoretical Framework

Leon in 1957 developed Cognitive Dissonance Theory, which is associated with relationships among perceptions. For example, Emotional exhaustion is a perception of a human mind when he feels exhausted from his daily routine activities. Similarly, Depersonalization and reduced sense of personal accomplis-

hments are the human mind perceptions. Same is the work life balance which is a human mind perception when he is unable to keep balance between his work and home or personal life. Hence cognitive dissonance theory states that there must be consistency among the human minds different perceptions opinions or beliefs. If there is no consistency it creates dissonance or disturbance in one's life and he could not be able to pass his life smoothly. Attitude is the thinking part while behaviour is the action part. When ones thinking do not matches with one's actions disturbance or dissonance is created, or when an individual is unable to choose between two incompatible beliefs or actions (Leon, 1957).

Workplace Burnout and Work life balance variables have its grounds in cognitive dissonance theory. So the research will help testing the above mentioned theory through the chosen variables.

Theoretical Framework

Methodology and Methods

The research is conducted on positivism paradigm. The quantitative survey based approach is used to conduct the research from the teachers of the education industry, by using a close ended questionnaire. Teachers were asked through a comprehensive questionnaire, whose questions were drawn to measure, their workplace burnout and their work life balance.

Basic assumptions regarding the normality of data and homoscedasticity was analyzed and found the data normal and homoscedastic. Multicollinearity of the data was analyzed to see any correlation among independent variables and found no problem in the data regarding multicollinearity.

Sample

The questionnaires were distributed to 250 teachers of three universities, and three schools named, University of central Punjab Lahore, University of Management and technology Lahore and GIFT University Gujranwala, Allied School Gujranwala and Lahore Model School Lahore. The data was gathered after two weeks. There were 101 males and 89 females from which data is gathered. overall response rate remained 76%. Moreover, 68.4% of the data is collected from different university teachers, and 30.1% is collected from different school and college teachers. As salaries are concerned, 3.6% employees had salaries less than 20,000, 3.1% had salaries between range 21,000- 35,000. 23.3% had salaries between ranges 36,000-50,000, 33.2% had salaries between ranges 51,000-65,000. 23.8% had salaries between ranges 66,000-80,000, 2.1% had salaries above 96000. Most of the found data contained salaries between 51000 to 65000. .53% employees collected data were from the age group less than 20 years, 13.68% from age group 21-25 years, 29.5% were from age group 26-30. 25.26 % employees were from the age group 31-35 years, 17.37% were from age group 36-40, 5.79% were from age group 41-45 years, 4.1% were from age group 46-50 years, and .5% was from age group 61 years and above. The most of the found data is between the age group 31 to 35 years. 80% of the teachers had permanent status at their jobs, 15.25% had contractual status and 4.74% were employed with third party. Most of the teachers had permanent status at their jobs. 20% employees had their experience less than 3 years, 50.53% had experience between 3-5 years, and 26.84 % had experience between 5-7 years. 1.58% had experience between 7-9 years and 1.6% had experience 9 years and above. Most of the teachers had three to five years of work experience.

Statistical software

Convenience sampling technique was applied to select the sample of teachers from the education sector, working in schools, colleges and universities. AMOS software is used to do confirmatory factor analysis (CFA) of the gathered data and SPSS software is used as a tool to analyze data and to substantiate the research hypotheses.

Methodology

First part of the Instrument categorized the employees in the following manner: 1) Name of employees(optional), 2) Age of Employees 3) Gender of employees 4) Qualification of Employees 5) Organizational Type 6) Designation 7) Work Status 8) Salary Range 9) No of Years in Service with organization.

Part 2: To measure Workplace burnout an instrument by Maslach Burnout inventory (maslach., 1986), is used. In this instrument, Burnout is divided into its three dimensions, Emotional Exhaustion (EE), Diminished Personal accomplishment (DPA), Depersonalization (D). Seven items are used to measure EE, eight to measure DPA and five items to measure Depersonalization (D). Burnout research has its roots from care-giving and service occupations, when the job is more concerned with provider and recipient. Previously it was taken as a workplace stress, and after words when element of emotions was involved in the individual's relational translation in the workplace, it gave rise to the concept of Burnout.

The scale used for measuring work-life balance in this study is a 13-item scale adapted from an instrument developed and reported by (Fisher-McAuley, 2003). Their original scale consisted of 19 items, designed to assess three dimensions of work-life balance, like Work Interference with Personal Life (WIPL), Personal Life Interference with Work (PLIW), and Work/Personal Life Enhancement (WPLE). These three dimensions of work life balance are rooted from two opposing theories which links work and family, named conflict approach (work and life roles are different and so conflicting (Edwards, 2000) and enrichment approach (family life can support work life outcomes (Greenhaus, 2006).

Confirmatory factor analysis is used to confirm basic structure of the scale as the scales to measure burnout dimensions and work life balance is adopted from already developed instruments of Maslach of 1986 and Fisher of 2003. Maximum likelihood estimation using AMOS helped to evaluate model fit. Non-significant value of chi square shows good model fit of the obtained data. To analyze the model fit statistics (Goodness of Fit Index GFI the Tucker-Lewis Index :TLI; and the Comparative Fit index: CFI) values less than .90 indicate lack of fit, values between .90 and .95 indicate reasonable fit and values between .95 and 1.00 indicate good fit. Root Mean-Square Error of Approximation (RMSEA) described by Byrne as the most informative statistic in determining model fit as it takes

into account the number of variables that are estimated in the model. RMSEA values are required to be .05 or lower to indicate good fit. Values between .05 and .08 indicate reasonable fit and the obtained value for our model is 0.52 which shows reasonable fit of the data. Chi-square test as obtained was significant [chi square (489) = 742.007, $p = .000$], the other fit indices indicated good fit. The CFI statistic (.622) was reasonable, and the TLI (.591), and RMSEA (.052) indicated good fit. Inspection of the residuals and modification indices revealed no items failing to correlate or other required paths. Reliability of the scale is assessed through Cronbach's alpha; Internal reliability of the data is measured through it which data is measured on multiple Likert scale. Ideally alpha values are best between 7 and 9 but questionable if it's less than 6. Alpha value for the whole scale remained 0.748 which shows the reliability of the scale. For the sub scales of Emotional Exhaustion, it remained 0.545, for Reduced of Personal Accomplishment it remained 0.560, for Depersonalization it remained 0.600 and for work life balance it remained 0.560.

Descriptive Statistics

All of the selected variables are described through Descriptive statistics, mean, SD, and variance were explained and the results are interpreted. The variables are correlated to see the correlation among the dependent and independent variables. Regression analysis was applied to accept or reject the proposed hypothesis,

Descriptive Statistics of Control Variables

Table 1:

Variables	Mean	Std. Deviation
Gender	.53	.500
Salary Range	4.08	1.227
Age groups	3.76	1.450
Qualification	3.80	.539
Organization type	1.48	.782
Work status	1.25	.531
No of years in service	2.14	.798
N	190	

3.5.1 Gender

The data contained responses from 101 Males and 89 Females and overall response rate remained 76%. Moreover, 68.4% of the data is collected from different university teachers, and 30.1% is collected from different school teachers.

3.5.2 Salary Range

As salaries are concerned, 3.6% employees had salaries less than 20,000, 3.1% had salaries between range 21,000- 35,000. 23.3% had salaries between ranges 36,000-50,000, 33.2% had salaries between ranges 51,000-65,000. 23.8% had salaries between ranges 66,000-80,000, 2.1% had salaries above 96000. The most of the found contained salaries between 51000 to 65000.

3.5.3 Age Group

The data found contained responses as follows, .53% employees collected data were from the age group less than 20 years, 13.68% from age group 21-25 years, 29.5% were from age group 26-30. 25.26 % employees were from the age group 31-35 years, 17.37% were from age group 36-40, 5.79% were from age group 41-45 years, 4.1% were from age group 46-50 years, and .5% was from age group 61 years and above. The found data contained the most as 48 between the age group 31 to 35 years.

3.5.4 Qualification

Education of the teachers from the collected data remained, 1% was Intermediate certificate, and 23.3% had Bachelor's Degree, 69% employees had Master's Degree, 5.2% had PhD degree. The found data had Master's degree the most.

3.5.5 Organization Type

The gathered data had 69.47% University teachers, 17.89% were college teachers and 12.63% were School teachers. Collected data is mostly from university teachers.

3.5.6 Work Status

80% of the teachers had permanent status at their jobs, 15.25% had contractual status and 4.74% were employed with third party. Most of the teachers had permanent status at their jobs.

3.5.7 No of Years in Service

20% employees had their experience less than 3 years, 50.53% had experience between 3-5 years, and 26.84 % had experience between 5-7 years. 1.58% had

experience between 7-9 years and 1.6% had experience 9 years and above. Most of the teachers had three to five years of work experience.

Descriptive Statistics of Independent Variables

Table 2:

Variables	Mean	Std. Deviation	Variance
Emotional Exhaustion	2.61	.498	.248
Reduced Sense of Personal Accomplishment	2.61	.470	.248
Depersonalization	2.60	.579	.335
Work life balance	2.83	.373	.139

Emotional Exhaustion

Question: Either they feel emotionally drained from their work, feel used up at the end of the day, feel fatigue when they woke up early in the morning, working with people causes strain in them, they feel burned out from their work, they feel frustrated from their work, they feel they are working too hard at their job.

The results found regarding the emotional exhaustion are shown in the table below.

Mean response to EE remained 2.61 which show that, employees are near undecided options, for their EE responses and that they do not show emotional exhaustion while present at their job with their specific organization. SD value for EE remained 0.49 which shows EE data is not very close to the mean. And variance value 0.248 shows little variation found in EE data.

Reduced Sense of personal accomplishment

Question: Either I understand my recipients fully that what they feel about things, ability of the employee to deal with their problems, negative feelings about how I am influencing other people's lives, lethargies after the day is over, development of relaxed environment with colleagues, feeling of depression after the day with colleagues, un-able towards the accomplishment of different important job tasks, dealing with emotional problems of others very aggressively.

Mean response to RSPA remained 2.61 which show that, employees are near undecided options, for their reduced sense of personal accomplishment, responses and that they do not show RPA while present at their job with their specific organization. SD value for RSPA remained 0.47 which shows RSPA data is not very close to the mean. And variance value 0.221 shows little variation found in RPA data.

Depersonalization

Questions: treatment of recipients as they are impersonal objects, unsympathetic towards people, as they took this job, job is emotionally hardening, carelessness towards the recipients, recipients blame on me due to some of their problems.

Mean response to DP remained 2.59 which show that, employees are near neutral options, for their DP responses and that they do not show Depersonalization while present at their job with their specific organization. SD value for DP remained 0.578 which shows DP data is not very close to the mean. And variance value 0.335 shows little variation found in DP data.

Work Life Balance

Questions: personal life suffers from work, job makes personal life difficult, neglect personal needs because of work, putting personal life on hold due to work, missing personal activities, personal life drains my whole energy, feeling of tiredness due to work, feeling of not performance at job due to personal life, or either job gives energy for the personal life, better mood due to work, better mood due to personal life.

Mean response to WLB remained 2.83 which show that, employees are near undecided options, for their WLB responses and that they do not show Work life balance while present at their job with their specific organization. SD value for WLB remained 0.37 which shows WLB data is not very close to the mean. And variance value 0.139 shows little variation found in WLB data.

Regression Analysis and Interpretation

R square also called coefficient of determination is used to predict the outcomes of Independent variable and dependent variables and that how well they fit with each other. Values of R^2 as 1 indicates perfect prediction while the values between 0 and 1 indicates how well proportion of variability in a data accounted for by

statistical model. It means how well future outcomes are predicted by the model. The analysis of the regression results for the variables under study are as follows.

Table 3:

Variables	B	T	Significance	Correlation with WLB
Emotional Exhaustion	.192	3.654	.000	0.362
Reduced Sense of Personal Accomplishment	.095	1.632	.104	.230
Depersonalization	.129	2.691	.008	.318
Age groups	-.014	-.779	.437	-.120
Income	-.003	-.127	.899	-.028
Gender	-.106	-2.105	.037	-.148
Qualification	-.068	-1.489	.138	-.110

R square	0.223 or 22.3%
-----------------	-----------------------

The model summary related to emotional exhaustion (EE), reduced sense of personal accomplishment (RSPA) and Depersonalization (DP) and work life balance (WLB) gives R square value as 0.223. It means that 22.3% of the work life balance is predicted by emotional exhaustion (EE), reduced sense of personal accomplishment (RSPA), Depersonalization (DP) and other control variables as mentioned in the table above.

Emotional Exhaustion and Work life balance

Regression results for EE and work life balance shows that, one-unit increase in EE will predict 19.2 % of the work life balance. P-value obtained is .000 which is less than 0.05 levels which shows the relationship is significant. And obtained t value is 3.654, which is greater than 1.96, higher the t value higher it predicts the dependent variable. B value shows that the direction of the hypothesis, so it is positive and hence substantiate the hypothesis.

So our hypothesis H1 is accepted as it states that,

- ▶ **H1: If the teacher is Emotionally Exhausted, his Work life balance will be negatively affected.**

So we can say that emotional exhaustion affects work life balance of the teachers of education sector and plays its role in disturbing an individual's work life balance system.

Reduced sense of personal accomplishment and Work life balance

Regression results for RSPA and work life balance shows that, one unit increase in RSPA will predict 9.5% of the work life balance. P-value obtained is .104 which is greater than 0.05 level which shows the relationship is not significant. And obtained t value is 1.632, which is less than 1.96, higher the t value higher it predicts the dependent variable but here RSPA is not able to predict Work life balance. B value shows direction of the hypothesis; it is positive but being the relationship insignificant we do not accept the H2.

So our hypothesis H2 is not accepted as it states that,

- ▶ **H2: If the teacher feels Reduced Sense of Personal Accomplishment, his Work life balance will be negatively affected.**

And alternate hypothesis, that is *H2: If the teacher feels Reduced Sense of Personal Accomplishment, his Work life balance will not be negatively affected* is accepted and we can say that Reduced Sense of Personal Accomplishment do not directly affect work life balance but there may be other intermediate variables which will make the relationship to be accepted.

Depersonalization and Work life balance

Regression results for Depersonalization and work life balance shows that, one-unit increase in Depersonalization will predict 12.9% of the work life balance. P-value obtained is .008 which is less than 0.05 level which shows the relationship is significant. And obtained t value is 2.691, which is greater than 1.96, higher the t value higher it predicts the dependent variable. B value shows direction of the hypothesis, it is positive and hence substantiate the hypothesis.

So our hypothesis H3 is accepted as it states that,

- ▶ **H3: If the teacher feels Depersonalized, his work life balance will be negatively affected.**

We can say that depersonalization directly affects work life balance of the teachers in education sector of Pakistan and disturbs their work life balance.

As control variables are concerned in the regression model like Gender, Age, Income and qualification, the insignificant results to Age group, Income and qualification shows that they are insignificant when we put them as predictors to explain work life balance but Gender is significant with p-value as less than 0.05 as 0.037. The gender results with work life balance shows that females are more concerned with work life balance as compared to males.

ANOVA

Table 4

ANOVA						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5.863	7	.838	7.444	.000 ^a
	Residual	20.476	182	.113		
	Total	26.339	189			

- Independent Variables or Predictors: Reduced Sense of Personal accomplishment, Emotional Exhaustion, Depersonalization, Qualification, Salary Range, Gender, Age groups.
- Dependent Variable or Response variable: Work life balance

The **Analysis of Variance** tells the story of how the regression equation accounts for variability in the response variable.

Sum of Squares

The **Sum of Squares** describes the variability in the dependent variable that is variability in the Work Life Balance and obtained value is 26.339. Sum of squares of residuals is also called error sum of square. Regression sum of square is obtained by subtracting residual sum of squares from total sum of squares.

The results of SPSS after applying regression analysis, first column labelled Model has three rows: Regression, Residual, and Total. Regression value is 5.863 shows that about 6 out of 26.34 is the explained part while 20.5 out of 26.34 is

still unexplained part of the model even after fitting the regression line. Means work life balance is being explained 6 and 20.34 parts are still not explained by the regression model and may be other factors are there which will explain the work life balance as a whole.

Degree of freedom

Degree of freedom is associated with sum of squares; it is obtained by subtracting one from total no of observations. Total no of observation was 190 and $df = 190 - 1 = 189$. In our model there are seven independent variables including control variables and hence give df for residuals is 182.

The Mean Squares

The Mean Squares are the Sums of Squares divided by the corresponding degrees of freedom which are 0.838 for Regression and 0.113 for Residual.

F -Statistic

- Test statistic for the F-test on the regression model. It tests for a significant linear regression relationship between the dependent variable and the independent variables.
- p -value for the F-test on the model. For example, the model is significant with a p -value of 7.3816 and obtained value is 7.444 for the given research model.

Discussion

The research is focused on Work life balance WLB and was concerned with finding the relationship between Burnout three dimensions, Emotional exhaustion EE, Reduced sense of personal accomplishment RSPA, and Depersonalization DP with WLB. The results of correlation found that they all three independent variables have a positive correlation with work life balance (dependent variable). But the correlation of control variables like Age, gender, salary range and qualification have a negative correlation with WLB and hence shows the relationship of control variables is negative. When multiple regression analysis was performed, it is found that, EE and DP has a significant relationship with WLB but RSPA do not have a significant relationship with WLB. The main predictor variable found is emotional exhaustion and depersonalization. It proves that emotionally exhausted and depersonalized teachers will be facing disturbance in their work life balance.

Therefore, an individual must try to avoid burdened and depersonalized and stay motivated towards their work to maintain their work life balance. Work and life both are important for an individual's survival. Until an individual keep on focusing just his work, his personal life which is consisted upon his family, friends, his personal accomplishments and achievements towards his life will be ignored and hence he will become a victim to emotional exhaustion and depersonalized or will feel reduced sense of personal accomplishment and hence will lead to disturbance in work life balance. So to maintain WLB an individual is required to maintain his emotional states, his attitudes towards different things, which could help his establishing good behavior. Reduced sense of personal accomplishment is caused when a person starts feeling himself lower in personal gains and a probable sign towards building an emotional exhaustion. But RSPA do not have a direct significant relationship with work life balance. Similarly, Depersonalization is when a worker perceived a feeling of detachment from his or her duties and shows the negative behavior toward his colleagues and customers, he thinks that he is missing control over the main aspects of the job. He may lose control at the same time he may cause disturbance in maintaining WLB. So healthy work environment and positive attitude of people among each other at workplace will help employees to reduce emotional exhaustion, depersonalization and reduced sense of personal accomplishments. The employee will be able to maintain his work life balance and will be happy and contended at the work place.

Conclusion

From the findings of the research it can be derived that, two out of three Burnout dimensions plays a role in defining work life balance of the employees of education sector of Pakistan but emotional exhaustion and depersonalization plays a significant role in disturbing WLB. The study concluded that, all the tested independent variables had positive relation and impact on work life balance of the employees of the education sector. Major contributory Workplace Burnout dimension is emotional exhaustion which explains 19. 2% of the Work life balance.

Research limitations

This study was focused only on the Teachers working in Pakistani education sector especially University and School teachers. Hence it cannot be generalized to all the organizations working in education industry.

Furthermore, the study only targets Education Industry Teachers of Pakistan. Proposed Sample size was 250 teachers but overall response rate remained 76%. It might be limited and prevent the results to be generalized to a larger population.

The cross-sectional design is used in this study which may raise the issue of causality.

Future Research Dimensions

In Future studies can be conducted

Using random and more representative sample selected from all type of organizations, i.e. all services and manufacturing organizations.

Employing other raters as well as objective instruments for the measurement of Burnout and WLB is required.

The nature of the relationship between Burnout dimensions and work life balance cannot be worked out effectively at one point in time so longitudinal studies are clearly required to validate results of the present study.

Implications

The results fully substantiate that employees who are fairly treated by their organizations through their effective work life balance, their employees are rarely tend to be burned out. So the management of the service oriented organizations should develop such policies that are fair and help improving the employee's work life balance and their colleague employees provide them with required support that can help eliminating adverse impacts of Burnout. A friendly culture among the organizations is required. Where employees are putting their efforts, for the success of the company, it is the organization which must provide their employees such an environment, where they would feel relaxed and motivated. The employees must have a team structures also a sense of citizenship behavior will be enhanced if organizations think about producing a healthy family oriented culture in their organizations. The results of this study will encourage policy makers of Universities and schools to take necessary measures and develop such policies and strategies which can help remedy Burnout syndrome in the employees.

References

- Byrne, u. (2005). Work-Life Balance: Why are we Talking About It At All?”. *Business Information Review*, 22(1), 53-59.
- Clark, S. C. (2000). Work/family border theory: a new theory of work/family balance. . *Human relations* 53, 747–770.
- Edwards, J. R. (2000). Mechanisms linking work and family: Clarifying the relationship between work and family constructs. *Academy of management review*, 25(1), 178-199.
- Fisher-McAuley. (2003). Modelling the relationship between work life balance and organisational outcomes. *Annual Conference of the Society for Industrial-Organisational Psychology*, (pp. 1-26). Orlando.
- Friedman, S. D., & Greenhaus, J. H. (2000). Work and Family—Allies or Enemies? What Happens When Business Professionals Confront Life Choices.
- Frone, M. R. (2003). work life balance Handbook of occupational health psychology . *American Psychological Association*, 143-162.
- Greenhaus, J. H. (2006). When work and family are allies: A theory of work-family enrichment. *Academy of management review*, 31(1), 72-92.
- Hayman, J. (2005). Psychometric Assessment of an Instrument Designed to Measure Work Life Balance. *RESEARCH AND PRACTICE IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT*, 13(1), 85-91.
- Hill, E. (1998, september). INFLUENCES OF THE VIRTUAL OFFICE ON ASPECTS OF WORK AND WORK/LIFE BALANCE. *personnel psychology*, 51(3), 667–683.
- hollet-haudebert, j. p. (2013, sep 23). neglected burnout dimensions: effect of depersonalization and personal non accomplishment on organizational commitment of sales people sales people. . *journal of personal selling and sales management*.
- Institute, I. P. (2018). *Education System of Pakistan: Issues, Problems and Solutions*. Retrieved from <http://www.ipripak.org/education-system-of-pakistan-issues-problems-and-solutions/>
- John P Meyer, N. J. (1991). A three component Conceptualization of Organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 61-89.
- Joyce L. Neumann, L.-W. M.-A. (2017). Burnout, Moral Distress, Work-Life Balance and Career Satisfaction among Hematopoietic Cell Transplantation Professionals . *Biology of Blood and Marrow Transplantation* , 1-45.
- Keyes, C. D. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology* , 719-727.
- Leiter, M. P. (1988). The impact of interpersonal environment on burnout and organizational commitment. *Journal of Organizational Behavior*, 9(4), 297-308.

- Leon, F. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Lockwood, N. R. (2003). Work/Life Balance Challenges and Solutions. *HR society for human resource management*.
- M. Joseph Sirgy, D. J. (2017). Work-Life Balance: an Integrative Review. *Applied Research Quality Life*, 1480-1520.
- Maria Panagioti, M. P. (2016). A systematic review and meta-analysis of controlled interventions to reduce burnout. *Journal of Health care*, 56-94.
- Marks, S. R. (1996). Multiple roles and strain: some notes on human energy, time and commitment. *American Sociological Review*, 42, 921-936.
- Maslach, C. (2003). Job burnout: New directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 189-192.
- maslach, C. j. (1981). The measurement of experienced burnout. *JOURNAL OF OCCUPATIONAL BEHAVIOUR*, 2, 99-113.
- maslach., c. j. (1986). *MBI: Maslach Burnout Inventory* (Manual Research Edition ed.).
- Neumann, J. L. (2017, december). Burnout, Moral Distress, Work-Life Balance, and Career Satisfaction among Hematopoietic Cell Transplantation Professionals. *Biology of Blood and Marrow Transplantation*.
- O'Connor, E. S. (1999). The politics of management thought: A case study of the Harvard Business School and the Human Relations School. *Academy of Management Review*, 24(1), 117-131.
- Stephanie Schwartz, K. A. (2017). THE RELATIONSHIP BETWEEN WORK-LIFE BALANCE BEHAVIORS AND TEAMWORK, SAFETY, AND BURNOUT CLIMATES. *Society of Critical Care Medicine and Wolters Kluwer Health*, 1-1.
- Tait D. Shanafelt, M. O. (2016). Changes in Burnout and Satisfaction with work-life balance in Physicians and General US working population between 2011 and 2014. *Mayo Foundation for Medical Education and Research*, 1-14.
- Tait D. Shanafelt, M., Omar Hasan, M. M., Lotte N. Dyrbye, M. M., Christine Sinsky, M., Daniel Satele, M., Jeff Sloan, P., & and Colin P. West, M. P. (2014). Changes in Burnout and Satisfaction With Work-Life Balance in Physicians and the General US Working Population Between 2011 and 2014. *Mayo Foundation for Medical Education and Research*, 1600-1613.
- Y. P. s. Kanwar, A. K. (2009, april-june). WORK-LIFE BALANCE AND BURNOUT AS PREDICTORS OF JOB SATISFACTION IN THE IT-ITES INDUSTRY. *Vision: The Journal of Business Perspective*, 13(2).

TÜRKİYE’DE İSTİHDAMIN GELİR ESNEKLİĞİ’NİN TAHMİNİ: BÖLGESEL BİR YAKLAŞIM

Dr. Öğretim Üyesi Pınar KOÇ

Gümüşhane Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Kadriye İZGİ ŞAHPAZ

Sakarya Üniversitesi

Özet

Gelişmekte olan ülkelerde kapsayıcı büyüme politikalarının uygulanabilirliği büyük ölçüde ekonomik büyümenin istihdam artışı yaratabilmesine bağlıdır. Özellikle son dönemlerde Türkiye genelinde yüksek büyüme oranlarına sahip olunmasına rağmen işsizlik oranlarının yükselmesi istihdamsız büyüme kavramının gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda istihdamın gelir esnekliğinin tahmin edilmesi bir ekonominin istihdam yaratma kapasitesi hakkında ön bilgi sahibi olunmasında, işsizlikle mücadelede ve uygun istihdam politikalarının belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Bu nedenle 2004-2014 dönemini kapsayan bu çalışmanın amacı Türkiye’de istihdamın gelir esnekliğini bölgesel istatistiklere dayalı olarak tahmin etmektir. Çalışma İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması Düzey 2 kapsamında yer alan 26 bölge ele alınarak hazırlanmıştır. Çalışmada GMM tahmincisine dayalı dinamik panel regresyon modeli kullanılmıştır. Modelin bağımlı değişkeni bölgesel istihdam düzeyi iken modelin bağımsız değişkeni kişi başına düşen bölgesel gayrisafi yurt içi hasıladır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bir önceki dönemin istihdam düzeyi cari istihdam düzeyi üzerinde etkili iken kişi başına düşen GSYİH istihdam düzeyi üzerinde etkili değildir. Geçmiş dönem istihdam seviyesindeki % 1’lik artış, cari istihdam seviyesini % 1.02 artırmaktadır. İstihdam ile gelir arasındaki ilişkiyi gösteren katsayının pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kişi başına düşen GSYİH istihdam düzeyini etkilememektedir. Elde edilen sonuçlar Türkiye’de istihdamsız büyüme olgusunun geçerli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, İstihdam, İstihdam Esnekliği.

Jel kodları : E24, C33, E01.

ESTIMATING EMPLOYMENT ELASTICITY IN TURKEY: A REGIONAL APPROACH

Abstract

Applicability of inclusive growth policies depends largely on the fact that economic growth can lead to an increase in employment in the developing countries. Despite of the growth rate is high in Turkey rising of unemployment rates has caused the emergence of the concept of unemployed growth. In this context, estimating of employment elasticity is important to predict an economy's job creation capacity, to fight against unemployment and to determine appropriate employment policies.

The purpose of this paper is to estimate employment elasticity in Turkey based on regional statistics for 2004-2014 periods. The study was prepared by taking into consideration the 26 regions within the scope of the Regional Unit Classification Level 2. A dynamic panel regression model based on the GMM estimator has been used in the study. The independent variable of the model is regional per capita gross domestic product while the dependent variable of the model is regional employment level. According to results of the study 1 percent increase in the previous employment level rises current employment by 1.02 percent. The coefficient indicating the relationship between employment and income is positive but statistically insignificant. In this context, the regional per capita gross domestic product don't effect the employment level. Obtained results show that there is jobless growth in Turkey.

KeyWords: Economic Growth, Employment, Employment Elasticity

Jel Codes: E24, C33, E01.

GİRİŞ

Büyüme politikalarının başarılı olabilmesi istikrarlı pozitif gelir artışıyla birlikte, gelir dağılımında eşitsizliğin zaman içinde azaltılabilmesine de bağlıdır. İktisadi literatürde kapsayıcı büyüme olarak adlandırılan bu olgunun bir ekonomik sistemde çalışabilir olması büyük ölçüde istihdam yaratan ekonomik büyüme ile mümkündür. Bir bağlamda ekonomik büyümenin istihdam yaratması istihdam dostu büyüme olarak adlandırılmaktadır ve kapsayıcı büyüme politikalarının başarılı olabilmesi büyük ölçüde gelir artışlarının istihdam yaratabilmesine bağlıdır. İstihdam ile gelir arasında iki yönlü nedensellik söz konusudur. Emek stoku ve tamamlayıcı diğer üretim faktörleri çıktı düzeyi üzerinde belirleyici rol oynarken, gelir artışı da toplam talebi artırarak işgücü talebini artırır. Bu bağlamda gelir artışının istihdam hacmini de artırıcı rol oynaması beklenmektedir. Bu bağlamda istihdamın gelir esnekliği kavramı önem kazanmaktadır. İstihdamın gelir esnekliği kavramı işgücü piyasalarının işleyişini analiz etmede ve işgücü piyasalarının gelirdeki değişmelere karşı duyarlılığını ölçmek için kullanılmaktadır (İslam ve Nazara, 2000: 4; Kapsos, 2005: 1). İstihdamın gelir esnekliği istihdamdaki yüzdesel değişmelerin gelirdeki yüzdesel değişmeye oranı şeklinde ya da gelirdeki % 1'lik değişmeye karşılık, istihdamda ne kadarlık bir değişme olacağını gösteren katsayı şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda istihdamın gelir esnekliği aşağıdaki gibi formüle edilebilir;

oranı şeklinde ya da gelirdeki % 1'lik değişmeye karşılık, istihdamda ne kadarlık bir değişme olacağını gösteren katsayı şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda istihdamın gelir esnekliği aşağıdaki gibi formüle edilebilir;

$$\varepsilon = \frac{\Delta E/E}{\Delta Y/Y} \quad (1)$$

Denklemden yer alan ε simgesi istihdamın gelir elastikeyetini ifade ederken, $\Delta E/E$ istihdamda meydana gelen yüzdesel değişimi, $\Delta Y/Y$ gelirden meydana gelen yüzdesel değişimi ifade etmektedir.

$$Y = gE \quad (2)$$

(2) numaralı denklemde yer alan Y değeri üretim ve satışları temsil ederken, E değeri istihdam edilen emek miktarını temsil etmektedir.

Tablo 1: İstihdamın Gelir Esnekliğinin Yorumu

İstihdamın gelir esnekliği	GDP artışı	
	Pozitif GDP artışı	Negatif GDP artışı
$\varepsilon < 0$	Negatif istihdam artışı Pozitif verimlilik artışı	Pozitif istihdam artışı Negatif verimlilik artışı
$0 \leq \varepsilon \leq 1$	Pozitif istihdam artışı Pozitif verimlilik artışı	Negatif istihdam artışı Negatif verimlilik artışı
$\varepsilon > 1$	Pozitif istihdam artışı Negatif verimlilik artışı	Negatif istihdam artışı Pozitif verimlilik artışı

Kaynak: Kapsos, 2005: 4

İstihdamın gelir elastikiyeti kavramı faktör verimliliği ile de ilişkilidir. Çıktı düzeyindeki değişme istihdam edilen emek miktarı ile emek verimliliğine bağlıdır (Chen vd., 2003: 250). Esneklik değerleri bu bağlamda yorumlanmaktadır. Büyüme pozitif ve istihdam artışı negatif iken istihdamın gelir esnekliği negatiftir. Bu durumda verimlilik artışı pozitiftir. İstihdamdaki azalmaya rağmen ekonomik büyümenin büyümesi verimlilik artışından kaynaklanmaktadır. İstihdam artışı ve ekonomik büyüme pozitif iken esneklik değeri sıfır ile bir arasındaysa istihdamdaki oransal değişme gelirdeki oransal değişmeden daha küçüktür. Hem istihdam artışı hem de verimlilik artışı söz konusudur ancak istihdam artışı verimlilik artışından daha fazladır. İstihdamdaki oransal değişme gelirdeki oransal değişmeden daha fazla ise istihdamın gelir esnekliği birden büyüktür. Bu durumda emek verimliliği negatiftir. Negatif gelir artışı söz konusu iken yukarıdaki durumların tersi geçerlidir.

Emek tasarrufu sağlayan teknolojilere ve verimlilik artışına dayalı bir ekonomik büyüme rejiminde istihdam artışı görece olarak düşük kalmaktadır. İşsizlikle mücadele edilebilmesi için ekonomik büyümenin mümkün olduğunca istihdam yaratması beklenmektedir (Gürsel vd., 2015: 1). Esneklik katsayısı uygulayacak

büyüme politikalarının belirlenmesinde ve uygun iş yasalarının çıkarılmasında yol gösterici olabilmektedir.

Ancak istihdamın gelir esnekliği kavramı emek stokunun üretim düzeyini belirleyici rolünü ihmal etmekte sadece ekonomik büyümenin istihdam hacmini artırıcı yönünü ele almaktadır. Ayrıca esneklik değeri veri bilgi ve teknoloji düzeyinde ölçülmekte bilgi ve teknoloji düzeyindeki değişmeye bağlı olarak üretim süreçlerinde meydana gelen değişmeler esneklik katsayısının değişmesine neden olmakta ve uygulanan politikalar esneklik katsayısının büyüklüğünü etkilemektedir (İslam ve Nazara, 2000:5).

Bu çalışmada istihdamsız büyüme hipotezinin geçerli olup olmadığını test etmek için İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması Düzey 2 kapsamında yer alan 26 bölge için kişi başına düşen GSYİH ve istihdam verileri kullanılarak bölgesel istatistiklere dayalı olarak istihdamın gelir esnekliği tahmin edilmiştir.

Literatür Taraması

Son dönemlerde Türkiye genelinde büyüme oranlarında artış görülmesine rağmen işsizlik oranlarının yükselmesi istihdamsız büyüme kavramını gündeme getirmiş ve bu durumun ampirik olarak test edilmesi de gerekli hale gelmiştir. Bu nedenle çalışmada özellikle son yıllarda yapılan ampirik araştırmaların bazılarına yer verilmiştir.

Murat ve Eser (2013)'in Türkiye'de ekonomik büyüme ile istihdam ilişkisini ele aldıkları çalışmalarında istihdam yaratmayan büyüme olgusunun Türkiye için geçerli olduğu görülmüştür. Çalışmada 1993, 2000, 2002, 2003 ve 2004 yıllarının Türkiye'de istihdamsız büyüme yılları olduğu tespit edilmiş ve bunun en önemli nedeninin de işgücü verimliliğindeki artış olduğu vurgulanmıştır.

Özdemir ve Yıldırım (2013) Türkiye'de 2005-2013 yıllarına ait aylık verileri kullanarak istihdam artışı ve ekonomik büyüme arasındaki nedenselliği test ettikleri çalışmalarında istihdamsız büyüme görüşünün geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada kısa dönemde istihdamsız büyüme sorununun varlığından bahsedilebilirken, orta dönemde istihdam artışı ve büyümenin karşılıklı birbirlerini desteklediği ve uzun dönemde ise bu ilişkinin ortadan kalktığı görülmektedir.

Uras (2016) 2000-2014 döneminde Türkiye'de iktisadi büyüme ile istihdam arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın ele alındığı dönem için

elde edilen bulgular Türkiye’de istihdamsız büyümenin varlığına işaret ettiği görülmektedir. Bu dönem içerisinde ekonomideki iktisadi büyümenin işsizlik oranları üzerinde bir etkisi bulunmazken; işsizlik oranlarındaki değişimlerin ülkenin iktisadi büyüme performansını etkilediği tespit edilmiştir.

Yöntem ve Veri Seti

2004-2014 dönemini kapsayan bu çalışmanın amacı Türkiye’de istihdamın gelir esnekliğini bölgesel istatistiklere dayalı olarak tahmin etmektir. Çalışma İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması Düzey 2 kapsamında yer alan 26 bölge ele alınarak hazırlanmıştır. Çalışmada logaritması alınmış seriler kullanılmıştır. Modelin bağımlı değişkeni bölgesel istihdam düzeyleri iken, modelin bağımsız değişkeni bölgesel kişi başına düşen GSYİH’ dir. Çalışmada esneklik değerini tahmin edebilmek için logaritması alınmış seriler kullanılmıştır.

Tablo 2. Modelde Kullanılan Değişkenler

Bağımlı Değişken	Gösterim	Bağımsız Değişken	Gösterim
İstihdam düzeyinin logaritması	LNEMP	Kişi Başına Düşen GSYİH	LNGDP

İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması AB’ye uyum politikaları çerçevesinde 2002 yılında DPT tarafından yapılmıştır. İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması iller Düzey 3 olarak tanımlanmış, ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller Düzey 1 ve Düzey 2 şeklinde sınıflandırılmıştır. İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması Düzey 2 kapsamında 26 bölge yer almaktadır. 26 alt bölgeyi kapsayan iller aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması Düzey 2 Kapsamında Yer Alan Bölgeler ve İller

Bölge	Kapsadığı İller	Bölge	Kapsadığı İller
TR10	İstanbul	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR22	Balıkesir, Çanakkale	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın
TR31	İzmir	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TR51	Ankara	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
TR52	(Konya, Karaman)	TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
TR61	(Antalya, Isparta, Burdur)	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TR62	(Adana, Mersin)	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır
TR63	(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

2004-2014 dönemini kapsayan bu çalışmada Arellano ve Bover (1995) ve Blundell ve Bond (1998) tarafından geliştirilen tahminciler birlikte kullanılmıştır. Bu tahmincilerin aynı modelde kullanılabilmesi farklı varyans ve otokorelasyonun varlığı durumunda da tutarlı tahminciler elde etme imkânına sahip olunmasıdır (Tatoğlu, 2013: 87-88).

Çalışmada $N=26$, $T=10$ 'dur. Arellano ve Bover (1995) tarafından geliştirilen ve ortogonal sapmalara dayanan etkin araç değişken tahmincisi T 'nin küçük olduğu durumlarda veri kaybını azaltmakta, Blundell ve Bond (1998) tarafından geliştirilen ve ekstra moment koşuluna dayanan tahminciler $N>T$ durumunda daha etkin tahminciler elde edilmesini sağlamaktadır (Tatoğlu, 2018: 137-138).

Panel regresyon modellerini kullanabilmek için öncelikle serilerin durağan olup olmadığı test edilmelidir. Serilerin durağanlığın test etmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Pesaran (2004) birim kök testi yapılmıştır.

Tablo 4. Birim Kök Testi tahmin Sonuçları

Değişken	t istatistiği	Kritik Değerler		
		%1	% 5	% 10
LNEMP	2.61	-2.34	-2.17	-2.070
LNGDP	2.58			

Tahmin sonuçları incelendiğinde hesaplanan t istatistiklerinin kritik değerlerden büyük olduğu görülmektedir. Seriler durağandır. Serilerin durağanlığı test edildikten sonra dinamik panel veri modeli tahmin edilmiştir. Aşağıdaki tabloda dinamik panel regresyon modeli tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. İki Aşamalı Genelleştirilmiş Momentlere Dayalı Dinamik Panel Regresyon Modeli Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	z	Prob.
LNEMP(-1)	1.021	0.031	32.39	0.0000
LNGDP	0.011	0.021	0.54	0.586
Modele ait diğer bilgiler				
Toplam Gözlem sayısı: 260	Yatay kesit sayısı:26	Zaman boyutu: 10	Araç Değişken sayısı: 5	

Toplam 260 gözlemde oluşan model 26x10 boyutlu bir panel veri setinden oluşmaktadır. İki Aşamalı GMM tahmincisine dayalı dinamik panel regresyon modelinde 5 adet araç değişken kullanılmıştır. El edilen tahmin sonuçları incelendiğinde kişi başına düşen bölgesel GSYİH değişkeninin anlamsız olduğu görülmektedir. Ancak bir önceki dönemin istihdam düzeyi cari istihdam düzeyi etkilemektedir. Bir önceki dönemin istihdam seviyesinde meydana gelen % 1'lik artış cari istihdamı % 1.02 artırmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH değişkeninin anlamsız olması istihdamsız büyüme hipotezinin Türkiye için geçerli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Dinamik panel veri modellerinde elde edilen sonuçların güvenilir olabilmesi için araç değişkenlerin geçerli olup olmadığı ve tahmin edilen modelde otokorelasyon sorunu bulunup bulunmadığı test edilmelidir.

Genelleştirilmiş momentler sistem tahmininde modele ilave edilmiş olan araç değişkenlerin geçerliliği için Fark Sargan ve Dirençli Hansen testleri yapılmaktadır. Fark Hansen test modelde farklı varyans sorunu olması durumunda da tutarlı sonuçlar vermektedir. Otokorelasyonu sınamak için Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilen otokorelasyon testi yapılmaktadır. Genelleştirilmiş momentler tahmincilerinin etkin olması için modelde ikinci mertebeden otokorelasyon olmamalıdır (Tatoğlu, 2018:148-149). Aşağıdaki tabloda otokorelasyon testi tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Otokorelasyon Testi Tahmin Sonuçları

Test	z	p
Arellano-Bond test AR(1) için	-2.32	0.020
Arellano-Bond test AR(2) için	-1.36	0.174

Tahmin sonuçları incelendiğinde % 5 anlam düzeyinde 1. mertebeden otokorelasyon problemi bulunduğu ancak 2. mertebeden otokorelasyon olmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Araç Değişkenlerin Geçerliliğinin Testi

Test	χ^2	p
Sargan Testi	3.49	0.322
Dirençli Hansen Testi	3.51	3.219
Fark Hansen Testi	0.08	0.775

Yukarıdaki tabloda Sargan, Dirençli Hansen ve Fark Hansen testi tahmin sonuçları yer almaktadır. Bu testlerde H_0 hipotezi “aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir” şeklindedir. H_0 hipotezinin reddedilememesi modelde kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Sonuçlar incelendiğinde H_0 hipotezinin reddedilemediği görülmektedir. Bu bağlamda modelde kullanılan araç

değişkenler geçerlidir. Elde edilen sonuçlar kurulan dinamik panel veri modelinin istenen şartları sağladığı ve sonuçların güvenilir olduğu anlamına gelmektedir.

SONUÇ

Emek tasarruf eden yeni teknolojilere ve verimlilik artışlarına dayalı büyüme politikaları istihdam oranlarındaki artışı kısıtlamaktadır. Bu süreç özellikle orta gelirli ülkelerin orta gelir tuzağından çıkamamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda özellikle orta gelir tuzağında yer alan ülkelerde istikrarlı gelir artışı yanında gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılmasını da sağlayan kapsayıcı büyüme politikalarının uygulanabilmesi ekonomik kalkınma sürecinde önemlidir. Bu bağlamda istihdamın gelir esnekliği kavramı bir ekonominin istihdam yaratma kapasitesi hakkında ön bilgi sahibi olunmasında, işsizlikle mücadelede ve uygun istihdam politikalarının belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle son dönemlerde Türkiye genelinde yüksek büyüme oranlarına sahip olunmasına rağmen işsizlik oranlarının yükselmesi istihdamsız büyüme kavramının gündeme gelmesine neden olmuştur. 2004-2014 dönemini kapsayan bu çalışmada bölgesel istatistiklere dayalı olarak Türkiye’de istihdamsız büyüme olgusunun geçerliliği analiz edebilmek için istihdamın gelir esnekliği tahmin edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bir önceki dönemin istihdam düzeyi cari istihdam düzeyi üzerinde etkili iken kişi başına düşen GSYİH istihdam düzeyi üzerinde etkili değildir. Geçmiş dönem istihdam seviyesindeki % 1’lik artış, cari istihdam seviyesini % 1.02 artırmaktadır. İstihdam ile gelir arasındaki ilişkiyi gösteren katsayının pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kişi başına düşen GSYİH istihdam düzeyini etkilememektedir. Elde edilen sonuçlar Türkiye’de istihdamsız büyüme olgusunun geçerli olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Arellano, M. and O. Bover (1995), Another Look at the Instrumental Variable Estimation of Error-Components Models, *Journal of Econometrics* 68, 29-51.
- Blundell, R. and S. Bond, (1998), Initial Conditions and Moment Restrictions in Dynamic Panel Data Models, *Journal of Econometrics* 87, 115-143.

- Chen, Y.-F., Snower, D., & Zoega, G. (2003). Labour-market Institutions and Macroeconomic Shocks. *Labour*, 17(2), 247–270.
- Gürsel, S., Uysal, G. ve Durmaz, M. (2015), Düşük Büyüme Olağanüstü İstihdam Artışı, BETAM Araştırma Notu 15/184, Ankara.
- İslam, I. ve Nazara, S. (2000), Estimating Employment Elasticity for The Indonesian Economy, ILO, Jakarta.
- Kapsos, S. (2005), The Employment Intensity of Growth: Trends and Macroeconomic Determinants, *Employment Strategy Papers*, ILO
- Murat, S. ve Eser, B. (2013), Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: İstihdam Yaratmayan Büyüme Olgusunun Geçerliliği, *Emek ve Toplum*, 2(3), ss. 92-123.
- Özdemir, B.K. ve Yıldırım S. (2013), Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve İstihdam Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Analizi: Özçıkırmalı Dalgacık Yaklaşımı, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , Sayı 38, Ekim.
- Pesaran, M. H. (2004), General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels, *University of Cambridge Working Paper 0435*, Cambridge .
- TÜİK (2018), <http://www.tuik.gov.tr>.
- Uras, Ö. (2016), Türkiye Ekonomisindeki İstihdamsız Büyümenin Ekonometrik Analizi, *Ekonometri ve İstatistik* Sayı:24, 94-108.
- Yardelen Tatoğlu, F. (2013), İleri Panel Veri Analizi Stata Uygulamalı, Beta Basım Yayım, 2. Baskı: İstanbul.
- Yardelen Tatoğlu, F. (2018), İleri Panel Veri Analizi Stata Uygulamalı, Beta Basım Yayım, Düzenlenmiş ve Yenilenmiş 3. Baskı: İstanbul.

Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Çevre Duyarlılığı Düzeylerinin Ölçülmesi: Kastamonu Üniversitesi Örneği

Zeynalı SADIGOV, Oktay AYCI, Yunus KÖMÜR

Kastamonu Üniversitesi

Özet

Günümüzde yerel veya ulusal bir problem olmaktan çıkan çevre sorunları, dünyadaki tüm toplumları ilgilendiren en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Çevreyi oluşturan doğal çevrenin tahrip edilmesi ve plansız büyüyen yapıları çevre, insanların ve diğer canlıların ilişkilerini sürdürdükleri ve etkileşimde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı etkilemektedir. Bu durum hem hâlihazırdaki birey ve birey topluluklarının hem de gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmaktadır. Çevre sorunlarının çözümü için özellikle de sanayi devrimi ile yapay çevrenin artması ve çevre sorununun artmasına karşı bir takım adımlar atılmıştır. Özellikle de ikinci dünya savaşından sonra artan çevre kirliliğine neden olan (doğal kaynakların bilinçsizce kullanılması, köyden kentlere yoğun nüfus artışı, kentte barınma sorunun çözümü için bir gecede kurulan gecekondulaşmanın artması vs) sorunlara karşı 1950'lerden sonra birtakım çevresel akımlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların çözümü için en önemli adımlardan biri de çevre sorunlarına karşı bireylerin bilinçlenmesi ve duyarlılık oluşmasıdır. Çevreye karşı olan duyarlılık kişiden kişiye farklılık göstermekle birlikte esas olan kişiler arasındaki çevreye karşı olan duyarlılıklarının olumlu yönde gelişmesinin sağlanması ve bu yönde adımların atılmasıdır. Bilinç ve duyarlılığın oluşması içinde sadece çevre sorunlarını tanımlamakla yetinmeyip öncelikli olarak çevre kavramının ne olduğunu tanımlamak ve somutlaştırmak gerekmektedir. Bu bağlamda bireyler çevrenin ne olduğunu kavradıktan sonra her hangi bir çevre sorunu ve yahut yerelde çıkacak olan yeni çevre sorununa karşı duyarlı olacaktırlar. Çevre ile ilgili bilinçlenmiş olan birey temiz çevrede yaşamının gelecek kuşaklarında hakkı olduğunun farkına varacaktır. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin bulundukları

konumuna göre farklı eğitim düzeylerinden geçerek gelmiş olan 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu Üniversitesi merkez yerleşkede öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine göre çevre duyarlılığı ile ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemektir. Bu bağlamda, detaylı veri sağlamak amacıyla merkez yerleşkede öğrenim görmekte olan 393 üniversite öğrencisine 31 sorudan oluşan anket ve açık uçlu sorular sormak suretiyle konu ile ilgili öğrencilerin çevre duyarlılığı ölçülmüştür.

Anahtar kelimeler: çevre, çevre sorunları, çevresel akımlar, çevre duyarlılığı için çevre eğitimi

JEL kodu: Q50

MEASUREMENT OF ENVIRONMENTAL SENSITIVITY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS: KASTAMONU UNIVERSITY SAMPLE

Abstract

Today, environmental problems arising from local or national problems have become one of the most important issues that concern all societies in the world. The destruction of the natural environment that surrounds it and the unplanned growing built environment are affecting the biological, physical, social, economic and cultural environment in which people and other living things interact and interact. This puts both the existence and the quality of existing individuals and individual communities as well as the resources that future generation will need in jeopardy. A number of steps have been taken to solve the environmental problems, especially the industrial revolution and the increase of the artificial environment and the increase of environmental problems.

Especially after the Second World War, some environmental movements emerged from the 1950s to the problems of increasing environmental pollution (such as unconscious use of natural resources, dense population growth in peasant cities, increase in slum established in a night to solve the problem of urban settlement, etc.). One of the most important steps for resolving these problems is the awareness and sensitivity of individuals towards environmental problems. Sensitivity to the environment differs from person to person, but the main concern is to ensure that the sensitivities of the people to the environment are improved

in the positive direction and to take steps in this direction. In the formation of consciousness and sensitivity, it is necessary not only to define the environmental problems but also to define and concretize what is the concept of the environment first. In this context, the individual will be sensitive to any environmental problem and the new environmental problem that will emerge locally once they realize what the environment is. The environmentally conscious individual realizes that living in clean environment is the right in the next generation. The purpose of this study is to determine the opinions and opinions about environmental awareness according to the demographic characteristics of the university students studying at Kastamonu University central campus in the academic year 2017-2018 which has been passed through different levels of education according to the status of university students. In this context, to provide detailed data, 393 university students studying in the central campus were asked about the environmental awareness of the students by asking questions and open-ended questions consisting of 31 questions.

Keywords: environment, environmental problems, environmental currents, environmental education for environmental awareness

JEL CODE: Q50

1. Giriş

Çevre sorunları yerel ve ulusal bir konu olmaktan çıkmış tüm toplumları ilgilendiren konu halini almıştır. Bunun içinde çalışmaya başlamadan önce bazı sorulara cevap bulmak için literatür taraması yapılmıştır. Çevre nedir? Doğal ve yapay çevre nedir? Çevreye karşı bireylerin ve toplumların duyarlılığı için ne yapılmalıdır? Gibi soruların cevaplarını yanıtladıktan sonra literatür taraması bitirilmiştir. İnsanoğlunun yaşamlarını sürdürmesi için doğal çevreyi tahrip ederek yapay çevreyi oluşturması sonucu oluşan sorunlar, bu sorunların çözümü için yapılması gerekenler, çevre eğitimi Türkiye’de çevre eğitimi gibi konular incelenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrencilere anket tekniği kullanılmış ve veriler toplanmıştır. Toplamda 400 adet anket basılmış ancak sisteme 393 anket girilmiştir. Kalan 7 anketin yararsız olduğu belirlenmiş ve

kullanılmamıştır. Çalışmanın güvenilirliğinin artması için veriler uzman görüşü alınarak yorumlanmıştır.

2. Literatür Taraması

2.1. ÇEVRE ve EKOLOJİK ÇEVRE

Öncelikle, çevre kavramından hareketle ekolojik çevrenin ne demek olduğuyla ilgili araştırma ve bunlara dahil olan doğal ve yapay çevreye yer verilmiştir. Ekoloji, doğal ve yapay çevrelerin ne olduğunu anlayabilmek için ilk olarak çevre tanımının bilinmesi gerekmektedir. Çevreye yönelik tanım ülkemizde 1983 tarihli ve 18132 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan tanımıyla Çevre Kanununda yer bulmakta ve buna göre çevre şöyle tanımlanmaktadır “ Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı” (18132 Sayılı Çevre Kanunu, 1983, ss.499) olarak belirtilmektedir. Çevreye yönelik bu tanımdan da anlaşılacağı üzere insanlar ve diğer bütün canlıların aynı ortamda karşılıklı etkileşimleriyle yaşamlarını devam ettirmeleri olarak karşılaşılmaktadır.

Bu bağlamda ekolojik çevre ise çevrenin ekolojiye entegre edilmiş biçimi olarak görülebilir. Ekoloji kavramına bakıldığında da ekoloji; “bitkiler, hayvanlar, insanlar hatta mikroorganizmaları içeren canlılar topluluğu ile toprak, su vb. çevre elemanlarını inceleyen ve canlılar ile çevre elemanlarının birbiri ile etkileşimini araştıran bir bilim dalı” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011, s.3) olarak belirtilmektedir. Bir başka tanımla da insanların ve diğer canlıların birbirleri ve de canlı olmayan çevreleriyle olan etkileşimlerini incelemektedir (Demirer ve Keleş 1992’den aktaran, Baran 1993-s.267).

Çevre daha baskın olarak canlıların içinde yaşadığı ortamı ifade ederken, ekolojik çevre de bu ortam içerisindeki bütün canlı ve cansız varlıkların birbirleriyle olan ilişkilerini ele almaktadır.

2.1.1. DOĞAL ÇEVRE

Doğal olarak oluşmuş, insan etkisinin olmadığı veya insan etkisinin değiş-tiremediği her türlü doğal varlık olarak ifade edilir (Günaydın ve Özsoy, 2014, s.89). Doğal çevreye kısaca doğada kendiliğinden oluşmuş tüm unsurlardır deni-

lebilir. Kendiliğinden meydana gelen bu oluşumlarda insan müdahalesi, oluşumu değiştirmekte yeterli olamamakta yani doğanın insana karşı üstün olduğu durum anlaşılmakta ya da bu oluşum insan müdahalesinin bulunduğu alanlardan ücra bir yerde doğmaktadır.

2.1.2. YAPAY ÇEVRE

İnsanın varoluşundan beri ekonomik, toplumsal değişim dönüşümde toplumsal çevre aracılığıyla insanın kendisi tarafından oluşturulan her türlü değerler ve yargılar tarafından oluşur (Günaydın ve Özsoy, 2014, s.89). Yani yapay çevre unsurları daha çok insan eliyle oluşan insan müdahalesinin bir sonucu olan beşeri yapılarıdır. Yapay çevre, doğal çevrenin tam tersi gibi görülebilir. Çünkü doğal çevrede doğanın insana karşı üstünlüğü ön plana çıkarken yapay çevrede ise bu kez insanın doğaya karşı bir üstünlüğü söz konusudur. Hatta yapay çevre insanın doğal çevreye zarar vererek tahrip etmesi durumunun bir sonucu olarak görülebilmektedir.

Doğanın kendiliğinden ortaya koyduğu ürün olan doğal çevre ve insan etkisi sonucunda oluşmuş olan yapay çevre değerlendirilirken görülen o ki insan müdahalesinin az ve yetersiz kaldığı ortamlarda doğal çevre baskın olmaktadır. Bu durumun tersi, insanın doğal çevre üzerine inşaa etmiş olduğu her türlü yapı ve doğanın kimliğine yönelik müdahalesinin yüksek olduğu ortamlarda yapay çevre daha baskın olmaktadır.

2.2. ÇEVRE SORUNLARI

Çevre sorunları gerek gürültü, hava, toprak, su kirlilikleri ve de katı atıkların oluşturduğu kirlilik nedeniyle çevrenin bozulması, tahrip olması ve kirlenmesinden dolayı oluştuğu için bu anlamda ele almak gerekmektedir. Özellikle günümüzde etkisini iyiden iyiye hissettirmeye başlayan çevre sorunları canlı yaşamlarını olumsuz yönde etkilemekte ve yaşanılabilir bir çevreyi kötüleştirmektedir. Çevre sorunlarını genel anlamda şu başlıklar altında toplamak mümkündür. Bunlar; hava, su, toprak, gürültü ve katık atık kirliliklerinden oluşmaktadır.

- a) Hava Kirliliği: Kirletici diye tabir edilen zararlı madde ve mikroorganizmaların artması sonucunda havada meydana gelen kirliliktir ve havanın

canlı yaşamına ve de doğal çevreye zararlı olacak duruma ulaşmasının olumsuz etkisidir (Şanlı, 1984, s. 19). Bu durumun meydana gelmesi sonucunda günlük yaşantıyı etkileyecek durumlar doğurabilecek, insan ve canlı sağlığı üzerinde özellikle nefes alma problemlerine zemin hazırlayan bir etki gösterebilecektir.

- b) Toprak Kirliliği: Toprağın kirlenmesini sağlayan unsur her şeyden önce genel olarak çağdaş zirai tekniklerin gelişmesiyle ilgilidir ve bu tekniklerde çoğunlukla üretimi yükseltmek için kimyasal maddelerden meydana gelen modern tarım ilaçları kullanılmakta, ancak fazla dozlarda sürekli kullanıldığında bulundurduğu zehirli bileşimler nedeniyle toprağın kirlenmesine neden olmakta ve bu durum sonucunda canlı yaşamı olumsuz etkilenmektedir (Akman, Düzenli ve Güven, s.151). Zehirli bileşimlerin toprağı kirletmesi ve üretimi olumsuz etkilemesi kaynak kullanımının verimsiz hale gelmesine sebep olmaktadır.
- c) Su Kirliliği: “Su kaynaklarının faydalı kullanımını bozacak veya kalitesini düşürecek biçimde suyun içerisinde organik, inorganik, radyoaktif veya biyolojik herhangi bir maddenin bulunmasıdır”(Akdur,2005-s.17). Bu durum saf suyun içerisine bir takım olumsuz yabancı maddelerin karışarak saflığını kaybetmesi olarak nitelendirilebilir.
- d) Gürültü Kirliliği: “Gelişi güzel ve istenmeyen seslere gürültü denirken bu seslerin belirli mekanın içerisinde yayılmasına gürültü kirliliği denilmektedir” (Akdur, 2005-s.18). Bu anlamda gürültü kirliliğini kaynağından çıktıktan itibaren çevresinde rahatsızlık oluşturan ses veya sesler oluşturmaktadır.
- e) Katı Atıklar: “Genellikle insan ve hayvan aktiviteleri sonucunda meydana gelen, üreticinin atmak istediği ve genel huzur ve çevre için düzenli olarak yok edilmek zorunda olunan her türlü katı madde ve arıtma çamurudur”(T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Katı atıklar sadece insan tarafından oluşturulmuş üretim ve tüketim artığı olarak görülmemesi gerekmektedir. Katı atıkları ayrıca doğal yollardan oluşmuş hayvansal atıklar da oluşturmaktadır. Katı atıkları kirlilik haline getiren unsurların başında gelen durum ise çevreye rahatsızlık verecek nitelikte olmasıdır.

Çevre sorunları insan ve diğer canlıların yaşamlarını birçok yönden olumsuz etkilemektedir. Bu durumdan da bakıldığı zaman yine çevreyi en çok bilinçli ya da bilinçsiz kirleten insan şikayetçi olmaktadır. Çünkü çevrenin kirlenmesi durumu insanların çıkarları düşünüldüğünde genellikle uygun düşmediği görülmektedir. Örneğin bir tarım işçisi için toprağının kirlenmesi ürün verimini düşürmekte veya yok etmektedir. Bu duruma zıt olarak da bir başka kesim içinse çevrenin kirlenmesi ona genellikle ekonomik kazanç sağlamakta ve bu durumun oluşumunun gerçekleşmesine ön ayak olmaktadır. Örneğin bir fabrikanın havaya kirliliğine neden olan gaz salınımıdır.

2.3. Çevresel Akımlar

Yukarıda da açıklandığı gibi ekonomik ve teknolojik gelişmeler ve hızlı kentleşme 1960'ların ikinci yarısından sonra sınırsız büyümeyi karşılamak için, doğal kaynakların yetismeyeceğini kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla, Roma Kulübünün Massachusetts Enstitüsü'nden bir grup bilim adamları "Büyümenin Sınırları" (Limits to growth) adlı raporu 1972 yılında dünya genelinde bildirilmiştir. Rapor, karamsar tablo içermektedir, buna karşı yöneltilen eleştiriler kamuoyunun çevre sorunlarına karşı ilgi çekmesi işlevini görmüştür. Çevre bilincinin yerleştirilmesi için 1970'lerin ilk yıllarında tartışmaların yoğunlaştığı dönemde, Birleşmiş Milletlerin (BM) organizatörlüğüyle 1972 yılının 5-16 Haziran tarihlerinde yüzden fazla ülke temsilcinin Stockholm'da toplanarak, Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansını düzenlemiştir. Çevrenin korunması, insanlara çevre bilincinin yerleştirilmesi ve çevrenin sürekliliği için yapılması gereken ve çevre sorunları tartışılmış, çevre sorunlarının uluslar üstü bir sorun olduğu kabul edilmiştir. Konferans sonunda 26 maddeden oluşan bildirge sunulmuştur (Ertürk, 2012, ss. 209-210, Sezer, 2007, ss.764).

2.4. Çevre Etiği

Çevre sorunlarının artması bu sorunların nedenleri sorgulanıp, çözümler üretilirken "çevre etiği" kavramı meydana gelmiştir. Etik sözcüğü eski Yunancada "ethos" kelimesinden gelmektedir, gelenek, ahlak ve ahlakla ilişkisi olan anlamlarına gelmektedir. Etik, bireysel veya grupsal eylemler ve ilişkilerinin hangisi doğru, hangisi yanlış olduğunu saptayan ahlaki kural, değerler ve ölçünler yöntemi olarak

tanımlayabiliriz. Tanımdan da anlaşılacağı gibi etik, iyi, kötü, doğru, yanlış, norm gibi kavramları içinde barındırmaktadır. Etiğin, insan davranış ve eylemlerine yön vermesi felsefe ve bilimin önemli parçalarından birisini oluşturmaktadır. Çevre etiğinin amacı, yaşamını sürdürmekte olan neslin bizden sonraki gelecek kuşaklara karşı ahlaki mesuliyetidir. Yani çevre bilimciler insanoğlunun devamı için, yaşamlarını sürdürenler ve doğacak olanlar arasında ayırım yapmaksızın, insan ırkını bir bütün olarak ele alırlar. Çevresel faaliyetlerle, insanoğlunun yarattığı kirliliğin, tüketilen kaynakların diğer insanlara yansıyan etkilerinin bilinçli bir biçimde ele alınmasına dayanmaktadır. Çevre etiği, artan çevre sorunlarındaki gelişmeleri yakından gözlemleyip sorgulayan ve insan merkezci yaklaşımları felsefi ve tarihi açıdan ele alarak münakaşa yaparak “doğa merkezci” görüşünü ileri sürmüştür. Bu yaklaşım insanı doğanın efendisi olarak değil, çevrenin bir parçası olarak görmekte, bu görüşün daha barışçı olduğunu ortaya koymaktadır (Bodur, 2010, ss.7-8, Özkan ve Hacıhasanoğlu, 2012, ss.38, Kayaer, 2013, ss.68-69, Sezer, 2007, ss.762-763). Çevre etiğinin daha iyi anlaşılır olması için “insan merkezci” yaklaşım ve “doğa merkezci” yaklaşımlar iki başlık altında ele alınmalıdır.

2.4.1. İnsan merkezli yaklaşımlar

İnsan dışındaki bütün canlı ya da cansız varlıkların insan için olduğunu ve her şeyinde insan için olduğunu savunan bir anlayıştır. Platon gibi “bitkiler hayvanlar için, hayvanlarda insanlar içindir” düşüncesine dayanmaktadır. İnsanı her şeyin merkezine alan yaklaşımdır. Bu yaklaşım literatürde çokta tercih edilmemektedir (Kayer, 2013, ss. 69).

2.4.2. Doğa merkezli yaklaşımlar

Doğa merkezci yaklaşım, insan merkezci yaklaşımın aksine merkezine tüm canlıları almaktadır. Bazı teorilerde cansızları (dağ, taş, toprak vs.) da merkezine almaktadır (Karakaya ve Çobanoğlu, 2012, ss.24):

2.5. Çevre duyarlılığı için çevre eğitimi

Çevre eğitiminin esas amacı, kişileri ve toplumları çevre konusunda duyarlı hale getirmek, bu konuda yeterli bilgi ve beceri kazandırmak, olumlu yönde kalıcı

tutum ve davranışlar sergileyebilmelerine yardımcı olmaktır. Türkiye’de çevre eğitimi, genel olarak bir disiplin halinde ilerlemediğinden eğitim konusunda istenilen seviyede olmadığı bilinmektedir (Demir ve Yalçın, 2014, ss.8).

2.5.1. Çevre eğitiminin anayasada belirtilmesinin önemi

Bireyleri ve toplumları çevre duyarlılığı konusunda bilinçlendirmek gibi bir gaye takınılmış ise ömür boyu devam edecek bir eğitim sürecinin anayasal bir güvenceye dayandırılması gerekir. Çevre eğitiminin anayasal dayanaklar içerisinde destelenmesi sonucu çeşitli düzeylerde bir eğitimle bireyler ve toplumlarda iyi bir çevre bilinci yaratılabilir.

Çevre ile ilgili konularda bilgilenmek, bilinçlenmek, aydınlanmak herkesin yasal girişimlerde bulunması temel hakkı olduğuna göre kişilerinde bu verilen haklarını kullanmalarına eğitimin yardımcı olması beklenmektedir (Çolakoğlu, 2010, ss.152).

2.5.2. Okul öncesi çevre eğitimi

İnsanlar çevreyi doğrudan ve ya dolaylı yoldan tahrip ederek çevre sorunlarına yol açmaktadırlar. Daha sonrada çevre eğitimiyle oluşan bu sorunları azaltma ve bu sorunlarla mücadele etme çabası içerisine girmektedirler.

Büyük, küçük herkes çevre ile ilişki halinde olduğu için çevre eğitimi tüm insanlar için geçerli olgudur. Kaliteli bir çevre bilinci için çocukların, yaşamın ilk yıllarında çevre eğitimi ile tanışmaları gerekmektedir. Okul öncesi dönem gelişimin oldukça hızlı olduğu yılları kapsamaktadır. Bu dönemde, çocukların öğrenme hızları ve kapasiteleri yüksektir. Çevre bilincinin hayatın ilk yıllarında itibaren aşılması kısa ve ya uzun zamanda olumlu ve etkin sonuçları da beraberinde getirecektir. Ülkemizde son zamanlarda okul öncesi çevre eğitimine yönelik çalışmalar çoğalmışsa da hala daha yeterli düzeye ulaşmamıştır. Bu nedenle bu konuya dikkat çekilmesi küçük çocuklara yönelik çevre eğitimi çalışmalarının arttırılması, yaygınlaşması önem taşımaktadır (Gülay, 2011, ss.240-241).

2.5.3. İlköğretim ve ortaöğretimde çevre eğitimi

Temel ve zorunlu olması yönünden dolayı Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim, çevre eğitimi büyük önem taşımaktadır. İlköğretimde çevre derslerinden

öğrencilere bilgi vermekten daha çok tutum ve davranış değiştirme boyutuna öncelik verilmesi gerekmektedir (Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007, ss.454). Bilgi ne kadar önemli olsa da, sadece bilgiyle yetinmeyip bu bilgiler doğrultusunda çocukların davranışlarının değiştirilmesi için teşvik edilmelidir. Yani öğrenci bu işi yaparken eğlenmeli ve bu işten büyük haz almalıdır.

Ülkemizde ilköğretim ve ortaöğretim derslerini ve ders müfredatı programlarını belirleyen ve uygulayan MEB'dir. Zorunlu ya da seçmeli adı altında ders programları incelendiğinde çevre eğitimi adında bir ders bulunmamaktadır. Hayat bilgisi, fen ve teknoloji, coğrafya, kimya, biyoloji, sağlık bilgisi gibi derslerde farklı ünitelerde çevreye yönelik bir takım ilişkilendirmeler yapıldığı görülmektedir (Demir ve Yalçın, 2014, ss.8).

2.5.4. Yükseköğretimde çevre eğitimi

Ülkemizde üniversitelere yönelik olarak ulusal düzeyde yerleşmiş ve uygulanmakta olan belirli bir çevre eğitimi politikası yoktur. Her üniversite kendi ders programı ve içeriklerini kendileri belirlemektedirler. Bu nedenle de yükseköğretimlerde, çevre ile ilgili konulara ilişkin standart bir eğitim altyapı oluşmamıştır. Üniversiteler sadece çevre bölümlerinde değil, diğer çevreyle doğrudan ilişkisi olmayan birçok bölümde de çevre ile ilgili yapılan çalışmalar eskiye oranla hızla artmasına rağmen bu çalışmaların çok az bir bölümü yükseköğretime ilişkindir (Demir ve Yalçın, 2014, ss.17).

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Amacı

Sanayi devrimiyle birlikte bilim, teknoloji ve ekonomik gelişmelerle yapay çevrenin gelişmesi çevre sorunu olarak karşımıza çıkmıştır. Çevre sorunlarının azaltılması için, çevre sorunlarının nedenlerinin karşısı alınmasına göre atılan adımlar, çevre duyarlılığı için yapılması gerekenler ve Türkiye'nin ne gibi ilerleme yaptığını belirlemektir. Bu nedenle de Kastamonu Üniversitesi öğrencilerinin çevre sorunlarına karşı duyarlılığında demografik özelliklerine göre farklılıkların olup olmadığını belirlenmiştir.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Zaman ve araştırmacıların öğrenci olmasından dolayı maddi ihtiyaçların kısıtlılığı nedeniyle çalışma Kastamonu merkezde bulunan üniversite öğrencileri ile sınırlılık teşkil etmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak anket formu kullanılmış, veriler yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Sunulan anketin birinci kısmı Gönül Bodur (2010) tarafından geliştirilmiş ‘Çevre Duyarlılığı’ formu ve ikinci kısmı literatür doğrultusunda geliştirilmiş ‘Demografik Özellikler’ formundan oluşturulmuştur.

3.4. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın ana kütlesini Kastamonu üniversitesi ana kampüsü ve merkezde bulunan Eğitim fakültesinden oluşmaktadır.

3.5. Araştırmanın Örneklemi

Kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 393 üniversite öğrencisidir.

3.6. Araştırmada Kullanılan Testler

Veriler çalışmanın amacı doğrultusunda betimleyici istatistiki testler, faktör analizi, çalışmanın güvenilirliği, normal dağılım analizi, t-testi, tek yönlü varyans (ANOVA) gibi testler yapılmıştır.

3.7. Araştırmanın Güvenirliği

Araştırmada kullanılan anket formunun güvenilirliğini belirlemek için ‘cronbach alpha’ katsayısı kullanılmıştır. Güvenirliğin kabul görme oranı 0,70’tir (Bodur, 2010, ss.24). Çalışmanın güvenirlilik katsayısı 0,811 olduğu belirlenmiştir. Bu da çalışmada kullanılan değerlerin kullanılabilir olduğunu gösterir.

4. Bulgular

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	216	55,0
Erkek	177	45,0
Toplam	393	100,0

Araştırmayı Kastamonu üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Tablo 1’den de anlaşıldığı gibi araştırmaya katılanların 216’nı (% 55) kadın, 177’sini (% 45) erkek öğrenciler oluşturmakta toplam 393 kişiden ibarettir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Yaşına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	f	%
17	2	0,5
18	28	7,1
19	84	21,4
20	87	22,1
21	79	20,1
22	55	14,0
23 ve üstü	58	14,8
Toplam	393	100,0

Tablo 2’den de anlaşılabacağı gibi, araştırmaya katılan Kastamonu üniversitesi öğrencilerinin %0,5’nin 17 yaşında, % 7,1’nin 18 yaşında, % 21,4’nün 19 yaşında, % 22,1’nin 20 yaşında, % 20,1’nin 21 yaşında, % 14’nün 22 yaşında, % 14,8’nin 23 yaş ve üstünden oluşmaktadır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	f	%
1	89	22,6
2	126	32,1
3	92	23,4
4 ve üstü	86	21,9
Toplam	393	100,0

Tabloyu 3'ü incelediğimizde katılımcıların, %22,6'sının 1. Sınıf, %32,1'nin 2. Sınıf, %23,4'nün 3. Sınıf ve %21,9'nun 4. Sınıf ve üstünden oluşmaktadır.

4.2. Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 4. Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik
Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci	s15)Toprak kirliliği konusunda bilinçlenmemiz için yeterli eğitim aldığımıza inanıyorum.	0,910	26,985	0,591
	s14)Su kirliliği konusunda bilinçlenmemiz için yeterli eğitim aldığımıza inanıyorum.	0,891		
	s16)Ekolojik denge konusunda bilinçlenmemiz için yeterli eğitim aldığımıza inanıyorum.	0,863		
	s13)Hava kirliliği konusunda bilinçlenmemiz için yeterli eğitim aldığımıza inanıyorum.	0,834		
	s8)İnsanlık için, insanlar ve hayvanlar üzerinde her türlü deney yapılmasını uygun görüyorum.	0,368		

Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları	s11)Çevre konusunda çalışan gönüllü kuruluşların çalışmalarına katılıyorum.	0,786	16,686	0,336
	s10)Çevre konusunda yapılan seminer, panel, konferans gibi bilimsel çalışmalara katılıyorum.	0,740		
	s12)Herhangi bir ağaçlandırma faaliyetlerine katılırım.	0,717		
	s4)Yetişebilmesi için uygun koşulları dikkate alarak fidan dikerim.	0,592		
Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları	s3)Çok fazla ambalaj malzemesi kullanılmış ürünleri almam.	0,689	8,741	0,307
	s2)Temizlik maddelerini, zararlı kimyasal maddeler içerip içermediğine dikkat ederim.	0,661		
	s1)Ozon tabakasına zararlı maddeleri içeren tüketim mallarını (deodorant ve diğer spreyleri) kullanmamaya dikkat ederim.	0,598		
	s7)Çevremizdeki insanları, ekolojik dengenin korunması konusunda duyarlı olmaları için uyarırım.	0,546		
	s9)Su kullanımında her koşulda tutumluyum.	0,502		
	s5)Atıkları, yeniden değerlendirilebilmeleri için uygun geri dönüşüm kutularına atarım.	0,689		
	Toplam Varyansı Açıklama Oranı			
Kasier Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği		,815		
Barlett Küresellik Testi Ki Kare		2044,099		
Sd		105		
P Değeri		0,000		
Güvenirlilik Katsayısı		0,500		

Tablo 4’de çalışmada kullanılan verilerin çok olması, bu değişkenler arasında ilişki olduğu düşünülmüş ve bu ilişkilerin daha kolay yorumlanması ve özetlenebilmesi amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Çalışmada üç faktör (Katılımcıların ekolojikdenge açısından kirlilik konusundaki bilinci, Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları ve Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları) olduğu tespit edilmiştir. Ancak Çöpleri Atarken Sınıflandırırım (cam, pil, kağıt/gazete, plastik ürünler) sorusu birden fazla faktöre yüklenme yaptığı için çıkarılmıştır. Yukarıdaki tabloda faktörlerin ağırlıkları, açıklayıcılığı ve güvenilirliği verilmiştir.

4.3. T-testi Sonuçları

4.3.1 Çevre Duyarlılığına Yönelik Tutum/ Cinsiyet

Tablo 5. Cinsiyete Göre T-Testi Tablosu

Faktörleri	Cinsiyet	N	Ortalama	SS	t	Sd	P
Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci	Kadın	216	2,4389	1,04145	-,347	391	0,729
	Erkek	177	2,4746	0,98227			
Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları	Kadın	216	3,1204	0,78650	,452	391	0,652
	Erkek	177	3,0833	0,83541			
Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları	Kadın	216	3,5201	0,67042	1,380	391	0,168
	Erkek	177	3,4256	0,68046			

Cinsiyete göre yapılan T-Testi sonuçlarını incelediğimizde $P>0,05$ olduğunda anlamlı fark bulunmamıştır.

4.3.2. Çevre Duyarlılığına Yönelik Tutum/ Çevre İle İlgili Ders Alıp Almamaları

Tablo 6. Üniversitede Çevre İle İlgili Ders Alıp Almamalarına Göre T- Testi Tablosu

Faktörleri	Çevre ile İlgili Ders Aldınız mı	N	Ortalama	SS	t	Sd	p
Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci	Evet	79	2,6203	,99774	1,624	391	0,105
	Hayır	314	2,4134	1,01551			
Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları	Evet	79	3,3829	,78532	3,484	391	0,001
	Hayır	314	3,0334	,79966			
Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları	Evet	79	3,5274	,61407	,734	391	0,463
	Hayır	314	3,4650	,69073			

Katılımcıların üniversitede çevre ile ilgili ders alıp almamalarına göre yapılan t-testi sonuçlarına baktığımızda, Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci ve Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları faktörlerinde $P>0,05$ olduğu için anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak Katılımcıların Bilimsel Etkinlik Ve Çalışmalara Katılımları faktöründe ise $P<0,05$ olduğundan anlamlı fark bulunmuştur. Çevre eğitimi alan öğrencilerin bilimsel etkinliklere katılımlarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

4.3.3. Çevre Duyarlılığına Yönelik Tutum/ Çevre İle İlgili Ders Alıp Almamaları

Tablo 7. Çöpleri Atarken Sınıflandırırım Sorusuna Yanıtları Üniversitede Çevre İle İlgili Ders Alıp Almamalarına Göre T- Testi Tablosu

Ölçek	Cinsiyet	N	Ortalama	SS	t	Sd	P
s6)Çöpleri atarken sınıflandırırım (cam, pil, kağıt/gazete, plastik ürünler).	Evet	79	3,81	1,087	3,144	124,631	,002
	Hayır	314	3,38	1,138			

Tablo 7’deki ölçek faktör analizinde birden fazla faktöre yüklenme yaptığı için faktörden çıkarılmıştır. Katılımcıların bu ölçeğe verdiği yanıtları incelediğimizde $P < 0,05$ olduğundan anlamlı fark bulunmuştur. Çevre eğitimi alan öğrencilerin çöplerini sınıflandırma konusunda daha duyarlı olduklarını görmekteyiz.

4.4 Anova Testi Sonuçları

4.4.1. Yaş Gruplarına Göre Anova Tablosu

Tablo 8. Yaş Gruplarına Göre Anova Tablosu

Faktörler	Yaş Grupları	N	Ortalama	SS	F	P	Anlamlı Fark
Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci	1) 18	30	2,6000	1,09796	1,727	,127	-
	2) 19	84	2,2548	,96410			
	3) 20	87	2,3885	,92276			
	4) 21	79	2,4582	1,02339			
	5) 22	55	2,7345	1,11425			
	6) 23 ve üstü	58	2,5000	1,02820			

Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları	1) 18	30	3,1917	,84508	3,170	,008	3-6
	2) 19	84	3,0417	,76721			
	3) 20	87	2,9023	,77418			
	4) 21	79	3,0570	,74027			
	5) 22	55	3,2273	,75962			
	6) 23 ve üstü	58	3,3966	,94479			
Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları	1) 18	30	3,5167	,72760	2,457	,033	3-6
	2) 19	84	3,5020	,66289			
	3) 20	87	3,3218	,66317			
	4) 21	79	3,4768	,67923			
	5) 22	55	3,4212	,65723			
	6) 23 ve üstü	58	3,7098	,65603			

Yukarıdaki tabloya baktığımızda, Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci faktörünün $P>0,05$ olduğundan anlamlı fark yoktur. Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları ve Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları faktörlerinin $P<0,05$ olduğundan anlamlı fark bulunmaktadır. 23 ve üstü yaş grubunu oluşturan katılımcıların, bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları ve ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabalarının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

4.4.2 .Eğitim Yılına Göre Anova Tablosu

Tablo 9. Eğitim Yılına Göre Anova Tablosu

Faktörleri	Eğitim Yılı	N	Ortalama	SS	F	P	Anlamlı Fark
Katılımcıların ekolojik denge açısından kirlilik konusundaki bilinci	1) 1	89	2,4315	1,00810	1,065	,364	-
	2) 2	126	2,4016	1,02684			
	3) 3	92	2,3913	,90901			
	4) 4 ve üstü	86	2,6256	1,10306			
Katılımcıların bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları	1) 1	89	3,2500	,81968	4,573	,004	1-3, 3-4
	2) 2	126	3,0099	,75392			
	3) 3	92	2,9239	,81684			
	4) 4 ve üstü	86	3,2820	,81421			
Katılımcıların ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabaları	1) 1	89	3,6105	,64007	4,510	,004	1-3, 3-4
	2) 2	126	3,4048	,71287			
	3) 3	92	3,3225	,66474			
	4) 4 ve üstü	86	3,6124	,62489			

Katılımcıların eğitim yılına göre yapılan anova testi sonuçlarını incelediğimizde Katılımcıların Ekolojik Denge Açısından Kirlilik Konusundaki Bilinci faktöründe $P < 0,05$ olduğundan anlamlı fark bulunamamış, ancak Katılımcıların Bilimsel Etkinlik Ve Çalışmalara Katılımları ve Katılımcıların Ekolojik Dengenin Korunmasına Yönelik Çabaları faktörlerinde $P > 0,05$ olduğundan anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Katılımcıların eğitim seviyesi arttıkça bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımları ve ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabalarının yüksek olduğu saptanmıştır.

5. Tartışma ve sonuç

Genel olarak çevre, tüm canlıların yaşamlarını sürdürdükleri yaşam alanlarıdır diyebiliriz. İnsanların toplumsal yaşamlarını sürdürmesi için doğal kaynakları

tüketirken, bu kaynakları ekonomik çıkar elde etmek için bilinçsizce kullanması doğal çevrenin tahrip olmasına neden olmuştur. Sanayileşmeyle teknolojik gelişmelerle insanoğlu doğal çevreyi daha da fazla tahrip etmeye başlamıştır. Bununla da yapay çevreyi oluşturmuştur. Bundan da anlaşılacağı gibi yapay çevre, insanoğlunun doğal çevre yerine kendi eliyle yaptıkları şeylerdir diyebiliriz. Sanayi devrimi, göçün hızla artmasına neden olmuştur. İnsanların şehirlere göçmesiyle barınma sorunlarıyla karşılaşmış, barınma ihtiyacını karşılamak için bir gecede kurulan gecekondu olarak adlandırılan evler yapmaya başlamışlardır. Bu da çarpık kentleşmeye neden olmuştur. Sanayi atıklarının hava, toprak, su, küresel ısınma vs kirliliğinin artmasına neden olmuştur.

1950'lerden sonra çevre sorunların azaltılması için çevresel akımlar ve yeni kavramlarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Çevresel akımları, genel olarak insan merkezli yaklaşımlar ve doğa merkezli yaklaşımlar olarak ikiye ayırabiliriz.

İnsanlarda çevre duyarlılığının artırılabilmesi için çevre, doğal ve yapay çevrenin ve çevre sorunlarının ne olduğunu bilmelidir. Bunun içinde güçlü çevre eğitimi verilmelidir. İnsanlar aldıkları çevre eğitimiyle çevre ve çevre sorunlarını karşı daha duyarlı ve daha bilinçli şekilde davranırlar. Genel olarak çevre duyarlılığı için çevre eğitimi küçük yaşlardan vermeye başlamalıdır diyebiliriz.

Çalışmaya toplam 393 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların kişisel özelliklerinin dağılımına göre % 55' i kadın, % 22,1'i yirmi yaş ve % 32,1'nin ikinci sınıf öğrencisidir.

Tablo 6'yı incelediğimizde çevre eğitimi alan öğrencilerin bilimsel etkinlik ve çalışmalara katılımlarının fazla olduğunu görmekteyiz. Tablo 9'a baktığımızda katılımcıların eğitim yılının artmasıyla bilimsel etkinlik ve çalışmalara ve ekolojik dengenin korunmasına yönelik çabalarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlarda bize çevre eğitiminin ne kadar önemli ve üzerinde durulması gereken olgu olduğunu göstermektedir. Bunun içinde çevre eğitime ne kadar erken başlanması gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

- 2872 sayılı Çevre Kanunu (1983). Resmi gazete Sayı : 18132, Tertip : 5, Cilt : 22, sayfa 499
- Akdur. R. (2005). Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumu. Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma Ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi: 23
- Akman. Y., Düzenli. A ve Geven F. (1996). Çevre Kirliliği ve Ekolojik Etkileri. Kitap sayfası 286. Ankara
- Bodur. G. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına Karşı Görüşleri.
- Çolakoğlu. E. (2010). Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri Ve Türkiye’de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları. TBB Dergisi, 23(88), 151-171
- Demir. E. Ve Yalçın. H. (2014). Türkiye’de Çevre Eğitimi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 7(2), 07-18
- Ertürk. H. (2012). Çevre Bilimleri. (4. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi
- Gökçe. N., Kaya. E., Aktay. S. Ve Özden. M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. İlköğretim Online, 6(3), 452-468
- Görgün Baran. A. (1993). Toplum, Birey Ve Çevre İlişkileri. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 10(1), 261- 278
- Gülay. H. (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. Türk Bilim Araştırma Vakfı Dergisi, 4(3), 240-245
- Günaydın. İ. Ve Özsoy. T. (2014). Disiplinler Arası Bakış Açısı İle Çevre. (1. Baskı). İstanbul. Hiperlik Yayınları
- İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi Tarafından Desteklenmiştir. Proje No: 3336
- Karakaya. Ç. Ve Çobanoğlu. E. O. (2012). İnsanı Merkeze Alan (Antroposentrik) Ve Almayan (Nonantroposentrik) Yaklaşımlara Göre Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bakış Açıları. Türk Fen Eğitim Dergisi, 9(3), 23-35
- Kayaer. M. (2013). Çevre Ve Etik Yaklaşımlar. Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 1(2), 63-76
- Özkan. A. ve Hacıhasanoğlu. T. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri Ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 37-52
- Sezer. Ö. (2007). Küresel Konferanslar Ve Çevre Sorunları: Çevre Kalkınma Ve Etik Açısından Bir Değerlendirme, 761-780

- Şanlı. Y. (1984). Çevre Sorunları Ve Besin Kirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi, 0(0), 17-37
- T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). Katı Atık. Ankara
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). Aile Ve Tüketici Hizmetleri “Aile ve Tüketici Hizmetleri Ekoloji “. Ankara
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.(2011). Çevre Sağlığı Evsel Ve Kentsel Atıklar. 850CK0039 Ankara

AFRİKA'DAKİ İLLEGAL BALIKÇILIĞIN BÖLGESEL GÜVENLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Asena BOZTAŞ, Huriye YILDIRIM ÇINAR

Sakarya Üniversitesi

Özet

Günümüzde küresel düzeyde 820 milyon (FAO, 2018), sadece Afrika kıtasında 25,4 (Graaf ve Garibaldi, 2014) milyon insanın geçim kaynağı olan balıkçılık sektörü son yıllarda birçok tehlike ile karşı karşıya kalmıştır. İklim değişikliği, çevre kirliliği, balıkların bilinçsiz ve aşırı avlanmasından kaynaklı balık türleri ve sayılarında azalma gibi etkenlerin yanında “illegal balıkçılık” da sektörü balatalayan unsurların başında gelmektedir.

Afrika kıtasındaki 54 ülkenin sadece 16'sının denize kıyısı bulunmamaktadır. Ancak bu 16 ülke de, denizle bağlantısı olmamasına karşın sınırlarında önemli su ve ekosistem kaynağı olan nehir ve göllere ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle birçok Afrika ülkesinin balıkçılık faaliyetleri için elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

Güvenilir istatistiki verilerin eksikliğine rağmen bugün balıkçılık sektörü Afrika ekonomisine en az 24 milyar dolarlık bir katkıda bulunmaktadır. Bu da toplam kıta gayrisafi milli hasılasının %1,3'üne tekabül etmektedir. Bunun dışında 12 milyondan fazla Afrikalı kayıtlı olarak balıkçılık sektöründe istihdam edilmektedir (The World Bank, 2018). Bilhassa işleme safhasındaki departmanlarda %59'luk bir çoğunlukla kadınların çalışması da birçok Afrika ülkesinde kadının toplumsal yerinin güçlendirilmesi açısından önemli bir gelişmedir. Bu net olmayan rakamlar dahi günümüzde kırılgan yapıya sahip Afrika devletleri için balıkçılık sektörünün öneminin kavranması için kafidir.

“Çalışmanın konusu olan illegal balıkçılık, Afrika ülkelerindeki balıkçılık sektörünü ve bölgesel güvenliği birçok açıdan tehdit etmektedir. Bu bağlamda sadece Batı Afrika'da illegal balıkçılığın yıllık 2,3 milyar dolarlık kayba yol açtığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, ekonomik darboğazda bulunan bu nedenle de birçok siyasi ve sosyoekonomik krizle yüzleşen Afrika ülkelerinin önemli

bir gelir kaynağından mahrum bırakıldığı görülmektedir (Dahir, 2017). Ayrıca balıkçılık sektöründe çalışan milyonlarca insan da işlerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Milli gelirdeki azalmanın yanında illegal balıkçılık, düşük gelirli insanlar için önemli bir besin kaynağı olan balık tüketiminde de azalmaya yol açarak, var olan gıda krizini de tetiklemektedir.

Sonuç olarak, balıkçılık sektöründeki illegal faaliyetlerin birçok açıdan Afrika devletleri için siyasi, ekonomik ve toplumsal problemlere neden olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmanın içeriğinde detaylıca üzerinde durulacağı üzere, Afrika’da illegal balıkçılık ile bölgesel güvenlik arasında doğrudan bir bağ kurulabilmektedir. Birçok uluslararası örgüt tehlikenin farkına varmış ve son yıllarda Afrika’daki illegal faaliyetlerin önüne geçmek için, balıkçılık sektörünü geliştirecek projeler üzerinde çalışmaya başladıysa da henüz konuyla ilgili önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Sorunun çözümü için küresel ve bölgesel aktörleri kapsayacak geniş bir yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Illegal balıkçılık, Afrika, bölgesel güvenlik, ekonomik sorunlar, küresel ve bölgesel aktörler

JEL Kodu: F52, Q18, Q22

THE EFFECTS OF ILLEGAL FISHERY IN AFRICA ON REGIONAL SECURITY

Abstract

Today, the fishing industry, which is the source of employment of 55 million at global level and 13 million people only in Africa, has faced many dangers in recent years. Today, the fishing industry, which is the source of employment of 55 million at global level and 13 million people only in Africa, has faced many dangers in recent years. Climate change, environmental pollution, declines in fish species and numbers due to unconscious and over-fishing of fish as well as factors such as “Illegal fishing” is one of the leading elements in the sector.

Only 16 of the 54 countries on the African continent have coastlines. However, these 16 countries are home to rivers and lakes, which are a major water and

ecosystem resource on their borders, although they are not connected to the sea. For this reason, it can be said that many African countries are suitable for fishing activities. Despite the lack of reliable statistical data, today, the fishing industry has a contribution of at least 24 billion dollars to the African economy. This is 1.3% of the gross national product of the total Continent. Apart from this, more than 12 million Africans are employed in the fishing industry as registered. Especially in the processing departments, the work of women with a majority of 59% is also an important development in terms of the empowerment of women's societies in many African countries. Even those unclear numbers are catering for the appreciation of the fisheries sector for African states with fragile structures today.

The work of the illegal fisheries, the fishing industry in African countries and regional security are threatening in many ways. Given the fact that illegal fisheries in Western Africa only lead to a loss of \$ 2.3 billion per year in this context, it is seen that African countries facing many political and socioeconomic crises are deprived of a significant income source because of the economic downturn. In addition, millions of people who work in the fishing industry face the danger of losing their jobs. Along with the decline in national income, illegal fishing has also led to a decline in fish consumption, an important food source for low-income people, triggering the current food crisis.

As a result, it can be said that the illegal activities in the fishery sector have caused political, economic and social problems for the African states in many respects. As we shall elaborate on the content of the work, there is a direct link between illegal fishing and regional security in Africa.

Many international organizations have become aware of the danger and although they have begun to work on projects to develop the fisheries sector in recent years to prevent illegal activities in Africa, no significant progress has been made yet. To solve the problem, a broad roadmap is needed to cover global and regional actors.

Keywords: Illegal fishery, Africa, regional security, economic problems, global and regional actors

JEL Code: F52, Q18, Q22

Afrika’da İlegal Balıkçılık ve Etkileri

İlegal Balıkçılık, küresel dünyanın önemli sorunlarından biridir. Bu konuda en yoğun illegal balıkçılık faaliyet alanlarından biri de Afrika ülkelerinin sularıdır. Afrika ülkelerindeki illegal balıkçılık faaliyetlerini incelemeyen önce Afrika’daki balıkçılık sektörünü değerlendirmek oldukça faydalıdır.

Afrika’da Balıkçılık Sektörü

FAO verilerine göre dünyada yaklaşık 820 milyon insanın geçim kaynağı olan balıkçılık sektörü, hâlihazırda sosyo-ekonomik krizlerle mücadele eden Afrika ülkeleri için hayati ehemmiyete sahiptir. Afrika’daki deniz, nehir ve göller çok sayıda balık türüne ev sahipliği yapmaktadır. Denizlerdeki balıkçılık faaliyetleri için kıtanın batısındaki Atlantik kıyıları ile doğudaki Hint Okyanusu kıyılarındaki zengin planktonlara sahip alanlar en uygun alanlardır. Örneğin Gine, Benguela ve Kanarya yakınlarındaki planktonların bolca bulunduğu alanlarda çok sayıda ton balığı, sardalya, orfoz, uskumru ve karides yaşamaktadır. Deniz balıkçılığı yanında Afrika’da nehir ve göl yakınlarında da iç su balıkçılığı yapılabilmektedir. Nijerya, Kenya, Kongo, Gana, Togo, Madagaskar, Uganda ve Sudan’da bu tür balıkçılık faaliyetlerine rastlanmaktadır (Bossche ve Bernacsek, 1990). Bu ülkelerde nehir ve göllerden tatlı su kaynağı alabilen yerler çiftlik balıkçılığı için de uygun ortam sağlamaktadır.

Balıkçılık sektörü Afrika toplumlarına iş, gelir kaynağı ile ucuz ve protein açısından zengin bir besin kaynağı sunabilmektedir. İstihdam açısından incelendiği zaman, Afrika kıtasında 1970 yılında 13 milyon insan balıkçılıkla geçinirken 2004 yılında bu rakamın 41 milyona yükseldiği gözlemlenmiştir. Balık avlama ve işleme süreçlerinde Afrikalı kadınların da istihdam edilebildiği bu sektör, kıta devletlerinin sosyo-ekonomik gelişimine büyük bir katkı sağlamaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre sadece Batı Afrika ülkelerinde etkili bir planlamayla yaklaşık 306.000 kişiye balıkçılık sektöründe yeni iş imkanı sağlanabilir (Daniels vd., 2016).

Balıkçılık henüz yeni bağımsızlığını kazanmış, siyasi ve sosyo-ekonomik problemler yaşayan Afrika devletlerinin ticaret gelirlerinin artırılması için de önemlidir. Her ne kadar global balık ticaretinin henüz %4-5 gibi küçük bir oranına sahip olsa da Afrika toplumlarının yerel kalkınmasına önemli etkilere sahiptir (FAO, 2017). Afrika kıtası 1985 yılından itibaren net balık ihracatçısı konu-

mundadır. Ancak bu ihracatın büyük bir kısmını yüksek değerli balık ve deniz ürünleri oluştururken diğer yandan son yıllarda orta sınıf halkın besin ihtiyacını karşılamak için düşük değerli balıkların Afrika ülkeleri tarafından ithal edildiği de görülmektedir. Çoğu zaman bu düşük değerli balık ithalatı Afrika sularında avlanan yabancı şirketlerden yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle “yabancı şirketler Afrika’nın balığını yine Afrika insanına satmaktadır”. En çok balık ithal eden Afrika ülkeleri Nijerya, Fildişi Sahilleri, Mısır, Güney Afrika, Gana ve Fildişi Sahilleri’dir (Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry, 2009). 12 Afrika ülkesi⁵ balık ihracatından yıllık 1 milyar dolardan fazla gelir sağlayabilmektedir. Ancak bu ihracat yukarıda bahsedildiği gibi ton balığı, sardunya ve karides gibi yüksek değerli deniz ürünlerini kapsamaktadır. Bu ülkelerde ağırlıklı olarak deniz balıkçılığı yapılırken Uganda, Viktorya Gölünde yetişen Nil levreği filetosundan önemli bir ihracat geliri sağlamaktadır.

Afrika’daki balıkçılık sektörünü küçük ölçekli ve büyük ölçekli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Standing, 2017). Kıyı balıkçılığı olarak da adlandırılan küçük ölçekli balıkçılık faaliyetleri daha çok Afrikalı yerel balıkçılar tarafından geleneksel yöntemlerle sürdürülmektedir. Yerel balıkçıların yakaladığı balıklar tuzlama ya da tütsüleme gibi işlemlerden geçirilerek bölge içi pazara sürülmektedir. Küçük ölçekli balıkçılık kadın ve erkek yaklaşık 12 milyon Afrikalı için istihdam olanağı sunmaktadır.

Kıyı balıkçılığı yerel pazarlarda düşük gelirli bireylerin satın alabileceği ürünleri de tedarik ettiğinden gıda güvenliğinin sağlanmasında da etkilidir. Ayrıca kıyı balıkçılığında geleneksel yöntemlerle avlanıldığı için genel olarak balık çeşitlendirmen sürdürülebilir olarak yararlanılabilmektedir. Diğer taraftan büyük ölçekli balıkçılık ise daha geniş bir ürün yelpazesinin ihracatı için endüstriyel olarak yerli ve yabancı şirketlerin gemileriyle modern yöntemlerle yapılmaktadır. 1960ların başında kalkınma ajanslarının girişimleriyle oluşturulan Afrikalı endüstriyel balıkçılık şirketleri ile AB, Rusya, Çin, Güney Kore, Japonya gibi çeşitli ülkelere gelen şirketlerin gerçekleştirdiği büyük ölçekli balıkçılık, yerel balıkçılarından ziyade büyük şirketlere ve Afrika devletlerine önemli gelir imkanları sunmaktadır.

5 Fas, Tunus, Moritanya, Uganda, Fildişi Sahilleri, Namibya, Güney Afrika, Senegal, Mauritius, Seyşeller, Tanzanya, Madagaskar.

Balıkçılık sektörü açısından Afrikalı devletlerin en büyük ticari partneri olan AB, balıkçılığın geliştirilmesi için aktarılan yıllık 20 milyar dolarlık global sübvansiyonun yarısını sağlamaktadır. Bu kapsamda 12 Afrika ülkesi ile “Sürdürülebilir Balıkçılık Partnerliği” geliştiren AB ülkelerinin balıkçılık gemileri, Afrika sularında ya bayrağını değiştirerek ya da yerel balıkçılık hak sahipleriyle ortak girişim kapsamında avlanmaktadır. Diğer bir önemli aktör olan Çin ise Afrika ülkelerine sadece 2013 yılında yaklaşık olarak 6,5 milyar dolar sübvansiyon sağlamıştır (Standing, 2017). Bu gelişmeler sonucunda son yıllarda balık ihracatını arttıran Nijerya gibi önemli Afrikalı balık pazarları Çin’e büyük balık sevkiyatları gerçekleştirmeye başlamıştır. Böylece şirketler ve Afrika devletlerine önemli bir gelir sağlanmışsa da Afrika pazarlarında balık azalmış, fiyatlar artmış bireylerin balığa erişimi kısıtlanmıştır.

Son zamanlarda Afrika sularında azalan balık türü ve sayılarının yarattığı sorunların çözümüne kültür balıkçılığını bir alternatif olarak sunulmaya başlanmıştır. Dünya genelinde kültür balıkçılığının yaklaşık %92’si Asya ve Pasifik ülkeleri tarafından gerçekleştirilirken, Sahraaltı Afrika’nın bu alandaki oranı %0.16 ile sınırlı kalmıştır (Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry, 2009). Yine de Nijerya ve Gana gibi ülkeler artan nüfuslarının balık ihtiyacını ucuz yollarla karşılamak için kültür balıkçılığını geliştirmeye yönelik girişimlerde bulunmaya başlamıştır.

Balık, ada ülkeleri ve geniş kıyılara (deniz, göl ve akarsuyu) sahip gelişmekte olan ülkelerin halkları için zengin bir protein ve mikronütrient kaynağıdır. Hayvani proteinin yarısından fazlasını balıklardan edinen insanlar için balıkçılık gıda güvenliği kapsamında değerlendirilmektedir. Öyle ki Gambia’da %62, Sierra Leone ve Gana’da %63 oranında ortalama protein kaynağı olan balık, geniş halk kitlesinin sağlıklı beslenebilmesi için yaşamsal bir besin olarak addedilmektedir. Ancak artan büyük ölçekli balıkçılık, azalan balık türleri ve sayıları ve artan nüfus sonucunda Afrika’daki düşük gelirli bireylerin balık tüketimleri azalmaktadır. Tacon ve Metian’ın 2009 yılında 21 Afrika ülkesinde gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, Afrika ülkelerinde yıllık kişi balık tüketimi dünya ortalamasının çok altındadır. Aşağıdaki tablolarda bu araştırma sonucunda elde edilen 1990-2007 yılları arasında araştırmaya konu olan Afrika ülkelerindeki kişi başı balık tüketim miktarları gösterilmektedir (Metian, 2009).

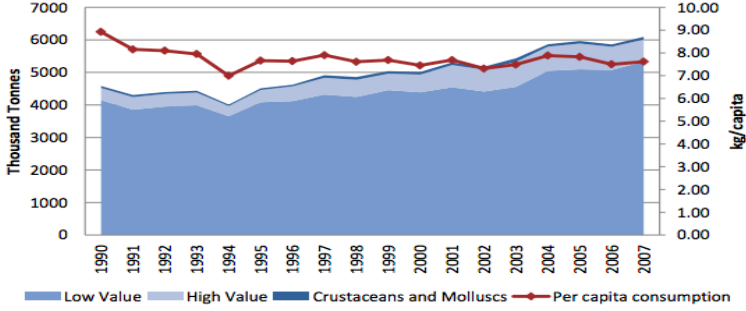

Figure 1 Türlerine göre Sahraaltı Afrika’da 1990-2007 yılları arasındaki balık tüketimi

Kaynak: Fish Production, Consumption, and Trade in Sub-Saharan Africa: A Review Analysis, World Fish

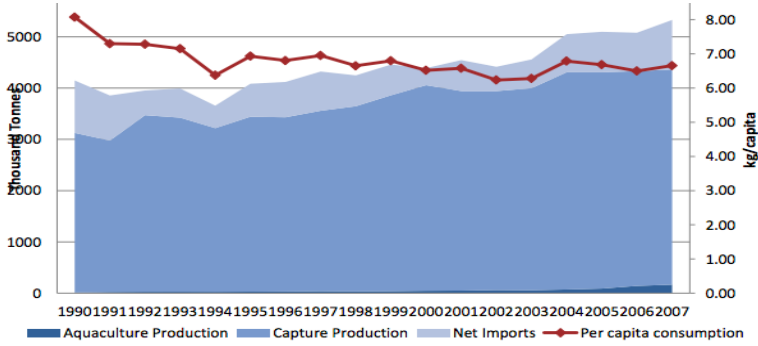

Figure 2 1990-2007 yılları arasında Sahraaltı Afrika’da düşük değerli balık tüketimi

(Kaynak: Fish Production, Consumption, and Trade in Sub-Saharan Africa: A Review Analysis, World Fish)

Özetle bu etkenler kapsamında son yıllarda bilhassa uluslararası örgütlerce Afrika ülkeleri için cari dengenin sağlanması, devlete gelir elde edilmesi, yoğun genç nüfusa istihdam sağlanması ve sıkça gündeme getirilen gıda krizlerinin çözümü için balıkçılık sektörünün önemi vurgulanmaktadır. Afrika ülkelerinde

balıkçılık sektörünün geliştirilmesi adına ikili ve çok taraflı anlaşmalarla yapılan sübvansiyon anlaşmaları yanında FAO, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından büyük fonlar oluşturulmuştur. Nitekim bu anlaşma ve fonlar sayesinde sağlanan sübvansiyonlar kıyı balıkçılığı yapan Afrikalı bireylerden ziyade tekne ve gemilerle büyük ölçekli avlanmalar yapan yerli ve yabancı şirketlere yarar sağlamaktadır.

Afrika Sularında İlegal Balıkçılık

FAO'nun verilerine göre son 50 yılda denizler, nehirler ve göllerdeki balıkların üçte ikisi aşırı ve illegal olarak avlanmıştır. Okyanuslardaki orkinos gibi bazı balık türlerinin sayısı üçte bir oranında azalmıştır. Yine aynı rapora göre her yıl 11-26 milyon ton balık rapor edilmeden avlanılmaktadır (FAO, 2016). Global düzeydeki bu durumdan Afrika sularındaki balıklar da etkilenmiştir. Batı Afrika'da Senegal'den Nijerya'ya kadar olan kıyılardaki balık avlanma alanlarının yarısından çoğu aşırı avlanmaya maruz kalmıştır. Bilhassa 1960'larda kalkınma ajanslarının sübvansiyonları ve ikili ve çok taraflı anlaşmalarla sağlanan sübvansiyonların geliştirdiği endüstriyel balıkçılığın yaygınlaşmasıyla kıta sularındaki illegal balıkçılık vakalarında büyük artış gözlemlenmiştir. Birçok kaynağa göre sadece Batı Afrika ülkeleri illegal balıkçılık sebebiyle yıllık yaklaşık 1,5-2 milyar dolarlık kayıp yaşamaktadır. 2012 yılında önemli sayıda balıkçı istihdam eden Senegal, gayrisafi milli hasılasının yaklaşık %2'sine tekabül eden 300 milyon doları illegal balıkçılık yüzünden kaybetmiştir. Aynı şekilde Gine 110 milyon dolar, Sierra Leone de 29 milyon dolardan yasadışı ve usulsüz balıkçılık sonucu mahrum kalmıştır (Daniels vd., 2016).

Afrika sularında gerçekleştirilen illegal balıkçılık türleri şu şekilde özetlenebilmektedir:

- Lisanssız avlanma
- Koruma altına alınan alanlarda avlanma
- Koruma altındaki türleri avlama
- Yasaklanan mevsimlerde avlanma
- Yasaklanan teçhizatla avlanma
- Verilen kotaların üzerinde avlanma

- Avlanmalarıyla ilgili raporları yapmama
- Bölge limanlarına gelince geminin adını değiştirmek
- Yakalanan avları denizde başka bir deniz aracına aktarmak

Yukarıda listelenen illegal balıkçılık formlarının Afrika sularında çok sayıda örneği verilebilir. İlginç bir örnek Greenpeace'in yayımladığı bir raporda yer almıştır (Greenpeace International, 2018). Bu rapora göre Batı Afrika'da avlanan Çinli balıkçılık tekneleri ebatlarını yaklaşık olarak %60 oranında daha küçük olarak raporlamaktadır. Bu da Çinli balıkçıların ödediği lisans ücretinde önemli miktarda bir kar sağlamaktadır. Çinli balıkçıların illegal balıkçılık vakaları bununla sınırlı kalmamaktadır. Örneğin Liberya sularında diğer Avrupalı balıkçılarla birlikte 1980lerin sonunda başlayan iç savaş sürecinde lisanssız avlanmışlardır (Government of Liberia and FAO, 2012).

Afrika'daki illegal balıkçılığın yaygın olması her zaman yabancıların faaliyetleriyle alakalı değildir. Bilhassa hükümet kademelerinde yer alan bazı kişiler şahsi çıkarları doğrultusunda ülkelerinin balık rezervlerini yabancı şirketlerin istismarına bırakabilmektedir. Zaten bilindiği gibi, Uluslararası Yolsuzluk Algısı 2014 İndeksine göre Afrika ülkelerinin neredeyse üçte biri güvenilirlikte listenin en alt sıralarında yer almaktadır (Transparency International, 2014). Bu durum da Afrika sularında avlanan ve illegal balıkçılık faaliyetlerine meyilli bir çok yabancı girişimci tarafından kullanılmaktadır. Örneğin 2012 yılında Moritanya'daki yetkililer halihazırda aşırı tüketilmiş balık rezervlerine rağmen Çinli bir şirket ile 25 yıllık bir anlaşma imzalamıştır (Standing, 2017). Üstelik bu anlaşma hazırlanırken hiçbir kamuoyu bilgilendirmesi yapılmadığı gibi, küçük ölçekli balıkçıların olumsuz etkilenebileceği gerçeği göz ardı edilmiştir. Senegal'de de buna benzer bir örnek 2011 yılında yaşanmıştır. Senegalli yetkililerin kamuoyunda habersiz olarak imzaladıkları, başta Rusya olmak üzere birçok uluslararası gemiye izin veren balıkçılık lisansları kıyı balıkçılarına büyük zarar vermiştir (Standing, 2017).

Afrika ülkelerinde hükümet yetkilileri dışında balıkçılığı denetleyen kurumlardaki uzmanların da kimi zaman illegal balıkçılık faaliyetlerine adı karışabilmektedir. Güney Afrika'da azalan sayıları nedeniyle kaya ıstakozlarının avlanmasının sınırlandırılmaya çalışıldığı bir dönemde Bay Shipping şirketi çok sayıda ıstakoz avlayarak bunları ABD'ye göndermiştir. Olayın ortaya çıkmasını

dan sonra, avlanma ve nakliye sürecinde kimi denetçilere rüşvet verildiği ortaya çıkmıştır (Standing, 2017).

Hükümet kademeleri ve balıkçılık sektörü ile ilgili kurumlarda görevli yetkililerin haricinde Afrika ülkelerindeki kimi yapısal sorunlar da illegal balıkçılık sorununu derinleştirmektedir. Bu yapısal sorunların başlıcalarını şu şekilde listelemek mümkündür:

- Balıkçılık sektörünü düzenleyen mevzuat içeriklerinin yetersiz olması.
- İlegal balıkçılık faaliyetleriyle alakalı cezaların caydırıcı olmaması
- Balıkçılık yönetimi ile ilgili sınırlı kapasite
- Denetim ve kontrol mekanizmalarındaki yetersizlik
- Hükümet kurumlarındaki yolsuzluğu önleyen bir mekanizma yoksunluğu
- Balık stoklarının aşırı tüketiminin zararlarını kamuoyunun farkında olmasını sağlayacak bir bilincin yaratılamaması
- İlegal balıkçılık faaliyetlerini kontrol altına alacak güvenlik birimleri ve teçhizatın yetersiz olması
- İlegal balıkçılığı kontrol ve denetiminden sorumlu görevlilerin maaşlarının çok düşük olması nedeniyle birçoğunun rüşvete meyilli olması
- Balıkçılık sektörü ile ilgili bilgi edinmenin zorluğu, verilerin güvenilirliği

Yukarıda listelenen unsurlar nedeniyle illegal balıkçılığın önüne geçilmesi için Afrika ülkelerinin münferit ya da çok taraflı olarak almaya çalıştığı önlemler günümüze değin maalesef bir sonuç verememiştir. Hem mevzuatın hem de işlenen suçlara karşı verilen cezaların caydırıcılığının yetersiz olması endüstriyel balıkçılık şirketlerini ve hükümet görevlilerinin eylemlerini önlememiştir. Senegal'in Balıkçılık Bakanı Haydar El Ali'nin şu sözleri mevcut durumu özetler niteliktedir: "Yakaladığımız gemiler cezasını ödeyip gidiyorlar. Aynı şeyi yine yapıyorlar. Onları yakaladığımız zaman tutabilmeliyiz. Gerçek ceza budur." (Daniels vd., 2016)

Birçok Afrika ülkesinde balıkçılık faaliyetlerini gözlemleyip kontrol altında tutabilecek denetim mekanizmaları oldukça zayıftır. Örneğin Sierra Leone'nin etrafındaki sulardaki balıkçı gemilerini gözetleyecek sadece iki adet sahil güvenlik botu vardır. Aynı şekilde balıkçılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu Mada-gaskar'da sahil güvenlik biriminde sadece 3 botu, 22 gözlemcisi ve 18 denetçisi vardır (Standing, 2017). Avrupa Birliği, Afrika Birliği, FAO ve Dünya Bankası

gibi bazı uluslararası kuruluşlar kıta ülkelerindeki balıkçılık sektörüyle ilgili denetim ve kontrol mekanizmalarını geliştirecek birtakım girişimlerde bulunduysa da henüz bu çabalar olumlu sonuç vermekten çok uzaktır. Çünkü genel olarak sağlanan sübvansiyonlar ve teknik destekler bir ya da birkaç ülkeyi kapsamakta ve soruna genel bir çözüm sağlayamamaktadır. Ayrıca imzalanan anlaşmalar da çoğu zaman pratikte işlevsellik kazanamamaktadır.

Balıkçılığın önemli geçim kaynağı olduğu kimi Afrika devletleri ulusal ve uluslararası sulardaki illegal balıkçılığı önlemek adına birtakım girişimlerde bulunmuştur. Senegal ve Fildişi Sahili'nin illegal balıkçılık yapan gemilerin yakalandıkları avlarını denizde başka bir araca aktarmasını yasaklaması bu girişimlere önemli bir örnektir (Africa Europe Faith and Justice Network (2016). Bilindiği gibi illegal yöntemlerle yakalanan balıkların denizde başka bir araca aktarılmasıyla bu yasa dışı avların gözlemlenip cezalandırılması oldukça zorlaşmaktadır. Afrika sularında konteyner gemileriyle balık ticareti son yıllarda gelişim göstermektedir. Bununla birlikte bir gemide yakalanan balığın limana varmadan diğer bir gemiye aktarılıp dondurucu konteynerler içerisinde uzun bir süre muhafaza edilerek satışa sunulacağı pazara ulaştırılması oldukça kolaylaşmıştır. Senegal ve Fildişi Sahili bu eylemlerin illegal balıkçılık vakalarını arttıracığından dolayı bir önlem mekanizması geliştirmişse de henüz başarılı sonuçlar verdiğini söylemek mümkün değildir. Aynı zamanda Afrika'nın balıkçılık sektöründeki en büyük ticari partnerlerinden Avrupa Birliği de illegal yöntemlerle yakalanan balıkların başka deniz taşıtlarına aktarım yoluyla piyasaya sürülmesi için ciddi yaptırım kararları almıştır (European Oarliament Policy Department Structural and Cohesion Policies, 2014). Ancak uygulamada yine Avrupalı tarafların çıkarına bazı eksiklikler olduğu söylenebilir. Örneğin aktarım yoluyla ticareti yapan kimi Avrupalı gemiler mevzuatta balıkçılık gemilerinin tanımlamasındaki muğlaklık olması nedeniyle herhangi bir yaptırıma uğramamaktadır.

İllegal Balıkçılığın Afrika Güvenliğine Etkisi

İllegal balıkçılık Afrika ülkelerinin güvenliğini birçok açıdan etkilemektedir. Bu durumları ise şu şekilde listelemek mümkündür:

- Gıda güvenliği
- Balıkçı toplumlarda istihdam sorunu

- Afrikalı devletlerin gelir kaynağı ve sosyal güvenliklerinin tehlikeye girmesi
- Uluslararası ticaretin zarar görmesi
- Kaynakların sürdürülebilirliğinin önlenmesi
- Yoksulluğa bağlı sosyo-ekonomik krizler
- Balıkçılıkla geçinen toplumlarda yabancı düşmanlığının artması (zenofoby)
- Yerel balıkçılarla endüstriyel balıkçılık girişimcileri arasındaki çatışmalar
- Geçim kaynaklarını kaybeden balıkçıların korsan ve terör gruplarına dahil olması

Birçok rapora göre Afrika sularında gerçekleştirilen illegal balıkçılık aşırı avlanmaya sebep olarak bölgedeki balık rezervlerinin sürdürülebilirliğini önlemektedir. IUCN (International Union for Conservation of Nature) 'in 1288 balık türü üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre Moritanya'dan Angola'ya kadar Afrika sularında 37 balık türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. 14 balık türünün ise önlem alınmazsa çok kısa bir zaman sonra bu tehlikeye maruz kalabileceği ifade edilmiştir. Yine ayrı raporda bu 51 balık türünün 39'unun yerel Afrika halklarının önemli gıda kaynağı olduğu vurgulanarak bölgedeki var olan gıda krizinin daha da zor bir hal alabileceğine değinilmiştir (IUCN, 2017).

Yakın zamanda bağımsızlığını kazanmış, henüz siyasi ve sosyo-ekonomik yapılarına istikrar sağlayamamış kıta ülkelerinin birçoğu için hayati bir sektör olan balıkçılığın zarar görmesi ile yaklaşık olarak 24,5 milyon insanın istihdamı tehlikeye girmektedir. Balıkçılık sektörünün çeşitli aşamalarında çalışan bu insanların %59'unun kadın olması da durumu hem ekonomik hem de sosyal açılardan etkilemektedir. İşgücüne katılan bu kadınlar hem ailelerinin geçimlerini sağlar hem de tüketiciden üretici konumuna geçerek dolaylı yoldan toplumsal gelişime katkıda bulunurlar. Balıkçılıkla geçinen bir halkta bireylerin çoğunun işini kaybetmesiyle ortaya çıkan yoksulluk ve gıda krizi bu toplumda kriminal vakalara yönelimi arttırabilecektir. Sonuç olarak balıkçılık sektörünün Afrika toplumlarının ekonomik ve sosyal güvenliğiyle yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Bunun dışında endüstriyel balıkçılığın gelişimi, aşırı avlanma yüzünden geçim kaynaklarını kaybeden Afrikalı balıkçıların karşı karşıya kaldığı geçim sıkıntıları yüzünden korsan faaliyetlerine başvurmaları ve yasadışı örgütlerle temasa geçmeleri

gibi örnekler de gündeme getirilmiştir. Örneğin Somali’de Siad Barre rejiminden sonra illegal balıkçılık ve aşırı avlanma sonucu geçim kaynakları tehlikeye giren bazı kıyı balıkçıların korsan gruplarına katıldığı belirtilmiştir (Coelho, 2013). Bu gruplar kimi zaman devletin koruyamadığı ulusal kaynaklarını yabancı balıkçı şirketlerinden koruyup haklarını geri aldıklarını savunarak kendilerini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Ancak birçok kaynağa göre bu korsan gruplarının bizzat kendileri de illegal balıkçılık faaliyetlerine karışarak mevcut durumu daha da çetrefilli bir hale sokmaktadır (Schbley ve Rosenau, 2013). Örneğin 2006 yılında Somali korsanlarının etkisi ile bölgedeki tuna balıkçılığının %30 oranında bir düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir (Coelho, 2013). Bu korsan gruplarıyla yakın ilişkiler geliştiren terör örgütleri de dolaylı olarak bu illegal balıkçılık gelirlerinden finansman sağlayabilmektedir. Doğu Afrika’da El Kaide bağlantılı kimi terör örgütleri, korsan faaliyetleriyle illegal balıkçılık ve balıkçı gemilerine silahlı soygunlarla önemli kazançlar elde ettiği bilinmektedir (Nincic, 2009).

Bunun dışında Doğu Afrika’da kimi silahlı korsan grupları Afrika sularında avlanan balıkçı gemilerinin güvenliğini ortalama 6.000 dolar gibi bir ücret karşılığı sağlayabileceklerini iddia ederek yeni bir geçim kaynağı elde etmeye çalışmaktadır (Coelho, 2013). Burada tabi ki kıyı devletlerinin sahil güvenlik birimlerinin zayıflığının da büyük etkisi vardır. Son yıllarda korsan faaliyetlerinin uluslararası gündemde sıkça yer alması sonrasında Afrika Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere korsanların bölgesel ve küresel güvenliği tehdit ettiğini vurgulayarak çeşitli askeri, siyasi ve ekonomik açılardan çeşitli mücadele yöntemleri geliştirmeye çalışmaktadır.

Dünya Bankasının verilerine göre balıkçılık sektörü 2011 yılında Afrika ülkelerine yaklaşık olarak 24 milyar dolarlık bir kazanç sağlamıştır. Bu rakam Afrika ülkelerinin toplam gayrisafi hasıllarının %11’i gibi ciddi bir orana tekabül etmektedir. Illegal balıkçılık nedeniyle Afrika ülkelerinin bu kazançtan mahrum olması da ulusal ekonomik güvenliğiyle bağlantılı çeşitli yapısal sorunların çıkmasına neden olabilecektir. Ayrıca olumsuz etkilenen Afrika balıkçılık sektörünün dünya ticaretine de zarar vereceği öngörülmektedir. Bu nedenle Dünya Bankası 2005 yılından itibaren illegal balıkçılığı önleyip Afrika ülkelerinin balıkçılık sektörünü geliştirmek için “Balıkçılık için Afrika Programını” yürütmektedir. Bunun dışında PROFISH, WARF-P, SWIOFISH gibi yine balıkçılık sektörünün gelişimini amaç-

layan uluslararası programlar da illegal balıkçılığın Afrika toplumları üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (The World Bank, 2018).

İllegal balıkçılık faaliyetlerinin artması, endüstriyel balıkçılığın yerel balıkçılığı önlemesi sonucunda kimi balıkçılıkla geçinen kimi Afrika toplumlarında yabancı düşmanlığının (zenofoby) geliştiği de gözlemlenmiştir. Örneğin Gine, Sierra Leone, Liberya, Moritanya ve Senegal’de yabancı endüstriyel balıkçıların gelir kaynaklarını ellerinden aldığını iddia eden yerel balıkçılar birtakım protesto ve şiddet eylemlerinde bulunmuşlardır. Öte yandan bazı korsan gruplar ve terör örgütleri de bu yabancı düşmanlığını kullanarak kendilerine manevra alanı sağlayabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

BM tarafından tanınan 54 Afrika ülkesinin 38’inin denizlere kıyısı vardır. Denizlere kıyısı olmayan 16 ülkenin önemli bir kısmı ise büyük göllere ve akarsulara sahiptir. Bu coğrafi özellikler iklimsel, güvenlik ve siyasi sorunlarla yeterince istihdam sağlanamayan, halkının önemli bir kısmının gıda güvenliği için balığa erişmesi gereken çoğu Afrika ülkesi için balıkçılık sektörüne hayati bir önem atfetmiştir.

1960’lar sonrasında global düzeyde gelişen endüstriyel balıkçılığın da etkisiyle aşırı ve illegal avlanma bireysel, ulusal ve uluslararası seviyelerde farklı sorunlara neden olmaktadır. Aşırı avlanma sonucu balık rezervleri tükenen Afrikalı bireyler önemli bir besin kaynaklarını kaybetmenin yanında, çeşitli sosyo-ekonomik sıkıntılarla da karşı karşıya gelmektedir. Zaten yoksullukla mücadele eden geniş bir kesim kendi sularında avlanan balıkları yabancı girişimcilerden yüksek fiyatlarla satın almak zorunda kalmaktadır. Ayrıca balıkçılık sektöründe çalışan milyonlarca Afrikalı da geçim kaynaklarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Ulusal seviyede ise illegal balıkçılık Afrika devletlerinin önemli bir gelir girdisini engellerken, çeşitli güvenlik sorunlarını da gündeme getirmektedir. Uluslararası seviyede ise küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde balık rezervlerinin aşırı tüketilmesi balıkçılık sektörünün geleceğini tehlikeye sokmaktadır. Ayrıca illegal balıkçılık faaliyetleriyle finansman sağlayan çeşitli sınıraşan suç ve terör örgütleri de uluslararası güvenliği tehdit edebilmektedir.

Yukarıda özetlenen durumun vahametinden dolayı gerek Afrikalı ülkeler münferit olarak gerekse uluslararası örgütler toplu olarak illegal balıkçılığı ve aşırı avlanmayı önlemek için çareler aramaya başlamıştır. Devletler balıkçılık sektörü ve sahil güvenlik mevzuatlarında reformasyona giderken, Afrika Birliği, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar konuyla ilgili algıları değiştirip yeni bir sahil güvenlik stratejisi oluşturmak için girişimlerde bulunmaktadır. Birçok uluslararası fondan da Afrika ülkelerine balıkçılık sektörünü geliştirmeleri için çeşitli sübvansiyonlar sağlanmaktadır. Ancak henüz bu çabalar istenilen sonucu vermemektedir. Çünkü konuyla ilgili aktörler çoğu zaman kendi çıkarlarını ön plana koyarak genel bir çözüme gitmemektedir. Bunun dışında alınan önlemlerin uygulatılmasındaki kontrol mekanizmalarındaki yetersizlik ve yaptırımların hafif olması da illegal balıkçılık ve aşırı avlanmanın önüne geçilememesinde etkili olmuştur. Yerel birimler ile uluslararası kuruluşlar aralarındaki diyalog kanallarını güçlendirerek şu konularda işbirliğine gidebilirler:

İllegal balıkçılık sınır aşan bir suç olarak kabul edilmesi:

- Balıkçılıkla ilgili ulusal mevzuat ve cezaların reformasyonu
- Rüşvet ve yolsuzluğun önlenmesi için mücadele edilmesi
- Balık rezervlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için önlemler alınması:
- Kültür balıkçılığının Afrika ülkelerinde geliştirilmesi için çalışmalar yapılması
- Bölgesel ve uluslararası strateji ve eylem planlarının oluşturulması:
- İllegal balıkçılığı gözetleme ve kontrol etme mekanizmalarının güçlendirilmesi:
- Liman kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi:
- Yerel balıkçı toplumları arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi
- İkili ve çok taraflı anlaşmaların şeffaflığının, denetlenmesinin ve uygulanabilirliğinin sağlanması:
- Denizlerde avların başka bir deniz aracına aktarımının yasaklanması
- Yabancı balıkçı gemilerine güvenlik hizmeti verebilecek özel güvenlik birimleri oluşturulması:
- Balıkçılıkla ilgili küresel bir veri tabanı ve takip sistemi oluşturmak

- İlegal balıkçılığın konteyner ticaretiyle yapılabilmesini mümkün kıla hukuki açığın kapatılması
- Kara listeye alınan balıkçı gemilerinin lisanslarının iptali

Afrika ülkelerinin İlegal balıkçılıkla mücadele konusunda alması gereken tedbirleri devlet düzeyinde alırken önce komşuları sonra da tüm Kıta devletleriyle koordineli bir şekilde ortaklaşa alacakları kararlar çerçevesinde uygulamaya koyabilmelidir. Kıta genelinde alınacak önlemler, uluslararası kuruluşlarca desteklenseler de kendi oluşturdukları Afrika Birliği ile çok daha hızlı ve sağlıklı yol katedebilecektir.

Kaynakça

- Africa Europe Faith and Justice Network (2016), "Illegal Fishing: Extracting Wealth from West-African Waters", 10 Aug 2016, <http://aefjn.org/en/illegal-fishing-extracting-wealth-from-west-african-waters/>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Bossche, Vanden, J-P, Garry M. Bernacsek (1990), Source Book for the Inland Fishery Resources of Africa, Sayı.1, 1990, Food & Agriculture Organisation.
- Coelho, Joao Paulo Borges (2013), "African Approaches To Maritime Security: Southern Africa", Friedrich Ebert Vakfı Mozambik Ofisi Raporu, 2013.
- Dahir, Abdi Latif (2017), "West Africa loses over \$2 billion to illegal fishing because governments don't talk to each other", Quartz Africa, 8 May 2017, <https://qz.com/africa/978203/illegal-fishing-costs-west-africa-2-3-billion-annually-and-collaboration-between-governments-is-the-only-way-to-stop-it/>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Daniels, Ifonso Miren Gutiérrez ve diğerleri (2016), "Western Africa's Missing Fish", Por-Causa Report, Haziran 2016.
- European Parliament Policy Department Structural and Cohesion Policies (2014), "Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: Sanctions in The EU", Study Report, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/529069/IPOL_STU\(2014\)529069_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/529069/IPOL_STU(2014)529069_EN.pdf), Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- FAO (2016), "Illegal, unreported and unregulated fishing", 16069E/1/09.16, <http://www.fao.org/3/a-i6069e.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- FAO (2017), "FAO Support to The WTO Negotiations At The 11th Ministerial Conference in Buenos Aires", Trade Policy Briefs, No.28, October 2017, <http://www.fao.org/3/a-i8003e.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.

- FAO (2018), Decent Rural Employment, “Fisheries and aquaculture”, <http://www.fao.org/rural-employment/agricultural-sub-sectors/fisheries-and-aquaculture/en/>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Government of Liberia and FAO (2012), “Liberia: 2012-2015”, Country Programming Framework, October 2012, Monrovia, Liberia, http://coin.fao.org/coinstatic/cms/media/14/13505800013300/fao_cpf_liberia_signed.pdf, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Graaf, Gertjan de and Luca Garibaldi (2014), “The Value of African Fisheries”, FAO Fisheries and Aquaculture Circular, No. 1093, <http://www.fao.org/3/a-i3917e.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Greenpeace International (2018), “Chinese companies see subsidies cancelled and permits removed for illegal fishing in West Africa”, 9 March 2018, <https://www.greenpeace.org/international/press-release/15209/chinese-companies-see-subsidies-cancelled-and-permits-removed-for-illegal-fishing-in-west-africa/>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- IUCN (2017), “Overfishing threatens food security off Africa’s western and central coast as many fish species in the region face extinction”, IUCN report, 19 Jan. 2017, <https://www.iucn.org/news/secretariat/201701/overfishing-threatens-food-security-africa%E2%80%99s-western-and-central-coast-many-fish-species-region-face-extinction-%E2%80%93-iucn-report>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Metian Albert TaconMarc (2009), “Fishing For Aquaculture: Non-Food Use Of Small Pelagic Forage Fish—A Global Perspective”, *Reviews in Fisheries Science*, Sayı:17, Cilt:3, 2009.
- Nincic, Donna (2009), “Maritime piracy in Africa: The humanitarian dimension”, *African Security Studies*, Sayı: 18, cilt:3, 2009
- Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry (2009), “Fisheries, Sustainability and Development”, Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry 2009 Report
- Schbley, Ghassan William Rosenau (2013), “Piracy, Illegal Fishing, and Maritime Insecurity in Somalia, Kenya, and Tanzania”, CNA Raporu, 2013
- Standing, Andre (2017), “Criminality in Africa’s Fishing Industry: A Threat to Human Security”, *Africa Center for Strategic Studies*, sayı:33, Haziran 2017
- The World Bank (2018), “Africa Program for Fisheries”, <http://www.worldbank.org/en/programs/africa-program-for-fisheries>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Transparency International (2014), “Corruption Perceptions Index 2014: Results”, <https://www.transparency.org/cpi2014/results>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.

UNPACKING THE CRITICAL THINKING AND PROBLEM SOLVING, COMMUNICATIONS, COLLABORATION, CREATIVITY AND INNOVATION SKILLS (4Cs) OF THE NEW LEARNING PARADIGM TO LANGUAGE MATERIALS

AJENG TINA MULYANA

UNIVERSITAS MH. THAMRIN JAKARTA INDONESIA

Abstract

Put simply, teaching our students so that they become well-equipped with the 21st century skills is the new learning paradigm. These skills fall into four domains which the Partnership for 21st Century Skills (P21) identify as the Traditional Core Skills, the Career and Life Skills, the Digital Literacy Skills, and the Learning and Innovation Skills, also known; as the critical thinking and problem solving, communications, collaboration, creativity and innovation. Arguing that the traditional core skills, such as reading, -riting, and -rithmetic are well known, and might need no elaboration. This paper unpacks the Learning and Innovation Skills domain to extend an understanding of this domain in three ways. First, what is it and what skills does it involve? Second, how can students be taught the skills of this domain so they will be job ready to use these skills on graduation and combine with language skills and linguistic aspects? Third, what is the significance of this domain to each of the other domains; and therefore to the success of studying, working, living and being a productive citizen in the realities of the Digital Economy? The research methodology that used is research development (RnD). This research will find and develop language teaching materials consist of skills aspect; such as the listening, speaking, reading, and writing, and linguistic aspects; such as the grammar, vocabulary, language awareness, and language for cultural awarenes, and combining with aspects of learning and innovation skill as the critical thinking and problem solving, communications, collaboration, creativity and innovation.

Keywords: Partnership for 21st century skills, Learning and innovation skill, New Learning Paradigm, Development of language teaching materials.

INTRODUCTION

The assumption of Indonesian as a national language / unity language or even the first language is not too important to learn to be the result of observations at universities (especially the University of MH. Thamrin Jakarta Indonesia) teaching materials are generally only teaching linguistic theory without teaching skills. Many students are less enthusiastic in participating in learning and just sit listening. Another assumption is that the Indonesian language course is only a compulsory subject or supplementary, does not affect their careers in the future.

Haniah stated that, Indonesian language teaching materials at universities must be able to answer the needs of students, because of the possibility of excitement mental attitude language speakers and not fulfilled student needs. Therefore, there must be research that formulates a common need that is based on a paradigm that provides more opportunities for students to be able to express and create (Haniah, 2015).

The 21st century learning paradigm to lead to success and prosperity in the 21st century invites change and caring to change the teaching, learning and assessment contained in teaching materials with 21st century skills or the Partnership for 21 Century Skills (P21), and in this case focusing on Learning and Innovation skills (LIS) consists of: critical thinking and problem solving, communications, collaboration, creativity and innovation. All of these skills are needed by students as a provision for life now and in the future (Trilling & Fadel, 2009). And integrating it with skill aspects; listening, speaking, reading and writing, and linguistic aspects of skills; such as grammar, vocabulary, language awareness, and language for culture.

LITERATURE REVIEW

In this section the researcher outlines theories related to the concept of model development; the concept of the model being developed, the theoretical framework, and the design of the model. The theoretical study is the basis for developing the Indonesian language teaching model as a General Course based on the 21st century learning paradigm on aspects of Learning and Innovation Skills (LIS) at the University of M.H. Thamrin Jakarta Indonesia.

Model Development Concept

The development of the model is intended to facilitate the needs of students so that their enthusiasm for learning, standards, and achievement increases. Even Joyce and Well argued that the model is a description of the learning environment, including the treatment of lecturers when the model is used in learning (Joyce, Wel, Emly, 2009). Then according to Gay, Mills and Airsian that “Research and development (R & D) is The purpose of R & D is to develop effective products for use in schools, “ Research and development (R & D) is the process of researching the needs of students and then develop into products to meet these needs. The purpose of R & D in education is not to formulate or test theories but to develop effective products for use in schools (Gay, Mills, & Airasian, 2012).

One aspect of model development in the field of education is the development of teaching material models. Brown states that the model of teaching materials is related to cognitive processes. When the learning process is controlled, attention is focused on the performance of formal learning rules, performance information is automatic, for example in exam situations.

While other formal characteristics, under controlled conditions related to learning-based performance that is implicit or analogical what happens is automatically in communication situations (Brown, 2008).

Based on the above opinion, it can be concluded that in developing teaching materials, some very important principles must be very serious attention, such as material relations with curriculum, material authenticity, material impact on improving students' language skills, and exercises developed in the material teach.

The development model of teaching materials is not separate from learning models proposed by experts. There is a learning model that is Dick & Carey model, Jolly & Bolitho, Jerold E. Kemp, 4D, ADDIE, instructional system development procedures, and Tomlinson model. This study uses the Tomlinson development research model because this model is specifically for language research and using Jolly & Bolitho teaching material models, this model was chosen by researchers because it is a practical model on how to develop teaching materials. In addition, the Jolly and Bolitho models have seven stages of teaching material development and are similar to the previously chosen research development model, Tomlinson. Tomlinson's development research model put forward seven steps to develo-

ping a development research model. Seven steps of developing teaching material models, that is: (1) identification of needs,

(2) assessment / needs survey, (3) contextual realization between teaching materials with learners and instructors / model analysis, (4) pedagogical realization or development of pre-development teaching materials / analysis, (5) production of teaching materials, (6) the use of teaching materials by students, (7) evaluation of teaching materials (Tomlinson, 2007).

The model of Jolly & Bolitho teaching material according to Tomlinson in Emzir (2012) suggests that the Jolly and Bolitho models try to summarize the various steps involved in the process of writing language-specific teaching materials. Jolly and Bolitho in Tomlinson put forward a practical model of how to develop teaching materials. The Jolly and Bolitho models show the steps of model development. The steps to develop the model presented explained that there were seven rare model developments that could be explained as follows; (1) identify the need to solve or solve problems by creating materials, products needed, (2) explore the problem by finding out the concepts of language, usage, skills, and so on. (3) contextually realize the goals of new products by finding the right ideas, (4) realizing educational values, (5) making products that include understanding, size, images, etc., (6) the use of products by students, and

(7) re-evaluate the product developed.

The Concept of Developing Indonesian Language Teaching Materials

Teaching materials are used to help lecturers in doing teaching and learning activities. The material in question can be in the form of written material or unwritten material. Teaching materials consist of two words teaching and material. Brown said that teaching material is anything related to a systematic description of the techniques and exercises used in classroom learning. This definition can include textbooks used, material derived from audio and visual programs, games, or various types of activities in the classroom. developing appropriate material is ensuring that these materials are described and well organized so the teacher is not confused (Brown, 1995). Teaching materials consist of learning instructions, competencies to be achieved, learning content, supporting information, exercises, work instructions, worksheets, evaluations, and feedback on evaluations.

Most people associate teaching materials with books, but thus teaching materials are not just textbooks. Language teaching materials are all things used by teachers or students to facilitate language learning. Teaching materials can be in the form of CD, textbooks, student workbooks, recordings, online / offline videos, material from newspapers, or whatever presents or provides information about the language being studied. The development of teaching materials is what writers, teachers, students do to provide sources of input for various experiences designed to improve language learning (Thomlinson, 2014).

The purpose and benefits of preparing teaching materials is for (1) providing teaching materials in accordance with the demands of the times regarding output, curriculum demands, by considering the needs of students, according to the characteristics and settings or social environment of students, (2) helping students in obtaining alternative teaching materials besides text books that are sometimes difficult to be obtained, and (3) facilitate the teacher in carrying out learning.

Related to the purpose and benefits of compiling teaching materials, then the development of language teaching materials must be managed based on a systematic approach or life cycle model. Brown mentions five hierarchical steps, (1) needs analysis, (2) modeling design, (3) development of activity programs, (4) implementation of activity programs, (5) evaluation of processes and results or implementing self-assessment.

Development of Indonesian Language Teaching Materials

Indonesian teaching materials are four aspects of skills, that is: listening skills, speaking skills, reading skills and writing skills. A description of the four aspects will be presented in the following.

Indonesian Language Skills

Understanding Listening Skills

Listening is a process of understanding to oral symbols, appreciating, and interpreting to obtain information, capture content or messages delivered by the speaker through speech (Eliastuti, Muharomah, Yolanda, 2016). Listening makes one able to know the information or knowledge, listening also facilitates speaking

and writing skills. The better listener, the better get the information or knowledge. Listening is basically very much related to hearing, but in listening requires intensity of attention.

Understanding Speaking Skills

Daily activities cannot be separated from speaking or communicating between someone or a group with other groups. Communication events are realized or not, the feeling of mutual need between one another. In essence, speaking is a productive language skill. Speaking is a complex ability which simultaneously involves several aspects. This aspect various and its development resulted in different forms of development. Based on the reality of language, we communicate more orally verbally than in other ways. More than half of the time is used to talk and listen (Ahmad & Alex, 2016).

Understanding Reading Skills

Basically reading is an activity to obtain meaning. This is as William and Frederica put it: Reading is the ability to draw meaning from the printed page and this information is appropriately. Similarly, Andrew argues: Reading is the practice of using text to create meaning. (Jhonson, 2008). Reading improves the ability of conceptual thinking which is reflected when someone formulates his thoughts and ideas through words, sentences, or expressions so that the reading process is a process of understanding the reader activates prior knowledge and experience for understanding text comprehension and making meaning.

Understanding Writing Skills

Writing is a skill which drains the mind because sometimes someone is difficult to express ideas and thoughts in writing. Writing is a creative process of moving ideas into writing symbols, good writing can be understood by the reader. Achmad revealed that writing is a skill to create information on a media using letters. Measurement of good writing criteria include: (1) suitability of the topic, (2) conformity between paragraphs, and (3) selection of words and series of sentences (Achmad, 2016: 52).

Indonesian Language Field

Indonesian Grammar

People who want to learn languages need information about grammar. According to Keraf in the Muslich grammar is a set of language structures. The language structure includes sound, form, speech, sentence and meaning. So that when someone wants to learn a language, it certainly requires knowledge about grammar. Keraf divides grammar includes the fields of phonology, morphology, syntax and semantics (Muslich, 2010). Thus the dimensions of form in grammar includes the form of sounds, words, and sentences to support accuracy. Dimension means meaningfulness. And, the dimensions of usage are related to the suitability of the use of the language form in achieving the purpose of communicating or appropriateness.

Indonesian Vocabulary

Vocabulary, Tomlinson stated that “the topic of developing vocabulary teaching materials will be effective and more developed if you use a personalization approach in a context, so that students want to be involved in it”. Setyawan, et al. stated in his research that vocabulary mastery also affects language skills, the importance of emphasizing vocabulary mastery serves to: (a) make students aware of the use of new words and (b) motivating students to learn and use new words (Setyawan, 2015).

Teaching Materials for Indonesian Language Awareness

Language awareness is a responsible attitude have a language that is Indonesian, willing to participate in developing Indonesian language. Language awareness has characteristics including: (1) a positive attitude towards language (2) having responsibility for language, (3) having a sense of belonging to language, (4) a willingness to foster and develop language (Tomlinson, 2014). A positive attitude toward language produces a feeling of language. Language is considered an essential personal need which must be maintained.

Teaching Materials for Indonesian Cultural Awareness

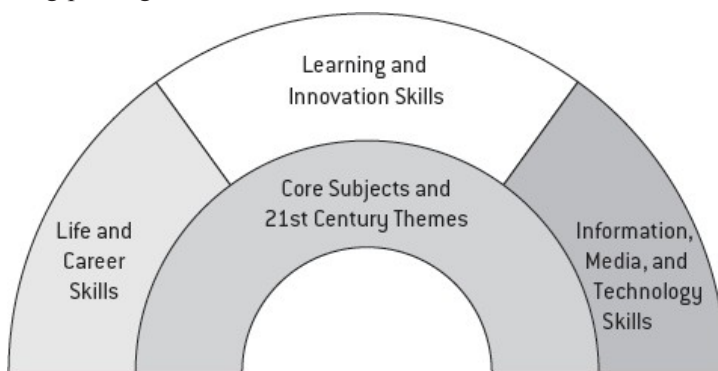
Language is very important in the lives of individuals and society in one nation and state community. Through Indonesian language teaching materials, a community can develop its culture and build a positive image in its community and can improve cultural promotion society, especially Indonesia.

Language can be a means of delivering information while reflecting people's culture, by understanding language, people can know the culture and life patterns of the people who own the language. Language can be part of the communication of nations different cultures. Teaching language is essentially teaching culture. Language and culture two sides that can't separated one another, because the language is unique from one culture. As a result, ideas about language and culture must be integrated in pedagogy. language teaching material should involve sociocultural problems, and aspects of language culture (Tomlinson, 2014).

21st Century Learning Paradigm

The paradigm according to Proctor is a partnership of trust that is believed to be a group of people or a model of a thinking framework (Proctor, 2009). Thomas Khun stated that paradigm is a set of mental images or forms of thought that are outlined in a model to explain how things work. The paradigm is also to establish a conceptual framework for seeing social phenomena. In addition, the paradigm is also a prerequisite to convince yourself (Khun, 1996).

The learning paradigm is a conceptual model, or perspective, or mindset that represents ways of thinking or understanding of relationships involved in the learning process such as teaching materials, control learning, and generate new learning paradigms.

The 21st Century Knowledge-and-Skills Rainbow

The 21st Century Knowledge-and-Skills Rainbow, illustrates the desired student outcomes most needed for our times including learning through traditional school subjects and contemporary content themes, combined with 21st century skills. The framework adds to the traditional subjects interdisciplinary 21st century themes relevant to some of the key issues and problems of our times, such as global awareness. the core subjects and interdisciplinary 21st century themes are surrounded by the three sets of skills most in demand in the 21st century:

Learning and innovation skills

Information, media, and technology skills

Life and career skills

In this case the researcher will focus on Learning and Innovation Skills (LIS), because university less teach applied skills such as: critical thinking and problem solving, communications, collaboration, creativity and innovation, (4Cs) (Triling & Fadel, 2009).

Learning to Learn and Innovate

The first set of 21st century skills focuses on critical learning skills and innovation: (1) Critical thinking and problem solving (expert thinking), (2) Collaboration, (3) Communication, (complex communicating), (4) Creativity and innovation (applied imagination and invention). These skills are the keys to unlocking a lifetime of learning and creative work.

Critical thinking and problem solving, and communication and collaboration, are the key learning and knowledge work skills that address these new work skill demands. The 21st century global economy is also requiring higher levels of imagination, creativity, and innovation to continually invent new and better services and products for the global marketplace. The following will discuss the details of Learning and Innovation Skills, (Triling & Fadel, 2009).

Critical Thinking and Problem Solving

Critical thinking and problem solving are considered by many to be the new basics of 21st century learning. In every subject, at every grade level, instruction and learning must include commitment to a knowledge core, high demands on thinking, and active use of knowledge. What's more, the lockstep, one-before-the-other learning sequence that teachers have been taught in education schools and enshrined in the famous "Taxonomy for Learning first knowledge, then comprehension, then application, then analysis, then synthesis, and finally evaluation has been shattered by decades of accumulated research that proves this is not how students really learn most effectively or in many cases, not how they learn at all, (Triling & Fadel, 2009).

The revised version of the taxonomy uses the updated terms remember, understand, apply, analyze, evaluate, and create, and it provides definitive proof that, as the authors point out, "these processes can be learned at the same time or even in reverse order. Furthermore, research has shown that combining many of these thinking skills improves learning outcomes. Creating, applying, remembering, analyzing, understanding, and evaluating can all be used together in rich, well designed learning activities and projects to improve the effectiveness and longevity of learning results. The project team had to present the results.

Critical Thinking and Problem Solving Skills

Students should be able to:

Reason effectively

- Use various types of reasoning (inductive, deductive, etc.) as appropriate to the situation

Use systems thinking

- Analyze how parts of a whole interact with each other to produce overall outcomes in complex systems

Make judgments and decisions

- Effectively analyze and evaluate evidence, arguments, claims and beliefs
- Analyze and evaluate major alternative points of view
- Synthesize and make connections between information and arguments
- Interpret information and draw conclusions based on the best analysis

- Reflect critically on learning experiences and processes

Solve problems

- Solve different kinds of nonfamiliar problems in both conventional and innovative ways

- Identify and ask significant questions that clarify various points of view and lead to better solutions

Source: Copyright © Partnership for 21st Century Skills. Reprinted by permission of the Partnership for 21st Century Skills, www.21stcenturyskills.org. in (Triling & Fadel, 2009).

Of its research in a way that appealed to other students, engaging their interest through images, animations, video, and interactive games, as well as through clear and concise writing.

Communication and Collaboration

While education has always been concerned with the basics of good communicating correct speech, fluent reading, and clear writing digital tools and the demands of our times call for a much wider and deeper personal portfolio of communication and collaboration skills to promote learning together, (Triling & Fadel, 2009).

Communication and Collaboration Skills

Students should be able to:

Communicate clearly

- Articulate thoughts and ideas effectively using oral, written and nonverbal communication skills in a variety of forms and contexts
- Listen effectively to decipher meaning, including knowledge, values, attitudes and intentions
- Use communication for a range of purposes (e.g., to inform, instruct, motivate and persuade)
- Utilize multiple media and technologies, and know how to judge their effectiveness a priori as well as assess their impact

- Communicate effectively in diverse environments (including multi-lingual)

Collaborate with others

- Demonstrate ability to work effectively and respectfully with diverse teams

- Exercise flexibility and willingness to be helpful in making necessary compromises to accomplish a common goal

- Assume shared responsibility for collaborative work, and value the individual contributions made by each team member

Source: Copyright © Partnership for 21st Century Skills. Reprinted by permission of the Partnership for 21st Century Skills, www.21stcenturyskills.org. in (Triling & Fadel, 2009).

Skills can be learned through a wide variety of methods, but they are best learned socially by directly communicating and collaborating with others, either physically, face to face, or virtually, through technology. Team learning projects that involve intense communication and collaboration during the course of the project are excellent ways to develop these skills (more on this and other powerful learning methods

Creativity and Innovation

Given the 21st century demands to continuously innovate new services, better processes, and improved products for the world's global economy, and for the creative knowledge work required in more and more of the world's better paying jobs, it should come as no surprise that creativity and innovation are very high on the list of 21st century skills, (Triling & Fadel, 2009).

Traditional education's focus on facts, memorization, basic skills, and test taking has not been good for the development of creativity and innovation. Creativity is based on something that virtually everyone is born with: imagination. People from widely diverse backgrounds and educational experiences have made creative, innovative contributions to all aspects of art, culture, science, and knowledge through the ages. Creativity and innovation can be nurtured by learning environments that foster questioning, patience, openness to fresh ideas, high levels

of trust, and learning from mistakes and failures. They can be developed, like many other skills, through practice over time.

Creativity and Innovation Skills

Students should be able to:

Think creatively

- Use a wide range of idea creation techniques (such as brainstorming)
- Create novel, new and worthwhile ideas (both incremental and radical concepts)
- Elaborate, refine, analyze and evaluate their own ideas in order to improve and maximize creative efforts

Work creatively with others

- Develop, implement and communicate new ideas to others Effectively
- Be open and responsive to new and diverse perspectives; incorporate group input and feedback into the work
- Demonstrate originality and inventiveness in work and understand the real world limits to adopting new ideas
- View failure as an opportunity to learn; understand that creativity and innovation is a long-term, cyclical process of small successes and frequent mistakes

Implement innovations

- Act on creative ideas to make a tangible and useful contribution to the field in which the innovation will occur

Source: Copyright © Partnership for 21st Century Skills. Reprinted by permission of the Partnership for 21st Century Skills, www.21stcenturyskills.org. in (Triling & Fadel, 2009).

Critical thinking and problem solving, communication and collaboration, and creativity and innovation are three top drawer skill sets in our toolbox for learning, work, and life in the 21st century.

METHODOLOGI

Research design Borg & Gall declared research and development teaching materials there are 10 stages of the system approach to education research and development models, (1) knowing the needs and identifying goals, (2) analysis of instructional treatment, (3) student analysis and context, (4) writing learning performance goals, (5) developing evaluation instruments, (6) developing a strategy instrument, (7) develop and select teaching materials, (8) design and consider formative learning tests, (9) revise learning, (10) design and consider the final semester evaluation test (Borg & Gall, 2003). The design of this learning process will be effective if the teaching material model adapts to the needs of students and the times.

Data

This research is included in the mix method. This type of data consists of qualitative and quantitative data. Qualitative data in the form of descriptive data and reactive data. Descriptive data in the form of comments, criticisms, and suggestions, corrections, and assessments provided by experts. Reactive data in the form of comments and interpretations or interpretations of descriptive data by researchers. Quantitative data is a post test of Indonesian language learning outcomes as a General course at Thamrin University from the implementation of the product effectiveness test. Qualitative and quantitative data obtained through: needs analysis model feasibility.

Data source

Data sources are obtained from students, lecturers, experts, learning documents like textbooks the value of learning outcomes, reading material related to research problems. Data regarding syllabus needs, lecture event unit, and teaching materials: existing lecturers, students, and learning documents. Data analysis was collected by questionnaire techniques, documentation, and interviews.

Data analysis

Analysis activity selected in two (a) analysis of data from experts (b) analysis of product trial data. Expert analysis activities carried out with domain analysis

techniques. Data is grouped based on content domain, format, and language based on the model of teaching material developed. Each data domain is reflected to make conclusions. The conclusions of the results of the analysis were used to revise the Indonesian language teaching material as a General Course in higher education.

FINDINGS

This research will result in the development of an Indonesian language teaching model as a general subject on aspects of Learning and Innovations skills (LIS), model feasibility, and limitations of research. The development of teaching material models is described in eight aspects, (1) analysis of the needs of teaching materials, (2) content analysis, (3) teaching material models with LIS, (4) expert review results, (5) trial of material, (6) trial of teaching materials in large groups, (7) trial of teaching materials in small groups, (8) and user perceptions. Referring to student responses to the integration of Indonesian language teaching materials with Learning and Innovation Skills.

CONCLUSION AND DISCUSSION

Referring to the results of research and discussion, teaching materials Indonesian language now not suitable with the needs of students and lecturers so that there is a gap in needs between students and the world of work. Development of Indonesian language teaching materials by integrating 21st century learning on Learning and Innovation Skills (LIS) developed by following the principles of research and development so that material is relevant to its use in the 21st century and the demands of work and integrate aspects of skills and linguistics.

Recommended development of teaching materials that adjust to the times and demands of work, because the output from education is not only the achievement of learning outcomes in the form of numbers but also how they (students) can survive in real life after graduating from college

BIBLIOGRAPHY

- Brown, James Dean. (1995). *The Elements of Language Curriculum: A Systematic Approach to Program Development*, Boston: Heinle & Heinle Publisher.
- Brown H. Douglas. (2008). *Prinsip Pembelajaran dan Pengajaran Bahasa*, Amerika: Pearson.
- Eliastuti, Maguna, Siti Muharomah, dan Yolanda. (2016). *Menyimak dan Berbicara*, Jakarta: Pustaka Mandiri.
- Emzir, (2012). *Metodologi Penelitian Pendidikan Kuantitatif dan Kualitatif*, Jakarta: Rajawali Pers.
- Gay, L. R, Geoffrey E. Mills, and Peter W. Airasian. (2012). *Educational Research: Competencies for Analysis and Applications Tenth Edition*, USA: Pearson.
- Gall , Meredith D., Joice P. Gall and Walter R. Borg. (2003). *Educational Reseach: An Introduction*, Boston: Pearson
- Haniah,. (2015). "Pembelajaran Bahasa Indonesia di Perguruan Tinggi sebagai Penguat Jati Diri Bangsa Indonesia dalam Konteks Masyarakat Ekonomi Asean", *Jurnal dalam Konferensi Bahasa dan Sastra III*, Solo: Universitas Sebelas Maret.
- H.P. Achmad, dan Alex (2016). *Bahasa Indonesia untuk perguruan Tinggi Substansi Kajian dan Penerapannya*, Jakarta: Erlangga.
- Jhonson, Andrew P. (2008). *Teaching Reading and Writting: A guidebook for Tutoring and Remediating Students*, New York: Rowman and Littlefield Education.
- Joyce, Bruce, Marcel Wel, dan Emily Calhoun, (2009). *Model of Teaching*, Boston: Pearson
- Khun, Thomas. (1996). *The Structure Of Scientific Revolution*, Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Kivunja, Charles . (2014). "Teaching Students to Learn and to Work Well with 21st Century Skills: Unpacking the Career and Life Skills Domain of the New Learning Paradigm", *International Journal of Higher Education*, Australia: International Journal of Higher Education.
- Proctor, Bob. (2009). *It's Not About Money, America: Your Coach Dgital*.
- Setyawan, Arief, dkk. (2015) "Hubungan Antara Penguasaan Kosa Kata dan Motivasi Belajar dengan Keterampilan Menulis Narasi", *Jurnal BASASTRA*, Surakarta: Universitas Sebelas Maret.

- Tomlinson, Brian. (2014). *Developing Materials for Language Teaching*, America: Cambridge. Tomlinson, Brian . (2007). *Developing Materials for Language Teaching*, London: Comwel Press.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*, San Francisco: Jossey-Bass.

ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING INVESTMENT DECISIONS ON STATE COMPANIES (BUMN) IN INDONESIA

Wayan Swarte, Eman Sulaeman, M. Iqbal Tawakal

Faculty Of Economics And Business
Lampung University, Indonesia

Abstract

The goals of this study is to determine the factors that affect investment decisions on states companies (BUMN) in Indonesia. Independent variables used in this study are Free Cash Flows, Debt Policy, Funding Constraints and Profitability, with Divident Pay Out Ratio as a moderating variable, while the dependent variable in this study is Investment Decision. Using literatures study method, the result of the research found that free cash flow negative influence on investment decision, leverage have positive effect to investment decision, funding constraint have negative effect to investment decision, ROI (profitability) have positive effect to investment decision.

Keywords: Investment Decision, Free Cash Flow, Debt Policy, Funding Constraints

1. Introduction

Management of the company must seek shareholder well-being through maximize the authority given in making decisions that include funding decisions, investment decisions, and dividend policy. Investment decision for the shareholders is very important because the investments made into the coIDRorate existence of the indicator if the company has no new investment, then that company has no positive prospects, Endiana (2016).

Research on Smith and Watts (1992) States that the investment opportunity set is the value of a company is the result of the choices to make investments in

the future. The prospect of companies here can be estimated from a set of investment opportunities. The investment opportunity itself can not be observed directly from the outside so that it required a proxy to view it.

CNN Indonesia (November 29, 2017) of the Ministry of BUMN in order to support the program nawacita the President of the investment company expected Joko Widodo red plates through the allocation of capital expenditures (capital expenditure) to translucent the range of IDR 580 trillion to IDR 600 trillion in 2018. According to the Deputy Construction Businesses, means of Transport and infrastructure, BUMN Ministry Ahmad Bambang, this thing to support targeted economic growth reached 5.4 percent in next year. Red plate from the company's investment is expected to grow this economy due to various infrastructure projects being built, is dominated by the BUMN. In addition, the investment of BUMN in infrastructure projects also reduce the burden of State income and Expenditure Budget (APBN), so the Government can focus more on APBN allocated for development in other sectors.

Investment is needed not only from BUMN but private companies are expected to be involved in the investment. According to Minister of planning and national development (Bappenas), Bambang Brodjonegoro, contribution of private companies and BUMN is needed for financing the project pe merintah the national infrastructure in the sector. Because the financing can not only rely from the State Budget (APBN) whose value is limited. This step is also for the sake of pushing tergeraknya infrastructure projects in 2018. The APBN there is only able to finance 8.7% of total infrastructure needs in the meantime, the APBN needed for continued development of irrigation melan tour up to the year 2020 can be more than US\$ 4 thousand trillion.

One of the projects that were successfully without using the APBN is a project undertaken by PT Waskita Toll Road in building sejum lah toll roads, both in Java and outside Java became one of the success stories of development in frastruktur without using the APBN . Jobs that require an investment of IDR's 70 trillion with a value of IDR 135 trillion project.

The Government has a number of national priority projects until 2019. However the project implementation can not everything is implemented by the Government, but there has to be the role of the private sector. To overcome this, President of

Joko Widodo asked that infrastructure development at 2018 more submitted on private parties. Remember the limitations of government budgets in the budget revenue and Expenditure of the State (APBN). “For investment, because of our limited fiscal capacity, the investment could not rely on the Government. Source of investment in 2017, much less in 2018 is indeed largely must come from the private sector.

BUMN are business entities that all or most of the capital is owned by the State through its investment directly derived from the wealth of the country separated (Law No. 19 of the year 2003). There is some form of BUMN businesses, but the sample in this research in the form of BUMN or the company which listed on the Indonesia stock exchange (idx). The company's Open company, hereinafter called the Sier Sier, is Open the capital and the number of shareholders meet certain criteria or Refines that do public offer in accordance with the laws and regulations in the field of market capital (Act No. 19 of the year 2003). Bumn.go.id (3 April 2018) the number of existing BUMN in Indonesia are currently berjumlah 115 companies. Reduced number of company Holding Mining BUMN due On November 29, 2017 i.e. transfer of State shares in PT Antam (Persero) Tbk, PT Timah (Persero) Tbk, and PT Bukit Asama (Persero) Tbk To PT. Inalum (Persero).

Free cash flow cash flow is more than is needed to fund all projects that have a Net Present Value (NPV) is positive when didiskontokan on the relevant capital cost. Conflict of interest between shareholders and managers over policy payout was very severe when it produces a substantial cash flow of the organization. The problem is how to motivate managers to refund the money from investments was below the cost of capital or Dispose on the inefficiency of the Organization (Jensen, 1986). Lucyanda and Lilyana (2012) found that free cash flow effect on dividend distribution. Companies that have high cash flow then tends to be increasing the dividend distribution.

Research on the relationship of cash flow, dividend policy and investment has been done before. Kato et al (2002) has shown that cash flow information may change the dividend policy dividend policy however does not used the firm in Japan to curb excess investment. But the investment variable is focused to the market reaction against shares of the company.

In the meantime Research Senjani (2015) BUMN that has a large free cash flow will increase the investment; (b) a company which has a large dividend policy will lower the investment; and (c) a company which has a high free cash flow and has a high dividend policy would boost investment.

Theoretical Framework

Agency Theory

Agency theory set the shareholder relationship, described as the relationship between the agent t with the principal, where managers as agents and shareholders as principal. The Manager is given the mandate by shareholders (principal) to run the business interests of the principal, i.e., increasing the company's value and wealth of shareholders. While the Manager has his own interests, namely increasing the welfare of the managers with salary and commissions oriented. In this case each party has its own interests. This was the basic problem in agency theory, namely the existence of a conflict of interest Munawir (2014). Agency conflicts can be minimized through monitoring and control mechanisms, namely through the managerial ownership, policy, debt and dividend policy. Managerial ownership can align the interests of managers with the interests of shareholders because managers also act as shareholders (Jensen & Meckling, 1976). Agency theory wants to resolve problems arising from the relationship of the Agency i.e. when the principal can not know with certainty whether the agent is already acting appropriately, and when the principal has a different look with the agent related risk Eisenhardt (1989).

Research Variables

Investment Decision

Investment funds is planting undertaken by an enteIDRrise into an asset (assets) in the hope of gaining an income in the future. The decision of investment made the company very important means for the survival of the company in question. This is because investment decisions regarding the funds used for investment, the types of investments that will be made, return on investment and investment risks that may arise Widodo (2016). Investment as a commitment to infuse some

funds on one or more assets for some period in the future. investment in fact is the placement of the amount at this time with the hope of gain or level of yield (rate of return) on the future Hartono (2017). Investment decisions regarding the issue of how managers should allocate funds into other forms of investment that will bring benefits in the future. The type and magnitude of the investment will affect the level of benefits, with the aim of obtaining a high profit level with certain risks. High profits are accompanied by risks that can be managed, is expected to raise the value of the company, which means it will also increase the prosperity of the shareholders. Widodo (2016). How the measurement of changes in fixed assets similar to the research conducted by Senjani (2015), Pawlina and Renneboog (2005) and make adjustments the Minister of finance DECREE No. 384/KMK/04/1998 dated August 14, 1998 and circular letter of general tax No.SE-29/PJ.42/1998 17 September 1998 regarding fixed assets revaluation. Systematically, investment decisions are measured by using the following equation

Investment $_t$ = book value fixed assets $_t$ + depreciation of fixed assets Revaluation $_t - _{t-1}$

Free Cash Flow

Free Cash Flow (free cash flow) describes the level of financial flexibility of the company. Jensen (1986) in Rosdini (2009) defines free cash flow as cash is left after the entire project that generates positive net present value are performed. Companies with excess free cash flow will have better performance than other companies because they can take advantage of various opportunities that may not be acquired other companies. Companies with a high free cash flow to be expected more to survive in a bad situation. While the negative free cash flow means the internal source of funding is insufficient to meet the needs of the company so require additional investment funds in the form of external debt as well as the issuance of new shares.

Free cash flow to measure the research refers to et.al Subramanyam (2010) with the following equation:

Free cash flow = operating cash flow – net cash outlay for fixed assets

Debt Policy

Debt policy is the policy of the company to fund its operations conducted with the use of debt finance or commonly referred to as financial leverage. Debt policy including policy funding sourced from external companies. Most companies consider that the use of debt is considered more secure than issuing new shares. Thus the higher the debt policies are carried out, then the higher the value of the company Irvaniawati (2014).

Debt policy is defined as a policy Manager to use debt as a source of funding for the investment decision. This diproksikan with lavarege which also reflect the risk of funding Manager at once function pengawan Senjani investment decisions (2015). Debt policy in Measure with

Leverage ratio = Total assets: Total debt.

Funding Constraints

The independent variable is funding constraints as well as moderating variables in the model study. In measuring the funding constraints of the variables in this study measured by dividend policy in the form of quantity dividend payout ratio. There is a difference of views between the Hin (2001) in Fernandar (2012) with Kaplan and Zingales (1997) in Fitriya (2010). According to Hin (2001) in Fernandar (2012) dividend payout ratio is a comparison of dividend given to shareholders and earnings per share. The higher dividend payout ratio which is set then the less funds available for the development of the company, in other words the bigger dividend payout ratio indicates the low funding constraints (KPR).

According to Brigham and Houston (2001) in Fernandar (2012), dividend payment ratio is the percentage of earnings paid out to shareholders in the form of cash. Dividend payout ratio calculation formulas can be described as follows:

$$\text{dividend payout ratio} = \frac{\text{dividend per share}}{\text{earning per share}}$$

Profitability

Profitabilitas is a tool used to analyze the performance of the management. The investors in the capital market is concerned the company's capability in generating and increasing profit. The level of profitability would describe the position of the

profit of the company. According to Cashmere (2010:196), the profitability ratio is a ratio to evaluate the ability of companies in search of profits. This ratio also gives a measure of the effectiveness of the management of a company.

Discussion

Free Cash Flow Relation and Investment Decisions

Free Cash Flow illustrates the level of financial flexibility of a company. Jensen (1986) in Rosdini (2009) defines free cash flow as cash remaining after all projects that generate a positive net present value. Companies with excessive free cash flow will perform better than others because they can benefit from opportunities that other companies may not get.

Senjani (2015) The negative effect of free cash flow on investment decisions can be triggered by the status of the sample companies. The sample of the company in this study is a state-owned company which is a company that is still influenced by government policy. A portion of the equity in BUMN is owned by the government. When BUMN are in a condition of having a large free cash flow, BUMN do not necessarily directly utilize the funds for investment. This may be influenced by other items that the company aims to allocate free cash flow for example is to pay debts or dividends to shareholders including the government.

Relation of Debt Policy and Investment Decision

Debt policy is a policy by a company to mark its operations by using financial debt or so-called financial leverage. Debt policies can be an alternative when companies are faced with financial difficulties but, the use of debt is too high, can lead to financial distress, Endiana (2016).

Debt policy is a policy by a company to fund its operations by using financial debt or so-called financial leverage. Debt policies include external and internal financing policies. Some companies consider that the use of debt is more secure than issuing new shares. Thus the higher the debt policy, the higher the value of the company Irvaniawati (2014).

Based on the analysis shows that leverage has a positive effect on investment decisions. This indicates that the larger the company gets additional funding from third parties (banks) the greater the chances of the company making a decision to

make an investment. The results of this study in line with the results of research Wahyuningsih (2006) which states that the debt policy has a positive effect on investment decisions, Endiana (2016). While the results of research conducted by Senjani (2015) showed that there is a negative influence of debt policy on investment decisions. Alleged researchers based on the results of previous research is, if the greater the total asset portion obtained from third parties in the form of debt, the company will tend to reduce investment.

Relationship between Dividend Policy and Investment Decision

According to Hin (2001) in Fernandar (2012) dividend payout ratio is the ratio of dividends given to shareholders and earnings per share. The higher the dividend payout ratio is set, the smaller the funds available for the development of the company, in other words the greater the dividend payout ratio, the more it signifies the low funding constraint (mortgage).

Based on the results of analysis conducted by Endiana (2016) shows that the dividend policy has no effect on investment decisions. This is because even if the company distributes dividends to shareholders, it will not affect investment decisions. The results of this study are not in line with the results of research Wahyuningsih (2006) which states that dividends have a negative effect on investment decisions.

The result of statistical testing conducted by Senjani (2015) shows that funding constraints negatively affect investment decisions, in other words the hypothesis is accepted. Funding constraints on research conducted Senjani (2015) proxies with the size of dividend payout ratio. If the percentage of dividends paid by the BUMN is high, then the availability of funds in the company is reduced so that the company's investment will decrease.

Relationship of Profitability and Investment Decisions

Profitabilitas is a tool used to analyze management performance. Investors in the capital market are very concerned about the company's ability to generate and increase profits. The level of profitability will describe the company's profit position. According to Kashmir (2010: 196), profitability ratio is the ratio to assess

the ability of companies in the search for profit. This ratio also provides a measure of the level of management effectiveness of a company.

Based on the analysis shows that ROI (profitability) has a positive effect on investment decisions. This shows that the greater the company's ability to earn profits, the company will tend to take the decision to make an investment. This is because the profit earned is one source of funds for investment activities. The results of research conducted Endiana (2016) in line with the results Anjani (2012) study which states profitability has a positive effect on investment decisions.

Conclusions

This study examines the factors that influence investment decisions on SOE companies. The independent variables in this research are free cash flow, debt policy, funding constraint and Profitability. This study found that free cash flow negative influence on investment decisions, leverage has a positive effect on investment decisions, funding constraints negatively affect investment decisions, roi (profitability) have a positive effect on investment decisions

References

- Anjani, Bella Bestharinda. 2012. Analisis Faktor-faktor yang Bepengaruh terhadap Keputusan Investasi pada Perusahaan Food and Beverages di Bursa Efek Indonesia. Skripsi. Universitas Diponegoro. Semarang.
- Endiana, I Dewa Made. 2012. Analisis Faktor-Faktor Yang Berpengaruh Terhadap Keputusan Investasi Dengan Growth Opportunity Sebagai Moderating Variabel. Fakultas Ekonomi dan Bisnis Universitas Mahasaraswati Denpasar.
- Hartono, Elsa Fernanda. 2017. Analisis Faktor-Faktor Keputusan Investasi Pada Perusahaan Property Dan Real Estate. Jurnal Ilmu dan Riset Manajemen Volume 6, Nomor 6, Juni 2017.
- Kato, Hideaki Kiyoshi, Uri Loewenstein, dan Wenyuh Tsay. 2002. Dividend Policy, Cash Flow, and Investment in Japan. Pacific-Basin Finance Journal. Hal 443-473.
- Munawir, H. S. (2014). Analisa Laporan Keuangan. Yogyakarta: Liberty Yogyakarta
- Senjani, Yuyu Putri, 2015. Analisis Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Keputusan Investasi pada Perusahaan BUMN. UIN Sunan Kalijaga Yogyakarta

Türkiye-Nijerya Ticari İlişkileri: Geçmiş ve Gelecek Perspektifi

Dr. Öğretim Üyesi Asena BOZTAŞ

Özet

1960 yılında İngiltere'nin sömürgesi olmaktan kurtulan Nijerya ile Türkiye'nin ilişkileri, ülkenin bağımsızlığını elde edişinin ikinci yılında Lagos'ta (o dönemki başkent) Türk Büyükelçiliğinin açılmasıyla başlamıştır.

Türkiye'nin o dönemdeki Batıcılık politikaları ve çok partili süreçte yaşadığı sorunlar nedeniyle Afrika ve dolayısıyla Nijerya ile ilişkiler askıya alınmıştır. Bundan sonraki süreçte iki ülke arasında daha çok uluslararası örgütler kanalıyla işbirlikleri gerçekleştirilmiştir.

2016 yılı Mart ayında iki ülke arasında, Türkiye Cumhurbaşkanının Nijerya ziyaretiyle ikili ticaret için Ekonomik ve Ticari İşbirliği Mutabakat Zaptı ve Sanayi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı imzalanması, Türkiye-Nijerya İş Forumunun üst düzeyde harekete geçirilmesi gibi atılımlar gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte BOTAŞ ve Türk Müteahhitlik firmaları Nijerya'da etkin konuma gelerek Türkiye-Nijerya ticaretinin gelişiminde önemli birer mihenk taşı olmuşlardır.

Çalışmada Afrika Kıtasında yer alan Nijerya'nın tercih edilmesinin temel nedeni yoksul olarak bilinen diğer Kıta ülkeleriyle kıyaslandığında “dış ticaret fazlası veren bir Afrika ülkesi” olmasıdır. Petrol ihracatı, bu fazlalığın ana faktörüdür ve ülke ihracatının %95'ini teşkil etmektedir.

Bu bağlamda Türkiye-Nijerya ticari ilişkilerinin yakın gelecekte daha da gelişme kaydedeceği beklenmektedir. Özellikle Türk müteahhitlik hizmetlerinin etkin olduğu Nijerya'daki Türk firmalarının artışı ve Nijerya'dan ithal edilen LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) alımı ile her iki ülke de birbirine alternatif ticaret ortağı olmaktan öte stratejik işbirliği ortakları olabileceklerini göstermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Nijerya, Türkiye, dış ticaret, Afrika, stratejik işbirliği, LNG, Müteahhitlik hizmetleri

JEL Kodu: F63, F68, O55

Turkey-Nigeria Trade Relations: Past and Future Perspectives

Abstract

Survivors being British colonial Nigeria in 1960 with Turkey relations, in the second year of the progress the country achieved independence in Lagos (the capital at that time) began with the opening of the Turkish Embassy.

Because of the Westernism policies in Turkey in that period and problems in the multi-party process, relations with Africa and therefore with Nigeria have been suspended. In the following period, cooperation between the two countries has been realized with more international organizations.

Between the two countries in March of 2016, breakthroughs realized such as Turkey's President during his visit to Nigeria for bilateral trade and Economic Cooperation Memorandum of Understanding to be signed in the Memorandum of Understanding of Industry and Trade Cooperation Area, Turkey-Nigeria Business Forum to mobilize in a high level.

Meanwhile, BOTAŞ and Turkish Contractors have come to an active position in Nigeria, development of Turkey-Nigeria trade have become an important milestone.

In the study, the main reason for the preference of Nigeria, which is located in the African continent, is "an African country that gives foreign trade surplus" while compared to other continental countries known as the poor. Oil exports are the main factor in this surplus and the country accounts for 95% of exports.

In this context, Turkey-Nigeria trade relations are expected to be made further progress near future. In particular, the increase in Turkish companies in Nigeria, where Turkish contracting services are effective, and the purchase of LNG (liquefied natural gas) imported from Nigeria, both countries can show strategic cooperation partners rather than being alternative trade partners.

Keywords: Nigeria, Turkey, foreign trade, Africa, strategic cooperation, LNG, contractor services

JEL Code: F63, F68, O55

Giriş

Uluslararası sistemde en eski ve en fakir Kıta olarak bilinen Afrika'nın dış ticaret fazlası veren ülkesi olan Nijerya hem Kıta hem de uluslararası düzen için oldukça önemlidir. Dolayısıyla Türkiye için de önemli bir yere sahiptir.

Afrika ülkeleriyle 2000'ler sonrası ivme kazanan ikili ilişkileriyle Türkiye, dış ticaretinde de önemli gelişmeler kaydetmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye-Nijerya ticari ilişkilerinin de yıllar içerisinde önemli gelişmeler kaydettiğini ifade etmek mümkündür.

Mart 2016'da ticari olarak ilk önemli atılımlar gerçekleşmeye başlamıştır. İki ülke arasındaki ticaret, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Mutabakat Zaptı ve Sanaayi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı imzalanarak ve sonrasında da düzenlenen Türkiye-Nijerya İş Forumu ile devlet eliyle desteklenmiştir. Böylece iki ülke yatırımcıları da harekete geçerek işbirlikleri hızlanmıştır. Özellikle Nijerya'dan LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz alımı yapan) Türkiye'nin BOTAŞ firması ve yine Türk müteahhitlik firmaları Nijerya'da etkin yatırımlar ve ticari işbirlikleri gerçekleştirerek Nijerya ekonomisinin canlanmasında etkili olmuşlardır. Öyle ki, Türkiye- Nijerya işbirliği için 1 Ağustos 2018 yılında yapılan İş Forumu'nun sonucunda iki ülke arasındaki ticaret potansiyelinin 2020 yılına kadar 2 milyar doları bulacağı ifade edilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin 2017 yılında Nijerya'ya gerçekleşen yaklaşık 336 milyon dolarlık ihracatının %12'sini hava taşıtları, %'unu demir-çelik ürünlerinden (gtip:7308+7208) oluştuğunu, bu ürün grubunu sırasıyla alçılar, nişastalar ve diğer şekerler takip ettiğini; Nijerya'dan ithalatında ise yağlı tohumlar ve meyveler grubu ve petrol gazları ve hidrokarbonların ön planda olduğunu görmek mümkündür. Bu durumda Türkiye ve Nijerya ticari ilişkilerinin daha fazla gelişimi için öncelikle ithalat ve ihracat ürünlerinde çeşitliliğe gidilmesi gerektiği söylenebilir.

1. Türkiye-Nijerya Ticari İlişkilerinin Tarihçesi

Petrol ihracat gelirleri (dış ticaretinin %95'i) sayesinde dış ticaret fazlası veren Nijerya, 1960 yılında İngiltere'nin sömürgesi olmaktan kurtulmuştur (Carland, 1985: 1-2) ve Türkiye'nin ilişkileri, ülkenin bağımsızlığını elde edişinin ikinci

yılında Ağustos 1962’de Lagos’ta (o dönemki başkent) Türk Büyükelçiliği’nin açılmasıyla başlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

Türkiye’nin o dönemdeki Batıcılık politikaları ve çok partili süreçte yaşadığı sorunlar nedeniyle Afrika ve dolayısıyla Nijerya ile ilişkiler askıda kalsa da, bu süreçte, İslam İşbirliği Teşkilatı ve D8 Grubu üyesi iki ülke, uluslararası örgütler kanalıyla işbirlikleri gerçekleştirilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

2016 yılı Mart ayında iki ülke arasında, Türkiye Cumhurbaşkanı’nın Nijerya ziyaretiyle ikili ticaret için Ekonomik ve Ticari İşbirliği Mutabakat Zaptı ve Sanayi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı imzalanması, Türkiye-Nijerya İş Forumunun üst düzeyde harekete geçirilmesi gibi atılımlar gerçekleştirilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018). Bu tarihten önce siyasi ziyaretler gerçekleşse de, büyük çaplı adımlar yerine şirketlerin bireysel yatırımları ya da ticaret odalarının ziyaretleri şeklinde ilişkiler şekillenmiştir.

Devlet düzeyinde ikili ilişkilere destek verilmesiyle birlikte BOTAŞ ve Türk Müteahhitlik firmaları Nijerya’da etkin konuma gelerek Türkiye-Nijerya ticaretinin gelişiminde önemli birer mihenk taşı olmuşlardır. Bu bağlamda BOTAŞ tarafından yapılan ithalat rakamları dâhil 2014 yılı ikili ticaret hacmi 2.483,7 milyon; 2015 yılı ikili ticaret hacmi 1.144,9 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. BOTAŞ tarafından yapılan ithalat rakamları hariç 2017 yılında ülkeye ihracatımız 335,6, ülkeden ithalatımız 156,2 milyon olmak üzere ikili ticaret hacmimiz 491,8 milyon ABD Doları olarak kaydedilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

Sadece BOTAŞ değil birçok yatırımcının Nijerya’yı tercih etmeye başladığını ifade etmek mümkündür. Nijerya’da faaliyet gösteren 35 yerleşik Türk firması mevcuttur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018). İki ülke arasındaki ticaret oldukça önemlidir. Bu bağlamda Türkiye İhracatçılar Meclisi ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu tarafından 1 Ağustos 2018 tarihinde Lagos, Nijerya’da düzenlenen Türkiye-Nijerya İş Forumu’nda, iki ülke arasında 2020 yılına kadar 2 milyar dolar değerinde ticaret hacmine ulaşılabileceği belirtilmiştir (TİM Report, 2018: 52-53).

2. İki Ülke Arasındaki Ticaret Potansiyeli

Türkiye İhracatçılar Meclisi ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu tarafından 1 Ağustos 2018 tarihinde Lagos, Nijerya’da düzenlenen Türkiye-Nijerya İş Foru-

mu'nda ortaya konulan iki ÷lke arasında gerçekleşmesi planlanan 2 milyar dolarlık ticaret hacmi öngörüsü (Finans.haberler.com, 2018), aşığıdaki tablo göz önünde bulundurulduğunda çok da uzak bir ihtimal niteliğı arz etmemektedir. Fakat buradaki asıl önemli husus, toplam dış ticaret hacminin yanı sıra Türkiye'nin ihracat potansiyelini arttırabilmesidir.

Tablo: Yıllara göre Türkiye-Nijerya İkili Ticareti

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2008	280.527	79.188	359.715	201.339
2009	257.481	146.863	404.344	110.618
2010	250.602	220.546	471.148	30.056
2011	393.837	365.549	759.386	28.288
2012	438.767	113.175	551.942	325.592
2013	412.666	149.383	562.049	263.283
2014	439.829	134.415	574.244	305.414
2015	313.984	189.985	503.969	123.999
2016	241.604	157.814	399.418	83.790
2017	335.611	156.286	491.897	179.325
2017 Ocak-Temmuz	197.935	93.360	291.295	104.575
2018 Ocak-Temmuz	194.792	82.700	277.492	112.092

Kaynak: TUIK

Dünya Ticaret Örgütü üyesi olan Türkiye'nin aynı örgüt üyesi olan Nijerya ile olan dış ticareti değerlendirildiğinde kendi aleyhine açık vermektedir. Son 10 yılda Türkiye'nin Nijerya'ya gerçekleştirdiği ihracat, artan-azalan dalgalı bir seyir izlese de genel olarak Nijerya lehine ilerlemektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018). Bu artış ve azalışlar genellikle ülkelerin içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası konjonktürel etkileşimlerden kaynaklanmaktadır.

Tablo: Türkiye'nin Nijerya'ya İhracatındaki Kalemler

GTİP	Ürünler (ilk 10 ürün)	2015	2016	2017
8802	HELİKOPTERLER, UÇAKLAR VB; UZAY ARAÇLARI (UYDULAR DAHİL), UZAY ARAÇLARINI FIRLATICI ARAÇLAR VE YÖRÜN DEMİR VEYA ÇELİKTEN İNŞAAT VE İNŞAAT AKSAMI, İNŞAATTA KULLANILMAK ÜZERE HAZIRLANMIŞ DEMİR VEYA ÇELİK			41.030.541
7308	ALÇI TAŞI, ANHİDRİT VE ALÇILAR	22.628.200	18.659.021	20.572.790
2520	NİŞASTALAR VE İNÜLİN DİĞER ŞEKERLER (KİMYACA SAF LAKTOZ/ MALTOZ/GLİKOZ/ FRUKTOZ), ŞEKER ŞURUPLARI, SUNİ BAL VE KARAMEL	14.106.299	12.531.279	17.242.171
1108		3.482.616	6.871.341	13.738.759
1702		11.502.581	8.932.865	12.214.656

	DEMİR VEYA ALAŞIMSIZ ÇELİKTEN YASSI HADDE			
7208	ÜRÜNLERİ (GENİŞLİK ≥ 600 MM) (SICAK HADDELENMİŞ) (KAPLANM ELEKTRİK TRANSFORMATÖRLERİ, STATİK KONVERTÖRLER (ÖRNEĞİN; REDRESÖRLER) VE ENDÜKTÖRLER KLİMA CİHAZLARI (MOTORLU BİR VANTİLATÖR İLE NEM VE ISIYI DEĞİŞTİRMEYE MAHSUS TERTİBATI OLANLAR) İZOLE EDİLMİŞ TELLER, KABLOLAR VE DİĞER ELEKTRİK İLETKENLER; TEK TEK KAPLANMIŞ LİFLERDEN OLUŞAN FİBE AKRİLİK POLİMERLERİ (İLK ŞEKİLLERDE)	16.100.875	7.750.414	10.628.351
8504		9.424.885	6.860.845	9.195.659
8415		446.549	375.594	8.038.768
8544		7.141.491	5.135.329	7.916.198
3906		5.551.410	6.337.985	7.643.294
	GENEL TOPLAM	313.984.489	241.603.577	335.610.513

Kaynak: TUIK

Her ne kadar dış ticaret dengesi açısından Türkiye aleyhine bir grafik söz konusu olsa da Türkiye'nin 2017 yılında OPEC üyesi Nijerya'ya gerçekleşen yaklaşık 336 milyon dolarlık ihracatının %12'sini hava taşıtları, % 10'unu demir-çelik ürünleri (gtip:7308+7208) oluşturmuş, bu ürün grubunu sırasıyla alçılar, nişastalar ve diğer şekerler takip etmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018). Bu durumda Türkiye'nin teknoloji satan ülke olması oldukça prestijli bir durumdur.

Tablo: Türkiye'nin Nijerya'dan İthalatındaki Kalemler

GTİP	Ürünler (ilk 5 ürün)	2015	2016	2017
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	133.932	126.847	112.657
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	33.099	17.020	17.719
4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	11.118	4.133	5.470
4402	Odun kömürü	1.765	3.761	4.834
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	3.135	3.395	3.775
	GENEL TOPLAM	189.985	157.814	156.286

Kaynak: TUIK

Türkiye'nin Nijerya'dan ithalatında ise, yağlı tohumlar ve meyveler grubu ve petrol gazları ve hidrokarbonlar önde gelmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018). Nijerya'nın dış ticaret gelirlerinin %95'ini petrol ürünlerinden elde eden ve toplam 37 milyar varille dünyanın 9. büyük rezervine sahip olup, 2016 yılında 14. büyük petrol üreticisi (1,4 milyon varil/gün) ve 9. büyük petrol ihracatçısı (1,7 milyon varil/gün) (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018) bir ülke olması nedeniyle Türkiye'nin ithalat kalemlerinin başında petrol ürünleri gelmesi de oldukça doğaldır.

Sonuç Yerine: Türkiye-Nijerya Ticaretini Geliştirmek İçin Öngörüler

Kara Kıta ile tarihsel bağlarla etkileşimini sürdüren Türkiye, mevcut ilişkilerini ekonomik boyuta ancak 2000'li yıllarda taşıyabilmiştir. Fakat gerek devlet liderlerinin önderliğinde gerekse işletmelerin bireysel atılımlarıyla Kıta ülkeleri ile kısa sürede önemli ekonomik ivme kazanılmıştır. Türkiye açısından Afrika ülkeleri içerisinde özellikle petrol gelirleri nedeniyle dış ticaret fazlası veren Ni-

jerya oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Dış ticaret gelirlerinin %95'ini petrol ve petrol ürünlerinden elde eden Nijerya, ekonomik potansiyeli ile tüm dünyanın ilgisini çekmektedir. Bu durumu Türkiye, tarihsel bağlarını ve ikili ilişkilerini doğru kullanarak ekonomik atılımlar gerçekleştirebilecektir. Diğer yandan Türkiye ve Nijerya ticarete ürün çeşitliliğini artırmaya yönelmelidir. Böylece her iki ülke de mevcut potansiyelini karşılıklı çok daha kaliteli değerlendirerek birbirinin pazarına hitap ederek dış ticaret dengesini maksimize edebilecektir. Bununla birlikte Türkiye'nin Nijerya'ya ihracatında gıda, inşaat, müteahhitlik ve enerji sektörlerinde çok büyük potansiyel mevcuttur ve bu durum öngörüsü yüksek işletme yöneticileri ve liderlerle çok iyi bir şekilde değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- CARLAND, John M. (1985), The Colonial Office and Nigeria, 1898-1914, Hoover Institution Press, Stanford, pp. 1-2.
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI (2018), "Türkiye - Nijerya İlişkileri", <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-nijerya-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 22.05.2018
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI (2018), "Türkiye Nijerya Ticareti", https://eb.ticaret.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Nijerya/html-viewer-ulkeler?contentId=UC-M%23dDocName%3AEK-160686&contentTitle=T%C3%BCrkiye%20ile%20Ticaret&_afLoop=5668581677644274&_afWindowMode=0&_afWindowId=189dvqe5nb&_adf.ctrl-state=rf3kbtw7v_146#!%40%40%3F_afrWindowId%3D189dvqe5nb%26_afrLoop%3D5668581677644274%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160686%26contentTitle%3DT%25C3%25BCrkiye%2Bile%2BTicaret%26_afrWindowMode%3D0%26_aadf.ctrl-state%3Drf3kbtw7v_150, Erişim Tarihi: 12.04.2018
- FİNANS.HABERLER.COM (2018), "Türkiye-Nijerya Ticaret Hacmi İki Yılda 2 Milyar Dolara Çıkacak", 1 Ağustos, <https://www.haberler.com/turkiye-nijerya-ticaret-hacmi-iki-yilda-2-milyar-11105540-haberi/>, Erişim Tarihi: 13.08.2018
- TİMREPORT (2018), "TİM Heyetine Nijerya'da Büyük İlgi", sayı: 163, 7 Eylül 2018

ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARININ TARIMSAL İLAÇLAMA ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Rabia BIYIKLIOĞLU

Kastamonu Üniversitesi

Özet

Tarım denildiğinde akla üretmek gelir bununla birlikte sağlıklı ve organik besinlerin üretiminden de bahsetmek gerekir yani tarım sadece üretmek değil sağlıklı ve çevreye zarar vermeden, üretimin nesilden nesle devamını sağlayacak şekilde üretmek demektir. Tarımsal üretime piyasa ve kar gözüyle bakıldığında sağlıklı üretimin pek mümkün olmayacağı aşîkârdır ki üretici tarım sektöründe piyasa ve kar amacı ile bulunur bu yüzden tarımda kimyasal ilaçlamalar oldukça yaygındır ve bilindiği üzere tarımda kullanılan kimyasal ilaçlar insan sağlığına ve yaşanan çevreye oldukça büyük hasarlar vermektedir. Tarımsal faaliyetlerde kullanılan böcek ilaçlama uygulamasının da son yıllarda dünyada ve Türkiye özelinde artış gösterdiği görülmektedir. Tarımsal amaçlı ilaçlamaların bilinçsiz şekilde yapılması birçok bölgede hava, su ve toprak kirliliğine neden olmaktadır. Tarımda ilaçlama da kimyasal tekniklerin kullanılması doğal ve yapılı çevreye zarar verdiği kadar insan sağlığını da tehlikeye atmaktadır. Bu aşamada, tarım, kırsal kalkınma, gıda, balıkçılık gibi konularda görev ve sorumluluk alanına giren devlet kurum ve kuruluşları tarımda uygulanan kimyasal ilaçlama ve sonrasında meydana gelen problemlerin çözümüne yönelik olarak yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde çevre politika araçları belirlemişlerdir. Bu çalışmanın amacı düzenleyici, katılımcı ve piyasaya dayalı çevre politika araçları üzerinden devletin tarımsal faaliyetlerin en iyi ve en sağlıklı şekilde devamlılığını sağlama amaçlı uyguladığı politikaları vurgulamaktır. Bu politika araçları hem piyasaya dayalı kar odaklı uygulamaları hem de bu uygulamalar sonrasında meydana gelecek olan çevre sorunlarını engellemek amaçlanmaktadır. Bu çalışmada devletin hangi politika aracının hangi çevre ve insan sağlığı problemleri için kullanıldığı sorunsalı tarımsal ilaçlama örneği üzerinden incelenecektir. İnsan sağlığına ve çevre sorunlarına sebep olan kimyasal ilaçlamaların zararlarını en aza indirmek

için devletin uyguladığı çevre politikası araçlarının nasıl belirlendiği ve uygulama safhası üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal İlaçlama, Çevre Sorunları, Çevre Politika Araçları

Jel Kodu: Q58, Q10, E60

Role On Environmental Policy Of Agricultural Application

Abstract

When it is called agriculture, it is to produce with mind, and it is also necessary to mention the production of healthy and organic foods together with it. That is to say, agriculture is not only to produce but to produce healthy and without producing harm to the environment. Agricultural production is obviously not likely to produce healthy when the market and profit are considered. The producer is in the agricultural sector with the aim of market and profit, so chemical pesticides are very common in agriculture and chemical pesticides used in agriculture cause considerable damage to human health and living environment. Of pest control applications used in agricultural activities in the world in recent years and it is seen that Turkey showed an increase in private. Unconscious spraying of agricultural medicines causes air, water and soil pollution in many areas. The use of chemical techniques in agriculture is also harmful to natural and built environment as well as to human health. At this stage, state institutions and organizations in the fields of agriculture, rural development, food, fisheries and so on have determined environmental policy instruments at the local, national and international levels for the solution of the agricultural chemical application and the problems afterwards. The aim of this study is to emphasize the policies that the state implements through the environmental regulatory, participatory and market-based environmental policy instruments in order to ensure the sustainability of the agricultural activities in the best and healthier way. These policy instruments are aimed at both market-based profit-oriented practices as well as the prevention of environmental problems that may arise after these applications. In this study, the state will examine which policy tool is used for which environmental and human health problems through problematic agricultural drug application. It will be

addressed through how the government's means of environmental policy tools are determined and implemented to minimize the harms of chemical pesticides that cause human health and environmental problems.

Keywords: Agricultural Pesticide, Environmental Problems, Environmental Policy Tools.

JEL Code: Q58, Q10, E60

GİRİŞ

Tarım denildiğinde akla üretmek gelir bununla birlikte sağlıklı ve organik besinlerin üretiminden de bahsetmek gerekir yani tarım sadece üretmek değil sağlıklı ve çevreye zarar vermeden, üretimin nesilden nesle devamını sağlayacak şekilde üretmek demektir. Tarımsal üretime piyasa ve kar gözüyle bakıldığında sağlıklı üretimin pek mümkün olmayacağı aşikârdır ki üretici tarım sektöründe piyasa ve kar amacı ile bulunur bu yüzden tarımda kimyasal ilaçlamalar oldukça yaygındır ve bilindiği üzere tarımda kullanılan kimyasal ilaçlar insan sağlığına ve yaşanan çevreye oldukça büyük hasarlar vermektedir.

Piyasa ve kar odaklı tarım politikalarının sonucu olarak, tarımsal alanda kullanılan kimyasal ilaçların bir taraftan tarımsal üretimin gelişimi için zorunlu hale gelmesi, ancak bir taraftan da hem kullanıldığı toprak hem de o bölgenin çevre düzenine olumsuz etkisi söz konusu olmaktadır. Bu aşamada, merkezi yönetim bir taraftan ilaçlama üzerinden tarımsal faaliyetlerde yüksek bir üretim seviyesi yakalamak istemekte ve buna yönelik çevre politika araçları kullanmakta, bir taraftan da bu uygulamaların çevreye karşı olumsuz etkilerini engelleyebilmek adına kurallar, yönetmelikler ve yasalar üzerinden yasaklama ve cezalandırma gibi politika araçlarını öne sürmektedir. Bu çalışmada devletin hangi politika aracının hangi çevre ve insan sağlığı problemleri için kullanıldığı sorunsalı tarımsal ilaçlama örneği üzerinden incelenecektir. İnsan sağlığına ve çevre sorunlarına sebep olan kimyasal ilaçlamaların zararlarını en aza indirmek için devletin uyguladığı çevre politikası araçlarının nasıl belirlendiği ve uygulama safhası üzerinden ele alınacaktır.

Bu çalışmanın amacı düzenleyici, katılımcı ve piyasaya dayalı çevre politika araçları üzerinden devletin tarımsal faaliyetlerin en iyi ve en sağlıklı şekilde de-

vamlılığını sağlama amaçlı uyguladığı politikaları vurgulamaktır. Bu politika araçları hem piyasaya dayalı kar odaklı uygulamaları hem de bu uygulamalar sonrasında meydana gelecek olan çevre sorunlarını engellemek amaçlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde çevre politika araçları tanımlanacak, ikinci bölümünde ise tarımsal ilaçlamanın çevreye ve insan sağlığına ne gibi zararlarının olduğunu ve devletin hangi politika araçlarını hangi tarımsal faaliyetleri desteklemek ya da bu faaliyetlerin neden olduğu hangi sorunlar sonrası önleyici ve düzenleyici olarak kullandığı sorusuna cevap aranacaktır.

ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI

Çevre politika araçlarının amaçları ve araçları bir bütün oluşturur. Çünkü araçlarımız ne kadar kaliteli ve uygulanabilir nitelikte olursa amacımıza da ulaşmamız o denli kolay olur. Bu araçlar üreticileri ve tüketicileri farklı alanlarda etkilere maruz bırakır ve çevre bilincinin kavranmasında etkili olur. Çevre politika araçları amaçlar doğrultusunda uygulandığından bu araçları daha kolay anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini arttırmak adına gruplandırılır. Bu politika araçları bireyler tarafından ne kadar iyi anlaşılır ve uygulanırsa devletin bu politika araçlarını amacına uygun şekilde kullanma oranı yüksek olur ve araçların uygulanabilirliği konusundaki ödev yükü o kadar hafifler.

Çevre politika araçlarını kümelendirmek amacımıza ulaşmamızı kolaylaştırır. Bu yüzden devlet, çevre politika araçları politika araçlarını düzenleyici araçlar, katılımcı araçlar ve piyasaya dayalı araçlar olmak üzere üç ana başlık altında kümelendirmiştir.

Çevre sorunları geçmişten günümüze kadar önemli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak çevre sorunları 1970’li yıllardan itibaren ele alınmaya başlanmıştır. 1980’li yılların sonlarına doğru daha çok liberal ekonomik politikalarına uygun ekonomik araçlar uygulanmaya konulmuştur ve giderek yaygınlık kazanmıştır.(Ruşen Keleş,2015)

Yukarıda da belirtildiği üzere çevre politika araçları çevre sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla kullanılan politika yöntemleridir. Bu çevre politika araçlarını düzenleyici araçlar, katılımcı araçlar ve piyasaya dayalı araçlar olmak üzere üç ana başlık altında inceleyeceğiz.

1.DÜZENLEYİCİ ARAÇLAR

Düzenleyici araçlarda amaç üreticilerin ve tüketicilerin çevre ile ilgili faaliyetlerde bulundukları alanlarda çevreye verdikleri zararı en aza indirmektir. Hükümetler bunu gerçekleştirmek adına türlü politikalar geliştirir ve uygulatır bunun yanında bu tür çevre politikaları hükümetlerce ele alındıkça verimi ve kullanım oranı artar.

1.1.KİRLİLİK ÖLÇÜNLERİ

Düzenleyici araçların alt başlığı olan kirlilik ölçünleri büyük öneme sahiptir. Kirlilik ölçünleri ile çevre sorunlarının oranı noktasında daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmaktadır.

Kirlilik ölçünlerini üçe ayırabiliriz. Bunlar ortam ölçünleri, salım ölçünleri, tasarım ölçünleridir.

1.1.1.Ortam Ölçünleri

Bir bölge, akarsu veya göl gibi izin verilen alanların toplam kirliliğinin üst sınırına ortam ölçünleri denir. Ortam ölçünlerinde belirlenen değerin aşılması halinde sorunlara sebep olacak etkenlerin durdurulmasına yönelik çok fazla önlemler alınmaktadır.

1.1.2.Salım Ölçünleri

Kirliliğin oluşmasına sebep olan noktaya sınırlandırılmaların getirilmesi gerekmektedir. Sınırlandırmalar salım ölçünlerine göre getirilir.

1.1.3.Tasarım Ölçünleri

Çevre kirliliğini azaltabilmek için uygun üretim sürecinin ya da teknolojinin oluşmasına ve uygulanmasına olanak sağlayan ölçünler tasarım ölçünleridir.

1.2.YASAKLAMALAR VE CEZALAR

Yasaklamalar ve cezalar, çevre politika araçları arasında en çok kullanılan politika aracıdır. Yasaklamalar, belirli ölçünleri de kullanarak uygulandığında

verimli sonuçlara ulaşmak daha da mümkündür. Bu sebepten yasaklamaların ölçünlerle kullanılması uygun olan bir politika aracıdır. Bununla birlikte elde edilen sonuçlara göre ölçünlerin ve yasaklamaların ceza yaptırımlarıyla desteklenmesi politika araçlarını daha da kullanılabilir hale getirir.

1.3.DENETİMLER

Denetimler, işletmelerin ve bireylerin çevre sorunlarına sebep olabilecek durumları ölçünlerle ve yasaklamalarla engel olunabilecek durumlara aykırı hareket edilmesini önlemek amacıyla yapılan çalışmalardır. Şöyle ki denetimler yapılarak düzenleyici kurallara uygunluğu saptanmaya çalışılmaktadır.

1.4.İZİN ALMA

Çevre kirliliğine sebep olabilecek ya da olması muhtemel bir etkinliği yapmaya başlamadan önce çevre için uygunluğunun düzenleyici kurallara göre saptanması için denetlenmesi gerekir. İzin alma zorunluluğu ile etkinliğin denetlenmesine imkân tanınır.

1.5.BİLGİ VERME VE BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Çevre yasasına göre, ilgililer, çevre kirliliğine neden olabilecek faaliyetleriyle ilgili olarak kullandıkları hammadde yakıt çıkardıkları ürünün atıklarıyla üretim şemalarını acil durum planlarını izleme sistemleri ve kirlilik raporları ile diğer bilgi ve belgeleri talep edilmesi halinde bakanlığa veya yetkili denetim birimine bilgi vermek zorundadır.

1.6. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Çevre kirliliğine sebep olabilecek ya da olması muhtemel projelerin değerlendirme kapsamına girmesiyle işletme öncesi, işletme ve işletme sonrasındaki evrelerinde izlenilmesi ve denetiminin yapılması gerekir. Bu sebepten dolayı düzenleyici bir politika aracı olan çevresel etki değerlendirilmesi uygulanmaktadır.

Bu politika aracı ile projenin ekonomik, çevresel ve toplumsal açıdan etkilerini bilimsel olarak değerlendirilmesi yapılır.

Çevresel etki değerlendirilmesi ile yapılan çalışmalar soncunda projeye başlanılmalı mı başlanılmamalı mı kararının temeli oluşturulur.

Bu politika aracının sonuçları yazanakla belirtilmektedir.

2.KATILIMCI ARAÇLAR

Kirliliğe sebep olanlarla kirliliğin doğurduğu zararlı sonuçlardan etkilenenlerin çevre kirliliğinin sorumluları olarak çevre kirliliği konusunda oluşturulan politikaların süreçlerine katılmalarına olanak sağlayan araçlara katılımcı araçlar denilmektedir.

2.1.PLANLAMA

Çevre politika araçlarının içerisinde yer alan planlama, çevre sorunlarından etkilenen bireyler tarafından oluşturulur. Planlama ile kurallar bir düzen içerisine konulur. Bu sebeptendir ki daha verimli sonuçlar elde etmek için kullanılan planlama düzenleyici araçların içerisinde bulunsun da bir katılımcı araçtır.

Şöyle ki, bireylerin çevre sorunlarına çözüm üretebilmeleri için planlama ve plan kurallarının daha verimli uygulanabilir hale getirmeye çalışılan bir katılımcı araçtır.

2.2.HALKA DANIŞMA

Çevre sorunları halkı birebir ilgilendiren ve etkileyen bir mevzudur ve çözüm önerilerini de halkın hükümetlerin uygun gördüğü şartlarda sunulması doğrultusunda yaptıkları tercihlerle yapılması sonucunda daha sağlıklı sonuçlar elde edilir. Hükümetler de halka danışma politika aracı ile halkı bire bir ilgilendirecek ve etkileyecek mevzularda halkın fikirlerini ve çözüm önerilerini alarak çalışmalar yapmaktadır.

Hükümetler belirli bir konuda karar almadan önce halk için uygun olup olmamasına bakar. Bu yüzden halkı etkileyecek konularda halka danışması daha verimli kararların alınmasına ve amacına daha sağlıklı bir şekilde ulaşmasına olanak sağlar.

2.3.POLİTİKA GÖRÜŞMELERİ

Çeşitli sorun alanlarını içerisinde bulunduran politikaların maddelerini düzenlerken ya da politikayı stratejik bir şekilde oluşturmak için konusunda uzman kişilerin fikirlerine ve önerilerine başvurulmasına politika görüşmeleri denir.

Yürürlükteki çevre mevzuatlarında bu çerçevede düşünülebilecek iki araç vardır. Bunlar; Yüksek Çevre Kurulu ve Danışma Organı Niteliğindeki Şuradır.

Çevre sorunun ya da belirli bir projenin etkilerinin değerlendirilmesine halka danışma aracı daha uygundur. Ancak yüksek çevre kurulu hedef ve politika stratejisi saptanması yaparak çevre sorunlarının giderilmesi noktasında daha pratik çözümlere ulaşılmasına olanak sağlar.

Şura çevre ve şehircilik konularıyla ilgilenmesiyle birlikte politikaların amaç, hedef ve stratejilerin belirlenmesini sağlayarak çevre sorunları konusunda önerilerde bulunur.

Yüksek çevre kurulu ve şura gibi organlar demokratik görüşler öne sürerek çevre sorunlarını çözüme ulaştırmaya odaklı sonuçlar elde edilmesini sağlar. Bu da hangi kişilerin ve hangi örgütlerin katılımcı olduğu, katılımcıların nitelikleri ve sunduğu önerileri uygulamasına bağlıdır. Çevre sorunları ile ilgili öne sürülen öneri ve görüşlerin anlaşılabilir ve uygulanabilir olması yalnızca kâğıt da kalması gerektiğini yaşanan sonuçlarla da açıkça görmekteyiz.

Çevre ve şehircilik şurası çevre ve şehircilik bakanının başkanlığında bakanlığın belirlediği üyelerle dört yılda bir toplanır. (Çevre ve şehircilik bakanlığı)

2.4.BİLGİ EDİNME HAKKI

Çevre sorunlarına sebep olan ya da olması muhtemel durumları ve çevre sorunlarını en aza indirmek ya da ortadan kaldırmak için halkın bilinçlendirilmesi için uygulanan bu politika en önemli faktörlerden biridir. Halkın bilgiye ulaşması noktasında bilgi edinme hakkı, çevre politikalarına katılımın sağlanması için kullanılan bir kurucu öğedir.

Halkın bilinçlenmesi için uygulanan çevre politikası araçlarının içerisinde bulunan bilgi edinme hakkının olması çevre sorunlarının halk tarafından çözüme ulaşabileceği anlamına gelmemektedir çünkü bilginin olması yeterli değildir. Bilgiyi daha uygulanabilir ve edinilen bilginin faaliyetinin söz konusu olabilmesi için

edindiği bilgiyi doğru şekilde uygulayabilecek bir halkın veya bireylerin varlığı söz konusu olmalıdır aksi takdirde bu politika aracının bir işlerliği kalmayacaktır. Bu nedenle halkın çevre sorunlarıyla ilgili en geniş kapsamlı bilgiyi edinebilmesi gerekmektedir.

2.5.KAMU DENETÇİLİĞİ

Çevre sorunların en çok etkilenen varlığın insan olduğu aşıkârdır. Çevre sorunlara çözümler üretmek için her türlü çalışmayı öne sürebilen bireyler hükümete sorunları çözüme ulaştırabilmek için sorunu bildirmesi ya da şikâyetle bulunabilmesi adına bir kuruma başvurma gereğinde bulunur. Hükümet çevre politika aracı olan kamu denetçiliği ile halkın çevre sorunları karşısında maruz kaldığı durumları çözüme ulaştırabilmek için halkı dinleyeceği bir ortam oluşturur.

Türkiye de 2012 yılında çıkarılan bir yasayla TBMM’ ye bağlı kamu tüzel kişiliği olan bir kurum olarak kurulmuştur.(Ruşen Keleş,2015)

Bu kurum gerçek ya da tüzel kişilerin şikâyeti üzerine idarenin işlemlerini eylemlerini tutum ve davranışlarını insan hakları bakımından adalete olduğu kadar hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden inceler ve idareye önerilerde bulunur. .(Ruşen Keleş,2015)

2.6.YARGI YOLUYLA KATILIM

Halkın çevre sorunlarına çözüm üretilebilmesi için yargı organlarını harekete geçirmesi, yargı organlarıyla birlikte çalışmalar yapması çevre politikalarına halkın katılımı açısından etkili bir yoldur.

Türkiye de bu maddeye uygun genel bir kural çevre yasasının 30. maddesinde yer alır. 1982 anayasasının 125. maddesinde ‘idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır’ kuralıyla yönetsel yargıya başvuru olanağı tanınmıştır. 30. Madde gereğince çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir çevre ve şehircilik bakanlığı 181 hattını arayarak gerekli şikâyet ve dileklerinizi belirtebilirsiniz. (Ruşen Keleş,2015)

2.7.GÖNÜLLÜ UYGULAMALAR

Çevre sorunlarından etkilenen en çok insanlardır. Çevre sorunlarına, bireylerin fikirleri ve önerileriyle yola çıkarak bireylerin kendi etkinlik alanlarında çevreyi korumaya yönelik eylemleri gönüllü bir şekilde çalışmalar yapabilmek için uygulanan bir politika aracıdır.

3. PİYASAYA DAYALI ARAÇLAR

Çevre politikasında piyasaya dayalı araçlar, ekonomik kazançlar elde ederek üreticilerin ve tüketicilerin davranışlarının değişmesini yenilenmesini amaçlayan çevre politikalarını piyasaya dayalı araçlar kapsar.

Çevre sorunlarına çözüm üretebilmek için uygulanan çevre politika aracı olan piyasaya dayalı araçları üç başlık altında incelenecektir. Bunlar, özel mülkiyet, ekonomik araçlar ve izin belgesi ticaretidir.

3.1. ÖZEL MÜLKİYET

Özel mülkiyet, piyasaya dayalı araçlar içerisinde yer alır. Piyasa alanında özel mülkiyetin olması, rekabetin ve kalitenin artması demektir. Çünkü kişi kendisine ait olan bir malın diğerlerinden daha kaliteli ve güzel olmasını ister. Bu istek kişiyi kendi malına daha özverili şekilde davranmasına sebep olur ve her daim kendi malını en iyi şekilde muhafaza etme isteğinde bulundurulur. Böylece çevre sorunlarına karşı halkın daha duyarlı olmasını olanak sağlar.

Bir çevre politikası aracı olan özel mülkiyet ile çevre için önemli olan mevzularda mülkiyet hakkına sahip kişiler, ekonomik kazanç elde edemiyorlarsa çevre sorunlarına karşı yeterince duyarlı değildirler. Özel mülkiyete sahip kişiler mülkiyetten kar elde etmek amaçlı yararlanmak isterler. Kar amacı gütmelerinin sonucunda mülkiyetlerinde bulundurdıkları çevreye özen göstermeden yaptıkları türlü işler sonucu çevreye ciddi zararlar vermektedirler. Bununla birlikte herkes kendine ait olan çevreye daha duyarlı ve özenli davrandığı takdirde çevre sorunlarını en aza indirmek için halkı özel mülkiyete yönlendirmesi gerektiği görülmektedir.

Çevre politika aracı olan özel mülkiyetin halkın kendi malvarlığı olan mevki-leri daha özverili bir şekilde muhafaza etmesine imkân sağlayacağı gibi başka bir şahsa ait olan mülkiyete de zarar vermemesine imkân sağlayacaktır. Bu durumda

evre sorunlarının oluşmasının engellenmesinde özel mülkiyetin teşviki büyük öneme sahip olduğu görülmektedir.

3.2.EKONOMİK ARAÇLAR

evre politika aracı olan ekonomik araçlar, bütün ekonominin genel bir seviyesini tutturmasını sağlar. Bunu yaparken firmanın insan sağlığına ve çevreye oluşturabileceği sorunların kontrol altına almayı hedefler. Bu uygulamaları ise gösterdiği esneklik ile firmaların insan sağlığına çevreye oluşturabileceği sorunları vergi ödemek ya da daha temiz ve kullanışlı teknolojilere yatırım yapmak gibi kendisi için uygun olanı tercih ederek yapar.

Devlet ise bu politikayı piyasada emisyonu azaltma da yeterli değilse vergi ya da harçları artırır. Bu politika ile de evre sorunlarını azaltır. (Fatih Can,2013)

3.3.İZİN BELGESİ TİCARETİ

“Nerede kirlilik var orada kazanç vardır.” şeklindeki eski bir İngiliz düşünce-sindeki gibi, kirliliğin ekonomi için gerekli olduğunu kabul eden anlayış, ‘kirlletme hakkını’ da açıkça ortaya çıkarmıştır. Bu durumda evre politika aracı olan izin belgesi ticaretinin piyasa yaklaşımının da ortaya çıkarmasına sebep olmuştur.

Bir politika aracı olarak izin belgesi ticaretinin üstün yönleri, davranış değişikliğine yöneltmesi, şirketlere maliyet esnekliği getirmesi, teknolojik gelişmeye yol aması biçiminde sıralanmaktadır.(Ruşen Keleş,2015)

TARIM VE TARIMSAL İLAMA VE ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI ARASINDAKİ İLİşKİLER

TARIM ve TARIMSAL İLAÇLAMA

Tarım denildiğinde akla üretmek gelir bununla birlikte sağlıklı ve organik besinlerin üretiminden de bahsetmek gerekir yani tarım sadece üretmek değil sağlıklı ve çevreye zarar vermeden, üretim nesilden nesle devamını sağlayacak şekilde üretmek demektir. Tarımsal üretime piyasa ve kar gözüyle bakıldığında sağlıklı üretim pek mümkün olmayacağı aşıkârdır ki üretici tarım sektöründe piyasa ve kar amacı ile bulunur bu yüzden tarımda kimyasal ilaçlamalar oldukça yaygındır ve bilindiği üzere tarımda kullanılan kimyasal ilaçlar insan sağlığına ve

yaşanılan çevreye oldukça büyük hasarlar vermektedir. Bunun yanında tarımda kimyasal ilaçlama uygulamalarının sadece insan sağlığına değil doğaya ve doğadaki birçok bileşene (hava, su, toprak) zarar verdiği de kesindir. Çevreye verilen bu zararlar sadece tarımda kullanılan kimyasal ilaçlar sonucu olmaz bunun yanında erozyon, tarım alanlarının hatalı sürülmesi, hatalı gübrelemeler de toprağa zarar verir ve böylelikle toprakla etkileşim içerisinde olan çevredeki diğer unsurlarda zarar görür. Bu gibi faaliyetlerin bir kısmı toprağın yapısını bozarken bir kısmı da toprağın verimini düşürür. Toprağın verimi düştüğü ve yapısı bozulduğu için üretici daha fazla verim elde etmek adına kimyasal ilaçlama yoluna başvurur bunun sonucunda da insan ve çevre zarar görür.

TARIMSAL İLAÇLAMA VE ÇEVRE SORUNLARI

Tarımda kullanılan tarımsal ilaçlama çevreye ve canlılara zarar vermektedir. Çevreye ve canlılara zarar veren tarımsal ilaçlamayı kontrol altına almak gerekmektedir. Tarımsal ilaçlamada yeterli miktarda doz kullanarak ve maliyeti de düşürerek oluşabilecek zararlıları engellemeyi hedeflemektedir. Tarımsal ilaçlamaya müdahale edilmediği takdir de çevreye ciddi zararlar vermektedir. Tarımsal ilaçlama kontrol altına alınmazsa, bilinçsiz kullanılırsa ve denetimleri düzenli yapılmazsa çevre sorunlarının oluşması daha da artıracaktır ve halk sağlığını ciddi tehdit altında bırakacaktır.

Tarımda kullanılan ilaçlamalar hava, su toprak gibi doğayı oluşturan unsurlara zarar verir. Bununla birlikte bu unsurlarla yaşamını sürdüren canlı varlıklara da büyük hasarlar vermektedir. Tarımda kimyasal ilaçlamanın insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri konusunda Prof. Dr. Hüseyin Zengin, “ilaçların, kalıntı yoluyla uzun dönemli zararlarının yanında bazılarının insanlarda Mutajenik (genlerin yerlerinin değişimi ile ortaya çıkan hastalıklar) Teratojenik (genlerdeki hasarlara bağlı sakat doğumlar) ve kanserojen etkilerinin de olduğu son yıllarda yapılan çalışmalarla saptandığını” belirtmektedir. (NTV Haber, 2016). Prof. Dr. Hüseyin Zengin de belirttiği gibi tarımda kullanılan kimyasal ilaçlamalarının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri oldukça büyüktür. Bu ilaçları insanlar temas, solunum ve sindirim yoluyla alır. Bundan dolayı tarımla uğraşan kişilere zararsız tarım ilaçları kullanmaları ile organik gübrelemenin teşvik edilmesi gerekmektedir. Bunun içinde başta bu konuda çiftçilerin bilinçlendirilmesi büyük öneme

sahiptir. Çünkü üretici ürettiği besinlerin ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçlardan önce getireceği kazancı hesaplar. Bu durum da üreticiler sağlıklı üretimin gelişimini düşüneceğini bilirse o yönde yapılan çalışmaları uygun görmez. Bu yüzden üreticileri önce kendi açılarından bilinçlendirmek gerekir ve bilinçlendirme işine önce üreticilerden başlamak gerekir. Böylece tarımda sağlıklı üretimde %70'lik kısım hallolmuş olur. (Cihan Önen,2015)

TARIMSAL İLAÇLAMA YAPILMASININ NEDENLERİ

Dünya nüfusu hızla artmaktadır ve bunun yanında beslenme ihtiyacı da artmaktadır. Tarımsal üretim insanın beslenme ihtiyacını karşılayan en önemli faktördür. Nüfus arttıkça tarımsal üretim hızla artış gösterir. Tarımsal üretimin artışında verim elde etmek adına tarım sektöründe bulunan üretici kesim tarımsal ilaçlama yoluna başvurur. Tarımda kullanılan bu ilaçlar üretim aşamasındaki besin ürünlerini haşerelerden ve benzeri ürünlere zarar veren her şeyden uzak tutar. Böylelikle ekilen ürünü koruyarak daha hızlı ve çok üretimi sağlamış olur. Bu ilaçlamalar hem haşerelerden korunurken hem de ekilen ürünü hastalıklardan korur. Böylece daha çok üretim sağlanmış olur. FAO kayıtlarına göre, sadece hububatta hastalık ve zararlardan meydana gelen yıllık kayıp ortalaması 23 milyon ton olup, bu miktar 150 milyon insanın bir yıllık ihtiyacıdır. Bugün sayıları 80 bin ve 100 bini bulan hastalıklardan 1600 adedi 80 bin böcek türünden 10 bin adedi yaklaşık 30 bin yabancı ot ile diğer zararlılar bitkilere ve bunlardan elde edilen ürünlere önemli derecede zarar vermektedir.(İstanbul ticaret borsası) Yapılan tespitlere göre dünya tarım ürünlerinin ortalamasının 1/3 ü söz konusu zararlar tarafından tahrip edilmektedir. Bitkisel üretimde uygun gübreleme ve toprak sürümü gibi etkenlerle üretimdeki verimin arttırılmaya çalışıldığı görülse de üretimdeki bitkilerin hastalık kapmasına çok da engel olunamamaktadır. Bu yüzden kaliteli ve çok miktarda mahsul elde etmek için zararlılar ve hastalık etmenlerine tarımsal ilaçlama yapılarak mücadele edilmesi gerekmektedir. Dünyada tarımı yapılan bitkilerde zararlı hastalık ve yabancı otlar nedeniyle hasattan önce ortaya çıkan ortalama ürün kaybı 135 olarak hesaplanmaktadır. Bu ürün kaybının ortalama %14 ü zararlılardan, %11 i hastalıklardan ve %10 kadarı da yabancı otlardan ileri gelmektedir.(Cem Akgün,2011)

ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARININ TARIMSAL İLAÇLAMA ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Tarımsal ilaçlama sonucunda oluşan çevre sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik birçok çözüm önerileri vardır. Bu çözüm önerileri çevre sorunlarını azaltma noktasındaki iyi tarım uygulamaları modern tarımsal sistemlerin önemli bir parçasıdır. Bu çalışmalar farklı düzeylerde ve uluslararası alanda bu konuda destek verilmektedir. 1991 yılında Avrupa Birliği tarımsal ilaçlamanın ruhsatlandırma direktifleri ilaçların etiketlerinde öngörülen kuralların yer alması gerekirken her şekilde entegre kurallarının yer almasını sağlamaktır. Birçok ülkedeki kurumlar tarımsal ilaçlamanın etkisi konusunda bilgilendirme yapmaktadır. Bu bilgilendirmeler üreticilere ve tüketicilere verilmektedir. Tarımsal ilaçlama ile yapılan uygulamalarda öncelikle biyolojik savaş ya da entegre zararları yönetimi gibi alternatif şeyler gözden geçirilmelidir. Çevre politika araçları ile tarımsal ilaçlamaya yönelik çalışmalarda bir karara varmak için zararların doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, konu ile ilgili daha önceki bilgileri ve bu bilgiler doğrultusunda ele alınması gereken noktalar vardır. Bunlar; tarımsal ilaçlamanın kullanımına ve durumuna uygun olmalıdır, çözüm önerileri planlı bir şekilde hazırlanmalı ve uygulanabilir olmalıdır, yapılan tarımsal ilaçlamanın insan sağlığına çevreye karşı uygun şekilde yapılıp yapılmadığı kontrol edilmelidir, tarımsal ilaçlama sonucu ortaya çıkabilecek ya da çıkan sonuçları en aza indireyecek çalışmalar yapılmalıdır.

Devlet üreticiyi tarımda doğru ve sağlıklı bir şekilde ilaçlama yapma konusunda düzenleyici araçlar başlığı altında yer alan bilgi verme ve bildirim yükümlülüğü aracı ile bilgilendirmektedir. Bunun yanında hükümet üreticiyi bilgilendirirken diğer taraftan bu bilgiler eşliğinde hem üreticiyi üretime teşvik edip üretimin önünü açmalı hem de ilaçlamalar ile çoğalan üretimin insanlara ve çevreye verdiği zararı azaltmak ya da tamamen önlemek için tarımda ve tarım ilaçlamalarında yine düzenleyici araçlar başlığı altında yer alan yasaklamalar ve cezalar, denetimler ve izin alma araçları ile kısıtlamalar ve kurallar getirmelidir. Bunun yanında devletin çevre adına geliştirip uygulamaya koyduğu çeşitli projeler ve etkinlikler vardır. Devlet çevre ve insan sağlığı ile birebir ilgisi olan bu etkinliklere veya projelere izin vermeden önce oluşturmak istediği bu projeleri ÇED raporu kapsamında incelemeye ve araştırmaya almalıdır. Bu tür faaliyetler sonucunda oluşabilecek

herhangi bir zarar karşısında sadece devletin üzerine görev ve sorumluluklar düşmesi çok doğru bir olgu değildir. İçerisinde bulunduğumuz çevrenin zararlarına karşı tüm canlı ve cansız varlıklara büyük görevler düşmektedir. Burada en büyük görev insana aittir. Bunun için çevre politika araçları altında katılımcı araçlar başlığı içerisinde düzenlenmiş uygulamalar vardır. Bu uygulamalar insanın da çevre sorunları karşısında katkıda bulunmasını sağlar. Hükümet çevre sorunları ile ilgili bir yaptırım ya da proje uygulamadan önce bu sorundan en çok etkilenecek olan halkın görüşlerini alır. Bu görüşler doğrultusunda hareket etmesi daha verimli bir şekilde ilerlemesini sağlar. Devletin uygulamış olduğu bu politika katılımcı araçlar içerisinde yer alan halka danışma aracının uygulandığını gösterir. Halk bu araca katılımcı araçların içerisinde bulunan bilgi edinme hakkını kullanarak katılım sağlar. Bunun yanında ister görüş belirterek katılır isterse de çevre ve çevredeki olumsuzlukların insan sağlığına getirmiş olduğu bir sorunla ilgili katılımcı araçların içerisinde bulunan yargı yoluyla katılım hakkına sahiptir. Ayrıca, çevre ve insan sağlığı adına yapılan tüm uygulamalara bireylerin katılımcı araçlar içerisinde bulunan gönüllü uygulamalar aracı çerçevesinde katılım hakkı vardır.

ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI KAPSAMINDA TARIMSAL İLAÇLAMA İLE İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE

Geçmişten günümüze kadar tarımsal ilaçlama ile ilgili belirli düzenlemeler yapılmış yönetmelikler getirilmiştir. Bu düzenlemeler tarım ürünlerinin miktarlarını artırmanın yani daha verimli hasat elde etmenin yanı sıra tarımsal ilaçlamaların çevreye ve insan sağlığına olumsuz etkilerinin de oluşmasını engellemeye yönelik olmuştur.

1- 6968 Sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu, Zirai Mücadele ilaçlarının Toptan ve Perakende Satılması ile Depolanması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete tarih ve sayısı: 8.5.1998/23336) : Söz konusu Yönetmelik yetki ve izin, satış ve depo yerleri, bayii ve toptancıların sorumlulukları, kontrol ve müeyyideler gibi konuları düzenler.

2- Zirai Mücadelede Kullanılan Pestisit ve Benzeri Maddelerin Ruhsatlandırılması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete tarih ve sayısı: 17.2.1999/23614) : Ruhsatlandırmada genel esaslar, özel kişi ve kuruluşlara yetki belgesi verilmesi

ve iptali, biyolojik etkinlik denemeleri, ruhsat belgesi düzenleme uzatma-iptali gibi konular düzenlenmektedir.

3- Zirai Mücadele ilaçları Etiket Yönetmeliği: Söz konusu Yönetmelik zirai mücadele ilaç etiketlerinin düzenlenmesi, onaylanması ve değiştirilmesine ilişkin hususlarda Bakanlığa ruhsat müracaatında bulunanlar ve ruhsat sahiplerinin yükümlülüklerini, ilgililerce yapılacak işlemlere ilişkin esasları kapsar.

4- Zirai Mücadele ilaçları Prospektüs Yönergesi: Prospektüs ve küçük ambalaj etiketlerinin hazırlanması ve bunlara yazılması zorunlu bilgilerin prospektüs de ve küçük ambalajlarda yer alışı şekilleri, etiketlerin onaylanması, etiketin değiştirilmesi gibi konular düzenlenmiştir.

1- Zirai Mücadele ilaçlarının Toksikolojik Sınıflandırılmasına Ait Yönerge, Zirai Mücadele ilaçları Kontrol Yönetmeliği (Resmi Gazete tarih ve sayısı: 22.6.1995 /22321): Kontrol konuları ve usulleri, ilaç numunesi alma-analiz-deneyler, etiket ve fabrika kontrolleri, kontrollerin değerlendirilmesi, kimyasal özelliklerde tolerans dışı sapmaların değerlendirilmesi, örnek etikete uygun olmayanlara yapılacak işlemler vs. yer almaktadır. (İstanbul ziraat odası,2014)

ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI İLE TARIMSAL İLAÇLAMADA DEVLETİN ROLÜ

Çevreye verilen bu zararlar sadece tarımda kullanılan kimyasal ilaçlar sonucu olmaz. Bunun yanında erozyon, tarım alanlarının hatalı sürülmesi, hatalı gübrelemeler de toprağa zarar verir. Bu durum toprakla etkileşim içerisinde olan çevredeki diğer unsurlarında zarar görmesine sebep olur. Bu gibi faaliyetlerin bir kısmı toprağın yapısını bozarken bir kısmı da toprağın verimini düşürür. Toprağın verimi düştüğü ve yapısı bozulduğu için üretici daha fazla verim elde etmek adına kimyasal ilaçlama yoluna başvurur. Bunun sonucunda da insana ve çevreye zarar verecek ciddi çevre sorunları ortaya çıkar. Tarımda kimyasal ilaçlamanın bu tür zararları karşısında ülkelerin uyguladığı faaliyetler vardır. Bu faaliyetlere devletin ilaçlama karşısında uyguladığı yasaklamaları, kısıtlamaları ve teşvikleri vardır. Devlet bir taraftan tarım faaliyetlerinin önünü açarken bir taraftan da bu faaliyetlerin doğuracağı zararlara karşı yönetmeliklerle kurallar koyup kısıtlamalar getirir. Devletin uygulamış olduğu bu politika bize devletin ikili rolünü göstermiş olur. Devlet bir taraftan bazı yöntem ve planlarla üreticini maksimum verim elde

etmesini sağlamaya yönelik piyasaya dayalı politika araçlarını öne sürerken bir taraftan da bu uygulamalar sonrası ortaya çıkan sorunların çözümü noktasında düzenleyici ve katılımcı politikalar uygulamaktadır.

Devlet, tarımsal çalışmalarda verimi artırmak daha kaliteli ürün elde etmek gibi çalışmaları desteklemekle birlikte, çevre sorunlarının oluşmasına sebep olabilecek her türlü çalışmaya da çevre politika araçları ile müdahale ederek, insan sağlığını ve çevreyi tehdit edici unsurlardan korumaya çalışmaktadır.

Devletin çevre politika araçları ile yapmış olduğu yaptırımlar ile tarımsal ilaçlamadan kaynaklanan zehirlenme vakaları, çevre kirlenmesi vb. pek çok sorunun ortaya çıkması önlenmiş olacaktır.

TARIMSAL İLAÇLAMADA ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI ÜZERİNDEN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tarımsal ilaçlamalar yapılırken ilaçların kalitesi, ruhsatlı olup olmaması, kullanıcıya ve kullanılan alana vereceği zararın etkisi gibi unsurlar dikkate alınarak kullanıma uygun görülür ya da tedbirler alınması için gerekli kontrollerden geçer. Bu sebepten dolayı ilacın kaçak ve ruhsatsız üretimi ve alımı için kontrol mekanizmaları oluşturur. Kontrol mekanizmaları sayesinde insana ve çevreye verilecek zararı doğru ilaç üreterek ve kullanarak en aza indirgenmiş olur.

Tarımsal ilaçlar ve ilaçlamalar hakkında kullanıcıyı bilinçlendirmek, doğru ve kaliteli ilacı kullanması ve doğru ilaçlamayı yapması için teşvik etmek çevre sorunlarının önlenmesine sebep olacaktır.

Türkiye’de tarımla, tarımsal ilaçlama ile ilgili kurumsal yapılar düzeltilmeli, tarımla uğraşanlar örgütlenmeli, var olan örgütlerin daha da verimli hale getirilmeli, eğitim, AR-GE gibi çalışmalara teşvikin artırılması gerekmektedir.

Tarımsal ilaçlardaki ruhsatlandırma sürelerine dikkat edilmeli, zaman kaybının oluşması engellenmeli, özellikle de tarımsal ilaçların analizlerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Üretimden dağıtıma, kullanım aşamasına kadar her aşamada ilaçların denetiminin, kontrolünün yapılması için çalışan elemanların eğitimi ve illegal şekilde ruhsatsız pazara verilmesine müsaade edilmemesi yönünde tedbirler alınmalıdır.

Tarımsal ilaçlarda uygulanması öngörülen bu tedbirler daha önce de belirtildiği gibi çevre politika araçlarının müdahaleleri ile uygulanmaktadır.(İstanbul ticaret borsası,2011)

SONUÇ

Tüm bu bilgilerden anlaşıldığı üzere bir ülkenin gelişmesi içerisinde bulunan tüm etkenlerle kolektif şekilde hareket etmesi ile mümkün olur. Bu etkenlerin içerisinde tarımın olduğu da göz ardı edilemez. Tarım sağlıklı üretimle verimli hale gelen bir unsurdur. Aynı zamanda doğru uygulamalar sonrası iyi sonuçlar elde edilebilir. Bunların aksi olduğunda ise çevreye ve insana verilen büyük zararlar vardır. Tarımda yanlış gübreleme, yanlış toprak sürümü, bitkilere bulaşan hastalıklar vb. durumlar sonucunda toprağın yapısının bozulması, verimini kaybetmesi ve bitkilerin hasar görmesi sonucunda üreticilerin daha fazla verim ve kar elde etmek amaçlı tarımda kimyasal ilaçlama yaptıkları görülmektedir. Kimyasal ilaçlama sonucunda insan sağlığına ve çevreye ciddi zararların ortaya çıktığı aşikârdır. Devlet ortaya çıkan bu sorunları engellemek ya da en aza indirmek için çalışmalar yapmaktadır. Devletin yaptığı çalışmalar ile tarımla ve tarımsal ilaçlama ile uğraşanlar da oluşabilmesi muhtemel sorunlardan etkilenecek canlı ve cansızları da dikkate alarak politikalar uygulamaktadır. Devlet tarımsal üretimde verimi artırmak amaçlı kullanılan tarımsal ilaçlamayı desteklerken tarımsal ilaçlamanın ortaya çıkaracağı ya da çıkardığı çevre sorunları ile mücadele etmektedir. Devletin uyguladığı bu politikalar devletin ikilini rolünü gösterir. Devlet, çevre sorunları ile ilgili politikalarını çevre politika araçları ile uygulamaktadır. Tarımsal üretimin artması için çevre politika araçları olan piyasaya dayalı araçlarının kullanımını uygun görürken, tarımsal ilaçlamanın ortaya çıkardığı çevre sorunlarını önleyebilmek ya da en aza indirgeyebilmek için katılımcı ve düzenleyici politika araçlarının uygulanmasını uygun görmektedir.

Devletin tarımsal ilaçlama ile oluşan insan sağlığına ve çevre sorunlarına sebep olabilecek durumlara çevre politika araçları ile desteklemesi ya da bu politika araçlarını düzenli bir şekilde uygulaması sonucunda, ülkemizde daha verimli ve sağlıklı tarımsal üretimin olacağı gerçeğine ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKGÜN C.(2011) İSTANBUL TİCARET BORSASI
- CAN F.(2016).ÇEVRE POLİTİKALARININ EKONOMİK ARAÇLARI. NİĞDE
- ÇAKIR S., YAMANEL S.(2005) BÖCEKLERDE İNSEKTİSİTLERE DİRENÇ. KIRIKKALE
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI MEVZUATI (2016)
- KELEŞ R.(2015) ÇEVRE POLİTİKA ARAÇLARI. ANKARA
- KÖSE B. , ODABAŞ F. (2005) BAĞCILIKTA ORGANİK TARIM. SAMSUN
- ÖNEMA C.(2015) ÇİFTÇİLERİN TARIM İLAÇLAMASINDA KULLANDIĞI KORUYUCU SAĞLIK ÖNLEMLERİ. BİTLİS
- ÖZKAYA G., ÇELİKEL A. , KOÇER GİRAY B. (2013) İNSEKSİTİD ZEHİRLENMELERİ VE TÜRKİYEDEKİ DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ. ANKARA
- NTV Haber, 2016
- PEKER E.(2012) KONYA İLİ DOMATES ÜRETİMİNDE TARIMSAL İLAÇLAMADA İLAÇ KULLANIMINA YÖNELİK ÇEVRESEL DUYARLILIK ANALİZİ. IĞDIR
- TÜİK (2008).ANKARA
- ULUCAK R.(2013)İKTİSAT POLİTİKASI OLARAK ÇEVRE POLİTİKALARI VE ARAÇ SEÇİMİ. KIRGIZİSTAN

InTraders Academic Platform

Topics based on international trade, business, economics and supply chain management. Under InTraders trade mark, we conduct InTraders October Conferences, May Conferences, InTraders International Trade Academic Journal, Economy Blog and International Market Search.

“We caress the souls of researchers”

InTraders Academic Platform

www.intraders.sakarya.edu.tr

October Conferences

www.intraders.org/october

May Conferences

www.intraders.org/may

Academic Journal

www.dergipark.gov.tr/intraders

Economy News

www.intraders.org/news

InTraders Academic Platform

Topics based on international trade, business, economics and supply chain management. Under InTraders trade mark, we conduct InTraders October Conferences, May Conferences, InTraders International Trade Academic Journal, Economy Blog and International Market Search

"We caress the souls of researchers"

InTraders Academic Platform
www.intraders.sakarya.edu.tr

October Conferences
www.intraders.org/october

May Conferences
www.intraders.org/may

Academic Journal
www.dergipark.gov.tr/intraders

Economy News
www.intraders.org/news

ISBN: 978-605-281-170-2

 hiperyayın

Sosyal medyada bizi takip edin

/hiperkitaptr

/hiperkitaptr